

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2016

Utgiftskapitler: 1800–1840, 2440 og 2490

Inntektskapitler: 4800–4840, 5440, 5490, 5582, 5680 og 5685

Innhold

Del I	Innledende del	9	<i>Programkategori 18.20</i>		
			<i>Energi- og vannressurssektoren</i>	50	
1	Regjeringens petroleums- og energipolitikk	11	Kap. 1820 Norges vassdrags- og energidirektorat	58	
1.1	Petroleumssektoren	11	Kap. 4820 Norges vassdrags- og energidirektorat	65	
1.2	Energi- og vannressurssektoren ..	12	Kap. 2490 NVE Anlegg	66	
1.3	Forskning og næringsutvikling	13	Kap. 5490 NVE Anlegg	68	
1.4	CO ₂ -håndtering	14	Kap. 1825 Energiomlegging, energi- og klimateknologi	72	
1.5	Miljø- og klimahensyn i petroleums- og energipolitikken ..	15	Kap. 4825 Energiomlegging, energi- og klimateknologi	73	
1.6	Tiltakspakke for økt sysselsetting	15	Kap. 5582 Sektoravgifter under Olje- og energidepartementet	74	
2	Oversikt over budsjettforslaget	17	Kap. 5680 Statnett SF	74	
2.1	Reform for mindre byråkrati og mer effektivisering	18	<i>Programkategori 18.30</i>		
2.2	Bruk av stikkordet «kan overføres»	19	<i>Forskning og næringsutvikling</i>	76	
3	Oppfølging av anmodningsvedtak	20	Kap. 1830 Forskning og næringsutvikling	79	
Del II	Budsjettforslag	21	<i>Programkategori 18.40 CO₂-håndtering</i>	91	
			Kap. 1840 CO ₂ -håndtering	94	
			Kap. 4840 CO ₂ -håndtering	100	
4	Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.	23	Del III Omtale av særskilde tema	101	
Programområde 18			5	Prosjekt under utbygging	103
Olje- og energiformål	23		6	Omtale av klima- og miljørelevante saker	108
<i>Programkategori 18.00</i>			6.1	Klima- og miljørelevante satsingar i budsjettet	108
<i>Administrasjon</i>	23		6.2	Klima- og miljøutfordringar	108
Kap. 1800 Olje- og energidepartementet	23		6.3	Verkemiddel som har ein klima- og miljøeffekt	110
Kap. 4800 Olje- og energidepartementet	28		7	Olje- og energidepartementets beredskapsarbeid	116
<i>Programkategori 18.10</i>			7.1	Forsyningstryggleik for elektrisitet	116
<i>Petroleumssektoren</i>	29		7.2	Forsyningstryggleik for drivstoff	116
Kap. 1810 Oljedirektoratet	36		7.3	Forsyningstryggleik for gass	116
Kap. 4810 Oljedirektoratet	38		7.4	Skred og vassdrag	117
Kap. 1815 Petoro AS	41		7.5	Sentral krisehandtering og departementets eigen beredskap	117
Kap. 2440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten	46				
Kap. 5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten	47				
Kap. 5685 Aksjer i Statoil ASA	49				

8	Utgreiing om likestilling og oppfølging av IA-avtala	118	10	Omtale av lønsvilkåra o.a. til leiarar i heileigde statlege verksemdar under Olje- og energidepartementet	127
8.1	Status i departementet og underliggjande etatar	119	10.1	Enova SF	127
8.2	Vurdering og utgreiing av likestillingstiltak på grunnlag av kjønn, etnisk bakgrunn, religion og nedsett funksjonsevne	122	10.2	Gassnova SF	127
			10.3	Statnett SF	127
			10.4	Petoro AS	127
			10.5	Gassco AS	127
9	Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft	125		Forslag	129
				Vedlegg 1	
				Vedtak fra tidligere år som gjelder uten tidsavgrensing.....	137

Tabelloversikt

Tabell 4.1	Finansiering av Norsk Oljemuseum	27	Tabell 4.10	Oversikt over inntekter til Energifondet for perioden 2014–2016	73
Tabell 4.2	SDØEs olje- og gassreserver per 31. desember 2014	44	Tabell 4.11	Fordeling av bevilgningen under kap. 1830, post 50 på programmer og aktiviteter	80
Tabell 4.3	SDØEs kapitalbalanse per 31. desember 2014	44	Tabell 4.12	Finansiering av INTSOK	88
Tabell 4.4	Kontantstrøm fra SDØE	45	Tabell 4.13	Finansiering av INTPOW	89
Tabell 4.5	Gjennomsnittlig realisert oljepris for SDØE i 2012–2014, samt prisforutsetninger for 2015 og 2016	45	Tabell 5.1	Investeringsanslag, prosjekt under utbygging	104
Tabell 4.6	NVE Anleggs kapitalbalanse per 31. desember 2014	66	Tabell 5.2	Investeringsanslag, prosjekt som er ferdigstilte og har starta produksjon etter 1. august 2014	104
Tabell 4.7	Økonomiske nøkkeltall for NVE Anlegg	67	Tabell 8.1	Tilstandsrapportering (kjønn) i Olje- og energidepartementet per 1. oktober 2014	119
Tabell 4.8	Energieresultat og disponering av Energifondets midler i 2014, korrigert for kanselleringer	71	Tabell 8.2	Tilstandsrapportering (kjønn) i Oljedirektoratet per 1. oktober 2014	120
Tabell 4.9	Disponerte midler, kontraktsfestet energieresultat, prosjekter under gjennomføring og sluttrapportert energieresultat etter område (2001–2011)	72	Tabell 8.3	Tilstandsrapportering (kjønn) i Noregs vassdrags- og energidirektorat per 1. oktober 2014	121

Oversikt over bokser

Boks 1.1	Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016	12	Boks 4.2	Prosjekteksempel DEMO 2000	84
Boks 1.2	Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016	13	Boks 4.3	Prosjekteksempel ENERGIX	85
Boks 1.3	Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016	14	Boks 4.4	Prosjekteksempel CLIMIT	96
Boks 1.4	Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016	14	Boks 6.1	Prosjekteksempel miljøvennleg energiforskning	114
Boks 4.1	Prosjekteksempel PETROMAKS 2	83	Boks 6.2	Prosjekteksempel petroleumsforskning	115

DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2015–2016)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2016

Utgiftskapitler: 1800–1840, 2440 og 2490

Inntektskapitler: 4800–4840, 5440, 5490, 5582, 5680 og 5685

*Tilråding fra Olje- og energidepartementet 18. september 2015,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Regjeringens petroleums- og energipolitikk

Et overordnet mål for regjeringens petroleums- og energipolitikk er å sikre høy verdiskaping gjennom effektiv og miljøvennlig forvaltning av energiressursene. Politikken må legges opp slik at man innenfor miljømessig forsvarlige rammer, best mulig utnytter den samlede tilgangen på arbeidskraft, kunnskap, kapital og naturressurser.

I budsjettet for 2016 prioriterer regjeringen tiltak som fremmer arbeid, aktivitet og omstilling. Regjeringen vektlegger satsing på kunnskap og forskning for å fremskaffe ny viten og utvikling av ny energi- og klimateknologi som bringer verden fremover. En forutsetning for å legge til rette for økt sysselsetting, verdiskaping og aktivitet, er å gi tilgang til nye, attraktive arealer, sikre stabile og forutsigbare rammevilkår og øke innsatsen på teknologiutvikling og forskning. Ny kunnskap og innovasjon skal skape nye arbeidsplasser. Norge skal være et foregangsland innen miljøvennlig energi- bruk og energiproduksjon. Regjeringen vil også legge til rette for mer fornybar energi.

1.1 Petroleumssektoren

Petroleumsvirksomheten er Norges største næring målt i verdiskaping, statlige inntekter, investeringer og eksportverdi. Virksomheten bidrar til å finansiere velferdsstaten og sysselsetter et betydelig antall personer. Den stimulerer til nærings-, teknologi- og samfunnsutvikling over hele landet. I 2014 utgjorde petroleumssektoren 19 prosent av all verdiskaping i landet og stod for

46 prosent av eksportinntektene. Selv små utbyggingprosjekter på sokkelen ville vært svært store industriprosjekter hvis de ble gjennomført på land. Virksomheten bidrar til nærings-, teknologi- og samfunnsutvikling over hele landet.

De overordnede målene for petroleumssektoren er å legge til rette for lønnsom produksjon av olje og gass i et langsiktig perspektiv. Det skal legges til rette for kostnadseffektiv leting, utbygging og drift der en ivaretar hensyn til helse, miljø og sikkerhet.

Sentralt for realiseringen av verdipotensialet som ligger i petroleumsressursene på norsk sokkel er investeringsvillige aktører og et effektivt og helhetlig rammeverk som er basert på kunnskap og fakta. Fortsatt høyt aktivitetsnivå og effektiv utnyttelse av ressursene skal sikres gjennom økt utvinning fra eksisterende felt, utbygging av drivverdige funn og fortsatt tilgang på attraktivt areal for leting.

Med et meget høyt aktivitetsnivå som utgangspunkt og kombinasjonen av et høyt kostnadsnivå og fall i oljeprisen, har selskapene internasjonalt respondert med kutt i investeringer og leting, forskyving av aktivitet ut i tid og iverksettelse av effektivitetsprogrammer. Til sammen bidrar dette til at investeringsnivået også på norsk sokkel ventes å gå ned den nærmeste tiden. Historisk sett vil det imidlertid fortsatt ligge høyt. Investeringsnivået i 2014 var på om lag 170 mrd. kroner og anslaget for 2015 er på om lag 150 mrd. kroner.

Boks 1.1 Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016

Det foreslås bevilgninger på til sammen om lag 30 mrd. kroner til petroleumssektoren, blant annet:

- 29 mrd. kroner til investeringer knyttet til *Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten* (SDØE). En betydelig del av investeringene er knyttet til boreaktivitet på Troll, Oseberg, Gullfaks og utbyggingen av Johan Sverdrup.
- 339 mill. kroner i administrasjonstilskudd til *Petoro AS* som forvalter, på kommersielt grunnlag, en betydelig SDØE-portefølje. Det er en prioritert oppgave å øke selskapets kapasitet til å følge opp modne felt og gjennom dette stimulere til økt utvinning på norsk sokkel.
- om lag 260 mill. kroner i driftsbevilgning til *Oljedirektoratet*. Det er en grunnleggende oppgave for direktoratet å bidra til å realisere mest mulig av ressurspotensialet på sokkelen

og skape størst mulig verdier for samfunnet. Et sentralt forhold er å følge opp felt i drift og være en pådriver for realisering av potensialet for økt utvinning på norsk sokkel.

- 173 mill. kroner til *geologisk kartlegging*, hvorav hoveddelen knytter seg til kartlegging i nordområdene, herunder områdene inntil delelinjen med Russland. Dette er en videreføring av et langsiktig arbeid for å drive god ressursforvaltning og ivareta norske nasjonale interesser.
- om lag 43 mill. kroner til *Norsk Oljemuseum*, hvorav 30 mill. kroner er øremerket etablering av et nytt museumsmagasin i Stavanger for å ivareta den materielle industriarven fra petroleumsvirksomheten på en forsvarlig måte. Dette byggeprosjektet er et av flere tiltak fra regjeringens side for raskt å stimulere til økt aktivitet og sysselsetting i regionen.

1.2 Energi- og vannressurssektoren

De overordnede målene for energi- og vannressurssektoren er å legge til rette for en effektiv, sikker og miljøvennlig energiforsyning, bidra til en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vannressursene og bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko.

Regjeringen er opptatt av at energiressursene forvaltes til beste for samfunnet i et langsiktig perspektiv. Energipolitikken skal bidra til å ivareta forsynings sikkerheten og øke stabiliteten i kraftleveransene i Norge.

Norge har store energiressurser og god tilgang på fornybar energi. I energiforsyningen vår har vannkraft en dominerende rolle, og oppvarming er i stor grad basert på elektrisitet. Det store innslaget av fornybar energi gir lave utslipp av klimagasser, og utgangspunktet vårt er annerledes enn i land hvor det arbeides for å erstatte kullkraft og kjernekraft med fornybar energi. Større innfasing av ikke-regulerbar fornybar energi, både i Norge og i nabolandene våre, stiller økte krav til kraftsystemet. En økende avhengighet av elektrisitet gjør samfunnet mer sårbart for uforutsette hendelser i kraftsektoren.

Utviklingen av energipolitikken i EU har økende betydning for energisektoren i Norge. EU

har som mål å få på plass et integrert europeisk energimarked, og det utvikles et omfattende regelverk.

Regjeringen vil at Norge skal være en foregangsnaasjon innen miljøvennlig energibruk og produksjon av fornybar energi. Regjeringen vil legge til rette for en framtidsrettet infrastruktur gjennom utbygging av tilstrekkelig nettkapasitet. Statnett fikk høsten 2014 konsesjon til å bygge to nye utenlandsforbindelser til henholdsvis Tyskland og Storbritannia.

Investeringene i strømmettet finansieres i hovedsak gjennom nettareffene. Tariffene utformes med sikte på samfunnsøkonomisk effektiv ressursutnyttelse. Det høye investeringsnivået aktualiserer oppmerksomhet om kostnadseffektivitet i nettsektoren. Et forslag om endring av energiloven slik at det stilles krav om selskapsmessig og funksjonelt skille for alle nettforetak ble sendt på høring våren 2015.

Regjeringen vil øke den fornybare kraftproduksjonen i Norge og legger opp til en effektiv konsesjonsbehandling der viktige miljøhensyn ivaretas. Revisjon av konsesjonsvilkår i eldre vassdragskonsesjoner vil bidra til miljøforbedringer i regulerte vassdrag. EUs vanddirektiv legger opp til en systematisk gjennomgang av potensialer og kostnader knyttet til miljøforbe-

Boks 1.2 Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016

Det foreslås bevilgninger på nesten 17 mrd. kroner til energi- og vannressurssektoren, blant annet:

- 14,25 mrd. kroner i innskudd i *Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging*. Samlet fondskapital blir etter dette 67,75 mrd. kroner.
- om lag 1,6 mrd. kroner i overføring til *Energifondet*. I tillegg anslås det om lag 0,7 mrd. kroner i inntekter til Energifondet fra påslag på nettariffen og opptjente renter på inntående kapital, som gir en samlet inntekt til fondet og Enova sin virksomhet på om lag 2,3 mrd. kroner i 2016.

- om lag 508 mill. kroner i driftsbevilgning til *Norges vassdrags- og energidirektorat*, som skal følge opp prioriterte oppgaver på energiområdet og bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko.
- 441 mill. kroner til tiltak for *forebygging av flom- og skredskader*. Økt bevilgning skal blant annet gå til oppryddings- og sikringstiltak etter flommen på Vestlandet i 2014. Videre skal 100 mill. kroner benyttes til forsering av kartleggings- og flomsikringstiltak i 2016 som ett av flere tiltak fra regjeringen for raskt å stimulere til økt aktivitet og sysselsetting.

dringer. Tap av regulerbar kraft kan bare aksepteres i de tilfellene nytten klart overstiger kostnadene.

Satsingen gjennom Enova bidrar til utvikling av energi- og klimateknologi, økt energieffektivisering og overgang til energibruk med mindre utslipp. Regjeringen har styrket innsatsen gjennom økte bevilgninger til Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging utover ambisjonene i klimaforliket.

Norge har store vannressurser og viktig vassdragsnatur. Vannkraften er den viktigste økonomiske utnyttelsen av vannressursene. Både av hensyn til økonomiske og allmenne interesser som friluftsliv, landskap og naturmangfold, er bærekraftig forvaltning av vannressursene av stor betydning. Regjeringen vil sikre helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vassdragene.

Flom og skred kan medføre skader på mennesker, eiendom, infrastruktur og miljø. Regjeringen vil bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko. Det er viktig at folk flest opplever trygghet for liv og eiendom. Samtidig vil det ikke være mulig å sikre seg fullt ut, og vi må leve med at flom og skred kan skje.

1.3 Forskning og næringsutvikling

Regjeringens hovedmål med å satse på forskning og næringsutvikling innenfor energi- og petroleumssektoren er økt langsiktig verdiskaping og en sikker, kostnadseffektiv og bærekraftig utnyttelse av de norske energi- og petroleumsressursene. Virkemidlene skal styrke tekno-

logi- og kompetanseutvikling og bidra til økt konkurransekraft i energi- og petroleumsnæringen.

Regjeringens satsing på forskning og utvikling innen petroleumsvirksomheten skal bidra til å ivareta samfunnets og næringslivets behov for langsiktig kompetanseutvikling og fremme verdiskaping og konkurransekraft i industrien og i forskningsmiljøene. En lavere aktivitet i petroleumsnæringen som følge av lav oljepris og utsatte prosjekter, bør utnyttes til økt kompetansebygging i industrien. Regjeringens forslag til økt bevilgning til petroleumsforskning støtter opp om dette. Det skal utvikles nye teknologier og løsninger som kan bidra til å finne mer ressurser, øke utvinningen, forbedre effektivitet og ytelse, redusere kostnader i utbygging og drift av petroleumsforekomster og redusere miljø- og klimapåvirkningen av virksomheten. Forskningsinnsatsen skal også gi økt kunnskap som grunnlag for politikkutforming og god forvaltning av petroleumsressursene.

Regjeringens satsing på energiforskning skal bidra til økt langsiktig verdiskaping og til en rasjonell, kostnadseffektiv og bærekraftig utnyttelse av de norske energiressursene. Det skal utvikles teknologi, løsninger og kunnskap, for å sikre et effektivt, miljøvennlig og sikkert energisystem i Norge.

Satsingen skal også bidra til å utvikle ny kunnskap og teknologi som kan gi næringsutvikling og økt verdiskaping i energisektoren.

Boks 1.3 Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016

Det foreslås bevilgninger på om lag 930 mill. kroner til forskning og næringsutvikling, blant annet:

- 400 mill. kroner til *petroleumsforskning gjennom Norges forskningsråd*, hvorav om lag 155 mill. kroner til petroleumsrettet utvikling og demonstrasjon gjennom *DEMO 2000-programmet*. Dette er ett av flere tiltak fra regjeringen for raskt å stimulere til økt aktivitet og sysselsetting i sektoren.
- 450 mill. kroner til *energiforskning gjennom Norges forskningsråd*, hvorav 185 mill. kroner til *forskningscentre for miljøvennlig energi* (FME-ordningen). Økt satsing på FME-ordningen skal legge til rette for større tematisk bredde med høy vitenskapelig kvalitet, god innovasjonsevne og internasjonalt samarbeid.

1.4 CO₂-håndtering

Behovet for CO₂-håndtering er godt dokumentert gjennom rapporter fra FNs klimapanel og Det internasjonale energibyrådet (IEA). Arbeid med CO₂-håndtering skal bidra til å utvikle og demonstrere teknologi for fangst og lagring av CO₂ med et spredningspotensial. For at disse målene skal nås er det nødvendig med teknologiutvikling og kostnadsreduksjoner.

Regjeringens strategi for CO₂-håndtering ble lagt frem i Prop. 1 S (2014–2015). Regjeringens tiltak omfatter et bredt spekter aktiviteter. Det inklud-

derer forskning, utvikling og demonstrasjon, arbeidet med å realisere fullskala demonstrasjonsanlegg, transport, lagring og alternativ bruk av CO₂ og internasjonalt arbeid for å fremme CO₂-håndtering.

Tiltakene bør være utløsende, gi læring og global kunnskapsspredning og redusere barrierer. I tillegg bør nytten stå i et rimelig forhold til kostnaden og risikoen som staten tar. Videre skal tiltakene være gjennomførbare og realistiske. Regjeringen har en ambisjon om å realisere minst ett fullskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020.

I 2015 er det gjennomført en kartlegging av mulighetene for fullskala CO₂-håndtering i Norge. Studien viser at Norcem, Yara og Energigjenvinningsetaten i Oslo kan være interessert i å gjennomføre videre studier. Regjeringen har besluttet å igangsette arbeid med mer detaljerte studier av muligheter for fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge. Arbeidet innebærer å studere løsninger for fangst, transport og lagring av CO₂.

Teknologisenteret på Mongstad er en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst. Hovedmålet med teknologisenteret er å bidra til teknologiutvikling for økt utbredelse av CO₂-fangst globalt. Det er også et mål å bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres.

Regjeringen vil satse videre på forskning og utvikling. I strategien inngår en fortsatt satsing på CLIMIT, forskningscentre for miljøvennlig energi (FME) og internasjonale forskningsaktiviteter. CLIMIT er et nasjonalt program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologier for fangst, transport og lagring av CO₂ fra fossilt basert kraftproduksjon og industri.

Boks 1.4 Prioriteringer i budsjettforslaget for 2016

Det foreslås bevilgninger på totalt om lag 2,3 mrd. kroner til arbeidet med CO₂-håndtering, blant annet:

- 1 806 mill. kroner til kjøp av forskningstjenester fra teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM). Bevilgningen dekker statens andel av driftsutgiftene ved anlegget og utgifter til avdrag og renter på lån til selskapet.
- 255 mill. kroner til CLIMIT-programmet og videre utvikling av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad.
- om lag 110 mill. kroner i administrasjonstilskudd til Gassnova SF som forvalter statens interesser knyttet til CO₂-håndtering, herunder oppfølging av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad.
- 80 mill. kroner til arbeid med videre studier av muligheter for fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge. Studiene skal bidra til å få et mer detaljert bilde av kostnader, risiko og nytte av de CO₂-håndteringsprosjektene idéstudien har identifisert.

1.5 Miljø- og klimahensyn i petroleums- og energipolitikken

Regjeringen fører en offensiv klimapolitikk og bidrar til en langsiktig omstilling til et lavutslipps-samfunn innen 2050. I Meld. St. 13 (2014–2015) Ny utslippsforpliktelse for 2030 – en felles løsning med EU, er det fem prioriterte innsatsområder i klimapolitikken:

1. Reduserte utslipp i transportsektoren
2. Teknologitviking i industrien
3. CO₂-håndtering
4. Styrke Norges rolle som leverandør av fornybar energi (herunder utbygging av fornybar energi og effektiv energibruk)
5. Miljøvennlig skipsfart.

Olje- og energidepartementet har virkemidler innenfor alle disse områdene. Departementet vil i 2016 følge opp utpekte innsatsområder i klimapolitikken og fortsette arbeidet for å følge opp og forsterke klimaforliket gjennom teknologitviking, uttesting, FoU og energiomlegging på olje- og energiområdet. Hensynet til miljø, klima og bærekraftig utvikling har alltid vært en integrert del av den norske petroleums- og energivirksomheten. Det har gjennom flere år blitt gjennomført omfattende tiltak.

Norge er en energinasjon. Vi har store vannkraftressurser. Vi er blant verdens største eksportører av olje og gass. Regjeringen vil forene Norges rolle som petroleumsprodusent og -eksportør med ambisjonen om å være ledende i miljø- og klimapolitikken. Norge arbeider for ren produksjon og bruk av energi.

Forskning og utvikling på fornybar energi, miljøvennlige energiteknologier og energieffektivisering er viktig for å nå klima- og miljømålene. Ny teknologi og nye løsninger medvirker også til å gjøre petroleumsvirksomheten stadig mer miljøvennlig. Satsing på forskning og teknologitviking står sentralt for at Norge skal ha en effektiv og miljøvennlig forvaltning av energiressursene.

Regjeringen vil at Norge skal være en foregangsasjon innen miljøvennlig energibruk og -produksjon av fornybar energi. For å styrke utviklingen av miljøvennlig produksjon og bruk av energi er det grunnleggende å ha langsiktige og stabile rammevilkår. Satsingen gjennom Enova SF er et sentralt element i regjeringens miljø- og klimapolitikk på energiområdet. Enovas nye satsing på transportsektoren er avtafestet gjennom blant annet et nytt hovedmål som skal sikre at midlene fra Energifondet bidrar til reduserte klimagassutslipp i transportsektoren.

Olje- og energidepartementet har gitt Statnett konsesjon til nye utenlandsforbindelser for kraft til Tyskland og til Storbritannia. Kraftforbindelsene vil bidra til at norsk fornybar energi kan erstatte fossil energi i Europa, og vil legge forholdene til rette for verdiskaping i Norge.

Ordningen med elsertifikater fremmer økt produksjon av fornybar energi.

Klimaendringene og verdens økende energi-behov er bakgrunnen for regjeringens ambisjoner for arbeidet med fangst og lagring av CO₂. Regjeringens strategi for arbeidet med CO₂-håndtering ble lagt fram i Olje- og energidepartementets Prop. 1 S (2014–2015). Strategien inneholder et bredt spekter av aktiviteter for å fremme CO₂-håndtering.

Utvinning av norsk olje og gass skal skje på en miljøvennlig måte. Petroleumsvirksomhet kombineres med strenge krav til miljø, sikkerhet og beredskap. Virksomheten foregår i sameksistens med andre næringer. Virkemiddelapparatet for petroleumssektoren innebærer at det tas hensyn til miljø og klima i alle faser av virksomheten – fra åpningsprosesser til konsesjonstildeling, til leting, utbygging, drift og avslutning. Kontinuerlig vektlegging av miljø- og klimahensyn i petroleumsvirksomheten har bidratt til at Norge holder en høy standard sammenliknet med andre land. Politikken utformes basert på kunnskap, erfaring og fakta. Regjeringen vil fortsatt legge vekt på å begrense klimagassutslippene fra norsk sokkel. I samsvar med de overordnede prinsippene for klimapolitikken, er petroleumssektoren omfattet av sterke økonomiske virkemidler, herunder CO₂-avgift og EUs klimavotesystem (EU-ETS). Kombineringen av både CO₂-avgift og klimavoter betyr at petroleumssektoren står overfor en høy pris på utslipp som gir næringen en sterk egeninteresse i å begrense sine CO₂-utslipp.

1.6 Tiltakspakke for økt sysselsetting

I statsbudsjettet for 2016 vil regjeringen prioritere tiltak som fremmer arbeid, aktivitet og omstilling. Det er en særlig utfordring at mange nå mister jobben i de næringer og fylker som berøres sterkest av den lave oljeprisen. Som en del av budsjettet legger regjeringen fram en særskilt *tiltaks-pakke for økt sysselsetting* på i alt 4 mrd. kroner. De særskilte tiltakene i denne pakken vil være midlertidige og er innrettet slik at de lett skal kunne reverseres. Også ut over denne særskilte pakken fremmer budsjettet for 2016 aktivitet og omstilling. Tiltakene skal fremme økt sysselsetting på

kort sikt, samtidig som de legger til rette for en langsiktig omstilling av norsk økonomi. For Olje- og energidepartementet gjelder dette blant annet:

- 100 mill. kroner til styrking av petroleumsrettet utvikling og demonstrasjon gjennom *DEMO 2000-programmet*. Den økte bevilgningen skal bidra til å opprettholde og styrke kompetanse og kapasitet, og å avhjelpe norsk olje- og gassnæring i en vanskelig fase, da midlene raskt kan utlyses til nye prosjekter og gi sysselsettingseffekt.
- 100 mill. kroner til flom- og skredforebygging. Norges vassdrags- og energidirektorat har en portefølje av kartleggings- og flomsikringstiltak som kan realiseres raskt. Mange av tiltakene i porteføljen er enten igangsatte eller ferdig planlagte tiltak som kan forseres.
- 30 mill. kroner til etablering av et nytt museumsmagasin for Norsk Oljemuseum i Stavanger. Byggeprosjektet vil raskt stimulere til økt aktivitet og sysselsetting i regionen.

2 Oversikt over budsjettforslaget

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
Administrasjon					
1800	Olje- og energidepartementet	224 792	208 093	240 939	15,8
	<i>Sum kategori 18.00</i>	<i>224 792</i>	<i>208 093</i>	<i>240 939</i>	<i>15,8</i>
Petroleumssektoren					
1810	Oljedirektoratet	533 448	393 097	564 500	43,6
1815	Petoro AS	357 924	351 189	352 600	0,4
2440	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten	35 371 970	38 000 000	29 000 000	-23,7
	<i>Sum kategori 18.10</i>	<i>36 263 342</i>	<i>38 744 286</i>	<i>29 917 100</i>	<i>-22,8</i>
Energi- og vannressurssektoren					
1820	Norges vassdrags- og energidirektorat	975 003	891 243	1 063 100	19,3
1825	Energiomlegging, energi- og klimateknologi	10 465 507	10 746 000	15 834 000	47,3
1826	Statnett SF	3 250 000			
2490	NVE Anlegg	4 137	4 000	3 500	-12,5
	<i>Sum kategori 18.20</i>	<i>14 694 647</i>	<i>11 641 243</i>	<i>16 900 600</i>	<i>45,2</i>
Forskning og næringsutvikling					
1830	Forskning og næringsutvikling	757 871	772 102	928 900	20,3
1832	Internasjonalisering	600			
	<i>Sum kategori 18.30</i>	<i>758 471</i>	<i>772 102</i>	<i>928 900</i>	<i>20,3</i>
CO₂-håndtering					
1840	CO ₂ -håndtering	2 048 810	2 102 631	2 256 300	7,3
	<i>Sum kategori 18.40</i>	<i>2 048 810</i>	<i>2 102 631</i>	<i>2 256 300</i>	<i>7,3</i>
<i>Sum utgifter</i>		<i>53 990 062</i>	<i>53 468 355</i>	<i>50 243 839</i>	<i>-6,0</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016	Pst. endr. 15/16
Administrasjon					
4800	Olje- og energidepartementet	12 928	3 098	3 452	11,4
	<i>Sum kategori 18.00</i>	<i>12 928</i>	<i>3 098</i>	<i>3 452</i>	<i>11,4</i>
Petroleumssektoren					
4810	Oljedirektoratet	288 372	107 444	150 680	40,2
5440	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten	148 229 192	153 400 000	119 900 000	-21,8
5685	Aksjer i Statoil ASA	22 645 772	14 955 000	15 382 000	2,9
	<i>Sum kategori 18.10</i>	<i>171 163 336</i>	<i>168 462 444</i>	<i>135 432 680</i>	<i>-19,6</i>
Energi- og vannressurssektoren					
4820	Norges vassdrags- og energidirektorat	183 867	159 862	189 600	18,6
4825	Energiomlegging, energi- og klimateknologi	1 215 507	1 418 000	1 636 000	15,4
4829	Konsesjonsavgiftsfondet	49 448			
5490	NVE Anlegg	1 306	200	200	0,0
5582	Sektoravgifter under Olje- og energidepartementet	159 862	167 500	154 300	-7,9
5680	Statnett SF		287 000	240 000	-16,4
	<i>Sum kategori 18.20</i>	<i>1 609 990</i>	<i>2 032 562</i>	<i>2 220 100</i>	<i>9,2</i>
Forskning og næringsutvikling					
4830	Forskning	33			
	<i>Sum kategori 18.30</i>	<i>33</i>			
CO₂-håndtering					
4840	CO ₂ -håndtering	3 181 464	1 215 000	1 261 000	3,8
	<i>Sum kategori 18.40</i>	<i>3 181 464</i>	<i>1 215 000</i>	<i>1 261 000</i>	<i>3,8</i>
<i>Sum inntekter</i>		<i>175 967 751</i>	<i>171 713 104</i>	<i>138 917 232</i>	<i>-19,1</i>

2.1 Reform for mindre byråkrati og mer effektivisering

Regjeringen bygger sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Regjeringen har innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Refor-

men vil gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skaper handlingsrom for prioriteringer i statsbudsjettet. Virksomhetene har også god anledning til å planlegge og gjennomføre tiltak for å effektivisere driften når reformen er et årlig krav. Deler av gevinsten fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres til fellesskapet i de årlige budsjettene. Den årlige overføringen settes

til 0,5 prosent av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet som for Olje- og energidepartementet utgjør om lag 14 mill. kroner i statsbudsjettet for 2016 og berører de aller fleste budsjettkapitlene under Olje- og energidepartementet.

i 2016 helt eller delvis kan foretas i 2017 eller senere budsjettår for å sikre at alle vilkår i avtalen eller tilsagnet er oppfylt før utbetaling finner sted.

Når det gjelder kap. 1820, post 22, post 60 og post 72 kan bruk av stikkordet i tillegg begrunnes ut fra at bevilgningen gjelder bygg, anlegg og materiell.

2.2 Bruk av stikkordet «kan overføres»

Stikkordet «kan overføres» benyttes fordi utbetaling på en inngått avtale eller tilsagn om tilskudd

Under Olje- og energidepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2015	Forslag 2016
1800	21	Spesielle driftsutgifter	28 600	24 500
1800	50	Overføring til Sametinget		500
1800	70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner mv.	1 914	2 550
1800	72	Tilskudd til olje- og energiformål		2 000
1810	21	Spesielle driftsutgifter	18 151	301 000
1815	73	Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinentalsokkel	2 000	10 600
1820	21	Spesielle driftsutgifter	5 052	93 200
1820	22	Flom- og skredforebygging		425 000
1820	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging	2 654	14 000
1820	72	Tilskudd til flom- og skredforebygging		2 000
1820	73	Tilskudd til utjevning av overføringstariffer		10 000
1820	74	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak	4 705	5 700
1830	22	Forvaltningsrettet forskning og utvikling	-685	23 400
1830	70	Internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak	861	31 300
1830	71	Tilskudd til Norges geotekniske institutt	-400	3 000
1840	21	Spesielle driftsutgifter	11 609	45 000
1840	70	Gassnova SF	59 750	142 300
1840	71	Forskningstjenester, TCM DA		1 806 000
1840	72	Lån, TCM DA	85 100	
1840	74	Transport av CO ₂	5 000	8 000
1840	75	Tilskudd, CO ₂ -håndtering internasjonalt	3 820	
2442	21	Spesielle driftsutgifter	100	

3 Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak 390, 3. februar 2015

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en statlig hydrogenstrategi, og sørge for at støtteordningene til hydrogen opprettholdes i Enova.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om å følge opp anbefalinger for å nå Norges klimamål i 2020, jf. Dokument 8:10 S (2014–2015) og Innst. 147 S (2014–2015). Vedtaket vil bli fulgt opp i den kommende stortingsmeldingen om energipolitikken.

Vedtak 391, 3. februar 2015

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak om hvordan fossil energibruk i Norge kan erstattes med fornybare energikilder som tilpasning til lavutslippssamfunnet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Torgeir Knag Fylkesnes og Audun Lysbakken om å følge opp anbefalinger for å nå Norges klimamål i 2020, jf. Dokument 8:10 S (2014–2015) og Innst. 147 S (2014–2015). Vedtaket vil bli fulgt opp i den kommende stortingsmeldingen om energipolitikken.

Vedtak 455, 17. mars 2015

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om virkemidler for å fase ut fossil olje i fjernvarme og gjøre fjernvarme mest mulig ressurseffektiv.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Representantforslag 21 S (2014–2015) fra stortingsrepresentant Marit Arnstad om bedre energimerking av bygg, jf. Dokument 8:21 S (2014–2015) og Innst. 192 S (2014–2015). Vedtaket vil bli fulgt opp i den kommende stortingsmeldingen om energipolitikken.

Vedtak 647, 10. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen inkludere kraftverkene med installert effekt over 10 MW, og med byggestart i perioden 1. januar 2004 – 7. september 2009, i utnyttelsen av overgangsordningen.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 97 L (2014–2015) og Innst. 346 L (2014–2015) om endringer i lov om elsertifikater (første kontrollstasjon). Regjeringens forslag ble vedtatt med unntak av grensen på 10 MW. Et forslag om å fjerne grensen ble vedtatt. Etter loven er derfor nye vannkraftverk som hadde byggestart etter 1. januar 2004 kvalifisert for elsertifikater, også vannkraftverk med installert effekt over 10 MW. Loven trer i kraft 1. januar 2016. Anmodningsvedtaket er ivarettatt gjennom Stortingets lovvedtak.

Vedtak 732, 18. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen om at konklusjoner og vilkår, punkt tre, skal lyde: Rettighetshaverne på Johan Sverdrup-feltet skal senest i 2022 etablere en områdeløsning for kraft fra land som skal dekke hele kraftbehovet til feltene Johan Sverdrup, Edvard Grieg, Ivar Aasen og Gina Krogh.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 114 S (2014–2015) og Innst. 382 S (2014–2015) om Norges største industriprosjekt – utbygging og drift av Johan Sverdrup-feltet med status for olje- og gassvirksomheten.

Vedtaket gjelder et vilkår ved godkjenning av plan for utbygging og drift av første byggetrinn av Johan Sverdrup-feltet. Olje- og energidepartementet har i brev til Statoil ASA av 20. august 2015 godkjent plan for utbygging og drift av første byggetrinn av Johan Sverdrup-feltet. Stortingets anmodningsvedtak er fulgt opp ved at godkjenningen er gitt på ovennevnte vilkår som er utformet av Stortinget.

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene mv.

Programområde 18 Olje- og energiformål

Programkategori 18.00 Administrasjon

Olje- og energidepartementet

Olje- og energidepartementets skal legge til rette for en samordnet og helhetlig energipolitikk.

Departementet ivaretar rollen som sektorforvalter, har ansvar for etatsstyringen av Oljedirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat og eieroppfølgingen av Enova SF, Gassnova SF, Statnett SF, Petoro AS og Gassco AS. Departementet forvalter videre statens aksjer i Statoil ASA. Videre har Olje- og energidepartementet ansvaret for forvaltningen av SDØE-ordningen, Energifondet, Fond for klima, fornybar

energi og energiomlegging og Fond for CO₂-håndtering.

Departementet hadde en bemanning tilsvarende om lag 150 årsverk i 2014. Det er tre nasjonale eksperter ved EU-kommisjonen i Brussel. Videre er det en energiråd ved ambassaden i Washington og ved Norges delegasjon til EU i Brussel, energi- og miljøråd ved ambassaden i Moskva og en energimedarbeider ved OECD-delegasjonen i Paris.

Departementets energipolitiske mål og utfordringer for 2016 og resultatrapport for 2014 beskrives under de aktuelle programkategoriene.

Kap. 1800 Olje- og energidepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	170 744	165 674	168 589
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 70 og 72</i>	33 458	25 469	24 500
50	Overføring til Sametinget, <i>kan overføres</i>	1 350	1 000	500
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	1 626		
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>	1 913	1 550	2 550
71	Tilskudd til Norsk Oljemuseum	12 000	12 400	42 800
72	Tilskudd til olje- og energiformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>	3 701	2 000	2 000
	Sum kap. 1800	224 792	208 093	240 939

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 21 Spesielle driftsutgifter redusert med om lag

0,5 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på om lag 168,6 mill. kroner, en økning på om lag 2,9 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Foruten ordinær lønns- og prisjustering (om lag 1,1 mill. kroner) foreslås det en økning på 2,6 mill. kroner til hastetiltak for felles IKT-løsning for elleve departementer og styrking av området for sikkerhet og beredskap.

Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på om lag 0,8 mill. kroner.

Bevilgningen dekker lønnsutgifter inklusiv arbeidsgiveravgift, reiseutgifter og andre utgifter til drift av departementet. Lønnsrelaterte utgifter utgjør om lag 80 prosent av bevilgningen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under post 70 og 72

For å løse sine oppgaver er departementet avhengig av tilgang til kunnskapsmiljøer i Norge og internasjonalt for å supplere egen fagkompetanse og saksbehandlingskapasitet. Midlene under denne posten nyttes i hovedsak til utredninger og analyser, ekstern bistand og beslutningsstøtte, uavhengige vurderinger og evalueringer. Videre omfatter posten utgifter til særskilte prosjekter, tidsbegrenset arbeid og andre spesielle driftsutgifter slik som for eksempel avgifter til verdipapirsentralen for statens aksjer i Statoil ASA.

Det foreslås en bevilgning på 24,5 mill. kroner, en reduksjon på om lag 1 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst.

Departementet har en samarbeidsavtale med Norad og Oljedirektoratet om bruk av departementets faglige ressurser innen petroleumsrelatert utviklingssamarbeid. Samarbeidsvirksomheten budsjetteres til om lag 2 mill. kroner i 2016, jf. kap. 4800, post 03. Videre foreslås det at bevilgningen i 2016 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 4800, post 03 Oppdrags- og samarbeidsinntekter, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Det foreslås å gi Kongen fullmakt til å overskride bevilgningen til dekning av meglerhonorar og utgifter til faglig bistand ved statlig kjøp/salg av aksjeposter, rådgivning samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i Statoil ASA, jf. forslag til romertallsvedtak IV.

For å kunne gjennomføre prosjekter som pågår over flere år, er det behov for en fullmakt til

å inngå forpliktelser som kan dekkes av etterfølgende års bevilgning. På denne bakgrunn foreslås det en fullmakt til å pådra forpliktelser for inntil 7 mill. kroner utover gitt bevilgning, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Post 50 Overføring til Sametinget, kan overføres

Det foreslås å overføre 0,5 mill. kroner til Sametinget, en reduksjon på om lag 0,5 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen har sammenheng med at det er ventet at antall krevende energisaker blir færre i 2016. Støtten er derfor redusert fra ett årsverk til et halvt årsverk.

Midlene skal bidra til å styrke Sametingets kapasitet til behandling av saker knyttet til utbygging av kraftledningsnett og nye kraftsøknader.

Resultatrapport 2014

Det ble overført 1,35 mill. kroner til Sametinget i 2014. Midlene ble benyttet til å dekke kostnader til én stilling i 2014 og deler av 2013 for å gjøre Sametinget bedre rustet til å møte utfordringene med å behandle en økning av energisaker som følge av utbygging av kraftledningsnett og nye kraftsøknader.

Post 60 Tilskudd til kommuner, kan overføres

Resultatrapport 2014

Ved den avsluttende suppleringen av Verneplan for vassdrag ble det som ledd i vern av Vefsna fastsatt at det skulle etableres et planprosjekt i vassdraget, jf. St.prp. nr. 53 (2008–2009). Det ble forutsatt at prosjektet skulle utformes av miljø- og vassdragsmyndighetene i samråd med lokale og regionale myndigheter. Prosjektet ble iverksatt i 2011 og har sett på mulighetene for mindre, skånsom kraftproduksjon i sidevassdrag, der dette ikke er i strid med verneverdiene. Utarbeiding av regional plan har vært et pilotarbeid. Planen har resultert i et grunnlag for plan og enkeltsakbehandling som balanserer mellom bruk og vern uten at verneverdigheter forringes. Den regionale planen for Vefsna ble vedtatt av fylkestinget i Nordland i 2014.

Departementet har utbetalt om lag 1,6 mill. kroner i tilskudd til Nordland fylkeskommune i 2014. Tilskuddet har dekket utgifter til to stillinger i fylkeskommunene som har arbeidet med den regionale planen for Vefsna.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner mv., kan overføres

Det foreslås å bevilge 2,55 mill. kroner i tilskudd til internasjonale organisasjoner mv. Videre foreslås det en tilsagnsfullmakt på 126 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VI.

Gasseksporterende lands forum

Gasseksporterende lands forum (Gas Exporting Countries Forum, GECF) er en organisasjon for dialog mellom gassprodusenter og består av tretten medlemsland. Målet for organisasjonen er å utveksle informasjon om temaer av felles interesse for gasseksporterende land. Deltakelse som observatør i forumet gir Norge mulighet til å utveksle informasjon om utviklingen i gassektoren, samt opprettholde kontakten med andre gassproduserende land og følge utviklingen i forumet.

Arbeidet finansieres gjennom bidrag fra deltakerlandene. Norges bidrag til GECF er beregnet til 100 000 amerikanske dollar i 2016.

Resultatrapport 2014

I 2014 deltok Norge på tre møter på embetsnivå i GECF. Departementet mottar gassmarkedsrapporter annenhver uke fra GECF og oppdateringer på sekretariatets arbeid. Departementet har utbetalt om lag kroner 600 000 til GECF til dekning av organisasjonens utgifter i 2014.

Det internasjonale energiforum

Det internasjonale energiforums (IEF) målsetting er å skape forståelse for fellesinteresser blant medlemslandene, tilrettelegge for stabile markeder og global handel med energi og teknologi, styrke energisikkerheten på tilbuds- og etterspørselssiden og utvikle prinsipper og retningslinjer for transparente og robuste energimarkeder. Innsamling, analyse og spredning av informasjon er en sentral del av dette arbeidet, og sekretariatene til IEA og OPEC yter viktige bidrag i så måte.

Arbeidet finansieres gjennom bidrag fra deltakerlandene. Norges bidrag til IEF er beregnet til 150 000 amerikanske dollar i 2016.

Resultatrapport 2014

Annet hvert år arrangeres IEFs ministermøter, og i 2014 var Russland vertsland for det 14. IEF som ble arrangert 15. og 16. mai i Moskva. Departe-

mentet var representert på embetsnivå. I tillegg til Ministermøtet i Moskva, arrangerte IEF flere ekspertmøter og seminarer i 2014. Formålet med disse arrangementene er å debattere viktige utviklingstrekk for olje og gass, og å bidra til mer transparens i de internasjonale energimarkedene.

Departementet har utbetalt om lag kroner 800 000 til IEF til dekning av organisasjonens utgifter i 2014.

Tilskuddsordning knyttet til internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak

Det foreslås å sette av 1 mill. kroner i tilskudd til internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak.

Mål for ordningen

Formålet med ordningen er å gi støtte til virksomhet, tiltak eller samarbeid internasjonalt som understøtter departementets mål og oppgaver eller som tjener Norges interesser for øvrig innenfor petroleums- og energiområdet, herunder klima og CO₂-håndtering. Under ordningen ytes tilskudd som staten gir som medlem av en internasjonal organisasjon, etter avtale med andre land eller støtte til frivillige organisasjoner om oppfølging av internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak.

For CO₂-håndtering er det fastsatt følgende særskilte mål:

- Økt forståelse for CO₂-håndteringsteknologiers potensial for å bidra til reduserte klimagassutslipp.
- Kunnskapsbygging, kompetanseoverføring og generell kapasitetsbygging internasjonalt, herunder fremme samarbeid om utvikling av rammer og regelverk for transport og lagring av CO₂, samt samarbeid om lagring av allerede utskilt CO₂.
- Heve andre lands myndigheter og andre aktuelle aktørers kompetanse med hensyn til nødvendig regulering og tilrettelegging for CO₂-håndtering.
- Anvendelse av CO₂-håndteringsteknologier, herunder støtte til pilot- og demonstrasjonsprosjekter.

Tildelings- og oppfølgingskriterier

Olje- og energidepartementet kan gi tilskudd til internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak innenfor rammen av internasjonale organisasjoner eller organisasjoner i Norge som står for oppfølging av internasjonale prosjekter eller initiativ i

Norge eller internasjonalt etter en særskilt vurdering uten forutgående kunngjøring. Det kan blant annet omfatte prosjekter og søknader fra eksempelvis det internasjonale energibyrået (IEA) eller samarbeid med lignende internasjonale organisasjoner.

Tiltak som gis støtte må ha et internasjonalt rettet formål eller innebære oppfølging av internasjonale prosjekter eller initiativ i Norge, herunder kompetanseoppbygging og kunnskapsspredning om klima og energi. Tiltak som vil bli prioritert skal understøtte departementets mål og oppgaver. Det vil bli lagt vekt på å støtte prosjekter og prosesser der forholdene ligger godt til rette for å oppnå resultater eller etablere kunnskap gjennom internasjonalt samarbeid og fellesfinansiering.

Det vil også være aktuelt å yte tilskudd til aktiviteter som bidrar til økt kunnskap og informasjons-spredning om CO₂-håndtering som klimatil-tak. Det er foretatt en prioritering av viktige utslippsland hvor regjeringen ønsker en særskilt innsats innen CO₂-håndtering. Dette gjelder det sørlige Afrika, Indonesia, Kina og Gulfstatene. Det vil være spesielt aktuelt å støtte prosjekter og aktiviteter som bidrar til økt kunnskap om og aksept for CO₂-håndtering som klimatil-tak i disse landene.

Resultatrapport 2014

International Energy Agency

Departementet har utbetalt kroner 250 000 i tilskudd til International Energy Agency. Midlene har gått til å støtte studien Energy Technology Perspectives 2014 – Harnessing Electricity's Potential. Studien viser hvordan energiteknologi kan bidra til å nå globale mål om å begrense klimaendringer og øke energisikkerhet.

Innovasjon Norge i Brasil

Departementet har utbetalt kroner 200 000 til Innovasjon Norge i Brasil til gjennomføring av en bilateral forsknings- og teknologikonferanse i Rio

de Janeiro. Konferansen hadde bred deltakelse fra forskningsmiljøer, universiteter og industri fra Norge og Brasil. Arrangementet bidro til å videreutvikle forsknings- og teknologisamarbeidet innen olje og gass mellom Brasil og Norge (BN21).

Post 71 Tilskudd til Norsk Oljemuseum

Det foreslås å bevilge 42,8 mill. kroner i tilskudd til Norsk Oljemuseum, en økning på 30,4 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Den store økningen skyldes i hovedsak at det foreslås en startbevilgning til nytt museumsmagasin for Norsk Oljemuseum.

Norsk Oljemuseum er lokalisert i Stavanger og har som formål å være et nasjonalt senter for formidling av informasjon og kunnskap om petroleumsvirksomhetens utvikling og betydning for det norske samfunn. Museets hovedoppgave er å dokumentere og formidle den norske oljehistorien gjennom å samle inn, bearbeide og lagre relevant historisk kildemateriale, samt å gjøre denne informasjonen tilgjengelig gjennom utstillinger og annen publisering.

Regjeringen er opptatt av at den materielle industriarven fra petroleumsvirksomheten skal ivaretas på en forsvarlig måte. Det er viktig å dokumentere utviklingen av det som er Norges største og viktigste næring og hvilket industrieventyr dette har vært så langt. På den bakgrunn foreslås det å bevilge 30 mill. kroner øremerket etablering av et nytt museumsmagasin for Norsk Oljemuseum. Totalanslaget for investeringen er 62,6 mill. kroner og prosjektet anslås å ha en gjennomføringstid på 2 ½ år. Det er forutsatt at Stavanger kommune stiller til disposisjon en gratis tomt for prosjektet. Norsk Oljemuseum vil ha behov for å inngå avtaler og kontrakter som gjelder hele prosjektperioden. På denne bakgrunn foreslås det en tilsagnsfullmakt på 32,6 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak VI. Prosjektet vil ha positive sysselsettingseffekter for Stavanger-regionen.

Tabell 4.1 Finansiering av Norsk Oljemuseum

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016
Offentlig finansiering av drift i prosent	51,4 prosent	45,2 prosent	46,5 prosent
Billettinntekter	4 984	5 000	5 000
Tilskudd fra Stavanger kommune	2 063	2 063	2 200
Tilskudd fra Olje- og energidepartementet	12 000	12 400	12 800
Tilskudd fra Rogaland fylkeskommune	1 000	1 033	1 200
Tilskudd til nytt museumsmagasin	-	-	30 000
Sponsorer og avkastning fra sponsondet	2 359	6 567	6 600
Diverse inntekter	6 930	7 250	7 050
Sum inntekter	29 336	34 313	64 850

Resultatrapport 2014

Norsk Oljemuseums virksomhet har i 2014 hovedsakelig vært rettet mot dokumentasjon, formidlingstilbud og utstillinger. Dokumentasjonsprosjektet «Kulturminne Valhall» ble startet opp i januar 2013. Dette er det fjerde kulturminneprosjektet som museet gjennomfører. Oppdragsgiver er BP Norge som operatør på vegne av Valhall-lisensen. Arbeidet med Valhall-prosjektet har vært den dominerende aktiviteten innenfor dokumentasjon i 2014. Prosjektet skal ferdigstilles i 2015. Utstillingsarbeidet har i 2014 i stor grad vært konsentrert rundt arbeid knyttet til oppgradering og vedlikehold av museets basisutstillinger, samt planlegging og utvikling av nye utstillinger som skal åpnes i 2015. Totalt deltok 9 512 elever fra grunnskolen og den videregående skolen i organisert undervisning på Norsk Oljemuseum i 2014. Museet hadde et samlet besøkstall på 99 260 gjester, en liten nedgang fra 2013. Norsk Oljemuseum hadde et positivt årsresultat på om lag 687 000 kroner i 2014.

Post 72 Tilskudd til olje- og energiformål, kan overføres, kan nyttes under post 21

Det foreslås å bevilge 2 mill. kroner i prosjekttilskudd til Sektorstyret for petroleumsstandardisering ved Standard Norge. Tilskuddet skal bidra til økt konkurransekraft og gode kostnadseffektive løsninger gjennom standardisering. Sektorstyrets mål er å utvikle og holde oppdaterte standarder

som gir mer sikre og kostnadseffektive offshore-utbygginger. Det er et mål å redusere bruken av særnorske krav og sikre at NORSOK-standardene bidrar til kostnadseffektive løsninger og å oppfylle Petroleumstilsynets funksjons- og ytelsesbaserte krav. Prosjektet er beregnet å gå over tre år.

Resultatrapport 2014

Sektorstyret for petroleumsstandardisering under Standard Norge

Departementet har utbetalt 2 mill. kroner i tilskudd til Standard Norge ved Sektorstyret for petroleumsstandardisering. Tilskuddet har bidratt til å øke sektorstyrets kapasitet til revisjon av petroleumsstandardene for norsk sokkel (NORSOK) i tråd med målet om at ingen standarder skal ha en revisjon eldre enn fem år. Dette er viktig for å sikre en effektiv og forsvarlig gjennomføring av prosjekter på norsk sokkel.

Sektorstyret har benyttet midlene til standardiseringsteknisk prosjektledelse og ekstern rådgivning i arbeidet med å oppdatere fem standarder i tråd med intensjonen for departementets tilskudd. Totalt ble åtte standarder revidert og utgitt i 2014. Sektorstyrets ajourføringsplan har virket etter intensjonen.

Danish Energy Agency

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på om lag kroner 500 000 til Danish Energy Agency knyttet til Baltic Sea Region Energy Cooperation

(BASREC) for samarbeidsperioden 2012–2015. BASREC er et samarbeidsforum innenfor energi for land i Østersjøregionen.

Norsk Polarinstitutt

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på kroner 500 000 til Norsk Polarinstitutt i 2014 til kartlegging av arealbruk hos sjøfugl på Jan Mayen. Midlene har gått til innkjøp av lysloggere og analyse av loggdata.

International Energy Agency

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på om lag kroner 500 000 til International Energy

Agency sitt samarbeid innen olje- og gassteknologi, GOT. GOTs formål er å styrke samarbeidet innen FoU i petroleumsnæringen internasjonalt og gi deltakende land og forskningsmiljøer innsikt i teknologiske utfordringer og tilfang av kunnskap utover det den enkelte deltaker har tilgang til selv.

Navitas

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på kroner 200 000 til Navitas. Tilskuddet har gått til fase 2 av utviklingen av nettstedet «findcontracts.no», blant annet forankring og operasjonisering av nettstedet hos nåværende og nye partnere.

Kap. 4800 Olje- og energidepartementet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
02	Ymse inntekter	4 396		
03	Oppdrags- og samarbeidsinntekter	2 016	1 998	2 002
10	Refusjoner	488		
16	Refusjon av foreldrepenger	2 342		
18	Refusjon av sykepenger	2 254		
70	Garantiprovisjon, Gassco	1 432	1 100	1 450
	Sum kap. 4800	12 928	3 098	3 452

Post 03 Oppdrags- og samarbeidsinntekter

Posten omfatter inntekter knyttet til Olje- og energidepartementets samarbeidsavtale med Norad og Oljedirektoratet om rådgivning innen petroleumsrelatert utviklingssamarbeid.

Oppdrags- og samarbeidsinntekter budsjetteres til om lag 2 mill. kroner i 2016.

Post 70 Garantiprovisjon, Gassco

Det foreslås at Olje- og energidepartementet kan gi Gassco AS en garanti innenfor en samlet

ramme på inntil 1 mrd. kroner for skader og tap på mottaksterminalene på kontinentet som oppstår som følge av forsettelige handlinger hos ledende personell i Gassco AS, jf. forslag til romertallsvedtak VIII.

Garantipremien er satt til 70 prosent av forsikringspremien på Gasscos ordinære ansvarsforsikring. Med dagens premie på om lag 2 mill. kroner tilsvarer dette om lag 1,4 mill. kroner.

Programkategori 18.10 Petroleumssektoren

Utviklingstrekk

Petroleumsvirksomheten er Norges største næring målt i verdiskaping, statlige inntekter, investeringer og eksportverdi. Den gir sysselsetting over hele landet og bidrar til å finansiere velferdsstaten. I 2014 utgjorde petroleumssektoren 19 prosent av all verdiskaping i landet og stod for 46 prosent av eksportinntektene. Selv små utbyggingssjekter på sokkelen ville vært svært store industriprosjekter hvis gjennomført på land. Virksomheten sysselsetter et betydelig antall personer og bidrar derigjennom til arbeidsplasser og nærings-, teknologi- og samfunnsutvikling over hele landet. Statistisk sentralbyrå anslo i februar 2015 at rundt 240 000 sysselsatte i den norske økonomien kan knyttes direkte eller indirekte til petroleumsnæringen. Antall sysselsatte har siden februar 2015 gått ned.

Oljemarkedet og oljenæringen er syklisk. Oljeprisen økte kraftig i årene etter årtusenskiftet til et prisnivå på over 100 USD/fat. Etter flere år med stabilt høye priser kom det et kraftig prisfall gjennom andre halvdel av 2014. Prisfallet skyldes både forhold på tilbuds- og etterspørselssiden. De viktigste faktorer som bidro til prisfallet er kombinasjonen av raskt økende oljeproduksjon fra land utenfor OPEC, spesielt fra skiferolje i USA, og en svakere enn forventet etterspørselsvekst, samt OPECs beslutning om å opprettholde sitt produksjonsmål.

I løpet av første halvår 2015 økte oljeprisen til et nivå over 65 USD/fat før den igjen falt til under 50 USD/fat. Avtalen om Irans atomprogram med utsikter for heving av sanksjonene, krisen i Hellas samt børskrakket i Kina var viktige faktorer bak det siste prisfallet. Det er fortsatt for mye olje i markedet med den konsekvens at lagrene bygger seg opp, selv om etterspørselsveksten er sterk. Det vil kunne ta noe tid å gjenopprette balanse i markedet.

Store svingninger i oljeprisen er ikke unormalt. Både oljetilbud og -etterspørsel er lite prissfølsomme på kort sikt. Treghetene i oljemarkedet gjør at det ofte må store endringer til i oljeprisen for at forbruk og tilbud justeres og gir ny og mer stabil balanse mellom produksjon og forbruk.

Disse forhold gjør at oljeprisen på kort sikt kan falle dypere enn hva endringene i tilbud og etterspørsel tilsier.

Det er mange store oljefelt med fallende produksjon rundt omkring i verden, noe som gjør at det kreves mye ny produksjonskapasitet for å bare opprettholde dagens oljeproduksjon. I tillegg skal eventuell etterspørselsvekst dekkes. For å kunne dekke fremtidig etterspørsel kreves det hvert år store investeringer i ny produksjonskapasitet. Norske oljeressurser er konkurransedyktig sammenlignet med andre oljeressurser i verden. På sikt forventes det at oljeprisen skal ta seg opp fra dagens nivå. De langsiktige globale tilbuds- og etterspørselsforholdene tilsier at oljeprisnivået over tid vil understøtte en lønnsom utvikling av ressursbasen på norsk sokkel.

Gassprisene har ikke falt tilsvarende det oljeprisen har gjort siden midten av 2014. Den norske gassressursbasen er konkurransedyktig internasjonalt, særlig i det europeiske markedet, noe som tilsier et langsiktig prisnivå på gass som vil understøtte en lønnsom utvikling av norske gassressurser.

Ressursregnskapet per 31. desember 2014 viste et totalt ressursanslag på 14,1 mrd. standard kubikkmeter (Sm³) oljeekvivalenter (o.e). Dette er om lag uendret fra 2013 (ned 0,15 prosent). Nedgangen skyldes at tolv av funnene i forrige regnskap er revurdert og nå anses å ha lav sannsynlighet for utbygging.

Norsk oljeproduksjon har siden 2001 og fram til 2014 blitt gradvis redusert. I 2014 økte derimot oljeproduksjonen (inkludert NGL og kondensat) med om lag 59 000 fat per dag. I 2014 ble det produsert om lag 1,9 mill. fat per dag. Gassproduksjonen utgjorde 109 mrd. Sm³ i 2014 – mer enn en dobling siden 2001.

De siste årene har næringen vært preget av høy aktivitet og sterkt økende kostnader. Petroleumsnæringen er global og dette utviklingstrekket har vært gjeldende over hele verden. Økende kostnader ved ny produksjon, kombinert med avtagende produksjon fra felt i drift, har ført til press på selskapenes lønnsomhet. Fallet i oljeprisen siden midten av 2014 forsterket utfordringene for selskapene.

Med et meget høyt aktivitetsnivå som utgangspunkt og kombinasjonen av et høyt kostnadsnivå og fall i oljeprisen, har selskapene respondert med kutt i investeringer og leting, forskyving av aktivitet ut i tid og iverksettelse av effektivitetsprogrammer. Til sammen bidrar dette til at investeringsnivået på norsk sokkel ventes å gå ned den nærmeste tiden. Historisk sett vil det imidlertid fortsatt ligge høyt. Investeringsnivået i 2014 var på om lag 170 mrd. kroner og anslaget for 2015 er på nær 150 mrd. kroner.

Utbyggingen av Sverdrup-feltet vil bidra til å opprettholde utbyggingsaktiviteten de nærmeste årene, samt sikre oljeproduksjon og verdiskaping etter 2020. Samtidig vil det være mye arbeid som skal gjøres på alle produserende felt, og de nye utbyggingene som settes i produksjon skal også driftes. For en nærmere beskrivelse av utviklingen i petroleumssektoren og utbyggingen av Sverdrup-feltet, vises det til Prop. 114 S (2014–2015) Norges største industriprosjekt – utbygging og drift av Johan Sverdrup-feltet med status for olje- og gassvirksomheten.

Hovedmål for petroleumspolitikken

De overordnede målene for petroleumssektoren er å legge til rette for lønnsom produksjon av olje og gass i et langsiktig perspektiv.

Fortsatt høyt aktivitetsnivå og effektiv utnyttelse av ressursene skal sikres gjennom økt utvinning fra eksisterende felt, utbygging av drivverdige funn og fortsatt tilgang på attraktivt areal for leting.

Det skal legges til rette for kostnadseffektiv leting, utbygging og drift der en ivaretar hensyn til helse, miljø og sikkerhet.

Sentralt for realiseringen av verdipotensialet som ligger i petroleumsressurser på norsk sokkel er investeringsvillige aktører og et effektivt og helhetlig rammeverk som er basert på kunnskap og fakta.

Olje- og energidepartementet har et overordnet ansvar for at disse målene nås. Oljedirektoratet, Gassco AS og Petoro AS har viktige roller for å nå målene i petroleumspolitikken.

Oljedirektoratet skal bidra til størst mulige verdier for samfunnet fra olje- og gassvirksomheten gjennom en effektiv og forsvarlig ressursforvaltning, hensyntatt helse, miljø og sikkerhet.

Gassco AS skal blant annet som operatør for det norske transportsystemet for gass sikre maksimal verdiskaping av gassressursene på norsk kontinentalsokkel.

Statens eierskap i SDØE, Petoro AS og Statoil ASA skal bidra til at den statlige deltakelsen i petroleumsvirksomheten fører til høyest mulig verdiskaping for staten innenfor de mål som er fastsatt for SDØE, Petoro AS og Statoil ASA.

Olje- og energidepartementets mål og utfordringer

Olje- og energidepartementets skal legge til rette for en samordnet og helhetlig petroleumspolitik.

Et overordnet mål er å sikre høy verdiskaping gjennom effektiv og miljøvennlig forvaltning av petroleumsressursene, herunder videreutvikle og opprettholde en helhetlig og effektiv olje- og gasspolitikk. Departementet skal være en forvalter med et langsiktig perspektiv og legge til rette for lønnsom produksjon av norske petroleumsressurser.

Departementet vil videreføre hovedlinjene i petroleumspolitikken ved å:

- legge til rette for at potensialet i eksisterende felt og infrastruktur utnyttes,
- legge til rette for at alle lønnsomme funn bygges ut,
- legge til rette for at det regelmessig gjøres nye store funn, og at påvisningen av nye ressurser fortsetter i modne områder og
- støtte opp under næringens arbeid med omstilling, kostnadskontroll og ta i bruk nye, mer effektive tekniske og kommersielle løsninger.

Departementet vil følge opp rettighetshavernes drift av feltene for å bidra til en effektiv ressursutnyttelse. Departementet vil foreta en grundig behandling av fremlagte planer for utbygging, anlegg og drift, samt disponering. Myndighetene har også dialog med rettighetshaverne på sokkelen i forkant av innlevering av plan for utbygging og drift (PUD).

Tilgang til nye leteområder er nødvendig for å gjøre nye betydelige funn og opprettholde verdiskaping, sysselsetting og statlige inntekter på lang sikt. Departementet har satt i gang 23. konsesjonsrunde på norsk sokkel og tar sikte på tildeling i løpet av første halvår 2016. 23. konsesjonsrunde vil blant annet omfatte areal i Barentshavet sørøst som ble åpnet for petroleumsvirksomhet i 2013. Årets konsesjonsrunde i det forhåndsdefinerte området (TFO 2015) ble utlyst i april, og det tas sikte på tildeling i begynnelsen av 2016. Det tas sikte på å utlyse TFO 2016 i løpet av første halvår 2016.

Departementet skal ha en aktiv og god oppfølging av Petoro AS med sikte på at selskapet ivaretar SDØE på en effektiv måte, samt sikre at selskapet driver sin aktivitet innenfor de til enhver tid gjeldende rammer. Departementet vil på vegne av staten beholde andeler i utvinningstillatelser som tildeles hovedsakelig basert på ressurspotensialet i den enkelte tillatelse. Ved tilleggstillatelser og feltnært areal vil departementet på vegne av staten som hovedregel beholde en andel lik SDØE-andelen i den eksisterende tillatelsen.

Staten eier 67 prosent av aksjene i Statoil ASA. Departementet vil aktivt følge opp statens eierskap gjennom analyser og møter med selskapet.

Departementet vil videreføre arbeidet med økonomiske analyser av norsk petroleumsvirksomhet, herunder bidra med anslag til nasjonalbudsjettet og følge markedsutviklingen for olje og gass.

Olje- og energidepartementets resultatrapport 2014

Departementet bidro gjennom sitt arbeid til å legge til rette for lønnsom produksjon av olje og gass fra norsk sokkel i et langsiktig perspektiv. Arbeidet skjer i et nært samarbeid med Oljedirektoratet, og for gasstransportsystemet i nært samarbeid med Gassco. En forutsetning for å realisere de store verdiene i uoppdagede ressurser er at næringen får tilgang til interessante leteområder. Departementet har, i tråd med etablert politikk, arbeidet med konsesjonsrunder både i og utenfor det forhåndsdefinerte området (TFO-området) i 2014/2015. 23. konsesjonsrunde ble utlyst i januar 2015 og regjeringen tar sikte på å tildele nye utvinningstillatelser i første halvår 2016. I forbindelse med TFO 2013 ble det i begynnelsen av 2014 tildelt 65 utvinningstillatelser til 48 selskaper. I forbindelse med TFO 2014 ble det i begynnelsen av 2015 tildelt 54 utvinningstillatelser til 43 selskaper. Det ble beholdt SDØE-andeler i 12 utvinningstillatelser ved TFO 2013 og 11 utvinningstillatelser ved TFO 2014. Arbeidet fram mot utlysning av TFO 2015 i april 2015 ble igangsatt i fjerde kvartal 2014.

Departementet har behandlet plan for utbygging og drift (PUD) for feltet Flyndre i 2014, og har fulgt opp selskapenes arbeid med pågående og framtidige feltutbygginger. De ulike rettighets-havergruppene arbeider med nye utbygginger og produserende felt er fulgt opp i nært samarbeid med Oljedirektoratet.

Departementet har i 2014 fulgt og analysert utviklingen i energimarkedene. Departementet

har også fortsatt arbeidet med å være sekretariat for Petroleumsprisrådet.

Departementet har videreført arbeidet med økonomiske analyser av norsk petroleumsvirksomhet, herunder bidratt med anslag til nasjonalbudsjettet.

Departementet har fulgt opp statens eierinteresser i selskaper under OEDs forvaltning, herunder Statoil ASA, Gassco AS, Petoro AS og ivaretakelsen av SDØE-andelene.

Departementet og interessentgruppen for EITI Norge er ansvarlige for å utarbeide årlige rapporter med oversikt over selskapenes innbetalinger til staten. Det er publisert seks slike rapporter hvor den siste ble publisert i desember 2014 med tall for 2013.

Oljedirektoratet

Oljedirektoratet (OD) har en sentral rolle i forvaltningen av olje- og gassressursene på norsk kontinentalsokkel og er et viktig rådgivende organ for departementet innenfor petroleumsvirksomheten. OD utøver forvaltningsmyndighet i forbindelse med tildeling av areal, undersøkelser etter og utvinning av petroleumsforkomster på sokkelen. Det omfatter også myndighet til å fastsette forskrifter og fatte vedtak i henhold til regelverket for petroleumsvirksomheten.

OD skal være en aktiv pådriver for å realisere mest mulig av ressurspotensialet på sokkelen og skape størst mulig verdier for samfunnet. OD har videre et nasjonalt ansvar for data fra kontinentalsokkelen og har en oversikts- og formidlerrolle når det gjelder data, analyser og beslutningsgrunnlag.

OD har hovedkontor i Stavanger, samt et kontor i Harstad. OD hadde en bemanning tilsvarende om lag 222 årsverk i 2014.

Hovedmål

Oljedirektoratets hovedmål er å bidra til størst mulige verdier for samfunnet fra olje- og gassvirksomheten gjennom en effektiv og forsvarlig ressursforvaltning, hensyntatt helse, miljø, sikkerhet og det ytre miljø, herunder klima. OD skal gjennom sin virksomhet og sine roller bidra til at regjeringens hovedambisjoner for petroleumsnæringen realiseres.

Myndighetene har gjennom tildelingspolitikken gitt selskapene store letearealer de siste årene, både i modne og umodne områder. OD har en aktiv rolle i å tilrettelegge leteareal på norsk sokkel. Dette har så langt bidratt til høy leteaktivi-

tet og mange funn, i 2014 totalt 22 funn av olje og gass. OD har en sentral rolle i å skaffe en god oversikt over ressurspotensialet på hele norsk sokkel.

Delmål 2016

Hovedmålet søkes nådd ved at OD i 2016 skal arbeide for å nå tre nærmere spesifiserte delmål:

Arbeide for langsiktig ressurstilgang, herunder en effektiv og forsvarlig letevirsomhet

OD har en viktig rolle med å legge til rette for langsiktig ressurstilgang gjennom sine bidrag ved nye konsesjonsrunder samt oppfølging av leteaktiviteten. OD har ansvar for å ha kunnskap om petroleumspotensialet på norsk sokkel. OD skal:

- følge opp konsesjonstildelingspolitikken og legge forholdene til rette for rask og effektiv utforskning av tildelt areal
- bidra i konsesjonstildelingen av areal både i nummererte konsesjonsrunder og i forhåndsdefinerte områder
- følge opp den pågående leteaktiviteten
- gjennomføre geologiske kartleggingsprosjekter og tolke innsamlede data for å øke kunnskapsnivået om petroleumspotensialet og komplette datadekningen for uåpnede områder

Sikre en effektiv og forsvarlig ressursforvaltning knyttet til utbygging og drift

OD har en viktig rolle som pådriver for å sikre at muligheter for langsiktig verdiskaping blir vurdert innenfor leting, utbygging og drift på norsk sokkel. OD har som mål å øke reservetilveksten med 1,2 mrd. Sm³ olje i perioden 2014 til 2023. Skal målet nås, er det viktig at aktørene i sektoren arbeider aktivt for at funn bygges ut og for at tiltak for å øke utvinningen fra felt i drift gjennomføres. OD skal:

- følge opp at utbygging og produksjon av petroleum skjer på en forsvarlig og kostnadseffektiv måte og at hensynet til det ytre miljø ivaretas
- være en pådriver for gode kostnadseffektive områdeløsninger, inklusive samordning mellom utvinningstillatelser
- synliggjøre muligheter for økt oljeutvinning og være en pådriver for at samfunnsøkonomisk lønnsomme tiltak blir realisert
- følge opp utbygging av tidskritiske ressurser, slik at eksisterende infrastruktur utnyttes effektivt og at tilgang til infrastruktur sikres i

tråd med forskrift om andres bruk av innretninger

- tilrettelegge for økt teknologisamarbeid i næringen og være pådriver for utvikling og implementering av utvalgte teknologier
- føre tilsyn med fiskal kvantumsmåling, herunder måling av petroleum for salgs- og allokeringsformål, samt måling av CO₂ og NO_x for avgiftsformål
- sørge for at energieffektivisering og muligheter for kraft fra land vurderes for alle nye utbygginger og større modifikasjoner
- være pådriver for at det foretas kost-/nyttevurderinger av blant annet miljøtiltak, både ved endringer i regelverk og ved nye utbyggingsprosjekter
- bidra til at utviklingen av gassinfrastruktur gir god ressursforvaltning gjennom gode langsiktige løsninger

Være nasjonalt sokkelbibliotek og spre fakta og kunnskap

ODs mangeårige arbeid med å samle inn og gjøre data og informasjon tilgjengelig har gitt norsk sokkel et konkurransefortrinn i forhold til andre petroleumspvinser. OD skal:

- utarbeide ressursregnskap og ha god oversikt over alle petroleumrelaterte data på norsk sokkel, blant annet anslag over petroleumssressursene, herunder produksjon, kostnader og utslipp, både for leting, utbygging, drift og nedstenging/fjerning
- fortsette arbeidet med å gjøre informasjon og data i alle faser av virksomheten enkelt tilgjengelig
- være et tydelig og fremsynt direktorat som skal spre kunnskap om sektorens status, fremtidige behov og utfordringer til myndigheter, petroleumsnæringen og samfunnet for øvrig

Resultatrapport 2014

OD har gjennom sin virksomhet i 2014 fulgt opp og bidratt til å realisere regjeringens hovedambisjoner for petroleumsnæringen, herunder direktoratets mål slik de er beskrevet i Prop. 1 S (2013–2014).

Arbeide for langsiktig ressurstilgang

OD har gjennom flere år avsatt betydelige ressurser til å øke kunnskapsnivået om petroleumspotensialet i områder som ikke er åpnet for petro-

leumsvirksomhet. Dette danner grunnlaget for faglige råd til departementet.

Gjennom innsamling av seismikk i Barentshavet nord og feltarbeid, bedres kunnskapsgrunnlaget for ODs vurdering av ressursene på norsk sokkel.

Bearbeidingen (prosesseringen) av de seismiske dataene startet i september 2014 og forventes å bli avsluttet i første kvartal i 2015.

En revisjon av alle letemodellene startet i 2014, og det ble utarbeidet omriss av letemodeller for Barentshavet sørøst og Jan Mayen.

I 2014 har kartlegging av åpne deler av Barentshavet, med særlig vekt på Barentshavet sørøst, vært prioritert som forberedelse til 23. konsesjonsrunde.

Det ble i 2014 også satt i gang et arbeid med å kartlegge prospekter i Barentshavet nordøst, Nordland IV og V, samt Trøndelag. Dette arbeidet er viktig for evaluering av søknader til 23. konsesjonsrunde og for generelt å få kunnskap om ressursene på norsk sokkel.

Sommeren 2014 gjennomførte OD en grunnboring på Mørerandhøgda. Formålet var å få bedre forståelse av den geologiske utviklingen av området og undersøke om det er sedimentære bergarter eller vulkansk lava til stede.

Direktoratet bruker mye ressurser på å følge opp regjeringens tildelingspolitikk og legger forholdene til rette for at utforskningen av tildelt areal skjer effektivt. I 2014 ble det påbegynt 56 brønner på norsk sokkel. Boringene resulterte i åtte funn i Nordsjøen, fem i Norskehavet og ni funn i Barentshavet.

Menon Business Economics har på oppdrag fra Olje- og energidepartementet gjennomført en evaluering av ODs undersøkelsesvirksomhet. Overordnet konklusjon fra Menon er at Oljedirektoratets planlegging og gjennomføring av undersøkelser fremstår som effektiv og at ønskede effekter av undersøkelsesvirksomheten er oppnådd.

OD ser til at rettighetshavere oppfyller arbeidsforpliktelser i utvinningstillatelsene i henhold til regelverket og har gitt sine vurderinger av en rekke søknader om forhold ved areal- og arbeidsforpliktelser til departementet. I 2014 ble det behandlet 186 søknader fra selskapene om utvinningstillatelser i initiell fase.

I 2014 utarbeidet OD en anbefaling til utlysning av 23. konsesjonsrunde til OED. Forut for utlysning av TFO 2014 og 2015 har OD gitt råd om utvidelse av TFO-områdene. I TFO 2014 var det ved fristens utløp mottatt søknader fra 47 selskap. OD har gjort geologiske, tekniske og økonomiske

vurderinger av alle søknadene og vurdert i hvilke utvinningstillatelser OD anbefaler SDØE-andeler. På grunnlag av blant annet dette er det utarbeidet forslag til nye utvinningstillatelser med arbeidsprogram.

Ha en effektiv ressursforvaltning knyttet til utbygging og drift

Det har vært et rekordhøyt aktivitetsnivå på norsk sokkel. Ved utgangen av 2014 var det 81 felt i drift, 12 funn med vedtatt utbyggingsplan og 91 funn i en tidlig planleggingsfase. Det ble i 2014 levert én plan for utbygging og drift (PUD). Selskapene er inne i en periode med lav kontantstrøm og fokuserer sterkt på kostnadskutt og kapitaldisiplin. OD har en viktig rolle som pådriver for å sikre at verdi- og ressurspotensialet på sokkelen realiseres gjennom vektlegging av langsiktige løsninger, oppsidemuligheter, områdeløsninger ved samordning på tvers av utvinningstillatelser og oppfølging av at tidskritiske ressurser ikke går tapt. Oppfølging av de største oljefeltene skal prioriteres. Dette arbeidet er styrket i 2014 gjennom en økning i driftsbudsjettet.

OD følger opp alle funn og felt på norsk sokkel gjennom en differensiert innsats basert på en systematisk årlig prioritering. I de prioriterte utvinningstillatelsene deltar OD som observatør på komitemøter, gjør eget faglig arbeid som danner grunnlag for pådriv og har møter med rettighetshaverne. Mindre ressurser avsettes til oppfølging av utvinningstillatelser med lavere prioritet.

I sørlige del av Nordsjøen er det flere felt med store gjenværende volumer av olje og gass, selv etter over 40 års produksjon. I Ekofisk-området har OD i 2014 fulgt opp rettighetshavernes arbeid med ny langtidsplan for Ekofisk for å se til at planen fullt ut reflekterer mulighetene i området.

Tampen-området i Nordsjøen kjennetegnes av store, modne felt og flere funn. For Oseberg-feltet er OD opptatt av at oppstartstidpunkt for produksjon av feltets gassressurser ikke skal medføre tap av lønnsomme oljeressurser og at gjenværende ressurser i området blir utviklet i et områdeperspektiv.

For en optimal områdeutvikling av funn i Gullfaks-Rimfaksdalen har OD vurdert alle nye utbyggingsplaner i en områdesammenheng. I forbindelse med planlegging av PUD for Shetland-Lista forekomsten, har OD arbeidet for å få en samordnet plan (endret PUD) for hele Gullfaks.

På Troll er det viktig for OD at den etablerte strategien med fire borerigger opprettholdes for å øke oljeutvinningen fra feltet. Videre følger OD

aktivt opp etableringen av en ny, langsiktig utviklingsstrategi på feltet.

I Norskehavet har OD engasjert seg i fase 2 av kompresjonsprosjektet på Ormen Lange for å sikre at studier for realisering av tilleggsressurser blir utført. Det har også vært oppfølging av utfordringen knyttet til Njord-innretningen. Det er viktig at utredninger av framtidige utbyggings- og infrastrukturløsninger for feltet også inkluderer andre ressurser i området.

På Snøhvit-feltet må det installeres økt kompressorkapasitet og ny rørledning for å kompensere for fallende reservoartrykk. OD er opptatt av framdriften og at investeringsbeslutninger som tas er forenlig med god ressursutnyttelse.

Hva angår nye, selvstendige utbygginger har Johan Sverdrup-funnet hatt høyest prioritet. Johan Sverdrup er det femte største oljefunnet som er gjort på norsk sokkel. OD har vurdert og utfordret planene til utvikling av Johan Sverdrup, blant annet på utbyggingsløsninger som kan ivareta muligheter for å realisere det betydelige potensialet for økt utvinning som er identifisert på feltet.

I Ula-området har OD prioritert arbeid med samordning mellom felt og funn og utnyttelse av infrastruktur i området. Dette omfatter planene for utbygging av Butch-funnet. De foreløpige vurderingene viser at det kan være samfunnsøkonomiske gevinster ved å se på felt og funn i et områdeperspektiv.

I forbindelse med utredninger av utbyggingsløsninger for funnene Tommeliten Alpha og King Lear, har OD gjort egne beregninger av samordningspotensialet mellom funnene. Resultatene viser begrensede samordningsgevinster.

På Aasta Hansteen har OD vært en pådriver for å sikre at fleksibilitet for innfasing av tredjepartspartsvolumer opprettholdes, trass i økt fokus på kostnadskontroll og kapitaldisiplin.

OD har jobbet aktivt for å få funnene Zidane og Maria realisert med så korte forsinkelser som mulig og på en kostnadseffektiv måte, uten at vertsfeltets egne prosjekt blir skadelidende.

OD har i 2014 utarbeidet alternative fremtidsbilder for Barentshavet sørvest og sett dette i sammenheng med alternative utbyggingskonsepter for Johan Castberg.

Oljeproduksjonen i 2014 var nesten tre prosent høyere enn i 2013 og økte for første gang på nesten 15 år. Det er nedlagt mye arbeid for å øke og opprettholde produksjonen på feltene. På Snorre-feltet har for eksempel boring av nye brønner og økt trykkstøtte fra injeksjonsbrønner medført at produksjonen har vært høyere enn forventet.

Eksempler på viktige prosjekter hvor OD har arbeidet aktivt mot feltene og rettighetshaverne:

- *Snorre*: I Snorre 2040-prosjektet, som er det største prosjektet for økt oljeutvinning på norsk sokkel, arbeides det med løsninger for produksjonsøkning. OD har i 2014 vært aktive for å få realisert prosjektet, blant annet ved å påpeke behovet for flere nye utvinningsbrønner og økt trykkstøtte.
- *Ula*: For å øke oljeutvinningen fra Ula, gir vannalternerende gassinjeksjon (WAG-) trykkstøtte til reservoaret. Reservene på Ula er redusert, fordi Oselvar-funnet ikke kunne levere tilstrekkelige gassvolumer til å øke utvinningen. OD har utfordret operatøren på Ula til å vurdere andre gasskilder for å opprettholde gassinjeksjonen i feltet.
- *Heidrun*: I Norskehavet har Heidrun-feltet det største gjenværende ressurspotensialet. OD har vært en pådriver for beslutningen om planlegging av et pilotprosjekt med bruk av biopolymer for økt utvinning. Oppfølgingen av dette vil fortsette.

Eksempler på hvordan OD har fulgt opp utbygging av tidskritiske ressurser:

- *Maria- og Zidane-funnene*: Fremdriften for utbygging av disse funnene har vært utfordrende på grunn av kommersiell uenighet med rettighetshaverne på Heidrun om adgang til infrastruktur. OD har gjennom møter med selskapene understreket myndighetenes forventning til partene om å forhandle fram en løsning i tråd med tredjepartsforskriften.
- *Trestakk-funnet*: Trestakk-prosjektet vurderes lønnsomt som en undervannsutbygging tilknyttet Åsgard B. Samtidig vurderes prosjektet å være tidskrittisk da levetiden på Åsgard B er begrenset. OD har i sin kommunikasjon med rettighetshaverne vært tydelig på myndighetenes forventning om at videre modning og framdrift på dette prosjektet må prioriteres.

OD vurderer all aktivitet knyttet til bruk av ny eller best tilgjengelig teknologi. Direktoratet har utfordret rettighetshaverne i Johan Sverdrup- og Johan Castberg-prosjektene til å utarbeide strategier for utvikling og implementering av ny teknologi i forbindelse med utbygging av funnene.

OD har sekretariatsfunksjonen i FORCE. Representanter fra OD er aktivt med i OG21 og er representert i flere av Forskningsrådets programstyrer.

I 2014 ble det gjennomført 42 måletekniske tilsyn, herunder 20 offshore. Det ble funnet forbe-

dringspunkter ved alle anleggene og ved ti anlegg ble det registrert avvik fra måleforskriften. Ti anlegg ble fulgt opp i utbyggingsfasen. Et arbeid med revisjon av måleforskriften ble startet.

Oljedirektoratet vurderer avslutningsplaner og bidrar således til at optimale løsninger velges for disponering av innretninger. Planen skal omfatte forslag til fortsatt produksjon eller nedstenging av produksjon. Det skal gis en grundig gjennomgang av det gjenværende ressurspotensial i forekomsten og at tiltak for økt utvinning er gjennomført. I 2014 behandlet OD avslutningsplaner for Volve og Yme.

Bidra til at Norge oppfyller sine miljø- og klimapolitiske målsettinger

OD har i samarbeid med selskapene bygd opp et effektivt system for aktivitetsrapporteringen. Dette omfatter også de miljømessige faktorene. Nye felt blir grundig vurdert ved konsekvensutredning og ved behandling av PUD, både for bruk av best tilgjengelig teknologi (BAT), energieffektivitet og miljøvennlighet. I løpet av året ble det levert én PUD for behandling. Felt i produksjon følges opp gjennom årlige tillatelser til faking og produksjon.

OD har fulgt opp alle nye utbygginger og store ombygginger med tanke på energieffektivisering og bruk av kraft fra land ved å kvalitetssikre det arbeidet som er gjort av rettighetshaverne. Etter oppdrag fra OED har OD arbeidet spesielt med kraft fra land til Johan Sverdrup og oppfølging av Innst. 237 S (2013–2014).

OD har prioritert oppfølging av arbeidet med en områdeløsning for kraft fra land til Utsirahøgda Sør med en felles kraftløsning for feltene Gina Krog, Edvard Grieg, Ivar Aasen og Johan Sverdrup.

I 2014 kom Gudrun i drift, med kraftsamkjøring med Sleipner A.

Sammen med Sjøfartsdirektoratet, Statens vegvesen, Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet har OD utarbeidet og publisert en rapport om NOx-reduserende tiltak på tvers av sektorer.

De teknisk beste utbyggingsløsningene kostnadssettes og vurderes mot hverandre ved konseptvalg.

OD har i forbindelse med PUD vurdert om de ulike prosjektene gjør bruk av BAT på energieffektive innretninger og installasjoner.

OD har deltatt i Faglig forum for Norskehavet, og bidratt til oppdatering av forvaltningsplanen for Norskehavet.

OD har tidligere utgitt CO₂-lagringsatlas for henholdsvis Nordsjøen, Norskehavet og Bar-

entshavet. Disse tre atlasene ble samlet og oppdatert i ett lagringsatlas for hele norsk sokkel i mai 2014.

Være et nasjonalt sokkelbibliotek og spre fakta og kunnskap

Et godt fakta- og kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for at myndighetene skal kunne spille en avgjørende rolle i ressursforvaltningen. For OD er det derfor viktig å ha utstrakt kjennskap til petroleumsressursene, herunder produksjon, kostnader, verdiskaping og miljøutfordringer. Denne kunnskapen baseres dels på ODs egne undersøkelser og analyser, dels på informasjon fra selskapene. Kunnskapen brukes som grunnlag for ODs faglige råd til OED og indirekte som beslutningsgrunnlag for norsk petroleumspolitik. Brorparten av denne informasjonen gjøres også fritt tilgjengelig for blant andre industrien og kan bidra til økt felles forståelse av norsk sokkel og slik redusere usikkerheter og kostnader. I tillegg vil fakta, kunnskap og analyser være viktig for andre myndigheter og allmenheten.

Basis i arbeidet med petroleumsrelaterte data på norsk sokkel er utarbeidelsen av det årlige ressursregnskapet. OD får årlig tilsendt oppdaterte data fra operatørene på norsk sokkel, blant annet gjennom rapportering til revidert nasjonalbudsjett (RNB), årlige statusrapporter og årlige produksjons- og fakingssøknader. I forbindelse med innsamlingen av data til RNB utarbeider OD prognoser for produksjon, kostnader og utslipp.

I tillegg ble oppdaterte prognoser til Nasjonalbudsjett, med hovedvekt på kostnader og utslipp, oversendt OED.

OD har også oppdatert oversikten over petroleumsressursene, ressurs- og reserveutviklingen, samt utviklet en ny målsetting om reservetilvekst.

OD har i 2014 ferdigstilt arbeidet med å standardisere formatet for innrapportering av månedlige produksjonsdata og har implementert en database for lagring av disse dataene. Rettighetshaverne skal rapportere data og opplysninger om aktiviteten i de enkelte utvinningstillatelsene. OD har per i dag 141 610 meter kjerner og om lag 650 oljeprøver. Dette materialet brukes i ODs faglige arbeid med ressursforvaltning og for å sikre at nasjonal kunnskap om norsk sokkel og eiendom ikke går tapt.

Ressursrapport 2014 «Petroleumsressursene på norsk kontinentalsokkel – Felt og funn» ble utgitt. Faktaheftet er en publikasjon som gis ut av OED og OD. Faktaheftet 2014 ble utgitt som trykksak og i nettversjon.

Være et kompetent, effektivt, fleksibelt og fremsynt direktorat som gjør en forskjell for verdiskapingen til det norske samfunnet

I tildelingsbrev for 2014 fikk OD i oppdrag å vurdere og gjennomføre en endring av organisasjonen for å sikre styrket lederforankring av arbeidsprosessene. Det ble gjennomført en organisasjonsjustering, ved at antallet ledere ble økt fra 10 til 17. Justeringen medførte at det ble etablert tydeligere skille mellom overordnet strategisk ledelse og operativ ledelse med ansvar for produksjon og medarbeidere.

For å skape et grunnlag for klare prioriteringer og gode beslutninger gjennom høy kvalitet på

styringsinformasjonen, er systemet for virksomhetsstyring og intern kontroll under revisjon. Dette er en konsekvens av ledelsesjusteringen og revidert instruks fra OED.

OD søker å være nytenkende i arbeidsmetoder og i sin kontakt med næringen.

I 2014 fokuserte OD blant annet på disse oppgavene:

- Utvikle første versjon av en felles nettbasert portal for myndighetene og næringen for søknader, innrapportering og saksbehandling.
- Utarbeide ny prioriteringsmetode for oppfølging av felt/funn.
- Justere metode for minimum feltoppfølging av lavt prioriterte felt/funn.

Kap. 1810 Oljedirektoratet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2014	budsjett 2015	2016
01	Driftsutgifter	258 813	256 647	260 500
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	268 832	133 450	301 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 803	3 000	3 000
Sum kap. 1810		533 448	393 097	564 500

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 Driftsutgifter og post 21 Spesielle driftsutgifter økt med henholdsvis 2,5 mill. kroner og 80 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på om lag 260,5 mill. kroner, en netto økning på om lag 3,9 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Foruten ordinær lønns-

og prisjustering (2,5 mill. kroner) foreslås det en økning på 2,7 mill. kroner for å styrke ODs kapasitet til å være en pådriver for utbygging av funn og gjennomføring av tiltak på felt i drift.

Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på 1,3 mill. kroner.

Driftsbevilgningen dekker lønnsutgifter inklusiv arbeidsgiveravgift, reiseutgifter og andre utgifter til drift av Oljedirektoratet. Lønnsrelaterte utgifter utgjør om lag 67 prosent av bevilgningen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Tilsyn med petroleumsvirksomheten	1 707	3 090	3 000
Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	163 387	71 930	125 000
Undersøkelser mv.	103 738	58 430	173 000
Sum post 21	268 832	133 450	301 000

Det foreslås en bevilgning på 301 mill. kroner, en netto økning på om lag 167,6 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på om lag 0,7 mill. kroner.

Videre foreslås det at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 4810, post 02 Oppdrags- og samarbeidsinntekter, jf. forslag til romertallsvedtak II.

For å kunne gjennomføre prosjekter som pågår over flere år, er det behov for en fullmakt til å inngå forpliktelser som kan dekkes av etterfølgende års bevilgning. På denne bakgrunn foreslås det en fullmakt til å pådra forpliktelser for inntil 10 mill. kroner utover gitt bevilgning, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Tilsyn med petroleumsvirksomheten

Det budsjetteres med 3 mill. kroner i utgifter til tilsyn med petroleumsvirksomheten. Utgiftene, som refunderes fullt ut av operatørselskapene, omfatter oppgaver innenfor måleteknisk tilsyn og deltakelse i lisensmøter.

Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Det budsjetteres med 125 mill. kroner til Oljedirektoratets oppdrags- og samarbeidsvirksom-

het. Utgiftene omfatter oppgaver innenfor dataforvaltning og utvinningsteknologi, samt ODs andel av samarbeidsprosjektene DISKOS og FORCE. Videre omfatter det utgifter knyttet til direktoratets samarbeidsavtale med Norad om rådgivning innenfor petroleumrelatert utviklingssamarbeid.

Undersøkelser mv.

Det budsjetteres med 173 mill. kroner til kartlegging, seismikkundersøkelser og andre geologiske datainnsamlinger i regi av Oljedirektoratet.

Utgiftene omfatter blant annet geologisk kartlegging i nordområdene, herunder innsamling av seismikk i Barentshavet med fokus på områdene inntil delelinjen mot Russland. Aktiviteten vil gi ny og bedre innsikt i geologien i Barentshavet inkludert områdene inntil delelinjen. Kunnskap om hva som finnes av ressurser på norsk sokkel er helt avgjørende for å sikre god ressursforvaltning og ivareta norske nasjonale interesser.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 3 mill. kroner til investeringer i IKT, en videreføring av saldert budsjett 2015.

Kap. 4810 Oljedirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Gebyrinntekter	21 027	25 975	15 380
02	Oppdrags- og samarbeidsinntekter	167 883	71 329	125 000
03	Refusjon av tilsynsutgifter	8 963	10 140	10 300
04	Salg av undersøkelsesmateriale	85 000		
10	Refusjoner	1 381		
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	320		
16	Refusjon av foreldrepenger	1 940		
17	Refusjon lærlinger	175		
18	Refusjon av sykepenger	1 683		
	Sum kap. 4810	288 372	107 444	150 680

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 01 Gebyrinntekter og post 02 Oppdrags- og samarbeidsinntekter økt med henholdsvis 2,5 mill. kroner og 80 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Gebyrinntekter

Det budsjetteres med om lag 15,4 mill. kroner i gebyrinntekter fra undersøkelsestillatelser, utvinningstillatelser, seismiske undersøkelser og registreringer i petroleumsregisteret.

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsinntekter

Det budsjetteres med 125 mill. kroner i inntekter fra oppdrags- og samarbeidsvirksomheten. Se kap. 1810, post 21 for nærmere omtale.

Post 03 Refusjon av tilsynsutgifter

Det budsjetteres med 10,3 mill. kroner i refusjon av tilsynsutgifter. Posten dekker rettighetshaverens refusjon til OD for utgifter til tilsyn med petroleumsvirksomheten innenfor ressursforvaltningsområdet. Refusjonene er knyttet til utgiftspostene 01 Driftsutgifter og 21 Spesielle driftsutgifter.

Petoro AS

Petoro er et statlig aksjeselskap som på vegne av staten ivaretar Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE) på et forretningsmessig grunnlag. Selskapet er lokalisert i Stavanger og hadde en bemanning tilsvarende om lag 66 årsverk i 2014.

Petoro er forskjellig fra andre rettighetshavere i norsk petroleumsindustri blant annet med hensyn til at selskapet:

- ikke er eier, men rettighetshaver, til statens deltakerandeler i utvinningstillatelser, felt, rørledninger og landanlegg. Petoro er heller ikke operatør.
- ikke selv står for salg av olje og gass som selskapet forvalter og er således ikke en aktør i olje- og gassmarkedene. Gjennom en egen instruks er Statoil ASA gitt ansvaret for avsetning av statens petroleum. Alle inntekter fra Statoils avsetning av volumer fra SDØE-porteføljen går direkte fra Statoil og inn på statens konto.

Overordnede mål og hovedoppgaver

Det overordnede målet for ivaretagelsen av SDØE-porteføljen er å skape størst mulig verdi for og å oppnå høyest mulig inntekt til staten. På bakgrunn av rammer og føringer for Petoros virksomhet som følger av petroleumslovens kapittel 11, relevante stortingsdokumenter og selskapets vedtekter, har Olje- og energidepartementet som ansvarlig eierdepartement definert følgende hovedoppgaver for selskapet:

1. Ivaretagelse av statens direkte deltakerandeler i de interessentskap der staten til enhver tid har slike.
2. Overvåking av Statoils avsetning av den petroleum som produseres fra statens direkte deltakerandeler i tråd med Statoils avsetningsinstruks.
3. Økonomistyring, herunder føring av regnskap, for statens direkte deltakerandeler.

Som en konkretisering av disse hovedoppgavene skal Petoro:

- Være en aktiv partner som gjennom helhetsvurderinger skal bidra til å maksimere verdien av SDØE-porteføljen. Arbeidet skal orienteres mot områder og oppgaver der selskapet med basis i porteføljen, og i samspill med øvrige aktører på norsk kontinentalsokkel, i særlig grad kan bidra til å øke verdiskapingen, hensyntatt statens samlede økonomiske interes-

ser. Petoro skal sikre effektiv og lønnsom utbygging og drift samt sikkerhet for mennesker og miljø.

- Overvåke at Statoil utfører avsetningen av statens petroleum sammen med sin egen i samsvar med Statoils avsetningsinstruks, herunder bidra til å sikre en rettmessig fordeling av inntekter og kostnader.
- Ivareta god økonomistyring og kontroll av SDØE i samsvar med Reglement for økonomistyring i staten, herunder utarbeide og følge opp budsjett og prognoser, forestå regnskapsføring og finansiell rapportering, samt foreta periodiske avviksanalyser.

Departementet legger til grunn at Petoros bruk av kompetanse og tildelte midler konsentreres om disse oppgavene. Det er selskapets ansvar å se til at prioriteringene er i samsvar med de tre hovedoppgavene. Dette skal følgelig gjenspeiles i selskapets langsiktige strategi.

Mål og oppgaver for 2016

Petoros hovedmål er å ivareta statens direkte deltakerandeler i de interessentskaper der staten til enhver tid har slike. Petoro skal være en aktiv partner som gjennom helhetsvurderinger skal bidra til å maksimere verdien av SDØE-porteføljen.

Modne felt

Petoro skal:

- arbeide for å redusere usikkerheten i reserve- og ressursgrunnlaget, at flere brønner vurderes og besluttes samt at robuste anleggsløsninger blir etablert. Som del av dette skal Petoro arbeide for operasjonelle forbedringer og økt effektivitet, særlig innenfor boring.
- særlig rette innsatsen mot prosjekter for økt utvinning fra Snorre, Heidrun, Troll og Oseberg. Disse interessentskapene står overfor viktige valg og investeringsbeslutninger de nærmeste årene som skal bidra til økt utvinning og redusere risikoen for tap av reserver.

Feltutvikling

Petoro skal:

- bidra til valg av gode løsninger for nye feltutbygginger i SDØE-porteføljen slik at disse har tilstrekkelig fleksibilitet til å ivareta nye muligheter og tilrettelegge for langsiktig, lønnsom produksjon.

- bidra til å sikre konseptvalg for fase to i Johan Sverdrup som også legger til rette for å realisere volumgrunnlag i de videre fasene.
- arbeide for et konseptvalg i Johan Castberg som maksimerer verdi og ivaretar opsjoner for fremtidig utvikling.

Resultatrapport 2014

Petoro hadde et negativt årsresultat på om lag 6 mill. kroner i 2014, som ble dekket gjennom overføring fra annen egenkapital. Annen egenkapital var om lag 6,7 mill. kroner per 31. desember 2014.

Modne felt

Petoros innsats knyttet til de modne feltene i SDØE-porteføljen har til hensikt å øke utvinningsgraden fra prioriterte felt gjennom valg av gode løsninger for langsiktig feltutvikling, boring av flere brønner og mer effektiv boring. Petoro arbeider for å redusere usikkerheten i reserve- og ressursgrunnlaget, og å identifisere brønnmål. Petoro retter også oppmerksomhet i interessentskapene på områdeløsninger gjennom etablering av infrastruktur for olje og gass.

Nedenfor følger utvalgte områder som Petoro har arbeidet spesielt med i 2014.

Snorre

Rettighetshaverne på Snorre besluttet høsten 2013 en ny brønnhodeplattform for økt utvinning. Petoro har med utgangspunkt i dette konseptvalget arbeidet for å etablere et forventningsrett volumgrunnlag og en kostnadseffektiv utbyggingsløsning frem mot neste steg i beslutningsløpet. Selskapet har i 2014 prioritert eget simuleringsarbeid på oppdaterte reservoarmodeller med vurderinger av effekt av gassimport og plassering av brønner. Petoro har også igangsatt egne studier av tiltak som kan redusere vekt og kostnader for en ny plattform.

Heidrun

Interessentskapet har besluttet å gå videre med et forpliktende beslutningsløp for et videreutviklingsprosjekt for Heidrun. Petoro har bidratt til denne beslutningen ved eget undergrunnsarbeid der det er identifisert et økt reservegrunnlag og flere nye brønnmål for Heidrun-feltet.

Oseberg

Feltutviklingsprosjektet Oseberg Future Development ble etablert i 2011. Prosjektet ble delt i tre faser som følge av at gjenværende ressurser er fordelt over et stort areal. Petoro har i 2014 utført eget arbeid for å vurdere ressursgrunnlag, brønnbehov og utbyggingskonsept i den sørlige delen av feltet. Petoro har også vært pådriver for å etablere et prosjekt for å øke utvinningsgraden på Oseberg Øst.

Feltutvikling

Petoro har i 2014 lagt ned betydelige ressurser i arbeidet med en effektiv utbygging av Johan Sverdrup-feltet. Innsatsen har vært knyttet til å fremme en helhetlig utvikling av feltet både for fase 1 og fremtidige faser. Petoro har spesielt rettet innsatsen mot løsninger knyttet til ett feltsenter, strømkapasitet, anskaffelsesstrategier samt tilrettelegging for tiltak som kan gi økt utvinning. Petoro har gjennomført et omfattende arbeid knyttet til unitisering av Johan Sverdrup.

Staten gjennom SDØE-ordningen deltok i 20 av 59 ferdigstilte undersøkelses- og avgrensingsbrønner på norsk sokkel i 2014. Det ble gjort totalt 22 nye funn, ti hvor staten er direkte representert.

Nordområdene

Petoro har gjennom 2014 arbeidet med konseptvalg for Johan Castberg. Petoro har vært opp-tatt av at de ulike utbyggingskonseptene blir individuelt optimalisert for å møte utfordringer med lønnsomhet og annen usikkerhet.

Kap. 1815 Petoro AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
70	Administrasjon	311 000	321 689	339 000
71	Unitisering, <i>kan overføres</i>	36 924		
72	Administrasjon, Petoro Iceland AS	2 625	3 500	3 000
73	Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinentalsokkel, <i>kan overføres</i>	7 375	26 000	10 600
	Sum kap. 1815	357 924	351 189	352 600

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 70 Administrasjon økt med 9,5 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 70 Administrasjon

Det foreslås å bevilge et administrasjonstilskudd på 339 mill. kroner til Petoro AS, en netto økning på om lag 17,3 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Foruten ordinær prisjustering (9,3 mill. kroner) foreslås det å øke tilskuddet med 9,6 mill. kroner for å styrke selskapets kapasitet i oppfølgingen av modne felt, herunder å være pådriver for økt utvinning. Satsingen er rettet mot oppfølging av feltene Snorre, Heidrun, Oseberg og Troll. Videre skal Petoro arbeide med å sikre konseptvalg på Johan Sverdrup og Johan Castberg.

Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på 1,6 mill. kroner.

Tilskuddet til Petoro skal dekke alle utgifter forbundet med administrasjon av selskapet, samt utgifter forbundet med oppfølgingen av SDØE-ordningen som ikke går over budsjettene i interessentskapene. Dette inkluderer utgifter til egen organisasjon og til kjøp av eksterne tjenester, særlig knyttet til rådgivere og eksternt spisskompetanse.

For å holde selskapets drift stabil og effektiv har Petoro behov for å inngå avtaler som innebærer økonomiske forpliktelser utover ett budsjettår. Dette knytter seg først og fremst til avtaler om leie av materiell og tjenester, herunder konsulent- og regnskapstjenester. På denne bakgrunn foreslås det en fullmakt til å pådra forpliktelser for

inntil 35 mill. kroner utover gitt bevilgning i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Det er inngått avtaler som skal redusere statens samlede kostnader ved overføring av valuta fra SDØEs petroleumssalg til Norges Bank. Avtaleverket omfatter krav om erstatning for eventuelle tap som Norges Bank kan bli påført som følge av feil i innrapportering av valutabeløp. Det foreslås at Olje- og energidepartementet gis fullmakt til å utgiftsføre uten bevilgning eventuelle erstatninger til Norges Bank under kap. 1815 Petoro AS, ny post 79 Erstatninger, jf. forslag til romertallsvedtak V. Det vises til Prop. 119 S (2014–2015) for nærmere omtale av fullmakten.

Post 72 Administrasjon, Petoro Iceland AS

Petoro Iceland AS er et heleid datterselskap under Petoro AS som ivaretar den norske deltakerandelen på 25 prosent i to utvinningstillatelser på islandsk kontinentalsokkel.

Selskapets formål er på vegne av staten, for statens regning og risiko, å ivareta de forretningsmessige forholdene knyttet til statens direkte engasjement i petroleumsvirksomhet på islandsk sokkel og virksomhet i tilknytning til dette.

Det foreslås et administrasjonstilskudd til Petoro Iceland AS på 3 mill. kroner. Tilskuddet skal dekke alle kostnader forbundet med administrasjon av selskapet, selskapets filial på Island og oppgaver knyttet til dette.

Resultatrapport 2014

Petoro Iceland AS har i 2014 vært deltaker med 25 prosent i tre utvinningstillatelser på islandsk sokkel. Petoro AS ivaretar de administrative funksjonene til Petoro Iceland AS. Administrasjonstil-

skuddet til Petoro Iceland AS ble anvendt til å dekke forvalterkostnader til Petoro AS.

Aktivitetene i hver av utvinningstillatelsene på islandsk sokkel følger et arbeidsprogram som er delt inn i tre faser. Regjeringen tar stilling til videre norsk statlig deltakelse ved utløpet av hver fase. Den ene tillatelsen fullførte første fase av arbeidsprogrammet i 2014. I tråd med operatørens anbefaling, ble det besluttet ikke å videreføre aktiviteten i tillatelsen i andre fase av arbeidsprogrammet. Utvinningstillatelsen ble tilbakelevert islandske myndigheter i januar 2015.

Post 73 Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinentalsokkel, kan overføres

Bevilgningen omfatter statens andel av utgifter i interessentskapene på islandsk sokkel, utgifter til kjøp av geologiske data, herunder repressering og tolkning av eksisterende data, innsamling av ny seismikk, geologiske studier, evaluering av prospektivitet og eventuelt innhenting av steinprøver.

Det foreslås å bevilge 10,6 mill. kroner til dekning av utgifter for aktiviteter i henhold til foreløpig arbeidsprogram og budsjett for 2016 fra operatørene i de to utvinningstillatelsene med norsk statlig deltakelse. Første fase av arbeidsprogrammene utløper henholdsvis i januar 2017 og januar 2018. Beslutning om videre norsk statlig deltakelse i utvinningstillatelsenes andre fase må fattes innen utløpet av 2016 og 2017.

Videre foreslås det at bevilgningen i 2016 kan overskrides med inntil 35 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak III. Fullmakten skal dekke eventuelle forskyvninger og/eller endringer i arbeidsprogram og budsjett innenfor gjeldende deltakelsesbeslutning.

Virksomheten i interessentskapene er undergitt regler fastsatt i konsesjonsverket ved konsesjonstildelingene. I interessentskapene deltar staten med Petoro Iceland AS som rettighetshaver undergitt reglene i islandsk lovgivning og konsesjonsverket. Det er fastsatt stemmereglene for virksomhetsstyringen i samarbeidsavtalene. Innenfor reglene i samarbeidsavtalene etablerer interessentskapene arbeidsprogram og budsjetter som omfatter blant annet innkjøp av varer og tjenester som kan forplikte rettighetshaverne utover inneværende års bevilgning. Operatørene forestår virksomheten, herunder inngåelse av avtaler på vegne av interessentskapene i henhold til fullmakter som følger av samarbeidsavtalene. Operatørene legger frem for styringskomiteene arbeids-

program og budsjett for kommende år samt langtidsbudsjett for de neste tre årene innen 1. oktober. Rettighetshaverne i interessentskapene behandler og godkjenner arbeidsprogram og budsjett for kommende år innen 1. desember. Slik det fremgår av avtalene som er en del av konsesjonsverket, skal deltakerne kunne innrette seg slik at interessentskapet kan forplikte seg for anskaffelser som har en varighet ut over budsjettåret. Det foreslås derfor en fullmakt til å pådra staten forpliktelser utover gitt bevilgning på inntil 100 mill. kroner knyttet til løpende forretningsvirksomhet innenfor gjeldende deltakelsesbeslutning, jf. forslag til romertallsfullmakt VII.

Bruk av ovennevnte fullmakter forutsetter videreføring av norsk statlig deltakelse i utvinningstillatelsene. Regjeringen vil vurdere videre deltakelse på bakgrunn av ressurspotensial og lønnsomhet når tilfredsstillende beslutningsgrunnlag foreligger.

Resultatrapport 2014

Petroleumsvirksomheten på Island er i en tidlig fase. Aktiviteten i 2014 har vært knyttet til kjøp, repressering og tolkning av eksisterende seismiske data og geologiske områdestudier.

Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten

Petoro AS er, på vegne av staten, ivaretaker av Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE).

SDØE-ordningen innebærer at staten, på lik linje med øvrige aktører på norsk sokkel, betaler en andel av alle investeringer og driftskostnader i prosjekter tilsvarende statens deltakerandel. Staten får en tilsvarende andel av inntektene fra salget av produksjonen og andre inntekter.

Langsiktige mål

Det overordnede langsiktige målet for forvaltningen av SDØE-porteføljen er å maksimere inntektene til staten fra det direkte eierskapet på norsk kontinentalsokkel. SDØE, kombinert med skatte- og avgiftssystemet, er et velegnet virkemiddel for å sikre staten en stor andel av verdiskapingen i petroleumsvirksomheten.

Produksjon av olje og gass er en grunnrentevirksomhet. Meravkastningen oppstår som en følge av at ressursene eksisterer i begrensede mengder. Grunnrenten vil imidlertid være avhengig av prisene på olje og gass samt utvin-

ningskostnadene. Eksistensen av grunnrente er en hovedårsak til at staten vil fortsette å ta en betydelig andel av inntektene fra petroleumsvirksomheten på norsk sokkel gjennom skatter, avgifter og SDØE-ordningen. På den måten sikrer man at størst mulig andel av grunnrenten tilfaller staten som ressurseier. Staten, ved Petoro AS, konsentrerer seg om de store inntektsgenererende olje- og gassfeltene, infrastrukturen, samt andre felt av stor verdi som måtte bli besluttet utbygd.

SDØE-porteføljen

Porteføljen er sammensatt av utvinningstillatelser i letefase, felt under utbygging og felt i drift. Videre er staten en stor eier i rørledninger og landanlegg. Staten hadde ved inngangen av året andeler i 182 utvinningstillatelser og 15 interentskap for rørledninger og landanlegg. Porteføljen består av 34 produserende felt, flere felt

under utbygging og en rekke utvinningstillatelser i letefasen. I Nordsjøen er det SDØE-andeler i store felt som for eksempel Troll, Kvitebjørn, Visund, Ekofisk, Gjøa, Oseberg, Gullfaks, Snorre og Grane. I Norskehavet har staten andeler i de produserende feltene Åsgard, Ormen Lange, Heidrun, Draugen, Norne og Kristin. I Barentshavet har staten andeler i Snøhvit, som er det eneste feltet med SDØE-andel som hittil er satt i produksjon i denne regionen. I 2014 var produksjonen fra porteføljen på 1,000 mill. fat oljeekvivalenter (o.e.) per dag eller om lag 27 prosent av samlet produksjon fra norsk sokkel. Ved utgangen av 2014 ble porteføljens olje-, kondensat-, NGL- og gassreserver anslått til om lag 6 145 mill. fat oljeekvivalenter, en nedgang på om lag 278 mill. fat oljeekvivalenter i forhold til utgangen av 2013. Dette fordeler seg på 1 318 mill. fat o.e. olje, NGL og kondensat og om lag 4 824 mill. fat o.e. gass (767 mrd. Sm³ gass), jf. tabell 4.2.

Tabell 4.2 SDØEs olje- og gassreserver per 31. desember 2014

Forventede reserver ¹	Olje, våtgass/NGL og kondensat (mill. fat)	Gass (mrd. Sm ³) ²
Ved inngangen til 2014	1 395	799
Justering av tidligere anslag	68	1
Utvidelser og funn	4	1
Forbedret utvinning	0	0
Produksjon	-148	-34
Ved utgangen av 2014	1 319	767

¹ Forventede reserver representerer forventningsverdier i henhold til ressursklasse 1-3 i Oljedirektoratets ressursklassifiserings-system: Reserver i produksjon, reserver med godkjent plan for utbygging og drift og reserver som rettighetshaverne har besluttet å utvinne.

² 1 000 Sm³ gass tilsvarer 6,29 fat oljeekvivalenter i energimengde, det vil si 767 mrd. Sm³ tilsvarer 4 824 mill fat o.e.

Tabell 4.3 SDØEs kapitalbalanse per 31. desember 2014 (regnskapsprinsippet)

Eiendeler	Kroner	Egenkapital og gjeld	Kroner
<i>Anleggsmidler:</i>		<i>Egenkapital:</i>	
Varige driftsmidler	238 052 627 092	Egenkapital	171 460 946 325
Immaterielle eiendeler	509 655 252	Sum egenkapital	171 460 946 325
Finansielle anleggsmidler	100 559 015		
Sum anleggsmidler	238 662 841 359	<i>Langsiktig gjeld:</i>	
		Langsiktige fjerningsforpliktelsener	77 688 906 499
		Annen langsiktig gjeld	2 314 119 699
		Sum langsiktig gjeld	80 003 026 198
<i>Omløpsmidler:</i>		<i>Kortsiktig gjeld:</i>	
Lager	5 037 965 292	Leverandørgjeld	3 844 659 873
Kundefordringer	21 775 665 736	Annen kortsiktig gjeld	10 283 168 812
Bankinnskudd	115 328 821	Sum kortsiktig gjeld	14 127 828 685
Sum omløpsmidler	26 928 959 849		
Sum eiendeler	265 591 801 208	Sum egenkapital og gjeld	265 591 801 208

Tabell 4.4 Kontantstrøm fra SDØE

	(i 1000 kr)		
	2014	2015 ¹	2016 ²
Innbetalinger ³	185 514 223	152 300 000	153 400 000
Utbetalinger ⁴	72 657 001	62 900 000	62 500 000
Netto kontantstrøm	112 857 222	89 400 000	90 900 000

¹ Revidert budsjett 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

² Budsjettforslag for 2016.

³ Innbetalinger = driftsinntekter + renter på mellomregnskapet

⁴ Utbetalinger = driftsutgifter + lete- og feltutviklingsutgifter + investeringer

Tabell 4.5 Gjennomsnittlig realisert oljepris for SDØE i 2012–2014, samt prisforutsetninger for 2015 og 2016

	2012	2013	2014	2015 ¹	2016 ²
Oljepris i løpende kroner per fat	657	647	617	480	440

¹ Revidert budsjett 2015, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

² Budsjettforslag for 2016.

Fullmakter

Følgende fullmakter foreslås i budsjettet for 2016:

Fullmakt til at Kongen kan overskride bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten med inntil 5 mrd. kroner ved utøvelse av statens forkjøpsrett ved overdragelser av andeler i utvinningsstillatelser på norsk kontinentalsokkel, jf. forslag til romertallsvedtak IV. Det vises til Prop. 1 S (2009–2010) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne at staten pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten knyttet til løpende forretningsvirksomhet og avsetning av statens petroleum etter avsetningsinstruksen gitt Statoil ASA, jf. forslag til romertallsvedtak IX. Det vises til St.prp. nr. 1 (2005–2006) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne at staten pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten hvor øvre grense for statens forholdsmessige andel for det enkelte prosjekt/fase utgjør 5 mrd. kroner knyttet til deltakelse i utbyggingsprosjekter (planer for utbygging/

anlegg og drift) på norsk kontinentalsokkel og utviklingsprosjekter under Gassled, jf. forslag til romertallsvedtak X. Det vises til St.prp. nr. 1 (2005–2006) og St.prp. nr. 69 (2006–2007) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne at staten pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten knyttet til kontraktmessige forpliktelser i fasen før plan for utbygging og drift er godkjent eller før tillatelse til anlegg og drift er gitt, jf. forslag til romertallsvedtak XI. Det vises til St.prp. nr. 1 (2005–2006), St.prp. nr. 69 (2006–2007) og St.prp. nr. 1 (2007–2008) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne utbyggingsprosjekter på norsk kontinentalsokkel med SDØE-andeler, jf. forslag til romertallsvedtak XII. Det vises til St.prp. nr. 1 (1992–93), St.prp. nr. 1 (2000–2001) og Prop. 149 S (2012–2013) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne overføring av eiendomsrett mot bruksrett, jf. forslag til romertallsvedtak XIII. Det vises til St.prp. nr. 1 (1992–93) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne overdragelse av andeler i utvinningsstillatelser med SDØE-andeler, jf. forslag til

romertallsvedtak XIV. Det vises til Prop. 149 S (2012–2013) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne overdragelse og samordning av andeler i utvinningstillatelser med SDØE-andeler, jf. forslag til romertallsvedtak XV. Det vises til St.prp. nr. 41 (2003–2004) for nærmere omtale av fullmakten.

Fullmakt til at Olje- og energidepartementet kan godkjenne nødvendige transaksjoner for over-

dragelse av andeler for Petoro AS som forvalter av SDØE for å innlemme rørledninger og transportrelaterte anlegg med SDØE-andel i Gassled, jf. forslag til romertallsvedtak XVI. Det vises til St.prp. nr. 1 (2007–2008) for nærmere omtale av fullmakten.

I forbindelse med nysalderingen, vil det hvert år bli gitt en samlet orientering til Stortinget om bruken av fullmakt XII–XVI.

Kap. 2440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
30	Investeringer	35 371 970	38 000 000	29 000 000
	Sum kap. 2440	35 371 970	38 000 000	29 000 000

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 30 Investeringer redusert med 9 mrd. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 (2014–2015).

Post 30 Investeringer

(i 1000 kr)			
	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Prosjekter vedtatt utbygd	34 451 970	34 862 000	28 979 000
Prosjekter under vurdering	920 000	3 138 000	21 000
Sum investeringer	35 371 970	38 000 000	29 000 000

Det foreslås å bevilge 29 000 mill. kroner knyttet til investeringer til Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten (SDØE), en reduksjon på 9 000 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Investeringsnivået reduseres som følge av at prosjekter på norsk sokkel utsettes, kanselleres eller gjennomføres i et mindre omfang enn opprinnelig planlagt. En betydelig del av investeringene er knyttet til boreaktivitet på Troll og utbyggingen av Johan Sverdrup. I tillegg vil det i 2016 bli investert ytterligere i produksjonsboring og nye borerigger til feltene Oseberg og Gullfaks.

Petoro AS vil gjennom budsjettarbeidet i den enkelte utvinningstillatelse forplikte SDØE for investeringer i tråd med budsjettforslaget for 2016. Ved utgangen av 2014 var kontraktsmessige forpliktelser relatert til utbygging av nye felt totalt 27,3 mrd. kroner for hele utbyggingsperioden. Forpliktelsene er basert på operatørens innrapportering per 31. desember 2014 og vurdering av forpliktelsesnes vesentlighet er gjort etter norsk regnskapslov/norske regnskapsstandarder (NGAAP).

Kap. 5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24	Driftsresultat	121 446 914	121 000 000	92 200 000
30	Avskrivninger	21 837 716	26 700 000	23 700 000
80	Renter av statens kapital	4 968 207	5 700 000	4 000 000
85	Renter på mellomregnskapet	-23 645		
	Sum kap. 5440	148 229 192	153 400 000	119 900 000

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 24 Driftsresultat, post 30 Avskrivninger og post 80

Renter av statens kapital redusert med henholdsvis 29,1 mrd. kroner, 4,3 mrd. kroner og 1,6 mrd. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 24 Driftsresultat

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24.1	Driftsinntekter	185 514 223	188 800 000	153 400 000
24.2	Driftsutgifter	-34 665 940	-33 400 000	-32 000 000
24.3	Lete- og feltutviklingsutgifter	-2 619 091	-2 000 000	-1 500 000
24.4	Avskrivninger	-21 837 716	-26 700 000	-23 700 000
24.5	Renter av statens kapital	-4 944 562	-5 700 000	-4 000 000
	Sum post 24	121 446 914	121 000 000	92 200 000

Driftsresultat for SDØE anslås til 92 200 mill. kroner, en reduksjon på 28 800 mill. kroner fra saldert budsjett 2015.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Driftsinntektene anslås til 153 400 mill. kroner, en reduksjon på 35 400 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Dette skyldes hovedsakelig lavere prisforutsetninger for olje og gass. Anslaget for 2016 er utarbeidet på grunnlag av en gjennomsnittlig oljepris på kroner 440 per fat.

Driftsinntektene består av inntekter fra salg av petroleumprodukter, netto tariffinntekter knyttet til prosessering og transport av olje og gass samt andre inntekter som hovedsakelig består av inntekter fra netto overskuddsavtaler.

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene anslås til 32 000 mill. kroner, en reduksjon på 1 400 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen skyldes hovedsakelig lavere kostnader for drift av anlegg. Høyere tariffutgifter motvirker denne effekten noe.

Driftsutgiftene omfatter kostnader knyttet til drift av anlegg, tariffutgifter, gasskjøp og gassadministrasjonsutgifter samt fjerningsutgifter. Videre omfatter posten utgifter knyttet til eventuelle redetermineringer under samordningsavtaler for petroleumsvirksomhet der staten er deltaker gjennom SDØE.

Petoro vil gjennom budsjettarbeidet i den enkelte utvinningstillatelse forplikte SDØE for driftsutgifter i tråd med budsjettforslaget for 2016.

Driftsrelaterte kontraktsforpliktelser og transportforpliktelser for SDØE beløper seg til totalt henholdsvis om lag 35 099 mill. kroner og 21 439 mill. kroner ved utgangen av 2014. Driftsrelaterte kontraktsforpliktelser består av leie av rigger, forsyningskip, produksjonsskip, helikoptre, beredskapsfartøy, baser og lignende. Beløpene representerer kanselleringskostnad per 31. desember 2014. Transportforpliktelsene representerer forpliktelser per 31. desember 2014 knyttet til gas-salgaktiviteten som hovedsakelig består av transport- og lagerforpliktelser i Storbritannia og på kontinentet, samt terminalkapasitetsforpliktelser knyttet til Cove Point terminalen i USA. Ovennevnte forpliktelser er basert på operatørens innrapportering per 31. desember 2014 og vurdering av forpliktelsenes vesentlighet etter NGAAP. På norsk sokkel er SDØE-andelene i anlegg og rørledninger gjennomgående høyere eller på nivå med skipningsandelen. Det er således ikke beregnet forpliktelser i disse systemene.

Underpost 24.3 Lete- og feltutviklingsutgifter

Lete- og feltutviklingsutgifter anslås til 1 500 mill. kroner, en reduksjon på 500 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen skyldes endringer i boreplaner.

Lete- og feltutviklingsutgifter er knyttet til leting etter olje- og gassressurser, samt bearbeiding og utvikling av konsepter fra funn til beslutning om drivverdighet. Aktivitetene innen denne posten er geologistudier, seismisk kartlegging, leteboring, avgrensningsboring, testing av funn, feltevaluering og konseptstudier.

Petoro vil gjennom budsjettarbeidet i den enkelte utvinningstillatelse forplikte SDØE for lete- og feltutviklingsutgifter i tråd med budsjettforslaget for 2016. Ved utgangen av 2014 var Petoro forpliktet til å delta i åtte brønner med en forventet kostnad for SDØE på 948 mill. kroner, hvorav 763 mill. kroner forventes å påløpe i 2015.

Underpost 24.4 og post 30 Avskrivninger

Avskrivninger på statens kapital i petroleumsvirksomheten anslås til 23 700 mill. kroner, en reduksjon på 3 000 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen skyldes lavere investeringer og endringer i forholdet mellom produksjon og resterende gjenværende reserver for enkelte felt.

Driften belastes med avskrivninger for å ta hensyn til kapitalslit og gir et mer korrekt bilde av ressursbruken. Dette er en kalkulatorisk kostnad

uten kontantstrømseffekt, jf. motpost under kap. 5440, post 30.

SDØE-regnskapet blir avgitt både etter kontantprinsippet og etter NGAAP. I regnskapet i henhold til NGAAP bokføres avskrivninger basert på produksjonsenhetsmetoden og på linearitet. Ordinære avskrivninger på olje- og gassproduserende anlegg beregnes for hvert enkelt felt og feltdedikert transportsystem etter produksjonsenhetsmetoden. Denne metoden innebærer at investeringer avskrives i tråd med produksjonen det enkelte år. Avskrivningsnøkkelen er som følger: (Netto bokført verdi*produksjon i perioden)/gjenværende reserver. Av praktiske årsaker benyttes salgsvolumene i perioden som en erstatning for produksjonsvolumene. Dette fordi salgsvolumene er tilgjengelig tidligere enn produksjonstallene og at de to volumene over tid er like. For avskrivningsformål benyttes en andel av Oljedirektoratets forventningsbaserte reserveanslag for utbygde reserver. Disse anslagene revideres årlig. Ordinære avskrivninger for transportsystemer samt stigerørplattformer som benyttes av flere felt, blir beregnet lineært over gjeldende konsesjonstid. Andre driftsmidler blir avskrevet lineært over antatt økonomisk levetid.

Underpost 24.5 og post 80 Renter av statens kapital

Renter av statens kapital i petroleumsvirksomheten anslås til 4 000 mill. kroner, en reduksjon på 1 700 mill. fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen skyldes at estimatet for statens kapital er oppdatert med lavere investeringsgrunnlag i 2015 og 2016.

Driften belastes med renter på statens kapital for å ta hensyn til kapitalkostnader og gir et mer korrekt bilde av ressursbruken. Dette er en kalkulatorisk kostnad uten kontantstrømseffekt, jf. motpost under kap. 5440, post 80.

Post 85 Renter på mellomregnskapet

På utgiftssiden oppstår det et mellomværende med staten som utgjør differansen mellom føring på kapittel/post i bevilgningsregnskapet og likviditetsbevegelser. Mellomværende omfatter differansen mellom kontantinnkalling og avregning fra operatør, arbeidskapital i avregning fra operatør, merverdiavgift og mellomværende med betalingsformidler med mer.

Statoil ASA forestår, som en del av statens felles eierskapsstrategi, salg av statens petroleum sammen med sin egen. Inntekter fra salg av olje,

våtgass og tørrgass vil etter kontantprinsippet normalt bli regnskapsført i SDØE-regnskapet samme måned som Statoil mottar oppgjør for salg. På tidspunktet for rapportering til det sentrale statsregnskapet vil det som følge av dette normalt ikke være et mellomværende på inntektssiden

som inkluderes i mellomværende i kasserapporten for SDØE.

Det budsjetteres ikke med renter på mellomregnskapet. Denne beregnes ved årets slutt og regnskapsføres i statsregnskapet.

Kap. 5685 Aksjer i Statoil ASA

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
85	Utbytte	22 645 772	14 955 000	15 382 000
	Sum kap. 5685	22 645 772	14 955 000	15 382 000

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 85 Utbytte økt med 427 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 85 Utbytte

Staten eier 67 prosent av aksjene i selskapet per 31. desember 2014. Statoil ASA betaler hvert kvartal et kontantutbytte til sine aksjeeiere. Statens utbytte inngår i inntektene fra petroleumsvirksomheten til Statens pensjonsfond utland.

Styret i Statoil vedtar utbytte for første, andre og tredje kvartal basert på fullmakt fra generalforsamlingen. Utbytte for fjerde kvartal (og samlet

årlig) vedtas av generalforsamlingen basert på styrets anbefaling. Utbetalingen av utbytte skjer om lag fire måneder etter at utbytte annonseres i forbindelse med framleggelsen av selskapets kvartalsresultater. Utbytte for tredje og fjerde kvartal 2015 og første og andre kvartal 2016 utbetales i 2016. Statoil har utbetalt et utbytte på 1,80 kroner per aksje for første kvartal og vedtatt et utbytte på 1,80 kroner per aksje for andre kvartal 2015. For budsjettformål legges det til grunn et tilsvarende utbytte per aksje for kvartalene som utbetales i 2016.

Det foreslås på denne bakgrunn å legge til grunn et samlet utbytte på 15 382 mill. kroner i 2016.

Programkategori 18.20 Energi- og vannressurssektoren

Utviklingstrekk

Energipolitikken er langsiktig og må ses i sammenheng med viktige utviklingstrekk i samfunnet. En stor del av produksjonsanleggene og infrastrukturen som bygges nå vil være i drift i 2050. Bygg og anlegg som skal forsynes med energi har også lang levetid. Energiforsyningen har stor betydning for verdiskapingen. Et effektivt energisystem er viktig for fortsatt økonomisk utvikling og verdiskaping.

Nesten alle viktige samfunnsfunksjoner er avhengige av en sikker energiforsyning. Knapphet og avbrudd i tilgangen på energi kan være alvorlig og kostbart. Energi, spesielt elektrisitet, benyttes til stadig flere oppgaver. Samfunnets toleranse for avbrudd i kraftforsyningen blir mindre med den økende avhengigheten.

I norsk energiforsyning har vannkraft en dominerende rolle, og oppvarming er i stor grad basert på elektrisitet. Det store innslaget av fornybar energi gir lave utslipp av klimagasser, og utgangspunktet vårt er annerledes enn i land hvor det arbeides for å erstatte kullkraft og kjernekraft med fornybar energi. Vannkraftens rolle i energiforsyningen har imidlertid ført til sårbarhet for perioder med lite tilsig og kalde vintre. Større innfasing av ikke regulerbar fornybar energi, både i Norge og i våre naboland, stiller økte krav til kraftsystemet framover. Større etterspørselsfleksibilitet, energieffektivisering og satsing på andre energibærere enn elektrisitet er viktige trekk i utviklingen av en fremtidsrettet og effektiv energi- og kraftforsyning.

Utviklingen av energipolitikken i EU har økende betydning for energisektoren i Norge. EU har som mål å få på plass et integrert europeisk energimarked, og det utvikles et omfattende regelverk. I tillegg er det vedtatt en rekke direktiver knyttet til energibruk. I februar 2015 la Europakommisjonen frem forslag om en energiunion. Det ble varslet revisjon av sentrale energirettsakter innenfor energiforsyningssikkerhet, fornybar energi og energieffektivisering. Nytt EU-regelverk vurderes fortløpende, og vil bli tatt inn i norske lover og forskrifter, dersom det anses EØS-relevant og akseptabelt.

Høsten 2014 ga Olje- og energidepartementet Statnett konsesjon til å bygge to nye utenlandsforbindelser for strøm til henholdsvis Tyskland og Storbritannia. Utenlandsforbindelsene knytter oss nærmere til det europeiske kraftmarkedet, bidrar til en bedre samlet utnyttelse av kraftressursene og gir norske aktører adgang til et større marked. Det står sentralt i vurderingene av utenlandsforbindelser at de skal etableres i den grad de er samfunnsøkonomisk lønnsomme.

Driftssikkerheten i kraftnettet i Norge er god og har hatt en positiv utvikling over flere år. Nå er vi inne i en periode med behov for investeringer i strømmettet. Regjeringen vil legge til rette for videre utbygging av strømmettet over hele landet. Statnett planlegger investeringer i sentralnettet i størrelsesorden 50-70 mrd. kroner fram mot 2025. Også på lavere nettnivåer står vi overfor et betydelig investeringsbehov. Det er viktig med en effektiv konsesjonsbehandling og at samfunnsøkonomisk lønnsomme investeringer blir gjennomført.

Regjeringen vil øke den fornybare kraftproduksjonen i Norge. Norge har i dag en fornybarandel på 64,5 prosent, og er gjennom EUs fornybardirektiv forpliktet til en fornybarandel på 67,5 prosent innen 2020. Målet er vesentlig høyere enn i EU-landene. Det felles norsk-svenske elsertifikatmarkedet er et sentralt virkemiddel for å nå fornybarmålet. Samlet mål for ny fornybar elektrisitetsproduksjon i det felles elsertifikatmarkedet er 26,4 TWh i år 2020. Det foreligger en avtale mellom Norge og Sverige om å øke målet til 28,4 TWh, jf. Prop. 98 S (2014–2015), men avtalen er ikke behandlet i den svenske Riksdagen.

Prisutvikling, kostnader, teknologiutvikling, ny kunnskap og vektlegging av forsyningssikkerhet, miljø og klima vil påvirke i hvilken grad energiresursene våre blir bygget ut. Utviklingen i energiforbruket påvirkes av langsiktige utviklingstrekk i samfunnet som befolkningsvekst, bosettingsmønster, økonomisk vekst, energieffektivisering og endringer i næringsstruktur. I tillegg vil skatter, avgifter og direkte reguleringer på energi, miljø- og klimaområdet påvirke hvordan vi bruker energi. Energiforbruket varierer betydelig fra år til år avhengig av temperaturer.

Satsingen på energieffektivisering, overgang til energibruk med mindre utslipp og energi- og klimateknologi gjennom Enova, er viktige elementer i arbeidet med å påvirke utviklingen i energibruken i stasjonær energiforsyning og i transportsektoren. Regjeringen har styrket Enova gjennom oppbyggingen av Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging. Utviklingen bedrer Enovas muligheter til å støtte prosjekter som gjør det mulig for industrien å ta i bruk nye og fremtidsrettede klima- og energiteknologier. Enovas virksomhet grenser opp mot og kompletterer de andre delene av virkemiddelapparatet.

Norge har store vannressurser og viktig vassdragsnatur. Vannkraften er den viktigste økonomiske utnyttelsen av vannressursene. Både av hensyn til økonomiske og allmenne interesser som friluftsliv, landskap og naturmangfold, er en bærekraftig forvaltning av vannressursene viktig. Andre typer vassdragsinngrep enn kraftutbygging kan også påvirke allmenne interesser. Samling av eksisterende og framskaffelse av ny miljøkunnskap er viktig. God kunnskap om klimaet og hydrologiske prosesser vil også være avgjørende for en forsvarlig vannressursforvaltning.

Arbeidet med regionale vannforvaltningsplaner vil styrke grunnlaget for en kunnskapsbasert forvaltning når miljøhensyn skal ivaretas ved ny utbygging og ved revisjon av vilkårene i eldre reguleringskonsesjoner.

Flom og skred kan medføre skader på liv og helse, eiendom, infrastruktur og miljø. Norge har de senere årene opplevd flere flomhendelser med betydelige skader. Oppmerksomheten om farer ved skred har økt. Farekartlegging har avdekket flere fareområder og økt bevisstheten i samfunnet omkring risiko. Befolkningsvekst og økonomisk vekst bidrar til at skadepotensialet er voksende. Klimaendringer vil forsterke dette.

Flom- og skredhendelser kan medføre store, uforutsette kostnader for de kommunene som rammes. Hastetiltak er tiltak som må gjennomføres raskt for å avverge eller redusere ytterligere skadeutvikling etter en hendelse, men der det likevel er tid til forenklet planlegging og saksbehandling. De senere årene er det eksempler på at distriktsandelen som kommunene betaler er satt ned for hastetiltak etter hendelser, men etter ulike modeller. Regjeringen vil ved framtidige hendelser legge til grunn en distriktsandel på 10 prosent for hastetiltak. For planlagte permanente tiltak videreføres hovedprinsippet om 20 prosent distriktsandel, jf. Meld. St. 15 (2011–2012) Hvordan leve med farene – om flom og skred.

Hovedmål for energi- og vannressurssektoren

De overordnede målene for energi- og vannressurssektoren er å:

- legge til rette for en effektiv, sikker og miljøvennlig energiforsyning
- bidra til en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vannressursene
- bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko

Olje- og energidepartementet har et overordnet ansvar for at disse målene nås. Viktige roller og oppgaver er tildelt Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) og statsforetakene Statnett og Enova.

NVE har ansvar for å forvalte landets energi- og vannressurser og har en sentral rolle i å forebygge mot flom- og skredfare.

Statnett har ansvar for å utvikle og drifte sentralnettet slik at det til enhver tid møter de kravene samfunnet har til kostnadseffektivitet og sikker levering av strøm.

Enova skal gjennom forvaltningen av midlene fra Energifondet drive fram en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon, samt bidra til utvikling av energi- og klimateknologi. Virksomheten skal bidra til å styrke forsyningssikkerheten og til å redusere utslippene av klimagasser.

Olje- og energidepartementets mål og utfordringer

Olje- og energidepartementet skal legge til rette for en samordnet og helhetlig energipolitikk, og en helhetlig politikk for forvaltning av vannressursene og forebygging av flom- og skredfare.

Departementet skal forvalte energipolitikken slik at samfunnet, innenfor miljømessig forsvarlige rammer, best mulig utnytter den samlede tilgangen på arbeidskraft, kunnskap, kapital og naturressurser.

Departementet vil fortsette arbeidet for et effektivt og velfungerende kraftmarked. Departementet skal også i 2016 behandle klager på enkeltvedtak fattet av NVE i medhold av energiloven, blant annet klager på nettselskapenes inntektsrammer, tariffier og forhold som gjelder måling og avregning.

Konsesjons- og klagebehandling av produksjons- og nettanlegg vil være en viktig oppgave også i 2016. Samordnet og god framdrift i konsesjonsbehandlingen av anlegg for overføring og produksjon av energi skal legge til rette for økt

fornybar energiproduksjon. Konesjonsbehandlingen skal vektlegge gode avveininger mellom kostnadseffektivitet, forsyningsikkerhet og miljø.

Departementet vil også i 2016 vurdere nytt regelverk i EU, og bidra til en effektiv gjennomføring i EØS-avtalen av relevante rettsakter. Blant annet vil den tredje energimarkedspakken kreve at reguleringsmyndigheten for elektrisitet og gass gjøres uavhengig av departementet ved utførelse av nærmere fastsatte oppgaver og innenfor et gitt ansvarsområde. Det må i den forbindelse opprettes en uavhengig klagenemnd på energireguleringsområdet. Departementet vil også følge opp direktiver EU har vedtatt for energibruk og energieffektivisering.

Departementet vil forhandle fram en ny avtale med Enova SF om forvaltningen av midlene fra Energifondet.

Departementet vil følge opp forvaltningen av elsertifikatsystemet i god kontakt med Miljödepartementet i Sverige. I 2016 vil departementet arbeide med den andre kontrollstasjonen for elsertifikatsystemet. Kontrollstasjonen innebærer gjennomføring av felles utredninger og drøftinger mellom partene om blant annet behov for endringer eller justeringer av regelverket for elsertifikater. Departementet sikter på at den andre kontrollstasjonen gjennomføres slik at eventuelle lovendringer kan tre i kraft 1. januar 2018.

Det er en prioritert oppgave for departementet å legge til rette for at beredskapen i kraftforsyningen er god. NVE er delegert viktige beredskapsoppgaver.

Departementet vil arbeide med en stortingsmelding om energipolitikken.

Departementet vil bidra til en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vannressursene. Det innebærer både å ivareta miljøhensyn ved ny utbygging og å legge til rette for miljøforbedring i allerede regulerte vassdrag.

Arbeidet med å bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko vil være høyt prioritert i 2016.

Olje- og energidepartementets resultatrapport for 2014

Departementet bidro i 2014 til effektiv og miljøvennlig forvaltning av energiressursene, et effektivt og velfungerende kraftmarked, en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vannressursene samt bedring av samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko. Arbeidet skjer i et nært samarbeid

med Norges vassdrags- og energidirektorat, samt statsforetakene Enova og Statnett.

Leveringskvaliteten på strøm i Norge er god, og leveringspåliteligheten i 2014 var på 99,99 prosent. I gjennomsnitt opplevde en strømkunde 2,2 kortvarige og 2,4 langvarige strømbrudd i 2014.

Tydligere krav til beredskapsarbeid, og utstrakt tilsyns- og informasjonsvirksomhet fra NVE, har ført til økt fokus på beredskap i selskapene.

Flere ekstremvær, som «Jorun» og «Kyrre» våren 2014, satte beredskapsapparatene på prøve. Erfaringen er at nettselskapenes beredskap og gjenoppretting i hovedsak fungerte godt, og at selskapene er godt forberedt.

Departementet har i 2014 behandlet i alt 41 klagesaker knyttet til nettselskapenes inntektsrammer, leveringskvalitet, anleggsbidrag og forhold vedrørende måling og avregning.

Departementet har forvaltet statens eierskap i Statnett SF og Enova SF.

Departementet mottok konseptvalgutredning med ekstern kvalitetssikring av Nettplan Stor-Oslo og sluttet seg i offentlig uttalelse til Statnetts behovsvurdering og anbefalte konsept.

Departementet har i 2014 fulgt og analysert utviklingen i de nordiske og nordeuropeiske kraftmarkedene.

Departementet har lagt vekt på EØS-samarbeidet og samarbeidet i Nordisk ministerråd. Gjennom deltakelse i Grensehandelskomiteen, har departementet bidratt i utviklingen av nettkoder og bindende retningslinjer om det indre kraftmarkedet, nettilknytning og driften av kraftsystemet. Departementet har også fulgt opp utarbeidelsen av utfyllende regelverk under REMIT-forordningen om integritet og transparens i energimarkedene.

I 2014 arbeidet departementet videre med gjennomføring av tredje energimarkedspakke. Fra EFTA-siden ble det arbeidet med innlemmelse i EØS-avtalen, herunder formen på EFTA-landenes tilknytning til de nye EU-institusjonene på energiområdet. Departementets høringsforslag om endringer i energiloven som følge av tredje energimarkedspakke hadde høringsfrist i 2014. Lovendringsforslagene er i hovedsak knyttet til krav til uavhengig reguleringsmyndighet, etablering av en uavhengig klageinstans og krav om eiermessig skille for sentralnettet. Departementet sendte i 2014 på høring et tilleggsforslag til endringer i energiloven om alternative mekanismer for overføring av sentralnettsanlegg til Statnett.

Departementet arbeidet med en tilleggsavtale med Enova om forvaltningen av midlene i Energifondet for å inkludere oppgaver knyttet til satsingen på miljøvennlig transport og en rettighetsbasert enøk-ordning.

Departementet har fulgt med på og analysert utviklingen i elsertifikatmarkedet. Departementet har arbeidet med kontrollstasjonen for elsertifikatordningen og gjennomførte blant annet høring av forslag til endringer i lov om elsertifikater, jf. Prop. 97 L (2014–2015).

På forespørsel fra det svenske Näringsdepartementet ble det mot slutten av 2014 innledet forhandlinger om Sveriges ønske om å øke sitt nasjonale ambisjonsnivå gjennom elsertifikatsystemet, jf. Prop. 98 S (2014–2015).

Høsten 2014 ga departementet Statnett konsesjon til å etablere to nye mellomlandsforbindelser til henholdsvis Tyskland og Storbritannia.

Rapport fra ekspertgruppen som drøftet og vurderte en mer hensiktsmessig organisering av strømmettet ble avgitt 5. mai 2014. Et lovforslag om krav til selskapsmessig og funksjonelt skille mellom strømmettvirksomhet og annen virksomhet for alle nettselskap ble sendt på høring våren 2015.

Departementet prioriterte i 2014 arbeidet med konsesjons- og klagebehandling av produksjonsanlegg og nettførsterkninger høyt.

Departementet stadfestet fem konsesjoner og to avslag til vindkraftverk gitt av NVE. Konsesjonene vil totalt kunne gi en produksjon på 900 GWh/år. Departementet behandlet ni klagesaker om kraftledninger.

Regjeringen ga ved kongelig resolusjon konsesjon til åtte nye vannkraftprosjekter og O/U-prosjekter med en mulig produksjon på i overkant av 0,5 TWh/år. En revisjonssak ble avgjort i 2014, og tre manøvreringsreglement ble fornyet. I tillegg avgjorde departementet 51 klagesaker om små vannkraftverk. Det ble gitt konsesjon i 31 saker som ved utbygging vil kunne gi en produksjon på om lag 0,3 TWh/år.

Departementet fulgte i 2014 opp NVEs arbeid med forvaltningsplanene etter vannforskriften for å sikre at det settes realistiske miljømål for vannforekomster med kraftproduksjon. Olje- og energidepartementet og Klima- og miljødepartementet utga felles, nasjonale føringer for miljømål etter vannforskriften i regulerte vassdrag.

I 2014 har departementet arbeidet med å følge opp Meld. St. 15 (2011–2012) Hvordan leve med farene – om flom og skred. Departementet har

blant annet i samarbeid med NVE gjennomgått naturskadelovens kapittel 3 med sikte på å tydeliggjøre ansvaret for sikring mot naturskader.

Etter flommen på Vestlandet høsten 2014 ble det lagt til rette for at NVE kunne gjennomføre nødvendige opprydnings- og hastetiltak for å hindre ytterligere skader.

Norges vassdrags- og energidirektorat

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har ansvar for å forvalte de innenlandske energiresursene og er nasjonal reguleringsmyndighet for elektrisitetssektoren. NVE har ansvar for å forvalte Norges vannressurser og ivareta statlige forvaltningsoppgaver innen flom- og skredforebygging. NVE er engasjert i forskning og utvikling (FoU), internasjonalt utviklingssamarbeid og er nasjonal faginstitusjon for hydrologi.

NVE har hovedkontor i Oslo og regionkontorer i Tønsberg, Hamar, Førde, Trondheim og Narvik. NVE hadde en bemanning tilsvarende om lag 559 årsverk i 2014.

Fra 1. januar 2015 overtok NVE overvåkingen av store fjellskred fra Åknes Tafjord Beredskap IKS og Nordnorsk fjellovervåking IKS, herunder 17 ansatte fra selskapene.

Mål

NVE skal i 2016 bidra til å nå fire hovedmål inkludert et antall nærmere spesifiserte delmål.

Bidra til en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vassdragene

NVE skal:

- ha god oversikt over hydrologi og vannressurser i Norge
- ha god kunnskap om konsekvensene for vannressurser og miljø av inngrep, andre fysiske påvirkninger og klimaendringer
- avveie miljø- og brukerinteresser når nye tiltak og endringer i eksisterende tiltak behandles
- påse at miljøkrav og sikkerhetskrav til nye og bestående vassdragsanlegg følges
- bidra til en god forvaltning av vassdragsvernet
- bidra til gjennomføring av vannforskriften med særlig hensyn til vannkraftproduksjon og en sikker energiforsyning
- bidra til å bevare og formidle norsk vannkrafthistorie

Fremme en samfunnsøkonomisk effektiv produksjon, overføring, omsetning og bruk av energi

NVE skal:

- ha god kunnskap om utviklingen i kostnader, ressursgrunnlag og miljøeffekter for aktuelle energiteknologier
- ha god kunnskap om kostnader, kraftforbruk, produksjon og forsyningssikkerhet i kraftsystemet
- ha god innsikt i utviklingen av energibruk for ulike energibærere og hvilke faktorer som påvirker denne
- ha god oversikt over utviklingstrekkene i det europeiske kraftsystemet og hvordan dette påvirker Norge
- bidra til en god ressursutnyttelse gjennom effektiv konsesjonsbehandling av anlegg for produksjon og overføring av energi
- påse at vilkår i tillatelser til utbygging og drift av anlegg for produksjon og overføring av energi følges
- bidra til et effektivt kraftmarked gjennom regulering og tilsyn
- bidra til effektiv drift, utnyttelse og utvikling av kraftnettet
- bidra til utvikling av det nordiske og det europeiske regulatorsamarbeidet

Fremme en sikker kraftforsyning

NVE skal:

- overvåke og analysere utviklingen i kraft- og effektbalansene på kort og lang sikt
- ha god oversikt over kraftsituasjonen i ulike regioner, og være forberedt på mulige knapphets-situasjoner og andre anstrengte kraftsituasjoner,
- påse at beredskapen i kraftforsyningen er god og i tråd med gjeldende krav

Bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko

NVE skal:

- bidra til bedre oversikt over flom- og skredfare i utsatte områder
- bidra til at det tas tilstrekkelig hensyn til flom- og skredfare ved arealplanlegging
- bidra til å redusere konsekvensene av flom- og skredhendelser gjennom sikring, overvåkning, varsling og rådgivning i krisesituasjoner
- bidra til økt kunnskap om flom- og skredfare, herunder om konsekvensene av klimaendringer
- fremme godt samarbeid og god koordinering mellom aktørene

Resultatrapport 2014

NVE skal sikre en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vassdragene

NVE har etter departementets vurdering lagt til rette for en helhetlig og miljøvennlig forvaltning av vassdragene i 2014.

NVE har samarbeidet med Miljødirektoratet og andre myndigheter for å forstå hvordan Norge best kan tilpasse seg et klima i endring. NVE deltar også i samarbeidet om Norsk Klimaservice-senter, som har bidratt til bedre klimatilpasning sammen med Meteorologisk institutt og Uni Research.

I konsesjonsbehandlingen av tiltak i vassdrag har påvirkninger på miljø- og brukerinteresser blitt utredet og helhetlig avveid. Søknader om småkraftverk har i de fleste tilfeller blitt behandlet i grupper for å få et bedre grunnlag for å vurdere samlet belastning innenfor ulike regioner.

Ved konsesjonsbehandling av søknader om tiltak i vernede vassdrag har NVE lagt stor vekt på å ivareta verneverdiene. NVE har deltatt i prøveprosjektet med å lage en regional plan for Vefsna, jf. St.prp. nr. 53 (2008–2009) Verneplan for vassdrag – avsluttende supplering. Planen for Vefsna ble vedtatt av fylkestinget i Nordland i juni 2014.

NVE har ført tilsyn med dammer og vassdragsanlegg under bygging og i drift. Godkjenning av detaljplaner for landskap og miljø har vært høyt prioritert. Dette har bidratt til at anlegg under bygging i stor grad overholder miljøkrav.

Norconsult har på oppdrag fra Olje- og energidepartementet evaluert NVEs damsikkerhetstilsyn. Evalueringsrapporten konkluderte med at regelverket for damsikkerhet er godt gjennomarbeidet og enhetlig, at arbeidet er hensiktsmessig organisert og at NVE selv har, og bidrar til at aktørene innenfor bransjen har, tilfredsstillende kompetanse. Rapporten pekte på enkelte forbedringspunkter knyttet til fleksibilitet i forvaltningen av krav til eksisterende dammer, og involvering av bransje og dameiere i utviklingen av regelverk, retningslinjer og veiledere.

NVE må godkjenne flomberegninger og planer for nybygging og ombygging av dammer, vannveier og kraftverk. I 2014 fattet NVE om lag 900 enkeltvedtak innenfor disse områdene. Det er gjennomført en rekke revisjoner og inspeksjoner på anlegg.

NVE oppfatter at eksisterende dammer utbedres i nødvendig grad og at nye dammer og vassdragsanlegg i stor grad oppfyller gjeldende sikkerhets- og miljøkrav. NVE har prioritert tilsyn med anlegg under bygging. Tilsyn under drift er i

hovedsak risikobaserte stikkprøver og oppfølging av informasjon fra allmennheten eller tiltakshaver. Etterlevelsen av miljøkrav for anlegg under drift varierer.

I arbeidet med forvaltningsplaner etter vannforskriften har NVE, i samarbeid med blant annet Miljødirektoratet, bidratt til å fastsette miljømål for vannforekomster, samt videreutviklet kartverktøyet Vann-Nett, som er en database hvor miljøinformasjon om vann blir registrert.

NVE overvåker vannressursene i Norge ved hjelp av i overkant av 600 hydrologiske målestasjoner, i tillegg til målinger av grunnvannstand, vanntemperaturer, bre, snø, is og sedimenttransport på utvalgte steder. Det ble gjennomført oppgraderinger på 60 målestasjoner i 2014.

De hydrologiske dataene får stadig bedre kvalitet og har blitt gjort fortløpende tilgjengelig for allmennheten på nett.

Gjennom tilskudd til Norsk Skogmuseum, Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum og Telemarkskanalen har NVE bidratt til bevaring og formidling av norsk vassdrags- og vannkraftshistorie. NVEs kulturminneplan ble lansert i 2014.

NVE skal sikre en effektiv og kunnskapsbasert konsesjonsbehandling av anlegg for produksjon og overføring av energi

NVE har etter departementets oppfatning hatt god framdrift i konsesjonsbehandlingen i 2014 og foretatt gode avveininger mellom ulike samfunnsmessige hensyn.

I 2014 utarbeidet NVE en oversikt over ressurspotensialer og kostnader for aktuelle produksjonsteknologier i Norge. Dette har bidratt til et bedre kunnskapsgrunnlag i konsesjonsbehandlingen.

NVE har utført beregninger og analyser knyttet til konsesjonssøkte utenlandskabler, energiknapphet, magasindisponering og sentralnettlinjer. NVE har videre gjennomført et omfattende arbeid med å utforme scenarioer for utviklingen i energisektoren frem til 2050.

NVE har vektlagt konsesjonsbehandling av nettanlegg for å styrke forsyningssikkerheten og legge til rette for ny fornybar kraftproduksjon. Samordnet behandling av produksjonsanlegg og nettanlegg har gitt NVE et godt grunnlag for å vurdere samlet belastning innenfor geografiske områder og bidratt til en mer effektiv konsesjonsbehandling.

NVE har vært opptatt av å styrke sentralnettet mot Sørlandet for å legge til rette for de konsesjonsgitte utenlandskablene. NVE har i alt gitt

konsesjon til 760 kilometer nett, hvorav 450 kilometer er i sentralnettet og 310 kilometer i regionalnettet.

I 2014 ga NVE 21 konsesjoner til vindkraftanlegg, som samlet kan gi en kraftproduksjon på 5,2 TWh/år. NVE behandlet 200 småkraftsøknader, hvorav 86 fikk konsesjon, som samlet kan gi en produksjon på 832 GWh/år. Totalt 38 småkraftsøknader ble trukket etter innledende behandling og 76 fikk avslag. Videre fattet NVE vedtak om opprustinger og sendte innstillinger til departementet på større vannkraft på til sammen 1,5 TWh i 2014. NVE har i 2014 gitt en ny fjernvarmekonsesjon og konsesjon til 15 justeringer av eksisterende konsesjoner.

NVE har i 2014 godkjent 23 detaljerte planer for miljø, transport og anlegg for kraftledninger, transformatorstasjoner og vindkraftanlegg. Det er gjennomført 22 stedlige inspeksjoner av konsesjonsgitte energianlegg. Omfanget av inspeksjoner er økt vesentlig fra 2013.

NVE skal sikre effektiv produksjon, overføring, omsetning og bruk av energi

Etter departementets vurdering har NVEs arbeid i 2014 bidratt til effektive markeder og et velfungerende energisystem.

NVE har utviklet et analyseverktøy som gir mer effektiv kontroll med markedsmakt i kraftmarkedet. NVE har fornyet sin kvartalsvise kraftmarkedsrapport slik at den er mindre ressurskrevende, mer oversiktlig og kan publiseres raskere. Dette gir informasjon som er viktig for aktørene i alle deler av kraftmarkedet. NVE ga i 2014 nye omsetningskonsesjoner for alle relevante aktører for perioden 2015–2018, og etablerte en ny omsetningskonsesjonsdatabase som sikrer en bedre oversikt over strukturutviklingen i det norske kraftmarkedet. NVE har fulgt opp at markedsplasskonsesjonær og avregningsansvarlig håndterer sitt ansvar i tråd med konsesjonene.

NVE har deltatt aktivt i det nordiske regulatorsamarbeidet (NordREG). NVE har i 2014 ledet arbeidet med utvikling av det europeiske energiregulatorsamarbeidet CEERs arbeidsprogram for 2015. Videre har NVE deltatt i ACERs arbeid med å utvikle et felles europeisk regelverk for kraftmarkedet, såkalte nettkoder og bindende retningslinjer. NVE har også bidratt i pilotprosjektet med å utvikle en felles europeisk prisalgoritme for fastsettelse av kraftpriser i Europa. Dette legger til rette for økt samfunnsøkonomisk nytte gjennom et mer effektivt felles europeisk kraftmarked.

NVE har sammen med Enova utarbeidet et støtteprogram knyttet til smarte strømmålere (AMS) som skal utlyses i 2015 og gjennomføres i 2016.

NVE fattet i 2014 vedtak om inntektsrammer for 2013 for hvert enkelt nettselskap. Ett vedtak ble påklaget og omgjort av NVE.

Et nytt system for innrapportering av økonomiske og tekniske data fra omsetningskonsesjonærene ble satt i drift i 2014. Dette har ført til bedre og mer effektiv kontroll med innlevering og endringer i selskapenes data. I tillegg til den årlige ordinære kontrollen med omsetningskonsesjonærenes økonomiske og tekniske rapportering, utførte NVE også stedlige revisjoner hos fem nettselskap og Statnett SF. NVE finner at avvikene som avdekkes gjerne gjelder de samme forholdene på tvers av selskapene og vurderer derfor å øke fokuset på veiledning framfor revisjoner i en periode framover.

NVE førte tilsyn med nettselskapenes leveringskvalitet og feilanalyse, bruk av anleggsbidrag, tariffing og nøytralitet, og har kontinuerlig fulgt opp Statnett SFs utøvelse av systemansvaret.

NVE påbegynte i 2014 et arbeid med å identifisere overvåknings- og tilsynsoppgaver som følger av tredje energimarkedspakke.

Under økodesigndirektivet og energimerkedirektivet for energirelaterte produkter har NVE i 2014 prioritert oppfølging av åtte produkter med konsekvenser for norske forbrukere, det norske energisystemet og norsk industri. NVE har også fulgt opp EUs bruk av primærenergifaktorer i regelverksutformingen, noe som har betydning for elektriske oppvarmingsprodukter. I det nordiske samarbeidet, NORDSYN, har NVE bidratt aktivt. NVE har i tillegg prioritert oppfølging av tilsynsresultater fra 2013.

NVE har drevet energimerkeordningen for bygninger videre med hovedvekt på drift og videreutvikling av IKT-systemet. NVE har ført kontroll med yrkesbygg, avdekket flere avvik, og sendt varsler om tvangsmulkt.

NVE vedtok forskriftsendringer, som trådte i kraft fra 1. januar 2015, om fordeling av kostnader, avskrivninger og balanseverdier i nettselskaper når ressursene benyttes på flere virksomhetsområder. NVE har gjennomført offentlige høringer av forslag til forskriftsendringer knyttet til konserninterne kjøp, plusskunder, Elhub, nordisk balanseavregning, forskuddsfakturering og endringer i kostnadsnormer for regionalnettet. Forskriftsendringene vil, når de trer i kraft, bidra til et mer effektivt og brukervennlig kraftmarked, samt

reducere mulighetene for krysssubsidiering mellom nett- og konkurranseutsatt virksomhet.

NVE har bistått Forbrukerrådet i arbeidet med å etablere en ny kraftprisportal, og sendt på høring forslag til ny forskrift om rapporteringsplikt for kraftleveringsavtaler. Dette bidrar til at forbrukerne får tilgang til objektiv og transparent prisinformasjon.

NVE har gjennomført studier om regelverk og praksis for tilknytning av produksjon i distribusjonsnettet og om tariffing av kunder i lavspenningsnettet etter innføring av smarte strømmålere (AMS). Arbeidet blir videreført i 2015.

NVE har i 2014 publisert ukentlige og kvartalsvise kraftsituasjonsrapporter og informasjon om vannmagasinenes fyllingsgrad.

I 2014 har NVE prioritert intern kompetansebygging på analyse av det norske energi- og kraftsystemet og etablert en langsiktig analyse for Norden og Nordvest-Europa.

NVE har levert flere utredninger knyttet til gjennomføringen av den første kontrollstasjonen for det norsk-svenske elsertifikatmarkedet. NVE har sammen med den svenske Energimyndigheten publisert kvartalsvise rapporter med oversikt over status for det norsk-svenske elsertifikatmarkedet. NVE har sammen med Energimyndigheten publisert en felles norsk-svensk årsrapport for elsertifikatmarkedet. NVE har behandlet 70 søknader om godkjenning for rett til elsertifikater og fører til enhver tid oversikt over anlegg som er godkjent for rett til elsertifikater.

NVE har ført tilsyn med de sertifikatpliktige, og ilagt avgift for manglende annullering til de aktørene som ikke oppfylte plikten.

NVE skal påse at beredskapen i kraftforsyningen er god

Etter departementets vurdering har NVE god måloppnåelse innenfor arbeidet med å ivareta sikkerhet og beredskap i kraftforsyningen.

NVE har som beredskapsmyndighet fulgt opp situasjoner og hendelser i kraftforsyningen i 2014. Dette har omfattet både tekniske havarier, bevisst skade og hendelser som følge av værforhold. NVE har også fulgt opp virksomhetene med øvelser.

NVE har gjennomført en regional samvirke- og beredskapsøvelse i Lofoten-regionen.

NVE har gjennomført tilsyn med kraftforsyningsberedskapen i sektoren. Det har vært lagt vekt på IKT-sikkerhet, ROS-analyser, reparasjonsberedskap og beredskapsplaner. NVE har også startet opp skriftlig tilsyn med reparasjonsberedskap og vedlikehold for sjøkabelanlegg,

som blir fulgt opp i 2015. Videre er det også gjennomført tilsyn med rasjoneringsforskriften, og planer for håndtering av en rasjonerings situasjon er videreutviklet. NVE har også vært aktive i dialogen med bransjen om etablering av et bransjesamarbeid for å forebygge og håndtere sikkerhetstruende IKT-hendelser. Videre er NVE aktive innenfor NordBER (Nordisk beredskapssamarbeid) og vektlegger i økende grad samvirke omkring beredskap utenfor Norden. Dette samarbeidet har ført til deling av relevant informasjon og erfaringer som er nødvendig for løpende utvikling av sikkerhets- og beredskapsreguleringen, samt lagt til rette for et effektivt beredskapssamarbeid i krisesituasjoner. Samarbeidet i NordBER har også medført utdypet samarbeid om reparasjonsberedskap mellom systemansvarlige i de ulike landene.

NVE arbeider systematisk og kontinuerlig med å utvikle og vedlikeholde oversikten over risiko, sårbarhet og robusthet i kraftforsyningen. NVE gjennomfører tilsyn med både nettselskap, produksjonsselskap, fjernvarmeselskap og andre aktører basert på risiko og vesentlighet.

NVE fører tilsyn med regionale og nasjonale kraftsystemutredninger og har i 2014 publisert en sammenstilling av data fra de regionale kraftsystemutredningene som gir et bilde av dagens og fremtidig behov.

I tilsynet for 2014 har det vært spesiell oppmerksomhet på nytt krav til at kraftsystemutredningene skal inneholde en beskrivelse av punkter i nettet med redusert forsyningssikkerhet og en vurdering om det er rasjonelt å utbedre punktet. NVE følger opp dette arbeidet med kontinuerlig vurdering og oppdatering av regelverkene for leveringskvalitet, måling og avregning, forebyggende sikkerhet og beredskap. Den økonomiske insentivreguleringen og direkte krav til forebygging, beredskap og krisehåndtering skal sammen bidra til effektiv forebygging og håndtering av alle former for ekstraordinære hendelser.

NVE skal bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko

NVE har etter departementets vurdering bidratt til å bedre samfunnets evne til å håndtere flom- og skredrisiko i 2014.

NVE har ferdigstilt fire nye flomsonekart. Norges geologiske undersøkelse (NGU) har på oppdrag fra NVE drevet kartlegging av fjellskredfare i Troms, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Telemark og Rogaland. Resultatene fra kartleggingen vil gi grunnlag for fare og risikoklassifisering av områdene. NVE har videre ferdigstilt fare-sonekartlegging for skred i bratt terreng for seks nye kommuner, samt bidratt aktivt i etatssamarbeidet Geovekst om å innhente laserdata til detaljerte høyde- og terrengmodeller som er vesentlig for all farekartlegging.

NVE har oppdatert retningslinjer og veiledere for håndtering av flom- og skredfare i arealplaner, og gitt innspill til om lag 2 800 arealplansaker. NVEs kartlegging, veiledning og formidling har bidratt til at kommunene i økende grad tar hensyn til flom- og skredfare i arealplanleggingen. NVE har i 2014 vært opptatt av å formidle kunnskap om flom- og skredrisiko både til kommunene, utdanningsinstitusjoner og andre aktører.

NVE har gjennomført om lag 100 sikrings- og opprydningstiltak etter vårfloppen på Østlandet i 2013 og floppen på Vestlandet høsten 2014. NVE har i tillegg slutført 84 ordinære sikringstiltak. Aktiviteten når det gjelder sikringstiltak har aldri vært høyere.

NVEs varslings tjenester for jord- og snøskred og flom på www.varsom.no har gitt viktig informasjon til kommuner, myndigheter, skianlegg og allmennheten om potensielle naturfarer.

Arbeid med beredskap og krisehåndtering har hatt stor oppmerksomhet i 2014. NVE har gitt kommunene og politiet viktig bistand ved flere hendelser, særlig under floppen på Vestlandet i oktober 2014. Under vestlandsfloppen benyttet NVE personellressurser på tvers av regionene. Erfaringene og tilbakemeldingene fra eksterne aktører tilsier at dette er en god og effektiv måte å håndtere slike situasjoner på.

NVE bisto også ved håndteringen av faren for utfall av deler av fjellsiden under Mannen i Romsdalen.

NVE har hatt et tett samarbeid med Statens vegvesen og Jernbaneverket gjennom etatsprogrammet: Naturfare, infrastruktur, flom og skred (NIFS), som blant annet fokuserer på koordinering av oppgaver innen flom- og skredforebygging.

Kap. 1820 Norges vassdrags- og energidirektorat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Driftsutgifter	504 791	486 515	508 300
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	87 594	74 824	93 200
22	Flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 60 og 72</i>	282 563	258 404	425 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	5 941	4 900	4 900
60	Tilskudd til flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 72</i>	19 743	14 000	14 000
72	Tilskudd til flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 60</i>	2 263	2 000	2 000
73	Tilskudd til utjevning av overføringstariffer, <i>kan overføres</i>	30 000	40 000	10 000
74	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak, <i>kan overføres</i>	7 499	10 600	5 700
75	Tilskudd til fjellskredovervåking, <i>kan overføres, kan nyttes under post 22</i>	34 609		
	Sum kap. 1820	975 003	891 243	1 063 100

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 28. april 2015 ble post 01 Driftsutgifter, post 22 Flom- og skredforebygging og post 60 Tilskudd til flom- og skredforebygging økt med henholdsvis 2 mill. kroner, 109 mill. kroner og 1 mill. kroner, jf. Prop. 63 S (2014–2015) og Innst. 288 S (2014–2015).

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 21 Spesielle driftsutgifter og post 60 Tilskudd til flom- og skredforebygging økt med henholdsvis 45 mill. kroner og 20 mill. kroner, mens post 22 Flom- og skredforebygging ble redusert med 31 mill. kroner. Videre ble det bevilget 3 mill. kroner under post 75 Tilskudd til fjellskredovervåking, jf. Prop. 119 S (2014–2014) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 508,3 mill. kroner, en netto økning på om lag 21,8 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Foruten ordinær lønns- og

prisjustering (om lag 4,3 mill. kroner) foreslås det en økning på 3 mill. kroner for å øke kapasiteten i oppfølgingen av EUs tredje energimarkedspakke og tilhørende regulatoroppgaver. Videre foreslås det 2 mill. kroner for å styrke planleggingskapasiteten når det gjelder flom og skredforebygging. I tillegg flyttes 15 mill. kroner fra kap. 1820, post 22 som gjelder lønnsutgifter til personell som arbeider med fjellskredovervåkingen etter at NVE overtok overvåkingen av store fjellskred fra Åknes Tafjord Beredskap IKS og Nordnorsk fjellovervåking IKS fra 1. januar 2015.

Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på om lag 2,5 mill. kroner.

Driftsbevilgningen dekker lønnsutgifter inklusiv arbeidsgiveravgift, reiseutgifter og andre utgifter til drift av Norges vassdrags- og energidirektorat. Lønnsrelaterte utgifter utgjør om lag 73 prosent av bevilgningen.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet	78 055	70 580	89 000
Energimerking av boliger og bygninger	9 539	4 244	4 200
Sum post 21	87 594	74 824	93 200

Det foreslås en bevilgning på om lag 93,2 mill. kroner, en netto økning på om lag 18,4 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på 0,4 mill. kroner.

Videre foreslås det at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 4820, post 02 Oppdrags- og samarbeidsinntekter, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Oppdrags- og samarbeidsvirksomhet

Det budsjetteres med 89 mill. kroner i utgifter til oppdrags- og samarbeidsvirksomheten i 2016. Utgiftene omfatter lønnskostnader og andre driftsutgifter knyttet til hydrologisk oppdragsvirksomhet og institusjonelle oppdrag, driften av hydrologiske målestasjoner for regulanter og andre kunder, samt oppdragsforskning og rådgivning i Norge og utlandet.

Videre omfatter det utgifter knyttet til NVEs samarbeidsavtale med Norad om rådgivning

innenfor vann- og energisektoren. Innenfor samarbeidsavtalen skal NVE bidra til kompetanse- og institusjonsbygging i utvalgte samarbeidsland, med særlig vekt på fornybar energi og bærekraftig forvaltning av naturressurser.

Energimerking av boliger og bygninger

Målet med energimerking er å øke bevisstheten om energibruk, ulike oppvarmingsløsninger og løsninger som kan gjøre bygningen mer energieffektiv. Alle boliger og bygninger som blir solgt eller leid ut skal ha en energiattest. Yrkesbygg over 1 000 m² skal alltid ha gyldig energiattest. Energiattesten består blant annet av et energimerke som viser bygningens energistandard.

NVE har utviklet et webbasert energimerkesystem som genererer energiattest på grunnlag av opplysninger om boligen eller yrkesbygget.

Det foreslås å sette av 4,2 mill. kroner til energimerking av boliger og bygninger. Midlene skal dekke eksterne utgifter til informasjonstiltak, kontrolltjenester, vedlikehold og videreutvikling av energimerkesystemet og byggfaglig bistand.

Post 22 Flom- og skredforebygging, kan overføres, kan nyttes under postene 60 og 72

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Sikrings- og miljøtiltak	250 791	152 704	315 000
Kartlegging av flom og skred	26 911	50 700	70 000
Varsling av flom og skred	4 861	4 500	4 500
Fjellskredovervåking		50 500	35 500
Sum post 22	282 563	258 404	425 000

Det foreslås å bevilge 425 mill. kroner, en netto økning på om lag 166,6 mill. kroner fra saldert budsjett 2015.

Av økningen vil om lag 80 mill. kroner benyttes til oppryddings- og sikringstiltak etter flommen på Vestlandet i 2014. Videre styrkes NVEs øvrige arbeid med flom- og skredforebygging med om lag 111 mill. kroner, hvorav 100 mill. kroner knytter seg til ekstraordinære tiltak i 2016 som en del av en tiltakspakke for raskt å stimulere til økt aktivitet og sysselsetting.

Økningen motvirkes delvis av at anleggsvirksomheten under Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE Anlegg, legges inn under nettoordningen for merverdiavgift (8 mill. kroner) og omdisponering av 15 mill. kroner til kap. 1820, post 01 knyttet til lønnsutgifter til personell som arbeider med NVEs fjellskredovervåking.

Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på 1,4 mill. kroner.

For å sikre en rasjonell fremdrift i sikrings- og miljøtiltakene, og dermed en god utnyttelse av budsjettmidlene, er det nødvendig å planlegge gjennomføring av tiltak høsten før budsjettåret begynner. I planleggingsfasen vil bygge- og anleggskontraktene for gjennomføring av tiltak inngås. Dette medfører at NVE må inngå kontrakter med varighet utover budsjettåret som vil binde opp deler av neste års budsjett. Ved slutten av hvert år vil derfor deler av påfølgende års budsjett være bundet opp i pågående tiltak. På denne bakgrunn foreslås det en fullmakt til å pådra forpliktelser utover gitt bevilgning for inntil 100 mill. kroner i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Sikrings- og miljøtiltak

Med sikringstiltak menes ulike fysiske tiltak for å redusere skadevirkninger av flom og skred på bebyggelse og infrastruktur. Slike sikringstiltak gjennomføres enten i forbindelse med ny utbygging for å ivareta kravene til sikkerhet i plan- og bygningsloven og byggteknisk forskrift, eller for å bedre sikkerheten for eldre bebyggelse. NVEs bistand til sikringstiltak gjelder i hovedsak sikring av eksisterende bebyggelse.

Med miljøtiltak menes tiltak for å avbøte virkningene av et fysisk inngrep som kanalisering og forbygninger i vassdrag. Eksempler på slike tiltak er åpning av avstengte sideløp og meandersvinger, etablering av vegetasjon, utlegging av stor stein for å skape variasjon i elva og tilførsel av gytegrus.

Det planlegges å sette av 315 mill. kroner til sikrings- og miljøtiltak i regi av NVE i 2016. I tillegg foreslås det totalt 16 mill. kroner i tilskudd til utredning, planlegging og gjennomføring av fysiske sikringstiltak mot flom og skred og til miljøtiltak i vassdrag i regi av kommuner og private, jf. kap. 1820, post 60 og 72.

Fysiske sikringstiltak som gjennomføres i regi av NVE genererer i de fleste tilfeller distriktsbidrag fra kommuner og andre som får utført flom- og skredforebygging. Bidraget utgjør normalt 20 prosent av anleggets totale kostnader, mens innbetalingstidspunktet er vanskelig å anslå eksakt. På denne bakgrunn foreslås det at bevilgningen for 2016 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 4820, post 40 Flom- og skredforebygging, jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kartlegging av flom og skred

Fare- og risikokartlegging gir kunnskap om hvilke områder som er utsatt og hvilke konsekvenser flom og skred kan medføre. Slik kunnskap er en forutsetning for en systematisk og effektiv håndtering av flom- og skredrisiko.

NVE er ansvarlig for den statlige farekartleggingen når det gjelder flom og skred. Denne tar utgangspunkt i områder med eksisterende bebyggelse der de naturgitte forholdene medfører størst risiko. Effekter av klimaendring vil inngå i vurderingen av risiko. Kommunene vil fortsatt drive farekartlegging av både ny og eldre bebyggelse som en del av ansvaret for arealplanlegging og for lokal beredskap. Statlige infrastruktureiere har som eiere og utbyggere et selvstendig ansvar for nødvendig kartlegging i tilknytning til sine anlegg.

Systematisk forebyggende arbeid innebærer å kartlegge farene, identifisere de områder der risikoen er størst og gjennomføre de tiltak som gir mest igjen for innsatsen. Gjennom gode farekart som avklarer hvilke områder som er utsatt, legges fundamentet for det øvrige forebyggende arbeidet. Farekartlegging vil ut fra dette fortsatt bli prioritert høyt.

Det planlegges å sette av 70 mill. kroner til kartlegging av flom og skred.

Varsling av flom og skred

Overvåking og varsling av flom og skred bidrar til å redusere konsekvenser ved hendelser. Med pålitelige varsler i tide til både allmennheten og beredskapsapparatet, kan man redusere opphold og ferdsel i skredutsatte områder, hindre skader

på flyttbare verdier, og bidra til å skape trygghet blant folk som bor og ferdes i utsatte områder.

Det planlegges å sette av 4,5 mill. kroner til bistand fra eksterne i den operative varslingen av flom og skred.

Fjellskredovervåking

Overvåkningsvirksomheten knytter seg til fire høyrisikobjekter; Åknes, Hegguraksla og Mannen i Møre og Romsdal samt Nordnesfjellet i Troms.

Overvåkingen styres fra lokaler som er etablert på Stranda og i Kåfjord. Det er etablert et omfattende overvåkingsopplegg med sensorer og instrumenter i overflaten og i borehull i fjellet, og med krevende system for strømforsyning og datakommunikasjon. Hovedformålet er å kunne varsle beredskapsmyndighetene i god tid slik at befolkningen kan evakueres før det går fjellskred.

Utstyret er utsatt for store belastninger på grunn av fjellets bevegelse og plasseringen i bratt fjellterreng. Det inngår i driften å reinvestere i overvåkingsutstyr. Kompetansen og utstyret ved fjellskredovervåkingen blir utnyttet i NVEs nasjonale fjellskredkartlegging.

Det planlegges å sette av 35,5 mill. kroner til fjellskredovervåking.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

NVE drifter om lag 1 000 målestasjoner for blant annet vannføring, grunnvann, vanntemperatur, sediment, snø og bre. Driften av de hydrologiske målestasjonsnettene er over de siste ti årene betydelig effektivisert gjennom automatisering og dataoverføring i sanntid fra en stor del av målestasjonene, nye og mer effektive instrumenter for vannføringsmålinger, samt utvikling av bedre rutiner for kvalitetskontroll og presentasjon av dataene.

Det foreslås å bevilge 4,9 mill. kroner til oppgradering og vedlikehold av det hydrologiske stasjonsnettet, samt til etablering av nye målestasjoner knyttet til jord- og snøskredvarsling.

Post 60 Tilskudd til flom- og skredforebygging, kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 72

Det foreslås å bevilge 14 mill. kroner i tilskudd til utredning, planlegging og gjennomføring av fysiske sikringstiltak mot flom og skred, og til miljøtiltak i vassdrag i regi av kommuner, en videreføring av saldert budsjett 2015.

Tilskudd er i enkelte tilfeller knyttet til aktiviteter som det tar tid å fullføre, og ofte må mottakeren oppfylle visse vilkår før tilskuddet utbetales. Dette kan i sin tur føre til at utbetaling ikke kunne skje før i senere budsjettår. På denne bakgrunn foreslås det en tilsagnsfullmakt på 10 mill. kroner i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak VI.

Mål for ordningen

Ordningen skal bidra til gjennomføring av sikringstiltak som er nødvendige for å redusere faren for tap av menneskeliv og store verdier ved flom og skred som kan ramme eksisterende bebyggelse. Ordningen skal i tillegg bidra til gjennomføring av tiltak for bedring av vassdragsmiljøet der det er forringet av tidligere inngrep. Målgruppen er kommuner som ønsker å gjennomføre slike tiltak i egen regi.

Tildelings- og oppfølgingskriterier

Søknader om tilskudd til kommuner skal prioriteres etter samfunnsmessig nytte i forhold til kostnadene (nytte/kost). Alle tiltak som staten bidrar til å realisere skal vurderes samlet med sikte på en best mulig nasjonal prioritering.

Ved vurdering av søknader skal det legges vekt på om kommunen har gjort det som må anses som rimelig for å ta hensyn til kjent fare for flom og skred, herunder styring av arealbruken i forbindelse med arealplanleggingen og plassering av byggverk i forbindelse med byggesaksbehandlingen. Dersom det ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til kjente farer, kan søknader avslås eller kravet om egenandel (distriktsandel) økes. Det samme gjelder dersom flom- eller skredfaren er en følge av terrenginngrep eller andre tiltak som kommunen eller annen part har ansvaret for.

Tilskudd kan gis til utredning, planlegging og gjennomføring av fysiske sikringstiltak mot flom og skred og til miljøtiltak i vassdrag.

NVE er ansvarlig for tildeling av midler og oppfølging av ordningen. Ordningen kunngjøres på NVEs nettsider.

Resultatrapport 2014

Det ble utbetalt tilskudd på til sammen 19,7 mill. kroner til 20 sikringstiltak mot flom og skred. De største tilskuddene har gått til skredsikringstiltak ved Akkarfjord på Sørøya i Hammerfest kommune, riving og flytting av boliger i Fjærland, Tinn og Sel kommuner, samt tilskudd til tiltak etter vårflommen i 2013.

Post 72 Tilskudd til flom- og skredforebygging, kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 60

Det foreslås å bevilge 2 mill. kroner i tilskudd til utredning, planlegging og gjennomføring av fysiske sikringstiltak mot flom og skred, og til miljøtiltak i vassdrag sikringstiltak i privat regi.

Tilskudd er i enkelte tilfeller knyttet til aktiviteter som det tar tid å fullføre, og ofte må mottakeren oppfylle visse vilkår før tilskuddet utbetales. Dette kan føre til at utbetaling ikke vil kunne skje før i senere budsjettår. På denne bakgrunn foreslås det en tilsagnsfullmakt på 10 mill. kroner i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak VI.

Mål for ordningen

Ordningen skal bidra til gjennomføring av sikringstiltak som er nødvendige for å redusere faren for tap av menneskeliv og store verdier ved flom og skred som kan ramme eksisterende bebyggelse og tiltak for forbedring av vassdragsmiljøet der det er forringet av tidligere inngrep. Målgruppene er private grunneiere, grunneierlag, borettslag, sameier og selskaper som ønsker å gjennomføre slike tiltak i egen regi. Ordningen omfatter tiltak som det er mer hensiktsmessig å gjennomføre i privat regi enn i regi av kommunen eller staten.

Tildelings- og oppfølgingskriterier

Søknader om tilskudd til private skal prioriteres etter tiltakets samfunnsmessige nytte i forhold til kostnadene (nytte/kost). Alle tiltak som staten bidrar til å realisere skal vurderes samlet med sikte på en best mulig nasjonal prioritering.

Ved vurdering av søknader skal det legges vekt på om søker har gjort det som må anses som rimelig for å ta hensyn til kjent fare for flom og skred, herunder plassering og utforming av byggverk, utforming og drenering av byggetomt og utearealer og lignende. Dersom det ikke er tatt tilstrekkelig hensyn til kjente farer, kan søknader avslås eller kravet om egenandel (distriktsandel) økes. Det samme gjelder dersom flom- eller skredfaren er en følge av terrenginngrep eller andre tiltak som søker eller annen part har ansvaret for.

Tilskudd kan gis til utredning, planlegging og gjennomføring av fysiske sikringstiltak mot flom og skred, og til miljøtiltak i vassdrag.

NVE er ansvarlig for tildeling av midler og oppfølging av ordningen. Ordningen kunngjøres på NVEs nettsider.

Resultatrapport 2014

NVE har utbetalt til sammen 2,3 mill. kroner knyttet til tilskuddsordningen i 2014. Tilskuddene har blant annet blitt benyttet til fjellsikring av boliger i Bergen kommune, sikring av Sandnesbekken i Alstadhaug kommune og fiskeribiologiske undersøkelser i Daleelv i Vaksdal kommune.

Post 73 Tilskudd til utjevning av overføringstariffer, kan overføres

Det foreslås å bevilge 10 mill. kroner i tilskudd for utjevning av overføringstariffer, en reduksjon på 30 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Regjeringen vil legge til rette for strukturendringer blant nettselskapene. Færre og mer robuste nettselskaper har bedre forutsetninger for å tilby kostnadseffektiv drift, god forsyningssikkerhet og kvalitet i tjenesten. Ordningen omfatter fortsatt kunder med betydelig høyere nettleie enn gjennomsnittet og som bor i områder med høyest overføringskostnader.

Mål for ordningen

Ordningen skal bidra til å redusere forskjeller i nettleien som følge av naturgitte forhold og høye overføringskostnader. Tilskudd skal bidra til en direkte reduksjon av nettleien for sluttbrukere tilknyttet distribusjonsnettet i de områder av landet med høyest overføringskostnader. Tilskuddsordningen er utformet slik at den ikke fjerner nettselskapenes insentiver til å drive effektivt og holde nettleien lav.

Tildelings- og oppfølgingskriterier

Kriteriet for tildeling av støtte er nettselskapets gjennomsnittlige nettkostnad per kWh for uttak av kraft. Det fastsettes en terskelverdi for gjennomsnittlige nettkostnader, beregnet ut fra størrelsen på den årlige bevilgningen. Hvert distribusjonsselskap som omfattes av ordningen mottar tre fjerdedeler av differansen mellom terskelverdien og den gjennomsnittlige nettkostnaden i selskapet. Distribusjonsselskap der støtten blir mindre enn 1 øre per kWh omfattes ikke av ordningen.

Tilskudd beregnes basert på siste tilgjengelige økonomiske og tekniske rapportering til NVE, som er to år før året det gis tilskudd. Ved oppkjøp eller fusjoner, legger departementet opp til at beregnet tilskudd vil tilfalle selskapet som har overtatt kundene til tilskuddsberettiget selskap.

Beregnet tilskudd vil kunne utbetales inntil to år når det er samsvar mellom datagrunnlaget som brukes til beregning av tilskudd og den nye selskapsstrukturen.

Tilskuddet inngår i selskapets tillatte inntekt (inntektsrammen) og bidrar til direkte reduksjon i nettleien til forbruker.

NVE er ansvarlig for tildeling av midler til det enkelte distribusjonsverk og for oppfølging av ordningen. Utjevningssidlene administreres lokalt av distribusjonsverkene gjennom fastsettelsen av nettleien.

Resultatrapport 2014

NVE har utbetalt 30 mill. kroner i tilskudd til utjevning av overføringstariffer i 2014, som omfatter elleve distribusjonsnett med til sammen om lag 32 000 sluttbrukere. Tilskuddet ble gitt til selskap med kunder i fylkene Hordaland, Nordland, Buskerud og Telemark.

Selskapene som ble tildelt støtte hadde gjennomsnittlig nettkostnad lik eller høyere enn 40,49 øre/kWh. Tilskuddet lå mellom 4,78 og 23,57 øre/kWh.

Post 74 Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak, kan overføres

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Tilskuddsordning, museums- og kulturminnetiltak	2 600	2 600	
Telemarkskanalen	4 000	4 000	3 100
Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum			1 750
Norsk Skogmuseum			850
Kulturminneundersøkelser	899	4 000	
Sum post 74	7 499	10 600	5 700

Det foreslås å bevilge 5,7 mill. kroner i tilskudd til museums- og kulturminnetiltak innenfor energi- og vannressurssektoren i 2016.

Telemarkskanalen

Det foreslås et tilskudd på 3,1 mill. kroner til Telemarkskanalen, en reduksjon på 0,9 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Tilskuddet skal benyttes til rehabilitering og vedlikehold av de vassdragstekniske anleggene. Dette skal bidra til å sikre at anleggene er i samsvar med krav etter NVEs «Retningslinjer for tilsyn og revurdering av vassdragsanlegg» samt «Forskrift om sikkerhet og tilsyn med vassdragsanlegg» og vannressursloven.

Resultatrapport 2014

NVE har utbetalt 4 mill. kroner i tilskudd til Telemarkskanalen til rehabilitering og vedlikehold av de vassdragstekniske anleggene i 2014. Arbeidet har i hovedsak vært knyttet til slusene i Bandakkanalen.

Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum

Det foreslås et tilskudd på 1,75 mill. kroner til Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum. Tilskuddet skal dekke lønns- og prosjektmidler til ett årsverk ved museet og vedlikehold av det fredede kraftanlegget Tyssø I. Tilskuddet skal bidra til å formidle og dokumentere historien innenfor energi- og vassdragssektoren med hovedvekt på vannkraft, kraftoverføring, flom, konsekvenser av inngrep, samt miljøtiltak og vern av vassdrag. Videre skal midlene benyttes til drift og videreutvikling av nettstedene flommer.no og vasskrafta.no, samt å utvikle og arrangere ulike aktiviteter for undervisningssektoren.

Resultatrapport 2014

NVE har utbetalt om lag 1,7 mill. kroner i tilskudd til Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum. Museet har i 2014 vektlagt formidling med videreutvikling av nettstedene flommer.no og vasskrafta.no og undervisningstilbud med temadager for skolesektoren. Av tilskuddet er 0,9 mill. kroner

benyttet til vedlikehold av det fredede kraftanlegget Tysso I.

Norsk Skogmuseum

Det foreslås et tilskudd på 0,85 mill. kroner til Norsk Skogmuseum. Tilskuddet skal dekke lønns- og prosjektmidler til ett årsverk ved museet. Tilskuddet skal bidra til å formidle og dokumentere historien innenfor energi- og vannressurssektoren med hovedvekt på vannkraft, kraftoverføring, flom, konsekvenser av inngrep, samt miljøtiltak og vern av vassdrag. Videre skal midlene benyttes til drift og videreutvikling av nettstedene flommer.no og vasskrafta.no, samt å utvikle og arrangere ulike aktiviteter for undervisningssektoren.

Resultatrapport 2014

NVE har utbetalt om lag 0,9 mill. kroner i tilskudd til Norsk Skogmuseum. Museet har i 2014 vektlagt formidling med videreutvikling av nettstedene flommer.no og vasskrafta.no og undervisningstilbud med temadager for skolesektoren.

Kulturminneundersøkelser

Det foreslås ikke å sette av nye midler til kulturminneundersøkelser i 2016.

Resultatrapport 2014

Riksantikvaren har utbetalt om lag 0,9 mill. kroner til arkeologiske arbeider i 2014. Av dette har om lag 0,5 mill. kroner blitt benyttet til undersøkelser og formidling knyttet til Vinstravassdraget. Videre er det benyttet om lag 0,4 mill. kroner til undersøkelser i Tesse.

Post 75 Tilskudd til fjellskredovervåking, kan overføres, kan nyttes under post 22

NVE overtok overvåkingen av store fjellskred fra Åknes Tafjord Beredskap IKS og Nordnorsk fjellovervåking IKS fra 1. januar 2015.

Resultatrapport 2014

NVE har utbetalt 34,6 mill. kroner i tilskudd til overvåking av fjellskredfare ved Åknes Tafjord Beredskap IKS og Nordnorsk Fjellskredovervåking IKS. Bistand til drift og oppgradering av eksisterende overvåkningsanlegg for Åkneset, Hegguraksla, Mannen og Nordnesfjellet ble prioritert. Det ble blant annet investert i ekstra tiltak på Mannen i forbindelse med at det ble registrert økt bevegelse i en mindre del av fjellpartiet høsten 2014. I tillegg ble det prioritert å gi bistand til ytterligere kartlegging ved fjellpartiet Stampa i Flåm. Midlene dekket 70 prosent av utgiftene til driften, noe som utgjorde 24,9 mill. kroner samt 100 prosent av investeringskostnadene som utgjorde 9,7 mill. kroner.

Kap. 4820 Norges vassdrags- og energidirektorat

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Gebyrinntekter	67 402	69 932	71 600
02	Oppdrags- og samarbeidsinntekter	78 447	70 930	89 000
10	Refusjoner	3 569		
15	Refusjon av arbeidsmarkedstiltak	236		
16	Refusjon av foreldrepenger	6 439		
18	Refusjon av sykepenger	4 210		
40	Flom- og skredforebygging	23 564	19 000	29 000
	Sum kap. 4820	183 867	159 862	189 600

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 02 Oppdrags- og samarbeidsinntekter økt med 45 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 01 Gebyrinntekter

Det budsjetteres med 71,6 mill. kroner i gebyrinntekter fra sikkerhetstilsyn med dammer og andre vassdragsanlegg, tilsyn med elektriske anlegg og fjernvarmeanlegg, godkjenning av anlegg under elsertifikatorordningen, miljøtilsyn, beredskapstilsyn og tilsyn med utenlandskonsesjoner.

Post 02 Oppdrags- og samarbeidsinntekter

Det budsjetteres med 89 mill. kroner i inntekter fra oppdrags- og samarbeidsvirksomheten i 2016. Se kap. 1820, post 21 for nærmere omtale.

Post 40 Flom- og skredforebygging

Gjennomføring av sikringstiltak i regi av NVE innebærer normalt at kommunene må dekke en distriktsandel som utgjør 20 prosent, jf. Meld. St. 15 (2011–2012) Hvordan leve med farene – om flom og skred.

Kravet om lokal medfinansiering bygges på et prinsipp om at de som har primæransvaret og nytte av tiltaket også bør bidra til finansieringen. Det bidrar til å understreke eiers ansvar for å ta vare på egen eiendom og kommunens ansvar for å

unngå bygging i fareområder. Kravet medvirker til at grunneiere og kommunen selv må vurdere behovet for og omfanget av sikringstiltak, og bidrar derfor til lokalt eierskap og medvirkning i alle faser av prosessen. I dette ligger det også et rettferdighetsaspekt overfor de som ikke får nytte godt av statlig støtte, og eventuelt må gjennomføre tiltak for egen regning fordi deres sikringsprosjekt ikke når opp i prioriteringen av de statlige midler.

Distriktsandel kreves ikke for krisetiltak. Dette er tiltak som er nødvendige for å avverge overhengende fare under og rett etter en hendelse. Det er også praksis for at distriktsandelen kan reduseres for tiltak som primært er begrunnet med allmenne hensyn.

Flom- og skredhendelser kan medføre store, uforutsette kostnader for de kommunene som rammes. Hastetiltak er tiltak som må gjennomføres raskt for å avverge eller redusere ytterligere skadeutvikling, men der det likevel er tid til forenklet planlegging og saksbehandling. De senere årene er det eksempler på at distriktsandelen er satt ned for hastetiltak etter hendelser, men etter ulike modeller. Regjeringen ønsker å bidra til forutsigbarhet både for kommunene og NVE og vil derfor etablere en fast ordning for beregning av distriktsandel på hastetiltak. Hastetiltak er en mellomkategori mellom krisetiltak uten distriktsandel og permanente tiltak med 20 prosent distriktsandel. Regjeringen vil ved framtidige hendelser legge til grunn en distriktsandel på 10 prosent for hastetiltak.

Det budsjetteres med 29 mill. kroner i innbetaling av distriktsbidrag i 2016.

Kap. 2490 NVE Anlegg

Anleggsvirksomheten er ikke organisatorisk skilt ut fra NVE som egen forretningsdrift. Det er etablert et klart regnskapsmessig skille mellom NVEs forvaltningsoppgaver og entreprenør oppgaver knyttet til NVEs praktiske sikringsarbeid.

NVE Anlegg skal primært utføre sikrings- og miljøtiltak i vassdrag og andre vassdragsrelaterte tiltak, samt skredforebyggende arbeid, inkludert nødvendig vedlikehold av eksisterende anlegg som NVE har gitt bistand til. NVE Anlegg utgjør

dessuten en viktig del av NVEs beredskapsorganisasjon og skal bidra til å opprettholde og videreutvikle den vassdragstekniske kompetansen i NVE. Anleggsvirksomheten skal utøve sine oppgaver på en mest mulig kostnadseffektiv og rasjonell måte og samtidig sikre høy kvalitet med hensyn til sikkerhet og miljø. Det er et mål at NVE Anlegg skal gå i driftsmessig balanse. NVE Anlegg er en av flere aktører i entreprenørmarkedet i forbindelse med anleggsarbeider finansiert over NVEs budsjett og vassdragsrelaterte arbeider for andre tiltakshavere.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24	Driftsresultat			
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	4 137	4 000	3 500
	Sum kap. 2490	4 137	4 000	3 500

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold redu-

sert med 0,5 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Tabell 4.6 NVE Anleggs kapitalbalanse per 31. desember 2014

Eiendeler	Kroner	Egenkapital og gjeld	Kroner
<i>Anleggsmidler:</i>		<i>Egenkapital:</i>	
Anleggskapital	19 144 011	Egenkapital uten reguleringsfond	10 174 349
		Reguleringsfond	9 244 565
Sum anleggsmidler	19 144 011	Sum egenkapital	19 418 914
<i>Omløpsmidler:</i>		<i>Langsiktig gjeld:</i>	
Kortsiktige fordringer	9 244 565	Statens rentebærende gjeld	8 969 662
Sum omløpsmidler	9 244 565	Sum langsiktig gjeld	8 969 662
Sum eiendeler	23 388 576	Sum egenkapital og gjeld	28 388 576

Tabell 4.7 Økonomiske nøkkeltall for NVE Anlegg

	2012	2013	2014
Driftsresultat i prosent av driftsinntekter ¹	2,2	1,0	1,9
Totalkapitalrentabilitet i prosent ²	6,6	3,1	5,6
Ekstern omsetning i prosent	3,7	10,1	3,4

¹ Driftsresultatet omfatter driftsinntekter, driftsutgifter og avskrivninger.

² Totalrentabiliteten er resultat etter finanskostnader i prosent av totalkapitalen. Resultat omfatter driftsinntekter, driftsutgifter, renter og tap/gevinst ved salg.

NVE Anleggs avskrivningsordning

NVE Anlegg følger avskrivningsplaner basert på lineære avskrivninger for anleggsmidlene. Avskrivningene på de enkelte anleggsmidler foretas lineært, basert på en fastsatt avskrivningsperiode, 8 og 20 år for henholdsvis maskiner og bygninger. Anleggsmidler avskrives ikke i investeringsåret, men starter fra 1. januar påfølgende år. Anleggsmidler blir avskrevet for et helt år i

salgsåret. Nytt utstyr som har en kostnad på under kroner 50 000 eksklusiv merverdiavgift, avskrives ikke. Brukt utstyr eller spesialutstyr behandles særskilt i hvert enkelt tilfelle. Påkostninger og oppgraderinger føres mot anleggsmidler og inngår i avskrivningsgrunnlaget. Normalt vedlikehold skal ikke avskrives. Avvik fra disse rutiner skal begrunnes og dokumenteres i hvert tilfelle.

Post 24 Driftsresultat

		(i 1 000 kr)		
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
24.1	Driftsinntekter	-95 658	-67 000	-68 000
24.2	Driftsutgifter	89 524	61 300	63 700
24.3	Avskrivninger	4 003	5 000	4 000
24.4	Renter av statens kapital	320	700	300
24.5	Investeringsformål	1 000		
24.6	Reguleringsfond	811		
	Sum post 24			

Norges vassdrags- og energidirektorat sin anleggsvirksomhet – NVE Anlegg – som er en del av forvaltningsorganet NVE, legges inn under nettoordningen for merverdiavgift, jf. Finansdepartementets rundskriv R-116 Nettoføringsordning for budsjettering og regnskapsføring av merverdiavgift i statsforvaltningen. På denne bakgrunn reduseres brutto bevilgningene med 9 mill. kroner som er et anslag på merverdiavgift som heretter blir belastet kap. 1633 Nettoordningen, statlig betalt merverdiavgift.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Driftsinntektene anslås til 68 mill. kroner, en netto økning på 1 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Driftsinntektene består av inntekter fra salg av forbygningstjenester til NVE og eksterne oppdrag. Anslagsøkningen har sammenheng med høyere aktivitet etter flommen på Vestlandet i 2014 (10 mill. kroner), som delvis motvirkes av at NVE Anlegg inkluderes i nettoføringsordningen for merverdiavgift (9 mill. kroner).

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene anslås til 63,7 mill. kroner, en netto økning på 2,4 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Driftsutgiftene omfatter lønn og kjøp av varer og tjenester. Anslagsøkningen har sammenheng med høyere aktivitet etter flommen på Vestlandet i 2014 (11,4 mill. kroner), som delvis motvirkes av at NVE Anlegg inkluderes i nettoføringsordningen for merverdiavgift (9 mill. kroner).

Underpost 24.3 Avskrivninger

Avskrivninger på statens kapital anslås til 4 mill. kroner, en reduksjon på 1 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen har sammenheng med at det forventes noe lavere investeringer i 2015.

Driften belastes med kalkulatoriske avskrivninger for å ta hensyn til kapitalslit og gir et mer korrekt bilde av ressursbruken. Dette er en kalkulatorisk kostnad uten kontanteffekt, jf. motpost under kap. 5491, post 30.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

Renter på statens kapital anslås til 0,3 mill. kroner, en reduksjon på 0,4 mill. kroner fra saldert bud-

sjett 2015. Reduksjonen skyldes noe lavere rentegrunnlag.

Investeringsmidler som bevilges over kap. 2490, post 45 anses som rentebærende kapital. Statens årlige netto investeringsbidrag til NVE Anlegg betraktes som et lån det skal betales rente av. Det årlige lånet er således lik investeringsbevilgningen under post 45 med fradrag av salgsinntekter, egenfinansierte investeringer og avskrivninger.

Driften belastes med renter på statens kapital for å ta hensyn til kapitalkostnader og gir et mer korrekt bilde av ressursbruken. Dette er en kalkulatorisk kostnad uten kontanteffekt, jf. motpost under kap. 5603, post 80.

Post 45 Større utstyranskaffelser og vedlikehold

Det foreslås å bevilge 3,5 mill. kroner til investeringer i utstyr og materiell, en reduksjon på 0,5 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Reduksjonen har sammenheng med at NVE Anlegg er inkludert i nettoføringsordningen for merverdiavgift, jf. omtale under kap. 2490, post 24.

Videre foreslås det at bevilgningen i 2016 kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 5490, post 01 Salg av utstyr mv., jf. forslag til romertallsvedtak II.

Kap. 5490 NVE Anlegg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
01	Salg av utstyr mv.	306	200	200
30	Avsetning til investeringsformål	1 000		
	Sum kap. 5490	1 306	200	200

Post 01 Salg av utstyr mv.

Inntekter fra salg av utstyr mv. anslås til 0,2 mill. kroner i 2016.

Enova SF

Enova er et sentralt virkemiddel i energipolitikken. Enova og Energifondets formål er å fremme en miljøvennlig omlegging av energibruk og energiproduksjon og utvikling av energi- og klimateknologi. Virksomheten skal bidra til å styrke forsyningssikkerheten og til å redusere utslippene av klimagasser. Fra 1. januar 2015 overtok Enova oppgavene til Transnova.

Enova forvalter midlene fra Energifondet og er organisert som et statsforetak lokalisert i Trondheim. I 2014 hadde Enova en bemanning tilsvarende om lag 70 årsverk.

Departementet styrer bruken av Energifondets midler på et overordnet nivå. Enovas oppgaver er konkretisert i en avtale med Olje- og energidepartementet om forvaltningen av midlene fra Energifondet. Avtalen legger rammer for Enovas virksomhet, setter mål for aktiviteten og stiller krav til rapportering. Avtalen skal sikre at midlene fra Energifondet blir forvaltet i samsvar med de mål og forutsetninger som ligger til grunn for Stortingets vedtak om opprettelsen av Energifondet og øvrige rammer som gjelder for bruken av fondets midler. Nåværende avtale gjelder fra 2012 til utgangen av 2016. Departementet legger vekt på at Enovas virkemidler skal ha en forutsigbar finansiering. Dette gir Enova nødvendig langsiktighet og fleksibilitet til å utvikle gode programmer og støtteordninger ut fra deres innsikt i de ulike markedenes virkemåte.

Tillegg til avtalen og oppfølging av nye oppgaver

Enova er i avtalen med Olje- og energidepartementet gitt nye føringer i satsingen på miljøvennlig transport og en rettighetsbasert ordning for enøktiltak i husholdningene. Energifondet er tilført økte midler, resultatmålet er justert og avtaleperioden med Enova er forlenget.

Det ble avtalt at selskapet skal bidra med energi- og klimaresultater på 7 TWh/år innen utgangen av avtaleperioden som går fra 2012 til 2016. Resultatmålet er satt under bestemte forutsetninger, blant annet om utvikling i energipriser og investeringstakt i fastlandsindustri. Målet ble justert i lys av at Enova har vurdert det som svært krevende å nå resultatmålet på 6 ¼ TWh i 2015, jf. også Prop. 93 S (2014–2015) og Prop. 1 S (2014–2015).

Enovas nye satsing på transportsektoren er avtalefestet gjennom blant annet et nytt hovedmål som sikrer at midlene fra Energifondet bidrar til reduserte klimagassutslipp i transportsektoren. I

forbindelse med de nye programmene, har det vært nødvendig med en tilleggsnotifisering av Energifondet til EFTAs overvåkningsorgan (ESA). Dette har særlig vært knyttet til lade- og fylleinfrastruktur. Notifiseringen ble godkjent av ESA i september 2015, og Enova har lansert seks transportprogrammer som retter seg mot både land- og sjøtransport.

Enova lanserte i januar 2015 en rettighetsbasert støtteordning for enøk-tiltak i husholdninger, Enovatilskuddet. Ordningen skal utformes med sikte på et støttenivå på 250 mill. kroner i året. Ved endringen fra en søknadsbasert ordning til en rettighetsbaserte ordning vil husholdningene først rapportere etter at tiltaket er gjennomført. Dette vil medføre en tidsforskyvning i rapporterte resultater og bidra til lavere resultatrapportering i en overgangsperiode.

Det foreslås at ordningen fra 2016 knyttes til skattesystemet gjennom et skattefradrag. Huseier skal kunne velge å få støtten som et skattefradrag ved skatteoppgjøret som alternativ til direkte utbetalt støtte fra Enova. Det vil fortsatt være opp til Enova å justere innretningen av ordningen for best mulig å nå sine mål, jf. Prop. 1 LS (2015–2016).

Mål

I avtalen er Enovas og Energifondets formål konkretisert gjennom syv hovedmål som peker ut de områdene der Enova skal ha aktivitet. Enova skal fremme:

- Utvikling og introduksjon av nye energi- og klimateknologier i markedet
- Mer effektiv og fleksibel bruk av energi
- Økt bruk av andre energibærere enn elektrisitet, naturgass og olje til varme
- Økt bruk av nye energiressurser, herunder gjennom energigjenvinning og bioenergi
- Mer velfungerende markeder for effektive energi-, miljø- og klimavennlige løsninger
- Økt kunnskap i samfunnet om mulighetene for å ta i bruk energieffektive, miljø- og klimavennlige løsninger
- Reduserte klimagassutslipp i transportsektoren

Enova har et kvantitativt resultatmål på minimum 7 TWh energi- og klimaresultater i avtaleperioden. I avtalen er det også tatt inn særlige føringer for enkelte områder, herunder arbeidet med energi- og klimateknologi og med miljøvennlig transport.

Det er også mer generelle føringer for forvaltningen av midlene. Enova skal blant annet til-

strebe å utvikle programmer som er slik at de tilskuddene som gis blir utløsende for prosjektene og at tildelinger skal skje etter objektive og transparente kriterier. Den overordnede styringsmodellen gir Enova stor frihet i utforming av virkemidler. Styret er ansvarlig for at alle aktiviteter er rettet inn mot å oppfylle avtalen.

Resultatrapport 2014

I 2014 regnskapsførte Enova SF et administrasjonstilskudd på om lag 102 mill. kroner eksklusive merverdiavgift. Enova hadde et negativt årsresultat på om lag 588 000 kroner, som ble dekket gjennom overføring fra annen egenkapital. Annen egenkapital var om lag 4,5 mill. kroner per 31. desember 2014.

Enovas årlige resultat- og aktivitetsrapport omfatter både forventet resultat fra prosjekter som har fått støtte i foregående år og utviklingen i tidligere støttede prosjekter. Rapporteringen tar utgangspunkt i forventet virkning av et prosjekt ved full utnyttelse av kapasiteten. Enova gir også en vurdering av den mer langsiktige effekten på markedet.

Enova støtter prosjekter og oppnår resultater på flere områder. Disse er fornybar varme, fornybar kraft, industri, anlegg, ny teknologi, yrkesbygg og bolig. Aktivitet på disse resultatområdene er med på å oppfylle hovedmålene. Aktivitet på de ulike resultatområdene bidrar til å nå flere hovedmål.

Enova støttet 24 teknologiprojekter med til sammen om lag 1,7 mrd. kroner i 2014. Dette er med på å oppfylle hovedmålet om utvikling og introduksjon av nye energi- og klimateknologier i markedet.

Enova skal bidra til mer effektiv og fleksibel bruk av energi. Programmene rettet mot bygg og industri er sentrale i oppfølgingen av dette hovedmålet. Enova skal også bidra til mer bruk av andre energibærere enn elektrisitet, naturgass og olje til varme. Satsingen på fjernvarme er sentralt i dette arbeidet, i tillegg bidrar også satsingen på biogass.

Enova har programmer som bidrar til økt bruk av nye energiresurser. Energiutnyttelse av både avfall, ulike bioressurser, spillvarme og varmpumper var sentralt i oppfølgingen av dette hoved-

målet. Hovedtyngden var i programmet fornybar varme, men prosjekter i industrien, i yrkesbygg og i boliger bidro også.

Enova skal bidra til mer velfungerende markeder for effektive energi, miljø- og klimavennlige løsninger. Det er en grunnleggende forutsetning for hele virksomheten at den skal være markedsnær og søke å redusere markedsbarrierer for energiomlegging og teknologiutvikling. Selve innretningen av programmene sikter inn mot å bidra til markedsutvikling og at tilskudd skal bli overflødig på sikt.

Selv om mye av læringen er knyttet til forberedelse og gjennomføring av prosjekter, har Enova også en bred satsing på informasjon og rådgivning. Samlet er dette med på å bidra til økt kunnskap i samfunnet om mulighetene for å ta i bruk energieffektive, miljø- og klimavennlige løsninger. Den rene informasjonsaktiviteten er rettet mot både husholdninger, barn og unge og profesjonelle aktører i markedet. I 2014 fikk nesten 600 husholdninger støtte til innleie av energirådgiver. Enova tilbyr også profesjonelle rådgiverteam og kurs.

«Enova svarer» er en nasjonal svartjeneste for husholdninger og profesjonelle aktører. Svartjenesten besvarte 46 062 henvendelser i 2014.

Kontraktsfestet energieresultat i 2014

I henhold til avtalen fra 2012 skulle Enova bidra med energi- og klimaresultater som samlet tilsvarer minimum 6 ¼ TWh i 2015. I 2014 ble det inngått kontrakter med et samlet forventet energieresultat på 1 690 GWh/år. Det ble innvilget støtte til om lag 1 400 små og store prosjekter og 4 500 energitiltak i husholdningene. Ved utgangen av 2014 hadde Enova kontraktsfestet et energi- og klimaresultat på 4,3 TWh/år.

Kontraktsfestet resultat er forventet årlig energieresultat fra prosjekter som har fått tilsagn om støtte. Støtten utbetales etter hvert som støttemottaker kan dokumentere framdrift i prosjektet. Prosjektene gjennomføres over flere år.

Gjennomsnittlig støttesats i 2014 var om lag 90 øre/kWh, sett bort fra energi- og klimateknologiprojektene. Støttesatsen fordelt over prosjektenes levetid lå mellom 5 og 19 øre/kWh gitt en diskonteringsfaktor på 6 prosent.

Tabell 4.8 Energiresultat og disponering av Energifondets midler i 2014, korrigert for kanselleringer

Område	2014	
	Mill. kroner	GWh/år
Industri	546	803
Yrkesbygg	332	314
Anlegg	31	32
Fornybar varme	381	341
Introduksjon og demonstrasjon av energi- og klimateknologi	1 727	141
Bolig	108	59
Analyse	38	-
Internasjonal virksomhet	2	-
Rådgivning og kommunikasjon	61	-
Administrasjon inkludert merverdiavgift	129	-
Sum disponerte midler og resultat	3 355	1 690

Tabell 4.8 gir en oversikt over kontraktsfestet støtte og energi- og klimaresultat fordelt på Enovas programområder.

Om lag halvparten av Enovas samlede energiresultat i 2014 kom fra industriområdet, sett bort fra energi- og klimateknologiprojektene. Det var mange store prosjekter og god prosjekttilgang.

Innenfor yrkesbygg rapporterer Enova at utviklingen går i retning av flere, men mindre prosjekter. Det ble kontraktsfestet 314 GWh på yrkesbyggområdet, en nedgang i forhold til 2013.

Enova har rapportert en vekst i antall anleggsprosjekter i 2014. Totalt kontraktsfestet Enova 32 GWh fra anleggsprosjekter i 2014.

Energiresultatet på varmeområdet var 341 GWh, noe lavere enn i 2013. Lave kraftpriser gir lavere lønnsomhet i fjernvarmemarkedet. Aktiviteten knyttes nå i stor grad til effektivisering av drift.

Enova kontraktsfestet om lag 1,7 mrd. kroner i støtte til 24 prosjekter for introduksjon av ny energi- og klimateknologi i 2014. Det utgjør over halvparten av de disponerte midlene i 2014. En stor del av disse midlene gikk til Hydro Aluminium på Karmøy som fikk tilsagn om investeringsstøtte på 1,55 mrd. kroner til et planlagt pilotanlegg for uttesting av ny teknologi for produksjon av primæraluminium. Det høyeste antallet prosjekter innen ny teknologi kom innenfor yrkesbygg, hvor 14 prosjekter fikk tilsagn om støtte.

Prosjekttilgangen fra boligmarkedet var god i 2014, og bidro med totalt 59 GWh.

Energiresultater for perioden 2001–2011 (tidligere avtaleperioder)

Enova er forpliktet til å følge opp prosjektporteføljen fra tidligere avtaleperioder. Det kan ta flere år før et prosjekt er ferdig og har fått utbetalt hele tilskuddet. Det kan også komme kanselleringer av prosjekter. Tabell 4.9 gir en oversikt over disponerte midler, kontraktsfestet energiresultat, forventet resultat fra igangsatte anlegg, sluttrapportert energiresultat og realisert energiresultat per satsingsområdeområde for perioden 2001–2011.

Kontraktfestet energiresultat gir en første indikasjon på Enovas resultater. Dersom det er vesentlig avvik fra det resultatmålet som er avtalt, er det grunnlag for dialog mellom departementet og Enova om utviklingen i markedet og nødvendige prioriteringer.

For perioden 2001 til 2011 hadde Enova tidligere et mål om å bidra til økt fornybar varme- og kraftproduksjon og energisparing som samlet tilsvarte minimum 18 TWh i 2011. Som varslet i Prop. 1 S (2011–2012), rapporterte Enova et samlet resultat på om lag 16,6 TWh i 2011. Det har vært kanselleringer i den gamle prosjektporteføljen slik at det samlede resultatet nå er om lag 14,4 TWh. Risikoen for ytterligere kanselleringer er beskjeden fordi 98 prosent av energiresultatet er knyttet til prosjekter som er igangsatt, sluttrapportert eller realisert.

Når et prosjekt er sluttrapportert innebærer det at anlegget er ferdig bygget. Når anlegg er igangsatt betyr det at støttemottaker har begynt å

bygge de fysiske anleggene og da er faren for kansellering beskjeden.

Tabell 4.9 Disponerte midler, kontraktsfestet energiresultat, prosjekter under gjennomføring og sluttrapportert energiresultat etter område (2001–2011)¹

Område	Disponert (mill. kr)	Kontraktsfestet GWh/år	Igangsatt GWh/år	Sluttrapportert GWh/år	Realisert GWh/år
Fornybar varme	2 209	4 435	874	1 890	1 769
Bioforbrenning	38	906	-	40	733
Fornybar kraft	2 422	2 107	-	1 125	814
Industri	797	3 629	177	2 109	1 301
Ny teknologi	236	64	3	57	12
Yrkesbygg	1 750	3 160	855	988	1 321
Bolig	416	52	48	4	-
Sum	7 868	14 353	1 957	6 213	5 950

¹ Alle tallene er korrigert for kansellerte prosjekter.

Kap. 1825 Energiomlegging, energi- og klimateknologi

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
50	Overføring til Energifondet	1 215 507	1 496 000	1 584 000
95	Kapitalinnskudd	9 250 000	9 250 000	14 250 000
	Sum kap. 1825	10 465 507	10 746 000	15 834 000

Post 50 Overføring til Energifondet

Det foreslås å bevilge i underkant av 1,6 mrd. kroner i overføring til Energifondet. I tillegg anslås det om lag 0,7 mrd. kroner i inntekter til Energi-

fondet fra påslag på nettariffen og opptjente renter på inntående kapital, som gir en samlet inntekt til fondet og Enova sin virksomhet på om lag 2,3 mrd. kroner i 2016, jf. tabell 4.10.

Tabell 4.10 Oversikt over inntekter til Energifondet for perioden 2014–2016

	(i 1 000 kr)			
	Regnskap 2014	Anslag 2015	Anslag 2016	Endring 2015/2016
Avkastning fra Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging	1 215 507	1 418 000	1 506 000	88 000
Inntekter fra påslaget på nettariffen	648 449	630 000	630 000	
Overføring over statsbudsjettet		78 000	78 000	
Renteinntekter fra foregående år	95 899	99 541	100 000	459
Sum inntekter til Energifondet	1 959 855	2 225 541	2 314 000	88 459

Tilskudd til prosjekter er knyttet til aktivitet som det tar tid å fullføre. Ofte må mottaker oppfylle visse vilkår før tilskudd utbetales. Dette medfører at utbetaling av tilskudd vil skje over flere budsjettår. På denne bakgrunn foreslås det en tilsgnsfullmakt på 400 mill. kroner i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak VI.

Post 95 Kapitalinnskudd

Det foreslås å bevilge 14,25 mrd. kroner i innskudd i Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging i 2016. Fondskapitalen øker dermed til totalt 67,75 mrd. kroner.

Fondets midler blir plassert som kontolån til staten, med en rente tilsvarende renten på statsobligasjoner med ti års bindingstid fra innskuddstidspunktet.

Kap. 4825 Energiomlegging, energi- og klimateknologi

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
85	Fondsavkastning	1 215 507	1 418 000	1 636 000
	Sum kap. 4825	1 215 507	1 418 000	1 636 000

Post 85 Fondsavkastning

Fjorårets avkastning av kapitalen i Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging føres årlig inn på statsbudsjettets inntektsside under denne posten. Avkastningen av den samlede fondskapitalen vil gi en samlet utbetaling på 1 636 mill. kroner i 2016, en økning på 218 mill. kroner fra saldert budsjett 2015.

Det foreslås å overføre 1 506 mill. kroner av avkastningen til Energifondet, jf. kap. 1825, post 50 og 30 mill. kroner til Fond for CO₂-håndtering, jf. kap. 1840, post 50. Videre legges det opp til at 80 mill. kroner av avkastningen skal dekke utgiftene i 2016 til videre studier av mulighetene

for fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge, jf. kap. 1840. Resterende 20 mill. kroner foreslås bevilget under kap. 1400 Klima- og miljødepartementet, post 76 Støtte til nasjonale og internasjonale miljøtiltak, og skal benyttes til å følge opp regjeringens biogasstrategi under Innovasjon Norge.

Det er tidligere gjennomført syv innskudd på til sammen 53,5 mrd. kroner i Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging. På bakgrunn av markedsrenter for statspapirer har Finansdepartementet fastsatt en rentesats for de ulike innskuddene på henholdsvis 4,31, 3,65, 4,0, 2,2, 2,94, 2,59 og 1,77 prosent per år for en periode på ti år.

Kap. 5582 Sektoravgifter under Olje- og energidepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
70	Bidrag til kulturminnevern	5 611	15 000	300
71	Konsesjonsavgifter fra vannkraftutbygging	154 251	152 500	154 000
	Sum kap. 5582	159 862	167 500	154 300

Post 70 Bidrag til kulturminnevern

Sektoravgiften skal finansiere utgifter til å gjennomføre tiltak for å ivareta arkeologisk kildemateriale fra automatisk fredete kulturminner slik de er definert i kulturminneloven. Ordningens formål er å fremskaffe ny kunnskap om arkeologiske kulturminner i regulerte vassdrag med reviderte eller fornyete konsesjoner der opprinnelig konsesjon ble gitt før 1960. Tiltakshavere som blir pålagt å undersøke kulturminner i forbindelse med konsesjonspliktige inngrep i vassdrag betaler en avgift etter størrelsen på inngrepet.

Innbetalt sektoravgift vil etter behov bli stilt til disposisjon for Riksantikvaren som følger opp de arkeologiske undersøkelsene, jf. kap. 1820, post 74.

Det budsjetteres med innbetaling av 0,3 mill. kroner i sektoravgifter i 2016. NVE har ansvar for innkreving av sektoravgiften.

Post 71 Konsesjonsavgifter fra vannkraftutbygging

Både industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven inneholder regler om innbetaling av

konsesjonsavgifter til staten og berørte kommuner. I budsjettet for 2013 ble det besluttet at fondet skulle avvikles og avgiften omlegges til en sektoravgift. I 2014 ble industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven endret, jf. Prop. 4 L (2014–2015), som en oppfølging av budsjettvedtaket.

Det budsjetteres med innbetaling av 154 mill. kroner i konsesjonsavgifter i 2016.

Statnett SF

Statsforetaket Statnett er det systemansvarlige nettselskapet i Norge. Statnett SF skal sikre balanse mellom produksjon og forbruk av kraft til enhver tid. Statnett har ansvar for en samfunnsøkonomisk rasjonell drift og utvikling av det sentrale overføringsnettet.

For å ivareta sine oppgaver skal Statnett planlegge og prosjektere, bygge, eie og drive overføringsanlegg og utenlandsforbindelser. Innenfor de rammer foretaket er pålagt skal Statnett drives etter forretningsmessige prinsipper og gi best mulig avkastning på den statlige innskuddskapitalen.

Statnett er underlagt Norges vassdrags- og energidirektorats monopolkontroll.

Kap. 5680 Statnett SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2016
		2014	Saldert budsjett 2015	
85	Utbytte		287 000	240 000
	Sum kap. 5680		287 000	240 000

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 85 Utbytte økt med 34 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) og Innst. 360 S (2014–2015).

Post 85 Utbytte

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2013–2014) ble den langsiktige utbyttepolitikken endret fra 50 prosent til 25 prosent av konsernets årsresultat

etter skatt, justert for årets endring i saldo for mer-/mindreinntekt etter skatt, for regnskapsårene 2014–2016.

For regnskapsåret 2015 vil et utbytte på 25 prosent av konsernets årsresultat etter skatt, justert for årets endring i saldo for mer-/mindreinntekt etter skatt utgjøre 240 mill. kroner basert på siste resultatanslag (959 mill. kroner). Endelig vedtak om utbytte fastsettes på foretaksmøte våren 2016 basert på faktisk resultat for 2015.

Resultatrapport 2014

Konsernet hadde et resultat etter skatt på 829 mill. kroner i 2014 mot 82 mill. kroner i 2013.

Årsresultatet etter skatt, justert for årets endring i saldo for mer-/mindreinntekt etter skatt (utbyttegrunnlaget), var på 1 284 mill. kroner i 2014 mot 832 mill. kroner i 2013. I Prop. 1 S (2013–2014) ble utbyttet for regnskapsåret 2014 satt lik 25 prosent av utbyttegrunnlaget. For regnskapsåret 2014 ga dette et utbytte på 321 mill. kroner til staten. Det ble ikke betalt utbytte for regnskapsåret 2013, jf. Prop. 1 S (2013–2014) og Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014).

Driftsinntektene i 2014 var på 5 563 mill. kroner mot 4 561 mill. kroner i 2013. Driftsresultatet var 1 378 mill. kroner i 2014 mot 346 mill. kroner i 2013. Den bokførte egenkapitalandelen var per 31. desember 2014 på 30,7 prosent.

Programkategori 18.30 Forskning og næringsutvikling

Utviklingstrekk

Støtte til forskning og næringsutvikling er viktig for norsk verdiskaping og for en effektiv og miljøvennlig ressursforvaltning i energi- og petroleumssektoren. Norge har sterke forskningsmiljøer og en betydelig industriell virksomhet som bygger på utnyttelse av våre energi- og petroleumsressurser. En offentlig satsing på forskning, teknologi og næringsutvikling skal bidra til at forskningsmiljøene og industrien videreutvikler sin kompetanse og er internasjonalt konkurransedyktig.

Forskning og teknologiutvikling

Ressursene på norsk kontinentalsokkel representerer langsiktige muligheter for verdiskaping. Staten har, som ressurseier og desidert største aktør på norsk sokkel, en særlig interesse av kompetansebygging og teknologiutvikling innenfor petroleumssektoren. Regjeringen mener staten derfor må ta et større ansvar for petroleumsrettet forskning og utvikling (FoU) og går inn for å styrke dette området.

Fallende oljeproduksjon og modne felt representerer hovedutfordringer som krever bedre teknologiske løsninger og reduserte kostnader innen både leting, utbygging og produksjon.

I lys av det betydelige fallet i oljeprisen og et generelt høyt kostnadsnivå på norsk sokkel, er det viktig at forsknings- og teknologiutvikling vektlegger løsninger som kan gjøre fremtidig leting, utbygging og drift mer kostnadseffektiv og lønnsom.

I tillegg er det nødvendig å utvikle mer miljøvennlig og sikker teknologi for olje- og gassvirksomheten. Potensialet for nye funn i nordområdene er betydelig, men den geologiske usikkerheten er stor. Samtidig er det i de modne områdene på norsk sokkel nødvendig med en betydelig innsats for å øke utvinningen fra eksisterende felt. Med dagens planer vil om lag halvparten av oljen bli liggende igjen. Dette verdipotensialet krever fortsatt satsing på forskning og utvikling av ny teknologi for å kunne realiseres.

I tråd med klimaforliket vil departementet vektlegge klimarelaterte utfordringer i petrole-

umsforskningen. Erfaringer fra tidligere støttede prosjekter viser at FoU innenfor petroleumsteknologi generelt bidrar til mer miljøvennlige løsninger, også der det primære formålet ikke er miljøhensyn.

Den nasjonale FoU-strategien for olje- og gasssektoren, OG21 (Olje og gass i det 21. århundre), er med på å sikre en effektiv og målrettet forskningsinnsats, både innenfor offentlig og privat finansiert forskning. OG21 retter oppmerksomheten mot hovedutfordringene knyttet til en langsiktig og bærekraftig verdiskaping i næringen.

Fire teknologiområder er trukket frem i strategien:

- Energieffektiv og miljøvennlig teknologi
- Leting og økt utvinning
- Kostnadseffektiv boring og intervensjon
- Fremtidens teknologi for produksjon, prosessering og transport

OG21 er også opptatt av at nye løsninger skal kunne tas i bruk så raskt som mulig og at de bidrar til reduserte kostnader og økt lønnsomhet. OG21 vil revidere sin nasjonale strategi i løpet av 2016.

Innenfor energisektoren er FoU viktig for å utnytte norske energiressurser effektivt og utvikle nødvendig kompetanse for langsiktig verdiskaping og næringsutvikling. Den offentlige innsatsen er rettet mot mer effektiv energiproduksjon, energioverføring og energibruk, økt energitilgang basert på miljøvennlig energi og høyere systemmessig sikkerhet og fleksibilitet. Offentlig støtte skal også bidra til utvikling av internasjonalt konkurransedyktig forskningsmiljø og næringsliv. Satsingen på FoU er et sentralt element i regjeringens intensjon om at Norge skal være en foregangsnaasjon innen miljøvennlig energibruk og energiproduksjon.

Energi21 er den nasjonale strategien for forskning, utvikling og kommersialisering av ny klimavennlig energiteknologi. Strategien skal bidra til en samordnet, effektiv og målrettet forsknings- og teknologiinnsats, der økt engasjement i energinæringen står sentralt. Energi21 gir myndighetene råd til innretningen av satsingen på

forskning og utvikling av teknologier for fornybar energi, energieffektivisering og CO₂-håndtering. I den reviderte strategien som ble lagt frem høsten 2014 er to tematiske satsingsområder løftet frem:

- Vannkraft
- Fleksible energisystemer

Øvrige prioriterte innsatsområder i strategien er:

- Solkraft
- Havvind
- Energieffektivisering
- CO₂-håndtering

I tillegg trekker strategien frem behovet for å sikre en kompetanseplattform med relevans for hele energisektoren og viktigheten av å forsterke norske forskningsmiljøers deltakelse på EU-arenaen.

Enova SF har også virkemidler rettet mot utvikling av ny energi- og klimateknologi og støtter teknologier og løsninger nær markedsintroduksjon. Videre støtter Gassnova SF demonstrasjonsprosjekter innen CO₂-håndtering.

Næringsutvikling og internasjonalisering

Industrien som leverer varer og tjenester til virksomheten på norsk sokkel og til andre petroleumsprowinsjer er Norges største næring målt i omsetning etter produksjonen av olje og gass. Norske selskaper er blitt verdensledende innen seismikk, undervannsproduksjonssystemer, boreutstyr og servicefartøy. Grunnlaget for denne utviklingen er lagt gjennom en langsiktig FoU-innsats, og en næring som stadig har måttet løse teknologiske utfordringer for å kunne utvikle ressursene på norsk sokkel. Den petroleumserttede leverandørindustrien er lokalisert med kompetansearbeidsplasser i alle landets fylker.

Et høyt kostnadsnivå på norsk sokkel kombinert med lave oljepriser har ført til investeringskutt og prosjektutsettelse hos oljeselskapene. Dette innebærer at det er færre oppdrag å konkurrere om for leverandørindustrien. Konsekvensen er nedbemanning i industrien. Det er forventet at ordrenedgangen vil fortsette i 2016. En samlet industri arbeider med å tilpasse virksomheten til den nye markedssituasjonen. Nedgangen i aktiviteten til petroleumindustrien ser ut til å bli lengre og dypere enn tidligere forventet. Internasjonal satsing er viktig for å bidra til at industrien har flere ben å stå på. Om lag 40 prosent av den totale omsetningen for den petroleumserttede leverandørindustrien kommer fra internasjonale markeder.

Når det gjelder energinæringen har Norge mer enn 100 års erfaring med produksjon av fornybar energi, i all hovedsak vannkraft. Norge er verdens sjette største vannkraftprodusent og har bygget opp en høy internasjonal kompetanse innen utbygging og drift av vannkraft, samt overføring, distribusjon og handel med elektrisk kraft. Norge har også god kompetanse på samspillet mellom energi og miljø.

Hovedmål innenfor forskning og næringsutvikling

Det er et overordnet mål å bidra til økt verdiskaping, sysselsetting og kompetanse i energi- og petroleumsnæringene.

Forskning og teknologiutvikling

Forsknings-, utviklings- og demonstrasjonsvirksomheten skal bidra til økt verdiskaping og sikker, kostnadseffektiv og bærekraftig utnyttelse av energi- og petroleumsressursene. Innsatsen har følgende delmål:

- Sikre langsiktig kunnskaps- og teknologiutvikling
- Fremme konkurransedyktighet og økt verdiskaping i Norge
- Redusere negative miljø- og klimaeffekter av virksomheten.

Forskningsinnsatsen skal være langsiktig og robust for endringer i samfunnets behov og rammebetingelser. Offentlig støtte skal forsterke næringslivets egen satsing på FoU. Midlene skal gå til prosjekter med samfunnsøkonomisk nytte, som ikke ville blitt realisert, eller blitt realisert i et mindre omfang uten støtte. Olje- og energidepartementet har et overordnet ansvar for at disse målene nås. Viktige roller og oppgaver er tildelt Norges forskningsråd.

Næringsutvikling og internasjonalisering

Arbeidet for og med den energi- og petroleumserttede leverandørindustrien skal skape og utnytte muligheter til videre utvikling av konkurransekraften nasjonalt og internasjonalt. Skal norsk industris posisjon som en av de fremste på sine fagfelt opprettholdes, er det behov for styrking av kompetanse og teknologi, samt konsentrert innsats i de viktigste markedene. Det er viktig å utnytte markedsmuligheter i andre petroleumsprowinsjer der norsk teknologi og kompetanse etterspørres.

INTSOK og INTPOW er etablert av myndigheter og industri for å bidra til internasjonalisering av den norskbaserte petroleums- og energiindustrien. Støtte til disse organisasjonene er viktig for å styrke det langsiktige grunnlaget for verdiskaping og sysselsetting i disse næringene. Det er spesielt viktig å støtte INTSOK nå i en svært krevende markedsituasjon.

Olje- og energidepartementets mål og utfordringer

Olje- og energidepartementet skal legge til rette for en samordnet og helhetlig politikk for forskning, teknologi og næringsutvikling innenfor energi- og petroleumsområdet.

Departementet vil videreføre den etablerte forvaltningen av FoU-bevilgningene, der konkurranseutsetting av forskningsmidler gjennom forskningsprogrammer står sentralt. Regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning vil bli fulgt opp.

FoU-strategiene OG21 (Olje og gass i det 21. århundre) og Energi21 gir et godt og omforent grunnlag for en helhetlig og langsiktig satsing innenfor energi- og petroleumsforskningen. Departementet vil påse at prioriteringene i de nasjonale FoU-strategiene blir ivaretatt gjennom programmene i Norges forskningsråd.

Departementet vil arbeide for å opprettholde verdiskaping, sysselsetting og kompetanse på et høyt nivå i petroleums- og energinæringen.

Departementet vil bidra til å videreutvikle petroleums- og energiindustriens konkurransekraft i hjemmemarkedet og til at den norskbaserte leverandørindustrien gis anledning til å konkurrere om oppdrag.

De åtte første teknologiske forskningssentrene for miljøvennlig energi (FME) fullfører sin åtteårsperiode i løpet av 2016 eller første halvår 2017. Norges forskningsråd er i gang med en utlysning av nye FMEer med tildeling første halvår 2016. Departementet vil følge opp dette arbeidet.

Olje- og energidepartementets resultatrapport for 2014

Olje- og energidepartementet har gjennom satsingen på forskning og teknologiutvikling arbeidet for å styrke kompetansen og innovasjonsevnen innenfor energi- og petroleumssektoren. Det har vært et tett samarbeid med Norges forskningsråd i dette arbeidet.

Arbeidet i FoU-strategiene OG21 og Energi21 ble fulgt opp av departementet, blant annet gjen-

nom observatørrollen i strategistyrene. OG21 og Energi21 drives av hvert sitt sekretariat i Forskningsrådet i nært samarbeid med OED. OG21 utarbeidet i 2013 en plan for revitalisering av arbeidet med strategien. Denne ble satt ut i livet i 2014. Det er gjennomført studier og konferanser, herunder OG21 Forum, som belyser viktige teknologiske utfordringer for utviklingen av norsk sokkel. Energi21-strategien fra 2011 ble revidert i 2014. En ny Energi21-strategi ble overrakt olje- og energiministeren høsten 2014. Revisjonen ble godt mottatt i bransjen, academia og hos myndighetene.

Forskningssentrene for arktiske utfordringer og økt utvinning som ble etablert i 2013 var i full drift fra 2014. Departementet har i 2014 fulgt utviklingen i sentrene.

Departementet har deltatt som observatører i Forskningsrådets store programmer PETROMAKS 2 og ENERGIX. Departementet har også vært observatør i programmet DEMO 2000 og deltatt i programstyret for PETROSAM 2.

Departementet har fulgt aktiviteten i de åtte teknologisk rettede Forskningssentrene for miljøvennlig energi (FME) og de to samfunnsvitenskapelige sentrene som departementet finansierer. Viktige saker har vært midtveisevalueringer av de eksisterende sentrene og Forskningsrådets utlysning av nye sentre.

Departementet har deltatt i internasjonale fora for FoU-samarbeid innenfor energi- og petroleumsområdet hovedsakelig innenfor EU-samarbeidet, IEA og på nordisk nivå. Departementet har engasjert seg i ulike aktiviteter rettet mot gjennomføringen av energidelen av EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020, blant annet i styringsgruppen for SET-planen (Strategic Energy Technology Plan). Så langt har norske søkere oppnådd god uttelling innenfor energiprogrammet i Horisont 2020. Innenfor IEA-samarbeidet var departementet særlig engasjert i samarbeidsprogrammet Gas and Oil Technologies (GOT), der departementet leder styringskomiteen.

Departementet gjennomførte i 2014 en rekke møter med ulike aktører innenfor petroleums- og energiindustrien samt med relevante interesseorganisasjoner og virkemiddelaktører for å innhente kunnskap om status og markedsituasjon nasjonalt og internasjonalt.

Departementet videreførte i 2014 arbeidet med det bilaterale forsknings- og teknologisamarbeidet innen olje og gass mellom Brasil og Norge. Norske universiteter, forskningsinstitutter og industri deltar i samarbeidet.

Kap. 1830 Forskning og næringsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
22	Forvaltningsrettet forskning og utvikling, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>	26 124	22 376	23 400
50	Overføring til Norges forskningsråd	679 600	694 326	850 000
70	Internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>	27 247	30 400	31 300
71	Tilskudd til Norges geotekniske institutt, <i>kan overføres, kan nyttes under post 22</i>	4 400	4 000	3 000
72	Tilskudd til INTSOK	16 500	17 000	17 200
73	Tilskudd til INTPOW	4 000	4 000	4 000
	Sum kap. 1830	757 871	772 102	928 900

Vedrørende 2015

Ved Stortingets vedtak av 19. juni 2015 ble post 50 Overføring til Norges forskningsråd redusert med 10 mill. kroner, jf. Innst. 360 S (2014–2015).

Post 22 Forvaltningsrettet forskning og utvikling, kan overføres, kan nyttes under post 71

Det foreslås å bevilge 23,4 mill. kroner til forvaltningsrettet forskning og utvikling i regi av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), en økning på om lag 1 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Økningen har sammenheng med avvikling av tilskuddsordningen knyttet til forvaltningsrettet forskning og utvikling som ble bevilget over kap. 1830, post 71 i 2015.

NVE mottar refusjoner fra samarbeidspartnere i forbindelse med enkelte prosjekter. På grunn av usikkerhet om størrelsen på refusjonene foreslås det en fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 1830, post 22, mot tilsvarende merinntekt under kap. 4830, post 10 Refusjoner, jf. forslag til romertallsvedtak II.

For å sikre en forutsigbar, hensiktsmessig og god fremdrift i de flerårige FoU-programmene og en best mulig utnyttelse av feltsesongen er det behov for å kunne inngå kontrakter med utførende institusjoner med varighet utover budsjettåret. På denne bakgrunn foreslås det en fullmakt til å pådra forpliktelser for inntil 10 mill. kroner utover gitt bevilgning i 2016, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

Aktiviteter

Innen hydrologi og skredvarsling vil NVE ha forskningsaktivitet på følgende områder: Hydrologiske prognoser og varsler, effekter av klimændringer, overvåking og målemetodikk, årsaker til og konsekvenser av flom og skred, samt forebyggende tiltak mot flom og skred. Forskningsaktiviteten skal bidra til både bedre energiprogno- ser og bedre håndtering av flom- og skred- risiko.

FoU-programmene for Elmarkedstilsynet omfatter «forsyningsikkerhet og leveringskvalitet i smarte nett», «fremtidens sluttbrukermarked» og «økonomisk regulering». Målet med prosjektene er å få økt kunnskap om teknologi og markedsatferd som kan bidra til effektive markedsløsninger.

NVE skal øke kunnskapen om miljøkonsekvenser av kraft- og nettanlegg. NVE skal også øke sin kunnskap innen sikkerhet og beredskap. På energiområdet skal FoU-aktiviteten rettes mot klimatilpasning, energibruk, forsyningsikkerhet, leveringskvalitet og tilgang på fornybar energi. Det skal ses på sammenhengen mellom produksjon, forbruk og nett, også i et fremtidig energisystem med større innslag av uregulerbar fornybar kraft.

Resultatrapport 2014

Flere av prosjektene er flerårige og resultater vil først foreligge om noen år. En oversikt over FoU-prosjekter under arbeid i 2014 finnes på www.nve.no. Som nasjonalt senter for hydrologi

har NVE ansvar for å skaffe grunnleggende kunnskap til bruk i forvaltningen av vann- og energiresursene. På energiområdet har prosjekter økt NVEs kunnskap og gitt nye data og verktøy for analyse av energisystemet fremover, og sett på konsekvenser av havnivåstigning og stormflo for norsk energiforsyning. For naturfarevarslingen bidrar forskningen til å utvikle bedre metoder og datakvalitet som forbedrer flom- og skredvarslingen. For eksempel bidrar det flerårige etatsprosjektet NIFS (Naturfare – infrastruktur, flom og skred) til bedre koordinering i flom- og skredhåndtering mellom NVE, Statens vegvesen og Jernbaneverket.

Post 50 Overføring til Norges forskningsråd

Bevilgninger over Olje- og energidepartementets budsjett til forskning og utvikling innenfor energi- og petroleumsområdet kanaliseres i all hovedsak gjennom Norges forskningsråd. Gjennom programmer i Norges forskningsråd finansieres langsiktig grunnleggende forskning, anvendt forskning, teknologiutvikling, pilot- og demonstrasjonsprosjekter, samt samfunnsfaglig energi- og petroleumsforskning.

Regjeringen fastsatte fra 2015 nye mål for Norges forskningsråds virksomhet. Disse er:

- økt vitenskapelig kvalitet
- økt verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringer
- et velfungerende forskningssystem
- god rådgiving

Kunnskapsdepartementet fortsetter arbeidet med å utvikle styringssystemet for Forskningsrådet i samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet. Styringssystemet er nærmere omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2016.

Det foreslås en bevilgning på 850 mill. kroner til Norges forskningsråd over Olje- og energidepartementets budsjett i 2016, en økning på om lag 155,7 mill. kroner fra saldert budsjett 2015. Økningen knytter seg i hovedsak til en styrking av programmet DEMO 2000 og Forskningscentrene for miljøvennlig energi (FME).

Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning for 2016 er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på om lag 3,5 mill. kroner.

Tabell 4.11 Fordeling av bevilgningen under kap. 1830, post 50 på programmer og aktiviteter

Formål	(i 1 000 kr)	
	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Petroleumssektoren:		
PETROMAKS 2	196 026	208 000
DEMO 2000	55 500	155 500
Forskningscentre for arktiske utfordringer og økt utvinning	15 300	15 300
PETROSAM 2	10 000	5 000
PROOFNY	6 000	6 000
Strategisk petroleumsforskning	6 500	6 500
Sum Petroleumssektoren	289 326	396 300
Energisektoren:		
ENERGIX	243 000	251 700
Forskningscentre for miljøvennlig energi (FME)	145 000	185 000
Strategisk energiforskning	8 000	8 000
Sum Energisektoren	396 000	444 700
Strategiske fellesfunksjoner, informasjon og internasjonalisering mv.	9 000	9 000
Sum overføring til Norges forskningsråd ¹	694 326	850 000

¹ Norges forskningsråd disponerer i tillegg midler over kap. 1840, post 50 Forskning, utvikling og demonstrasjon av CO₂-håndtering.

Det foreslås å sette av 9 mill. kroner til strategiske fellesfunksjoner, informasjon og internasjonalisering. Midlene skal blant annet dekke utgifter til drift av FoU-strategiene Energi21 og OG21 og deltagelse i og oppfølging av internasjonalt forsknings- og teknologisamarbeid.

Helse, miljø og sikkerhet (HMS) er en integrert del av forskningen, men blir i hovedsak finansiert over Arbeids- og sosialdepartementets budsjett.

Mer informasjon om programmene finnes på www.forskningsradet.no.

Petroleumssektoren

PETROMAKS 2

Det foreslås å sette av 208 mill. kroner til programmet PETROMAKS 2 som støtter strategisk grunnleggende forskning og kompetanseutvikling, anvendt forskning og teknologiutvikling. PETROMAKS 2 tar utgangspunkt i OG21s teknologistrategi. Gjennom støtte til kunnskaps- og teknologiutvikling skal programmet bidra til økt verdiskaping for samfunnet ved at norske petroleumsressurser utvikles og utnyttes effektivt innenfor miljømessig forsvarlige rammer.

Målgruppen for programmet er norske bedrifter og forskningsinstitusjoner som kan bidra til videreutvikling av petroleumsnæringen, herunder små og mellomstore bedrifter. Der det er relevant, ses aktivitetene i sammenheng med internasjonale forskningsaktiviteter.

Gjennom støtte til forskerprosjekter finansierer programmet forskningsrettet utdanning både av hovedfags- og doktorgradskandidater, i tillegg til kandidater på postdoktornivå. Programmet er viktig for utviklingen av fremtidens kompetanse i en petroleumssektor som fortsatt vil ha et betydelig rekrutteringsbehov i fremtiden.

DEMO 2000 – prosjektrettet teknologiutvikling

DEMO 2000 skal bidra til å kommersialisere ny teknologi gjennom støtte til kvalifisering av teknologier og gjennomføring av pilot- og demoprojekter. En viktig forutsetning for å oppnå økt utvinning av olje og gass, mer miljøvennlig produksjon samt reduserte lete- og utvinningskostnader, er at industrien tar i bruk ny teknologi og tester ut nye løsninger. Erfaringsmessig er dette en utfordring, fordi uttesting av ny teknologi er forbundet med høye kostnader og høy risiko. Offentlig støtte gjennom DEMO 2000 bidrar til å utløse slike prosjekter. DEMO 2000 bistår også norske leverandør-/servicebedrifter og forskningsinstitutter i å

gjennomføre piloter på utenlandsk sokkel, der dette kan hjelpe bedriftene med kvalifisering av ny teknologi og raskere kommersialisering i et globalt offshoremarked. Teknologien som testes ut må være relevant for norsk sokkel.

Det foreslås å sette av 155,5 mill. kroner til DEMO 2000 programmet, en økning på 100 mill. kroner. Økningen skal bidra til å opprettholde og styrke kompetanse og kapasitet i en leverandørindustri som opplever et krevende marked som følge av lav oljepris. Styrkingen av DEMO 2000 er en effektiv måte å avhjelpe norsk olje- og gassnæring i en vanskelig fase da de økte midlene raskt kan utlyses til nye prosjekter og gi sysselsettingseffekt. Tiltaket skal også bidra til at mer miljøvennlig og energieffektiv teknologi blir demonstrert. Dette kan gi reduserte utslipp og mer kostnadseffektiv utnyttelse av petroleumsressursene.

PROOFNY

Det foreslås å sette av 6 mill. kroner til programmet «Langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten» (PROOFNY). Målet er å framskaffe økt kunnskap om langtidseffekter av petroleumsvirksomhetens utslipp. Kunnskapen er nødvendig for at myndighetene skal kunne styre utviklingen i virksomheten og samordne utnyttelsen av olje- og gassressursene med annen bruk og vern av havmiljøet. Det er sentralt at den samlede påvirkningen av havmiljøet ikke skal føre til vesentlige negative effekter på marine organismer.

Forskningssentre for arktiske utfordringer og økt utvinning

Det foreslås å sette av totalt 15,3 mill. kroner til forskningssentre for arktiske utfordringer og økt utvinning i 2016. Senterordningen for petroleumsforskning skal bidra til kompetansebygging og forskning av høy kvalitet innenfor sentrenes temaområder.

Forskningssenteret for arktiske utfordringer i Tromsø har som mål å fremskaffe ny kunnskap om petroleumsressursene i Arktis og utvikle nødvendig kunnskap og metodikk for miljøvennlig leting. Senteret skal bygge opp et forskningsmiljø av høy kvalitet med relevans for oljenæringen i nord og i arktiske strøk. Universitetet i Tromsø er vertsinstusjon og samarbeider tett med petroleumsindustrien og nasjonale og internasjonale forskningsmiljøer. Ordningen skal også styrke tilbudet for master- og doktorgrads utdanning.

Forskningscenteret for økt utvinning i Stavanger skal bidra til næringsrettet forskning, forskerutdanning og langsiktig kompetansebygging for økt utvinning på norsk sokkel. Selv en beskjeden økning i gjennomsnittlig utvinningsgrad for norsk sokkel vil kunne utløse store verdier for samfunnet. Universitetet i Stavanger er vert for senteret og samarbeider tett med IRIS og IFE. Senteret skal videre samarbeide med industrien slik at nye løsninger raskt kan tas i bruk. Forbedring av eksisterende og utvikling av ny utvinningsmetodikk er sentrale satsingsområder.

PETROSAM 2

Det foreslås å sette av 5 mill. kroner til Program for samfunnsvitenskapelig petroleumsforskning PETROSAM 2. Programmet har som overordnet mål å videreutvikle kompetanse om samfunnsmessige forhold som grunnlag for strategi- og politikktutforming hos norske myndigheter og næringsliv i petroleumssektoren. De sentrale oppgavene for PETROSAM 2 er å etablere kunnskap om verdien og forvaltningen av petroleumsressursene på norsk sokkel og sette norsk petroleumsvirksomhet inn i et regionalt og arktisk perspektiv. Programmet skal finansiere samfunnsvitenskapelig forskning på petroleumsrelaterte problemstillinger knyttet til norsk sokkels utfordringer, Arktis/nordområdene og Russland. Programmet skal også bidra til å bygge opp forskningsmiljøer som kan hevde seg internasjonalt innenfor programmets temaområder og gi innspill i den norske samfunnsdebatten.

Strategisk petroleumsforskning

Det foreslås å videreføre støtten til sjøfuglprogrammet SEAPOP (Seabird Population Management and Petroleum Operations). Programmet skal gi bedre kunnskap om utbredelse, tilstand og utvikling av norske sjøfuglbestander i lys av menneskelig aktivitet i havområdene og kystsonen, blant annet innenfor petroleumsvirksomheten.

Det foreslås også å støtte The International Ocean Discovery Program (IODP), et internasjonalt, maringeologisk forskningsprogram rettet blant annet mot forskning i arktiske områder. Videre foreslås det å støtte til ordningen «Fri prosjektstøtte» knyttet til matematikk, naturvitenskap og teknologi.

Energisektoren

ENERGIX

Det foreslås å sette av om lag 252 mill. kroner til ENERGIX. Programmet skal bidra til ny kunnskap som fremmer en langsiktig og bærekraftig omstilling av energisystemet, med mer fornybar energi, mer energieffektive løsninger, miljøvennlig energi i transport, økt integrasjon mot Europa og økt behov for fleksibilitet. Programmet omfatter både strategisk grunnleggende forskning og kompetanseutvikling og anvendt, innovasjonsrettet forskning, samt nye teknologier i pilotfasen. I tillegg til teknologiorientert forskning har ENERGIX en betydelig satsing innenfor samfunnsvitenskapelig forskning.

ENERGIX bidrar til å realisere energi- og næringspolitiske mål og er et viktig virkemiddel i implementeringen av FoU-strategien Energi21.

ENERGIX samarbeider tett og koordinerer sine aktiviteter med Forskningssentrene for miljøvennlig energi (FME) samt andre relevante forskningsprogrammer i Forskningsrådet. ENERGIX samarbeider også med Enova på flere områder for å sikre et mest mulig helhetlig virkemiddelapparat.

Forskningsentre for miljøvennlig energi

Forskningssentrene for miljøvennlig energi (FME) er en konsentrert og langsiktig satsing på forskning innenfor fornybar energi, energieffektivisering og CO₂-håndtering. Ordningen administreres av Norges forskningsråd og innebærer støtte til forskningssentre bestående av forskningsinstitusjoner, næringsliv og forvaltning. FME-ene kan ha en varighet på inntil åtte år, men vurderes etter fem års virksomhet.

Det foreslås å sette av 185 mill. kroner til FME-ordningen, en økning på 40 mill. kroner. Dette skal legges til rette for større, tematisk bredde med høy vitenskapelig kvalitet, god innovasjonsevne og stor grad av internasjonalt samarbeid.

En styrking av FME-ordningen sammenfaller med at Norges forskningsråd skal etablere nye FME-er fra 2016. De åtte første, teknologiske FME-ene fullfører sin åtteårsperiode i løpet av 2016 eller første halvdel av 2017. Hovedkriteriene for valg av nye sentre er potensial for innovasjon og verdiskaping. Den vitenskapelige kvaliteten i forskningen må i tillegg ligge på et høyt internasjonalt nivå.

Strategisk energiforskning

Det foreslås å sette av 6,5 mill. kroner til prosjektetableringsstøtte rettet mot Horisont 2020 (PES2020). Dette er en ordning som skal styrke norske forsknings- og teknologimiljøers deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020.

Nordisk institutt for sjørett ved Universitetet i Oslo har siden 2000 hatt et strategisk universitetsprogram om energirett, med fokus på regulering av kraftmarkedet. Hovedmålet er kompetanseoppbygging og forskning innenfor alle rettsspørsmål med tilknytning til energisektoren. Det foreslås å videreføre støtten på 1,5 mill. kroner i 2016.

Resultatrapport 2014

*Petroleumssektoren**PETROMAKS 2*

I 2014 har PETROMAKS 2 igangsatt 58 prosjekter i institutt- og UoH-sektoren samt leverandørindustrien. Disse har utløst store prosjektinvesteringer fra oljeselskapene og andre private aktører.

I 2014 gikk om lag 28 prosent av midlene i programmet til næringslivet gjennom støtte til innovasjonsprosjekter, 38 prosent til kompetanseprosjekter der næringslivet sitter tett på forskningsmiljøene som brukere av resultatene og 17 prosent til grunnleggende forskning. I tillegg finansierte programmet fire strategiske prosjekter mot Brasil og 20 forprosjekter.

Et viktig mål for programmet er å bidra til utvikling av kompetanse og forskerutdanning. Programmet finansierer således et stort antall nye stipendiater hvert år. Dette bidrar til kompetanseheving og konkurransekraft i industrien, akademia og offentlig forvaltning.

Mange av prosjektene i PETROMAKS 2 har stor relevans for nordområdene. Det gjenspeiles også i samarbeidet med aktører i Russland. Felles utfordringer i Barentshavet gjør dette samarbeidet svært aktuelt.

Kvantifiserbare resultater for 2014:

- Antall prosjekter: 149, hvorav 58 nye
- Doktorgradsstipendiater: 55 årsverk, hvorav 21 årsverk er kvinner
- Postdoktorstipendiater: 33 årsverk, hvorav 13 årsverk er kvinner
- Antall søkte patenter: 11
- Antall nye produkter/prosesser/tjenester/prototyper: 70

**Boks 4.1 Prosjekteksempel
PETROMAKS 2**

SINTEF har forsket på energieffektive teknologier og løsninger for offshore petroleumsvirksomhet, blant annet ved å undersøke hvordan varmegjenvinning kan brukes til strømproduksjon. Prosjektet har fokusert på bruk av såkalte dampbunnsykluser i samspill med gassturbiner, hvor varmen i eksosen fra turbinene utnyttes for å produsere elektrisitet. I noen av scenariene som ble undersøkt, viste resultatene at man kunne redusere CO₂-utslippene med inntil 22 prosent. En av utfordringene med å ta i bruk dampbunnsykluser har vist seg å være tilgjengelig plass på eksisterende plattformer. Prosjektet har produsert en rekke vitenskapelige artikler. Prosjektet har vært gjennomført med støtte fra flere oljeselskaper og forskningsinstitusjoner. Et nytt prosjekt hos PETROMAKS 2, Compact Offshore Steam Bottoming Cycles (Stiftelsen SINTEF), skal arbeide videre med teknologien for å få den mindre og lettere slik at den enklere kan installeres offshore.

DEMO 2000

DEMO 2000 markerte sitt 15-årsjubileum i 2014. Programmet har i løpet av sin levetid bidratt betydelig til teknologiutvikling, som igjen har ført til styrket eksport av norsk teknologi og økt utvinning på norsk sokkel.

I 2014 gjennomførte programmet to utlysninger og tildelte midler til 16 nye prosjekter. Den totale prosjektporteføljen var på over 50 prosjekter. Disse fordelte seg på OG21-strategiens fire tematiske områder. Den gjennomsnittlige støtteandelen fra DEMO 2000 var på 21 prosent, noe som betyr at industrien selv bidro med 79 prosent av prosjektkostnadene. Programstyret satte i 2014 i gang en rekke tiltak for å øke interessen for DEMO 2000 og heve både antall søknader og kvaliteten på søknadene. Et av tiltakene var utlysningen av forprosjektmidler som resulterte i at 20 søknader ble tildelt forprosjektstøtte. Av disse søkte 16 om midler i de ordinære utlysningene hvorav ni ble tildelt midler til pilot- og demoprojekter.

**Boks 4.2 Prosjekteksempel
DEMO 2000**

Under oljemessen i Stavanger (ONS) i 2014 ble Fishbones AS tildelt prisen ONS Innovation Award for et prosjekt som DEMO 2000 har støttet. Fishbones sin teknologi øker utvinningen fra kalksteinsreservoarer ved å bore tynne forgreininger, sammenlignbart med et fiskebensmønster, ut fra brønnen og ut i reservoaret. Testing på land i USA ga tretti ganger bedre produktivitet. Fishbones har blitt tildelt en pris for denne teknologien under Offshore Technology Conference i Houston.

Den nordnorske bedriften Norlense fullførte i 2014 et prosjekt i DEMO 2000 hvor de testet sine nyutviklede oljelenser. De vellykkede testene har bidratt til at Norlense har fått stort gjennomslag i markedet, med mange bestillinger på oljelenser. De teknologiske fremskrittene ligger både i hvordan lensene håndterer sjø med bølger som bryter, og posene som kan samle opp oljesølet.

Kvantifiserbare resultater for 2014:

- Antall prosjekter: 53, hvorav 15 nye (ett av de 16 tildelte ble ikke startet)
- Antall forprosjekter: 20
- Antall søkte patenter: 30
- Antall nye/forbedrete produkter/prosesser/tjenester: 41
- Antall metoder/modeller/prototyper: 20

Forskningssentre for arktiske utfordringer og økt utvinning

Forskningssenteret for arktiske utfordringer har i 2014 blant annet sett på synergier mellom økosystemstudier og teknologi for miljøvennlig utforskning i Arktis. Det er også sett på sammenhengen mellom seismikk og marint liv. Et prosjekt har evaluert bruk av droner i studier av marine pattedyr. Et annet prosjekt har vurdert metoder for geofysisk datainnsamling som skal brukes til å analysere innvirkning på marine pattedyr.

Forskningssenteret for økt utvinning har i 2014 vektlagt blant annet overføring av kunnskap fra laboratoriestudier til praktisk (felt eller pilot) anvendelse. På testtriggen Ullrigg bygger senteret opp en strømningssløyfe (10-30 meter) som skal teste hva som skjer med injisert polymer når den

strømmer i rørledningen før den treffer formasjonen. Målet er å forstå hva som er de viktige parameterne for å oppskalere fra centimeterskala til meterskala. Klarer man det, kan det tenkes at pilotskalaen blir unødvendig og at man kan gå direkte på full feltimplementering av polymerinjeksjon.

PROOFNY

Programmet er inne i sin avsluttende fase og hadde sin siste utlysning i 2014. I løpet av programperioden til Havet og kysten har det blitt avsluttet 49 prosjekter innenfor delprogrammet – *Langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten (PROOFNY)* hvorav 15 er arvet fra tidligere program. Til utlysningen i 2014 kom det inn fire søknader til delprogrammet, hvorav to fikk innvilket søtte. Avsluttede og pågående prosjekter har bidratt med viktig kunnskap, herunder kunnskap om hvorvidt den samlede påvirkningen på havmiljøet vil føre til vesentlige negative effekter på marine organismer. Den type kunnskap er viktig når åpning av nye områder for petroleumsvirksomhet skal vurderes.

PETROSAM 2

I løpet av 2013 og 2014 har PETROSAM 2 gitt støtte til syv prosjekter på til sammen 56,2 mill. kroner. Av disse er seks forskerprosjekter og ett kompetanseprosjekt for næringslivet. De fordeler seg faglig jevnt over hovedsatsingsområdene. Sammen med NORRUSS og PETROMAKS 2 arrangerte programmet en todagers konferanse i november med bred deltakelse fra petroleumsanalytikere i Russland og Norge. PETROSAM 2 publiserte også i samarbeid med PETROMAKS 2 en felles utlysning på slutten av året, med planlagt tildeling i løpet av 2015. Begrunnelsen for en slik felles utlysning er å se teknologiske og samfunnsmessige utfordringer i sammenheng.

Strategisk petroleumsforskning

I 2014 ble midlene benyttet til IODP-kontingent (The International Ocean Discovery Program), og til en strategisk satsing på teknologifagene (Fri prosjektstøtte – FRINATEK). Viderer har sjøfuglprogrammet SEAPOPOP mottatt støtte til blant annet oppfølging av lange tidsserier for monitorering av hekkeområder for sjøfugl. Ny teknologi (lysloggere) for overvåking av fuglemigrasjon i vinterområder og over åpent hav har blitt tatt i bruk i stor skala.

Energisektoren

ENERGIX

ENERGIX hadde i 2014 en portefølje som dekket hele programmets ansvarsområde. Totalt inneholdt porteføljen 286 aktive prosjekter. Porteføljen viste en god spredning når det gjelder deltakelse fra forskningsinstitusjoner og næringsliv og når det gjelder plassering i verdikjeden. Næringslivet deltok som prosjektleder eller partner i om lag 80 prosent av prosjektene i programmet. I tillegg består porteføljen av om lag 20 prosent forskerprosjekter for samfunnsvitenskapelige problemstillinger og framtidige muligheter.

ENERGIX tildelte over 500 mill. kroner til nye prosjekter i 2014, hvorav 101 mill. kroner til forskerprosjekter, 217 mill. kroner til kompetanseprosjekter for næringslivet og 137 mill. kroner til innovasjonsprosjekter for næringslivet. Det ble videre tildelt 27,5 mill. kroner til grensesprengende innovasjon i næringslivet, med mål om å utløse prosjekter med høy risiko og med stort potensial.

ENERGIX støttet også norsk medvirkning på EU-arenaen og ERA-NET-prosjekter samt IEA-nettverk. Målet med dette har vært å følge opp regjeringens EU-strategi og bidra til at norske FoU-miljøer og problemstillinger blir en del av kunnskapsutviklingen innenfor det europeiske energiforskningsfeltet. Forskningsrådet jobber aktivt for å mobilisere norske forskningsmiljøer og næringslivet til å delta i internasjonalt forskningssamarbeid, særlig innenfor EU.

Kvantiserbare resultater for 2014:

- Doktorgradsstipendiater: 48 årsverk, hvorav 41 prosent er kvinner
- Postdoktorstipendiater: 31 årsverk, hvorav om lag 23 prosent er kvinner
- Antall nye/forbedrede metoder/modeller/prototyper: 48
- Ferdigstilte nye/forbedrede produkter/prosesser/tjenester: 39
- Nye foretak eller forretningsområder: 8

ENERGIX samarbeider tett med Enova og Innovasjon Norge for å bidra til at markedet opplever et så sømløst virkemiddelapparat innenfor energi- og miljøteknologi som mulig. I 2014 jobbet virkemiddelaktørene blant annet sammen for å øke deltagelsen fra byggenæringen.

Boks 4.3 Prosjekteksempel ENERGIX

Norge er et foregangsland innen bruk av varmepumper basert på grunn geotermisk energi og har noen av verdens største anlegg for oppvarming med geobrønner. Totalt produserer disse energibrønnene om lag 1,3 TWh varme.

Med norsk kompetanse og teknologi fra petroleumsvirksomhet og vannkraft kan man styrke de norske forutsetningene også for dyp geotermisk energi, det vil si jordvarme fra opptil flere tusen meters dyp. Dette vil kunne gi grunnlag for nye arbeidsplasser og eksport av norske løsninger. Norwegian Center for Geothermal Energy Research (CGER) har beregnet at produksjonen globalt kan økes til 1 400 TWh dyp geotermisk varme og 1 600 TWh dyp geotermisk kraft innen 2050.

En viktig utfordring er selve boreprosessen. Sirdalsbedriften Norhard AS bygger på kompetanse fra offshoreindustrien og har utviklet boreteknologi for tunneler i vannkraftanlegg. Denne videreutvikles, i et forskningsprosjekt støttet av ENERGIX, for å kunne benyttes også innenfor geotermisk energi. Målet er å redusere borekostnadene til en fjerdedel av dagens kostnad. Et annet prosjekt, ledet av SINTEF, skal utvikle nytt og vesentlig mer kostnadseffektive systemer og boreutstyr for dype geotermiske brønner i hardt fjell.

Forskningssentre for miljøvennlig energi

Alle Forskningssentrene for miljøvennlig energi (FME) rapporterer om høy aktivitet. Bare i 2014 ble det publisert mer enn 400 artikler i vitenskapelige tidsskrifter. Videre var det en økning i antallet nye eller forbedrede metoder, produkter, prosesser mv. sammenlignet med 2013. Det var en økning i antallet bedrifter som har rapportert om at de har innført nye metoder eller ny teknologi som følge av forskningen i sentrene.

Sentrene som ble etablert i 2009 er nå inne i sin siste fase. Midtveisevalueringen i 2013 ga positive tilbakemeldinger på ordningen og de enkelte sentrene, men det var også rom for forbedringer. Prosessen rundt midtveisevalueringen bidro til en svært god utvikling i sentrene, og et generelt inntrykk er at samarbeidet med industri- og brukerpартnerne er styrket. I 2014 har det vært en økning i antall brukerpартnerne og finansiering fra

disse. Totalt var det 191 partnere i sentrene i 2014, hvorav 117 brukerpartnere.

I 2014 ble 108 stipendiatårsverk (doktorgrad og postdoktor) finansiert gjennom FME-ene. I tillegg var en rekke stipendiater med annen finansiering knyttet til sentrene. Totalt var om lag 240 doktorgradsstipendiater engasjert ved FME-ene i 2014. De ferdige doktorandene vil være viktige ressurser for næringsliv, forvaltning og forskning i mange år fremover.

Alle sentrene har et omfattende internasjonalt samarbeid. Europa og USA er de viktigste samarbeidsarenaene, men enkelte sentre er også aktive i samarbeid med Kina og Japan.

De samfunnsvitenskapelige FME-ene ble midtveisevaluert i 2014–2015 av et internasjonalt ekspertpanel. I 2014 gjennomførte sentrene, forskningspartnere og brukerpartnere egne evalueringer, som bakgrunnsmateriale for evalueringspanelets arbeid. Midtveisevalueringen danner grunnlag for Forskningsrådets beslutning om videreføring av sentrene i de tre siste årene av senterperioden.

Strategisk energiforskning

Ordningen rettet mot forskning og undervisning innenfor energirett ved Universitetet i Oslo ble videreført med en støtte på 1,5 mill. kroner i 2014.

Programmet har bidratt til større energirettslige studier som grenser over i tilliggende områder slik som organisering av en uavhengig regulator, regulering av forsyningssikkerhet og miljø, forholdet mellom sektor-regulering av energimarkedene og alminnelig konkurranserett samt reguleringen av de finansielle kraftmarkedene.

Den nye ordningen for prosjektetableringsstøtte som ble utformet for å øke den norske deltakelsen i EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020, PES2020, hadde sitt første driftsår i 2014. Ordningen er teknologinøytral og mottar midler fra flere departementer. I 2014 ble det gitt 3,7 mill. kroner i støtte over OEDs budsjett. Ordningen gir støtte til norske aktørers deltakelse i utarbeidelse av søknader til Horisont 2020. I 2014 var det 29 søknader til PES2020 innenfor energiområdet.

Havbruksprogrammet i Norges forskningsråd fikk i 2014 tildelt 6 mill. kroner øremerket Universitetet i Bergen til etablering av et pilotanlegg for industriell bruk av CO₂. Målet var å utvikle alternative, omega-3-rikholdige fôrråvarer til lakse-næringen og samtidig utnytte fanget CO₂ og restvarme fra teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM DA). Forskning ved pilotanlegget skal også kunne gi grunnlag for andre produkter (blant annet biodrivstoff). Pilotanlegget for algeproduksjon er ferdig prosjektert og byggingen er igangsatt.

Post 70 Internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak, kan overføres

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Nordisk energiforskning	9 922	10 400	11 300
EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon	17 325	20 000	20 000
Sum post 70	27 247	30 400	31 300

Nordisk energiforskning

Nordisk energiforskning er en institusjon under Nordisk ministerråd som skal fremme nordisk samarbeid på energiforskningsområdet. Institusjonens kjernevirksomhet er finansiering av fellesnordiske forsknings- og innovasjonsprosjekter, energi- og energiforskningsrelaterte utredninger og analyser samt å styrke de nordiske nettverkene på området. En ny fireårig strategi og handlingsplan for Nordisk energiforskning trådte i kraft fra 1. januar 2015.

Institusjonen finansieres i fellesskap av de nordiske landene etter en fastsatt fordelingsnøkkel basert på landenes bruttonasjonalprodukt. Den norske kontingenten for 2016 anslås til 11,3 mill. kroner.

Resultatrapport 2014

Forskningsprogrammet Sustainable Energy Systems 2050 ble avsluttet i 2014. Gjennom det fireårige programmet har det blitt investert om lag 140 mill. kroner i ti nordiske energiforskningspro-

sjekter, hvor samtlige har forskningspartnere i minst tre nordiske land. I tillegg har flere av prosjektene hatt deltakere fra Russland og de baltiske statene. De fleste prosjektene startet opp i 2011 og vil avsluttes i løpet av 2015. Prosjektene har blant annet gitt følgende forskningsresultater:

- Prosjektet «Aquafeeds» har studert hvordan man kan fremstille biobrensel ved hjelp av alger og cyanobakterier. Ett av resultatene er nye prosesser for å oppnå økt utbytte av både hydrogen og etanol.
- Prosjektet «CO₂ electrofuels» har fastslått hvordan man kan produsere syntetisk biobrensel (metanol) i stor skala ved bruk av hydrogen fra elektrolyse og karbonmonoksid fra kraftproduksjon. Det arbeides nå videre med et demonstrasjonsanlegg på Island for å teste ut nye elektrolyseteknologier i tilknytning til bio-basert metanolproduksjon.

NEF har i løpet av 2014 utarbeidet og vedtatt en ny strategisk plan for perioden 2015–2018. Strategiplanen fastlegger innretningen for organisasjonens arbeid for de neste årene. Med utgangspunkt i den nye strategien planlegges tre tiltak: Et nytt forskningsprogram (Nordic Flagship Projects), et prosjekt for nettverksbygging og etablering av ekspertgrupper. Forskningsprogrammet ble utlyst i desember og NEF har mottatt et stort antall søknader som vil behandles i første halvår av 2015. Gjennom forskningsprosjektene skal man oppnå et sterkt nordisk samarbeid, relevante forskningsresultater og få belyst problemstillinger på energiområdet av felles nordisk interesse.

EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon

EUs rammeprogram for konkurransevne og innovasjon (CIP) ble avsluttet ved utgangen av 2013. Olje- og energidepartementet har hatt fagansvaret for delprogrammet Intelligent Energy – Europe (IEE), som har hatt som formål å redusere ikke-teknologiske barrierer som hindrer økt bruk av fornybar energi og energieffektive løsninger.

Deler av aktivitetene i CIP er videreført i EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020 (2014–2020). Kontingenten for den norske deltakelsen i Horisont 2020 dekkes over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Utestående kontingentforpliktelse for den norske deltakelsen i IEE er på om lag 5 mill. euro, hvorav om lag 2,2 mill. euro anslås å bli utbetalt i

2016. Det foreslås på den bakgrunn å sette av 20 mill. kroner til å dekke utbetalingen i 2016.

Resultatrapport 2014

Departementet har utbetalt om lag 17,6 mill. kroner til Intelligent Energy – Europe (IEE) i 2014 for å dekke gjenværende kontingentforpliktelser knyttet til den norske deltakelsen i det avsluttede programmet.

Post 71 Tilskudd til Norges geotekniske institutt, kan overføres, kan nyttes under post 22

Det foreslås å bevilge 3 mill. kroner i tilskudd til Norges geotekniske institutt, blant annet til drift av Ryggfonn, som er Norges geotekniske institutts fullskala feltlaboratorium for snøskredforskning i Grasdalen, Stryn. Dette vil bidra til at Ryggfonn opprettholdes som nasjonal infrastruktur til bruk i forskningsprosjekter. Tilskuddet skal også bidra til å styrke fagmiljøet som en viktig del av den nasjonale forskningskompetansen innen snøskred.

Resultatrapport 2014

Norges geotekniske institutt har i 2014 levert forventede resultat i henhold til prosjektbeskrivelse for perioden 2014–2016. Det er arbeidet spesielt med å utarbeide robuste statistiske modeller for beregning av utløpsdistanse og snøskredvarsling, forsket på sørpeskred, samt vedlikehold av og snøskredeksperiment ved Ryggfonn forskningsstasjon.

Post 72 Tilskudd til INTSOK

Det foreslås å bevilge 17,2 mill. kroner i tilskudd til INTSOK.

INTSOK har som mål å styrke det langsiktige grunnlaget for verdiskaping og sysselsetting i norsk petroleumsindustri gjennom fokusert internasjonal virksomhet. INTSOK skal bidra til internasjonalisering av norsk petroleumsindustri ved å markedsføre og tilrettelegge for oljeselskaper og leverandører i utvalgte markeder. INTSOK arrangerer møteplasser for industrien som for eksempel nettverks- og kundemøter, konferanser, seminarer, presentasjoner for nøkkelkunder samt delegasjonsreiser. Et annet viktig virkemiddel er bruk av lokale rådgivere. Særlig mindre bedrifter uten lokal representasjon og nykommere i markedene har god nytte av INTSOKs tjenester.

For 2016 vil INTSOK fokusere innsatsen på følgende prioriterte markeder: Brasil, USA

(Mexicogulfen), Australia, Storbritannia, De Forente Arabiske Emirater, Mexico, Sør-Korea, Angola og Canada. INTSOK vil videreføre sine ordinære aktiviteter og øke innsatsen mot internasjonale ingeniørsentre som Houston, London, Haag, Paris, Milano og Kuala Lumpur, hvor det i økende grad tas beslutninger og utføres ingeniørarbeid på prosjekter som blant annet skal til norsk sokkel.

INTSOK ønsker i tillegg å øke sin innsats i nye markeder i Sørøst-Asia som Myanmar og Vietnam, samt Vest- og Øst-Afrika, hvor man ser en økende etterspørsel etter INTSOKs tjenester. På grunn av den politiske og markedsmessige situasjonen i Russland, Kazakhstan og Kina, vil INTSOK redusere aktiviteten i disse landene.

INTSOK har de siste årene hatt et aktivt engasjement i Sør-Korea, for å markedsføre norsk leve-

randørindustri hos verftene som bygger produksjonsinnretninger som skal til norsk sokkel. INTSOK vil også i 2016 fortsette med markedsinitiativ overfor asiatiske verft. Dette skal bidra til å sikre en høyest mulig norsk verdiskaping på prosjekter som skal til norsk sokkel og til andre petroleumsprovinser.

Regjeringen ønsker å bidra til å videreutvikle internasjonaliseringen av norsk petroleumsrettet leverandørindustri. Det statlige tilskuddet skal spesielt bidra til at små og mellomstore bedrifter drar nytte av INTSOKs tilbud.

Det foreslås et øremerket prosjekttilskudd 0,2 mill. kroner til INTSOKs prosjekt «Arctic and Cold Climate Solutions» som skal fremme norsk petroleumsindustri som verdensledende på leveranser av teknologi for utbyggingsløsninger i arktisk og kaldt klima.

Tabell 4.12 Finansiering av INTSOK

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016
Medlemsinntekter	20 640	21 500	22 000
Driftstilskudd fra Olje- og energidepartementet	16 500	17 000	17 000
Finansinntekter	1 040	500	0
Sum inntekter	38 180	39 000	39 000
Prosjekttilskudd fra UD, Innovasjon Norge og andre	1 700	5 000	0
Prosjekttilskudd fra Olje- og energidepartementet	500	0	200
Prosjekt- og personalkostnader dekket av industrien	11 104	4 000	6 000
Sum	51 484	48 000	45 200

INTSOK hadde et negativt årsresultat på om lag 2 mill. kroner i 2014.

Resultatrapport 2014

INTSOK har i 2014 organisert kunde- og nettverksmøter, seminarer, arbeidsverksteder og delegasjonsreiser i prioriterte markeder. Dette har fremmet norske produkter, teknologi og kompetanse. INTSOK fokuserte i 2014 på de viktigste markedene Australia, Brasil, USA (Mexicogulfen), Sør-Korea og Storbritannia.

INTSOK har videreført og styrket innsatsen for å posisjonere norsk leverandørindustri mot asiatiske verft, for å bidra til en høyest mulig norsk verdiskaping på installasjoner som skal til norsk

sokkel. INTSOK fokuserte på Sør-Korea, Singapore og Kina, hvor det har blitt arrangert besøk til verftene for å gi INTSOKs partnerbedrifter muligheten til nettverksbygging med teknisk og kommersielt personell.

INTSOK har styrket sitt arbeid i Brasil, med fokus på å vedlikeholde og forbedre partnerkontakt med Petrobras, skipsverft og myndigheter i brasilianske delstater. INTSOK har gjennomført tematiske workshops og nettverksmøter for å synliggjøre medlemsbedriftenes kompetanse og teknologi. INTSOK har også jobbet for å støtte opp om satsingen på forsknings- og teknologisamarbeidet innen olje og gass mellom Brasil og Norge.

INTSOK har i tillegg fokusert på ingeniørsentre, hvor store internasjonale ingeniør-

selskaper og hovedkontraktører er lokalisert. London og Houston har vært viktige i denne satsingen i 2014. Det har blitt arrangert arbeidsmøter der utvalgte partnerbedrifter i INTSOK fikk presentere sine produkter og tjenester til sentrale ingeniørselskaper.

INTSOKs lokale rådgivere er etablert i mange petroleumsprovinser. Rådgiverne har innsikt og erfaring om lokale forretningsmessige og kulturelle forhold. I 2014 har INTSOK hatt lokale rådgivere i Kuala Lumpur, New Dehli og Singapore på leiekontrakt med Innovasjon Norge. I tillegg har INTSOK hatt rådgivere i Abu Dhabi, Astana, Beijing, Houston, Mexico City, Moskva, Perth, Rio de Janeiro, Seoul, St. Johns og Dharan. Disse rådgiverne har i 2014 gjennomført rådgivningsmøter med medlemsbedrifter samt bistått med enkeltstående konsulentoppdrag for å styrke bedriftenes posisjon i markedet.

Videre har INTSOK revidert og utvidet kompetansekataloger som dekker ulike teknologisegmenter for å synliggjøre og markedsføre norske leverandørbedrifter overfor mulige kunder. INTSOK har også fortsatt arbeidet med anti-korrupsjonstiltak og å tydeliggjøre etiske retningslinjer til sine partnere.

INTSOK hadde en viktig rolle i å planlegge og gjennomføre seminarer/-aktiviteter for ledsagende næringsdelegasjoner i forbindelse med statsbesøk og politiske besøk til utlandet.

Post 73 Tilskudd til INTPOW

Det foreslås å bevilge 4 mill. kroner i tilskudd til INTPOW.

Tabell 4.13 Finansiering av INTPOW

Betegnelse	(i 1 000 kr)		
	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016
Medlemsinntekter	3 528	4 256	5 000
Driftstilskudd fra Olje- og energidepartementet	4 000	4 000	4 000
Prosjekttilskudd fra Olje- og energidepartementet		200	
Sum inntekter	7 528	8 456	9 000

INTPOW har som mål å styrke det langsiktige grunnlaget for verdiskaping og sysselsetting i den norske energinæringen. Dette skjer gjennom et samarbeid mellom myndigheter og næringen for å gjøre den norskbaserte fornybarnæringen mer koordinert og slagkraftig internasjonalt. Bedriftenes samlede konkurransekraft, mer klyngetenking og aktiviteter basert på Norges komparative fortrinn er viktig i den forbindelse. INTPOW konsentrerer innsatsen om fornybare energikilder med hovedvekt på vannkraft, samt offshore vind og kraftsystemer som naturlig hører til i fornybar-klyngen.

Strategiprosessen som ble gjennomført i 2013 avdekket en rekke barrierer som hindrer norske selskaper i å ekspandere internasjonalt, blant annet manglende klyngesamarbeid og nettverk, samt manglende internasjonaliseringskompetanse, risikoforståelse og ressurser. INTPOWs aktiviteter vil derfor også i 2016 bli rettet inn mot å redusere disse barrierene.

For 2016 vil INTPOW fortsatt konsentrere innsatsen i vannkraftmarkedene i Sørøst-Europa, med et særlig fokus på Tyrkia og Georgia, samt innen offshore vind i Storbritannia og Tyskland. Det planlegges også å fokusere mer på Sørøst-Asia, som har et stort vannkraftpotensial. I 2016 vil et pågående prosjekt rettet mot Kina avsluttes. Avhengig av resultatene fra dette leverandørkjedeprosjektet, vil INTPOW se på mulighetene for videre arbeid mot dette store markedet.

INTPOW hadde et positivt årsresultat på om lag 1,3 mill. kroner i 2014.

Resultatrapport 2014

INTPOW har i 2014 gjennomført aktiviteter knyttet til nettverksbygging, promotering av norsk fornybar kompetanse og myndighetsdialog. Viktige områder har vært å bygge kompetanse, spre markedsinformasjon samt å gi råd til medlemmene om utfordringer og muligheter knyttet til internasjonalisering.

I 2014 var INTPOW engasjert i aktiviteter rettet mot flere markeder. Aktivitetene innen offshore vind var konsentrert omkring nordsjøbassenget (Storbritannia og Tyskland). INTPOW gjennomførte to store delegasjonsbesøk til Sørøst-Asia (Vietnam og Myanmar). Dette er tidligmarkeder for vannkraft der det er spesielt viktig at INTPOW er med og tar initiativ for å samle de norske selskapene til en helhetlig innsats. INTPOW har jobbet med rullerende aktiviteter rettet mot nye lovende markeder i Sør-Amerika (Chile), Sørøst-Europa (Albania og Tyrkia), Sørøst-Asia (Vietnam og Myanmar) og Sub-Sahara Afrika (Zambia og Mosambik). INTPOW gjennomførte også en alpeturne med norske selskaper for å fremme norske vannkraftaktører i alperegionen.

INTPOW har gitt råd til enkeltbedrifter i etableringsfasen i nye markeder og arrangert seminarer og bedriftssamlinger rettet mot kompetanseoppbygging og nettverksetablering. INTPOW har videre hatt en viktig rolle i å planlegge og gjennomføre fornybarseminarer/-aktiviteter i forbindelse med statsbesøk og politiske besøk til utlandet. En viktig aktivitet gjennom 2014 var å

implementere den nye strategien som ble vedtatt høsten 2013 og som innebærer å blant annet videreutvikle tjenestetilbudet.

Prosjektmidler

Det foreslås ikke å bevilge særskilte prosjektmidler til internasjonalisering i 2016.

Resultatrapport 2014

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på kroner 500 000 til INTSOK. Midlene ble benyttet til:

- Delegasjonsbesøk til Mosambik og Tanzania for å markedsføre norske leverandører ovenfor kunder, myndigheter og industriorganisasjoner.
- Myanmar-prosjekt hvor formålet var å bidra til å etablere relasjoner mellom norsk industri og Myanmars leverandørindustri og myndigheter samt statsoljeselskapet MOGE.
- Prosjekt knyttet til kartlegging av globale anskaffelsesprosesser med fokus på asiatiske verft.

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på kroner 50 000 til International Centre for Hydro-power til gjennomføring av kurs knyttet til drift og vedlikehold av vannkraftverk i Indonesia.

Departementet har foretatt en sluttutbetaling på kroner 50 000 til Petrad i 2014. Midlene ble benyttet for å støtte møtedeltakelse på CCOP og ASCOPE møter for å vedlikeholde Petrads nettverk på høyt nivå hos ressursansvarlige myndigheter og nasjonale oljeselskaper i Sørøst-Asia-regionen.

Programkategori 18.40 CO₂-håndtering

Utviklingstrekk

Behovet for CO₂-håndtering er godt dokumentert gjennom rapporter fra FNs klimapanel og Det internasjonale energibyrået (IEA). Arbeidet med CO₂-håndtering er utfordrende. For at målene for arbeidet med CO₂-håndtering skal nås er det nødvendig med teknologiutvikling og reduksjon av kostnadene, blant annet gjennom utbygging av fullskala demonstrasjonsanlegg.

Det har blitt brukt betydelige ressurser på utvikling av løsninger og teknologi for CO₂-håndtering i Norge gjennom blant annet forsknings- og demonstrasjonsprogrammet CLIMIT, Forskningsentre for miljøvennlig energi, teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad og planleggingen av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad og Kårstø. Gjennom dette arbeidet har det blitt bygget opp mye kompetanse i ulike forskningsmiljøer og selskaper.

Teknologi for CO₂-håndtering er fortsatt for kostbar til at industrien implementerer den uten økonomisk støtte og drahjelp. Det er fortsatt behov for oppskalering og utprøving av teknologier. De første prosjektene vil gi erfaring med bygging og drift av storskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂. Fangst og lagring av CO₂ blir et klimatiltak av betydning først når mange tar den i bruk.

I Norge er det relativt få store punktutslipp av CO₂ på land fra forbrenning av fossilt brensel. Det finnes noen industrianlegg med store prosessutslipp av CO₂ i Norge. Gassnova gjennomførte i 2015 en idéstudie som kartla potensialet for fullskala CO₂-håndtering i Norge i samarbeid med Gassco og Oljedirektoratet. Idéstudien viser at tre industrielle aktører kan være interessert i å gjennomføre videre studier av muligheter for etablering av CO₂-fangst på sine anlegg. Anleggene som kan være aktuelle er Norcem i Brevik, Yara i Porsgrunn og Energigjenvinningsetaten i Oslo kommunes avfallsforbrenningsanlegg på Klemetsrud. Idéstudien viser videre at transport av CO₂ med skip er mest aktuelt for de mengder og avstander som er aktuelle for et første fullskalaanlegg. Slike transportløsninger er tilgjengelig i markedet. Videre har idéstudien identifisert flere mulige

lagerlokasjoner som det fremdeles er knyttet noe usikkerhet til.

I følge Global CCS Institute er det på verdensbasis 22 fullskalaprojekter i drift eller under bygging i dag. De eneste storskala CO₂-håndteringsprosjektene i drift i Europa, Sleipner og Snøhvit, er på norsk kontinentalsokkel. Her lagres CO₂ som fjernes i forbindelse med utvinningen av naturgass. Verdens første kommersielle fullskala CO₂-fangstanlegg utenfor petroleumsvirksomheten ble åpnet i 2014. Anlegget fanger CO₂ fra røykgassen til kullkraftverket Boundary Dam i Saskatchewan, Canada. De tre mest modne prosjektene i Europa er The Rotterdam Capture and Storage Demonstration Project (ROAD) i Nederland (kullkraft), Peterhead CCS Project (gasskraft) og White Rose CCS Project (kullkraft) i Storbritannia.

Hovedmål for regjeringens arbeid med CO₂-håndtering

Det overordnede målet for arbeidet med CO₂-håndtering er:

«Å oppnå stabilisering i konsentrasjonen av drivhusgasser i atmosfæren på et nivå som vil forhindre farlig menneskeskapt påvirkning av klimasystemet.», jf. klimakonvensjonen.

Regjeringens strategi for arbeidet med CO₂-håndtering ble lagt fram i Prop. 1 S (2014–2015).

Arbeid med CO₂-håndtering skal bidra til å utvikle og demonstrere teknologi for fangst og lagring av CO₂ med et spredningspotensial. Tiltakene omfatter forskning, utvikling og demonstrasjon, arbeid med å realisere fullskala demonstrasjonsanlegg, transport, lagring og alternativ bruk av CO₂ og internasjonalt arbeid for å fremme CO₂-håndtering.

Tiltakene bør være utløsende, gi læring og global kunnskapsspredning og redusere barrierer. I tillegg bør nytten stå i et rimelig forhold til kostnaden og risikoen som staten tar. Videre skal tiltakene være gjennomførbare og realistiske. Regjeringen har en ambisjon om å realisere minst ett fullskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020.

Teknologisenteret på Mongstad er en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst. Hovedmålet med teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad er å bidra til teknologiutvikling for økt utbredelse av CO₂-fangst globalt. Det er også et mål å bidra til internasjonal spredning av kunnskap og erfaring, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres.

Olje- og energidepartementet har et overordnet ansvar for at disse målene nås. Viktige roller og oppgaver er tildelt Norges forskningsråd og Gassnova SF som har som oppgave å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging for kostnadseffektive og framtidssrettede løsninger for CO₂-håndtering, blant annet gjennom CLIMIT-programmet for forskning, utvikling og demonstrasjon.

Olje- og energidepartementets mål og utfordringer

Olje- og energidepartementet skal bidra til utvikling av ny teknologi som reduserer utslippene av klimagasser og som får bred anvendelse.

Med bakgrunn i regjeringens strategi for CO₂-håndtering, skal departementet bidra til gjennomføring av tiltak som har som mål å redusere kostnader og teknisk og økonomisk risiko knyttet til CO₂-fangst og -lagring.

En effektiv og helhetlig regulering av fangst, transport og lagring av CO₂ er viktig for å realisere CO₂-håndteringsprosjekter. Departementet vil arbeide videre med å kartlegge mulighetene for et demonstrasjonsanlegg for fullskala CO₂-håndtering, jf. regjeringens strategi for arbeidet med CO₂-håndtering i Prop. 1 S (2014–2015).

Regjeringen har besluttet å igangsette arbeid med mer detaljerte studier av muligheter for fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge. Arbeidet innebærer å studere løsninger for fangst, transport og lagring av CO₂. Oppfølgingen av arbeidet med mulighetsstudiene vil være en viktig del av departementets arbeid i 2016.

Olje- og energidepartementets resultatrapport for 2014

Departementet utarbeidet i 2014 en strategi for regjeringens arbeid med CO₂-håndtering, som ble presentert i Prop. 1 S (2014–2015) for Olje- og energidepartementet.

Departementet har ivare tatt eieroppfølgingen av Gassnova SF herunder foretakets forvaltning av statens eierinteresser i teknologisenteret på

Mongstad. Departementet har blant annet hatt en tett dialog med foretaket om oppfølgingen av arbeidet med å kartlegge muligheter for realisering av fullskala CO₂-håndtering utover Mongstad.

Departementet vurderte i 2014 en forespørsel fra EU-kommisjonen om å bidra til å realisere et europeisk CO₂-håndteringsprosjekt. ROAD-prosjektet i Nederland er i dag det mest modne prosjektet i Europa og vil være en aktuell kandidat. Dialogen mellom EU-kommisjonen, aktuelle land og industri pågår fremdeles, og det er ikke avklart om et samarbeid vil realiseres.

Departementet har fulgt opp Statoil ASA, Gassnova SF og Gassco AS sitt arbeid med å avslutte planleggingen av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad.

Sammen med Klima- og miljødepartementet og Arbeids- og sosialdepartementet har Olje- og energidepartementet hatt på høring og fått på plass forskrifter som implementerer EUs direktiv om geologisk lagring av CO₂ (2009/31/EC). Direktivet ble gjennomført i norsk rett ved et nytt kapittel i forurensingsforskriften, et nytt kapittel i petroleumsforskriften og ny forskrift om utnyttelse av undersjøiske reservoarer på kontinentalsokkelen til lagring av CO₂ og om transport av CO₂ på kontinentalsokkelen.

CLIMIT-programmet har også i 2014 hatt stor oppmerksomhet mot internasjonalt samarbeid og internasjonale prosjekter. Olje- og energidepartementet har vært engasjert i dette arbeidet, særlig når det gjelder mulighetene for norsk deltakelse i prosjekter som kan være aktuelle for etablering innenfor rammene av EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020. CLIMIT-programmet følges opp av departementet gjennom møter og som observatør i programstyret. I 2014 begynte også departementet, i samarbeid med Gassnova, å forberede arbeidet med renotifisering av CLIMIT-demo til ESA, da den eksisterende notifiseringen utløper november 2015.

Departementet har også engasjert seg i ECCSEL (European Carbon dioxide Capture and Storage Laboratory Infrastructure) som ledes av SINTEF og NTNU, og som støttes og følges opp av Norges forskningsråd. Dette er et EU-støttet prosjekt for å bygge opp felles europeisk forskningsinfrastruktur for CO₂-håndtering. I 2014 bidro departementet i organiseringen av multilaterale og bilaterale møter. Hensikten var blant annet å styrke andre lands engasjement i og tilknytning til ECCSEL, og flere land signerte i 2014 intensjonsavtaler.

ERA-NET Cofund ACT, et norsk-tysk initiativ som skal samle europeiske land i felles utlysninger for CCS-forskning, har også blitt fulgt opp av departementet. Møter med andre lands myndigheter for å rekruttere til bred deltakelse har også her vært blant bidragene fra departementet. Arbeidet ledes av Norges forskningsråd.

Departementet har sammen med Utenriksdepartementet og relevante utenriksstasjoner fulgt opp handlingsplanen for å fremme utvikling og bruk av fangst og lagring av CO₂ internasjonalt. I handlingsplanen er blant annet Kina og det sørlige Afrika prioritert, siden dette er viktige land med en særskilt innsats innen CO₂-håndtering.

Departementet samarbeider med en rekke land gjennom internasjonale fora for å fremme fangst og lagring av CO₂. Dette gjelder blant annet The North Sea Basin Task Force, som er et samarbeidsforum der myndigheter og industri fra Norge, Storbritannia, Nederland, Flandern og Tyskland deltar. Forumet arbeider for felles prinsipper for sikker transport og lagring av CO₂ i Nordsjøbassenget. Et annet sentralt multinasjonalt samarbeidsorgan er Carbon Sequestration Leadership Forum (CSLF), der Norge samarbeider med en rekke sentrale land, herunder USA, Canada, Australia og Saudi-Arabia, for å fremme CO₂-håndtering. Departementet har sammen med blant annet Gassnova og Norges forskningsråd fulgt opp samarbeidsavtalen om forskning og teknologiutvikling mellom Olje- og energidepartementet og Det amerikanske energidepartementet. Det har blitt gjennomført bilaterale møter for å stimulere til flere samarbeidsprosjekter mellom forskningsaktører og industri i begge land.

På oppdrag fra departementet har Oljedirektoratet utarbeidet et CO₂-lagringsatlas over norsk kontinentalsokkel. Atlaset er tilgjengelig i trykket versjon og i en interaktiv nettversjon. Atlaset viser at det er teoretisk mulig å lagre mer enn 80 milliarder tonn CO₂ på norsk sokkel.

Gassnova SF

Gassnova er et statsforetak som forvalter statens interesser knyttet til CO₂-håndtering, herunder oppfølging av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad.

Foretaket er lokalisert i Porsgrunn og hadde en bemanning tilsvarende om lag 38 årsverk i 2014.

Mål

Gassnovas hovedmål er å fremme teknologiutvikling og kompetanseoppbygging for kostnads-effektive og framtidsrettede løsninger for CO₂-håndtering.

CLIMIT-demo

Gassnova skal gjennom sitt ansvar for demonstrasjonsdelen av CLIMIT gi økonomisk støtte til utvikling og demonstrasjon av teknologier for CO₂-håndtering som bidrar til:

- utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO₂-håndtering.
- utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med kommersielt og internasjonalt potensial.

Det vises til nærmere omtale av CLIMIT-programmet under kap. 1840, post 50.

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM)

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad er etablert med mål om å skape en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst og bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene. Gassnova ivaretar statens eierandel i TCM DA, blant annet gjennom deltakelse i og ledelse av TCM DAs selskapsmøte.

Gassnova skal:

- legge til rette for at teknologisenteret kan nyttiggjøres best mulig blant annet gjennom kunnskapsspredning og teknologiutbredelse, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres
- legge til rette for en langsiktig og god utnyttelse av anleggene og den etablerte infrastrukturen ved at nye teknologileverandører knytter seg til teknologisenteret for å teste alternative teknologier
- arbeide for økt industriell deltakelse
- i samråd med departementet vurdere ulike alternativer for driften av teknologisenteret på Mongstad etter at eksisterende deltakeravtale løper ut i 2017

Fullskala CO₂-håndtering

Regjeringen har besluttet å igangsette arbeidet med mer detaljerte studier av muligheter for full-

skala demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge.

Formålet med mulighetsstudiene er å gjennomføre tekniske og økonomiske studier som definerer de aktuelle prosjektene i detalj og viser teknisk gjennomførbarhet. Studiene skal inneholde klassifiserte estimater for investerings- og driftskostnader.

Oppfølgingen av arbeidet med mulighetsstudiene vil være en sentral del av Gassnovas arbeid i 2016. Gassnova vil ha en koordinerende rolle i arbeidet med studiene og vil ha et spesielt ansvar for oppfølging av mulighetsstudiene av CO₂-fangst. Det ligger til grunn for arbeidet at de industrielle aktørene skal gjennomføre studier av CO₂-fangst på sine anlegg.

Resultatrapport 2014

Gassnova SF hadde et positivt årsresultat på om lag 9,6 mill. kroner i 2014. Annen egenkapital var om lag 14,5 mill. kroner per 31. desember 2014.

Gassnova har i 2014 avsluttet arbeidet med planlegging av transport og lagring av CO₂ fra Mongstad, samt fulgt opp Statoil ASAs arbeid med å avslutte planleggingen av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad. Teknologikvalifiseringsprogrammet i regi av Mongstad fullskala har bidratt til å modne frem fem leverandørers fangstteknologier.

Fullskalaprojektet har gjort et betydelig arbeid når det gjelder å tette kunnskapshull innenfor helse og miljø. Gassnova og Statoil har dokumentert resultater og læring, samt videreført erfaringer som er gjort i prosjektet. Blant annet har Gassnova lagt ut rapporter fra prosjektet på foretakets nettside og deltatt på konferanser for å informere om resultater og læring.

Gassnova har arbeidet med å rekruttere nye brukere til aminanlegget ved teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM), gjort vurderinger av hvordan man best skal ivareta fangstanlegget som bruker kjølt ammoniakk og undersøkt hvordan det ledige arealet best kan utnyttes. TCM har hatt tett dialog med en rekke aktører om eventuelle testkampanjer, og våren 2014 ble det signert avtale med Shell Cansolv om testing av deres fangstteknologi på aminanlegget. Ettersom anlegget for kjølt ammoniakk er tett knyttet til Alstoms teknologi, har det ikke vært mulig å skaffe ytterligere testaktivitet ved dette anlegget. Alstom har i 2014 igangsatt et samarbeid med SINTEF med sikte på å ytterligere forbedre deres teknologi.

TCM samarbeidet også i 2014 med andre testentre gjennom et internasjonalt nettverk for testentre innen CO₂-fangst. Målet er å framskynde teknologiutviklingen gjennom samarbeid. Nettverket har bidratt til kunnskapsdeling og erfaringsutveksling mellom testentre internasjonalt.

Kap. 1840 CO₂-håndtering

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2014	Saldert budsjett 2015	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 70 og 74</i>	5 801	4 985	45 000
50	Forskning, utvikling og demonstrasjon av CO ₂ -håndtering	200 000	199 800	255 000
70	Gassnova SF, <i>kan overføres, kan nyttes under post 74</i>	108 334	112 846	142 300
71	Forskningstjenester, TCM DA, <i>kan overføres</i>	1 720 941	1 747 000	1 806 000
72	Lån, TCM DA, <i>kan overføres</i>	6 761	37 000	
73	Fullskala CO ₂ -håndtering på Mongstad, <i>kan overføres, kan nyttes under post 70</i>	101		
74	Transport av CO ₂ , <i>kan overføres</i>	5 000		8 000
75	Tilskudd, CO ₂ -håndtering internasjonalt, <i>kan overføres</i>	1 872	1 000	
Sum kap. 1840		2 048 810	2 102 631	2 256 300

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under postene 70 og 74

Olje- og energidepartementet har behov for ulik ekstern bistand, blant annet knyttet til juridiske og organisatoriske problemstillinger, statsstøtteregeleverk og prosjektstyring i forbindelse med statens engasjement i CO₂-håndteringsprosjektene. Videre har departementet behov for bistand til å gjennomføre mulighetsstudier av CO₂-lager for et eventuelt fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-fangst i Norge, jf. nærmere omtale under kap. 1840, post 70 og 74.

Oljedirektoratet vil bistå i arbeidet med CO₂-lagring, samt vedlikeholde det interaktive CO₂-lagringsatlas som ble ferdigstilt i 2014.

Det foreslås å bevilge 45 mill. kroner til ovennevnte arbeid i 2016.

Post 50 Forskning, utvikling og demonstrasjon av CO₂-håndtering

Det foreslås å bevilge til sammen 255 mill. kroner til forskning, utvikling og demonstrasjon av CO₂-håndtering. Dette omfatter overføring til Norges forskningsråd som forvalter midlene til CLIMIT-FoU og overføring til Fond for CO₂-håndtering som finansierer CLIMIT-demo og videreutvikling av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM). Gassnova SF er ansvarlig for forvaltningen av midlene fra Fond for CO₂-håndtering.

CLIMIT-programmet

Det legges opp til å benytte 230 mill. kroner til CLIMIT-programmet i 2016.

CLIMIT er et program for forskning, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-håndtering. Programmet omfatter Norges forskningsråds støtte til forskning og utvikling (FoU-delen) og Gassnova SFs støtte til utvikling og demonstrasjon (Demo-delen). Gassnova har koordineringsansvar for sekretariatsfunksjonen som ivaretas i fellesskap mellom Gassnova og Norges forskningsråd. Programstyret, oppnevnt av Olje- og energidepartementet, har som oppgave å vedta programplan, utlysningstekster og tilsagn om tilskudd etter innstilling fra Gassnova og Norges forskningsråd.

Mål for programmet

CLIMIT har som hovedmål å bidra til å utvikle teknologi og løsninger for CO₂-håndtering. Programmet skal gjennom støtte til prosjekter i hele

kjeden fra forskning til demonstrasjon bidra til utvikling av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger som kan gi viktige bidrag til kostnadsreduksjoner og bred internasjonal utbredelse av CO₂-håndtering. Samtidig skal CLIMIT bidra til utnyttelse av nasjonale fortrinn og utvikling av ny teknologi og tjenestekonsepser med internasjonalt potensial.

Innsatsen i programmet skal være rettet mot teknologiutvikling. Det legges også vekt på å finne muligheter for fremtidig industrialisering og verdiskaping i norsk industri. Programmet henvender seg til norske bedrifter, forskningsinstitutter, universiteter og høyskoler, gjerne i samarbeid med internasjonale bedrifter og forskningsinstitusjoner, som kan bidra til teknologi for kommersialisering av CO₂-håndtering.

Tildelings- og oppfølgingskriterier

CLIMIT skal støtte forskning, utvikling og demonstrasjon av kunnskap, kompetanse, teknologi og løsninger for:

- CO₂-fangst før, under eller etter kraftproduksjonen og i industrielle prosesser
- kompresjon eller annen håndtering av CO₂
- transport av CO₂
- langtidslagring av CO₂ i form av injeksjon og deponering
- bruk av CO₂ som medfører langtidslagring

Kriterier som tillegges vekt i søknadsbehandlingen er kommersielt potensial, faglig grunnlag, støttens utløsende effekt og verdiskaping i Norge. Tildelingskriteriene er nærmere omtalt på programmets hjemmeside www.climit.no.

Norges forskningsråd og Gassnova er ansvarlig for tildeling av midler og oppfølgingen av programmet innenfor henholdsvis CLIMIT-FoU og CLIMIT-Demo. Tilskuddsordningene kunngjøres på innovasjonsprogrammets hjemmeside www.climit.no, via Gassnovas hjemmeside www.gassnova.no og via Norges forskningsråds hjemmeside www.forskningsradet.no.

Resultatrapport 2014

Resultater fra CLIMIT og TCM har blitt nyttiggjort i Boundary Dam-prosjektet i Canada. Et eksempel er kunnskap om og håndtering av miljøkonsekvenser ved bruk av aminer. CLIMITs bidrag til Boundary Dam viser at programmet har betydning for CO₂-håndteringsprosjekter internasjonalt. En stor andel av CLIMITs prosjekter har betydelig internasjonalt samarbeid. CLIMIT støt-

Boks 4.4 Prosjekteksempel CLIMIT

CLIMIT-FoU

SINTEF og NTNU fullførte i 2014 konstruksjonen av en 100 kW reaktor for testing av materialer i Chemical Looping Combustion-teknologien (CLC). Dette er en teknologi med potensiale til mer effektiv CO₂-fangst, men er fremdeles i en tidlig fase. CLIMIT har støttet mye av utviklingen av CLC. Innenfor lagring gjennomførte UNI Research et prosjekt som resulterte i bedre forståelse for hvordan forkastninger i berggrunnen påvirker egenskapene til reservoaret, og om det er fare for lekkasjer langs forkastningene.

CLIMIT-demo

I 2014 var fangstprosjektet ved Heidelberg Norcem sementfabrikk i Brevik godt i gang. Prosjektet er det hittil største CLIMIT-prosjektet og testet fire forskjellige teknologier for fangst av CO₂ fra sementproduksjon. Et annet stort prosjekt med god industrideltakelse kom også til i 2014, da Reinertsen AS fikk midler til å teste palladiummembraner utviklet av SINTEF. En testrigg skal bygges på Orkanger i Sør-Trøndelag og membranene skal skille CO₂ fra hydrogen i reformert naturgass.

tet også i 2014 norsk deltakelse i flere internasjonale fora og flere prosjekter startet opp som følge av fellesutlysninger med andre land.

Markedet for teknologier for CO₂-håndtering lar vente på seg, men CLIMIT bidrar til å utvikle og demonstrere teknologi og løsninger som kan tas i bruk når etterspørselen øker. I 2014 var industrien noe tilbakeholden og var mindre involvert i nye prosjektsøknader, spesielt innenfor FoU. På tross av dette hadde programmet god aktivitet i 2014. I FoU-delen kom nye prosjekter til som blant annet så på neste generasjons fangst-teknologi og overvåking av CO₂-lagre. I CLIMIT-demo var blant annet Reinertsens testing av palladiummembraner et viktig tilskudd til prosjektporteføljen og et godt signal om at noen industrielle aktører viser vilje til å delta i utviklingen av teknologier for CO₂-håndtering.

CLIMIT hadde omtrent 100 aktive prosjekter i løpet av 2014. Den faglige aktiviteten var jevnt fordelt på fangst og lagring av CO₂, samt en mindre andel prosjekter innen CO₂-transport. Dette er en fordeling som gjenspeiler hvor de tekniske utfordringene ligger. I 2014 ble det også utlyst og tildelt midler både til «nye konsepter» og «idéstudiemidler». I tildelingen til nye konsepter, innenfor FoU-delen, ble det akseptert større grad av risiko, med mål å få frem helt nye grensesprengende konsepter innen CO₂-fangst. Fire prosjekter fikk støtte, blant disse var det flere unge forskere som ledet prosjektene og nye miljøer som deltok. Idéstudiemidler fra CLIMIT-demo gikk til seks prosjekter. Erfaringen fra tidligere runder tilsier

at disse midlene vil bidra til flere sterke ordinære prosjektsøknader til både FoU og Demo.

Kvantifiserbare resultater i 2014 for forskningsdelen av CLIMIT:

- Antall prosjekter: 58, hvorav 16 nye
- Doktorgradsstipendiater: 27 kandidater, hvorav 9 er kvinner
- Postdoktorstipendiater: 18 årsverk, hvorav 8 er kvinner
- Publiserte artikler/monografier: 97
- Antall nye/forbedrete produkter/prosesser/tjenester: 7
- Antall nye/forbedrete metoder/modeller/prototyper: 10

Fra CLIMIT-demo ble det i 2014 foretatt utbetalinger til 42 prosjekter, litt over halvparten av prosjektene var knyttet til fangst.

CLIMIT har i 2014 prioritert internasjonalt samarbeid høyt og jobbet blant annet aktivt for å styrke norske aktørers deltakelse i EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020. Dette har bidratt både til flere prosjekter med betydelig internasjonalt samarbeid og til gode synergier mellom CLIMIT og Horisont 2020. CLIMIT-administrasjonen har også bidratt i andre internasjonalt viktige fora som CSLF (Carbon Sequestration Leadership Forum), IEA Greenhouse Gas R&D Program og innenfor flere CCS-relaterte EU-fora. CLIMIT har også fulgt opp FoU-aktiviteter innen CO₂-håndtering under Nordisk råds toppforskningsinitiativ.

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad

Det legges opp til å benytte 25 mill. kroner til modifikasjon, vedlikehold og videreutvikling av teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM).

Modifikasjon og videreutvikling av eksisterende testanlegg vil gjøre det mulig å videreutvikle teknologiene. Videre testing og drift vil gi mer kunnskap om blant annet teknologiene fungerer etter hensikten og potensial for forbedring. Eierne av TCM vurderer fortløpende hvilke modifikasjoner som eventuelt skal gjennomføres på anleggene.

Gassnova vil sammen med øvrige eiere av TCM arbeide videre med beslutningsgrunnlag for investering på det ledige arealet og utbedring av eksisterende anlegg. Videreutvikling av anlegget vil gi bedre utnyttelse av de investeringer som er gjort på TCM. På det ledige arealet kan infrastrukturen utnyttes og nye anlegg bygges for å teste ut andre fangstteknologier. Dette kan bidra ytterligere til teknologiutvikling og kostnadsreduksjoner.

Mål og aktiviteter

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad er etablert med mål om å skape en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst. Hovedmålet med tek-

nologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad er å bidra til teknologiutvikling for økt utbredelse av CO₂-fangst globalt. Gjennom teknologisenteret skal det vinnes praktisk erfaring med design, oppskalering og drift av store CO₂-fangstanlegg. Det er videre et mål å bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres. Det skal legges til rette for testaktiviteter også utover den avtalte driftsperioden.

TCM skal videreutvikles som et teknologisenter med ledende testfasiliteter og som del av et globalt kunnskapsnettverk.

Resultatrapport 2014

I 2014 ble det investert i ombygging av kontrollrom, analyseutstyr, nye instrumenter for å få bedre data fra testaktivitetene, modifikasjon av vannvasker i absorber i forbindelse med ny testkampanje med Shell Cansolv, en adgangsplattform til Energiverk Mongstad for å få bedre tilgang til utløpet av røykgassen derfra, ferdigstillelse av dokumentasjon fra avsluttede modifikasjonsprosjekter og flere andre mindre modifikasjoner på anlegget. Det var også nødvendig å gjøre utskifting av en del pakninger på anlegget. Investeringene har gjort anlegget bedre tilpasset formålet og samtidig gjort det mulig å fortsette testaktiviteter.

Post 70 Gassnova SF, kan overføres, kan nyttes under post 74

(i 1 000 kr)

Betegnelse	Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
Administrasjonstilskudd	96 300	95 846	95 300
TCM DA – engasjementsoppfølging	6 250	17 000	15 000
Fullskala CO ₂ -håndtering	5 784		32 000
Sum post 70	108 334	112 846	142 300

Administrasjonstilskudd

Det foreslås å sette av 95,3 mill. kroner i administrasjonstilskudd til Gassnova SF. Det er forutsatt at alle virksomheter gjennomfører tiltak for å øke produktiviteten. I forslag til bevilgning er det hentet ut en effektiviseringsgevinst på om lag 1,5 mill. kroner.

Videre legges det opp til at Gassnova kan fakturere for de tjenester som foretaket yter til TCM DA.

For å holde foretakets drift stabil og effektiv har Gassnova behov for å inngå avtaler som innebærer økonomiske forpliktelser utover ett budsjettår. Dette knytter seg først og fremst til avtaler om leie av materiell, utstyr og tjenester, herunder konsulenttjenester og husleie. På denne bakgrunn foreslås det en fullmakt til å pådra forpliktelser for inntil 20 mill. kroner utover gitt bevilgning, jf. forslag til romertallsvedtak VII.

TCM DA – engasjementsoppfølging

Det foreslås å sette av 15 mill. kroner til Gassnovas oppfølging av statens interesser i teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM).

Arbeidet omfatter støtte innen administrative, tekniske, kommersielle og juridiske områder. Midlene dekker administrative oppgaver som følger av Gassnovas rolle som statens eierrepresentant i TCM DA. I tillegg til arbeid med å fornye og forlenge avtaleverket rundt TCM DA vil Gassnova også arbeide med forretningsutvikling for videre bruk av TCM på eiersiden.

Fullskala CO₂-håndtering

Det budsjetteres med 32 mill. kroner til videre arbeid med å kartlegge mulighetene for et fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-håndtering i Norge.

Formålet med mulighetsstudiene er å gjennomføre tekniske og økonomiske studier som definerer de aktuelle prosjektene i detalj og vurderer teknisk gjennomførbarehet. Studiene skal også inneholde klassifiserte estimater for investerings- og driftskostnader.

Gassnova vil ha en koordinerende rolle i arbeidet med studiene og vil ha et spesielt ansvar for oppfølging av mulighetsstudiene av CO₂-fangst. Regjeringen vil komme nærmere tilbake til status for arbeidet i revidert budsjett 2016.

Post 71 Forskningstjenester, TCM DA, kan overføres

Den norske stat, ved Gassnova SF, har en eierandel på 75,12 prosent i TCM DA. Øvrige eiere er Statoil ASA (20 prosent), A/S Norske Shell (2,44 prosent) og Sasol New Energy Holdings Pty Ltd. (2,44 prosent). Samarbeidet om å utvikle, bygge, eie og drifte teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) er organisert gjennom en deltakeravtale og teknologiselskapet TCM DA.

TCM dekker et gap i teknologiutviklingskjeden ved at det er mulig å teste fangstteknologier i større skala. Det er viktig å dekke dette gapet for å få mer erfaring og kunnskap og for å kunne skape trygghet for at fangstteknologier vil fungere tilfredsstillende i full skala.

Eierne har inngått en forskningsavtale med TCM DA som regulerer betaling for de tjenester og forskningsresultater TCM DA leverer.

Det foreslås å bevilge 1 806 mill. kroner til kjøp av forskningstjenester fra TCM DA. Bevilgningen dekker statens andel av driftsutgiftene til

TCM DA (230 mill. kroner inkludert merverdiavgift) og TCM DAs utgifter til avdrag og renter på utlånet (1 576 mill. kroner inkludert merverdiavgift), jf. kap. 4840, post 80 og 86.

Mål og aktiviteter

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad er etablert med mål om å skape en arena for langsiktig og målrettet utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst. Hovedmålet med teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad er å bidra til teknologiutvikling for økt utbredelse av CO₂-fangst globalt. Gjennom teknologisenteret skal det vinnes praktisk erfaring med design, oppskalering og drift av store CO₂-fangstanlegg. Det er videre et mål å bidra til internasjonal spredning av disse erfaringene, slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduseres.

TCM skal videreutvikles som et teknologisenter med ledende testfasiliteter og som del av et globalt kunnskapsnettverk.

Med bakgrunn i ovennevnte hovedmål arbeides det for å nå følgende delmål:

- Legge til rette for en langsiktig og god utnyttelse av anleggene og den etablerte infrastrukturen ved at nye samarbeidspartnere knytter seg til teknologisenteret for å teste ut alternative teknologier.
- Industrielle selskapers deltakelse i TCM DA skal bidra til å sikre teknologisenteret industriell og teknologisk kompetanse og bidra til spredning av erfaringene fra teknologitestingen på TCM.

Resultatrapport 2014

Arbeidet i 2014 har bidratt til å videreutvikle CO₂-fangstteknologier. Det er blant annet høstet viktige driftserfaringer og oppstarts- og driftsprosedyrer er utviklet og verifisert. Erfaringene har bidratt til å redusere teknisk risiko, miljørisiko og kommersiell risiko ved fremtidig bygging og drift av store CO₂-fangstanlegg. To såkalte milepælsarrangement ble også holdt for å presentere erfaringer med driften av anlegget.

Testprogrammene til Aker og Alstom ble avsluttet i 2014, i henhold til avtalene med TCM. Avtale med Shell Cansolv om testing ved aminanlegget ble signert i juli. Ved aminanlegget har det i 2014 pågått testing på det ikke-patenterte aminbaserte fangstkjemikaliet MEA i regi av TCMs eiere, testing på Akers egne solventer, samt at testkampanjen med Shell Cansolv ble startet opp.

Testprogrammet for Aker Clean Carbons aminteknologi har bidratt til læring om fleksibilitet og drift av aminanlegget, og ble gjennomført etter plan. Akers aminteknologi har hatt en markant utvikling i tiden den har vært testet på TCM. Dette har bidratt til å bringe teknologien videre fra å være et forskningsprosjekt til å nå et modenhetsnivå hvor teknisk og finansiell risiko er redusert til et kommersielt akseptabelt nivå.

MEA-kampanjen, som ble startet opp i 2013, gir tilgang til åpen informasjon om resultatene fra testing med reell eksosgass i et anlegg av industriell størrelse. Resultatene herfra vil kunne brukes som en referanse for å sammenligne andre relevante CO₂-fangstprosesser. Testprogrammet har i tillegg bidratt til læring om fleksibilitet og drift av et aminanlegg, redusert den tekniske risikoen ved oppskalering til fullskala og redusert den miljømessige risikoen ved CO₂-fangst. Resultatene er også presentert på internasjonale konferanser.

Driftserfaringene med anlegget for kjølt ammoniakk har også gitt mye læring. Alstom har blant annet oppnådd lave utslipp når anlegget har vært i drift og verifisert at prosessen i liten grad er sensitiv for sammensetningen av eksosgassen. Modifikasjon av anlegget har gitt nyttig læring for videre utvikling av fangstprosessen. Erfaringene har bekreftet at prosessen kan drives uten helsefarlige utslipp både på røykgass fra raffineriet og kraftvarmeverket. Alstom har, blant annet på bakgrunn av erfaringene fra TCM, igangsatt et samarbeid med SINTEF med sikte på å ytterligere forbedre fangsteknologien. Prosjektet støttes av CLIMIT-programmet. Dette illustrerer hvordan erfaringer fra testing ved TCM kan benyttes i forskning og utvikling i arbeidet med å forbedre og optimalisere fangstteknologiene.

Post 73 Fullskala CO₂-håndtering på Mongstad, kan overføres, kan nyttes under post 70

Resultatrapport 2014

Statoil avsluttet arbeidet med planlegging av fullskala CO₂-håndtering på Mongstad i 2014. Teknologikvalifiseringsprogrammet i regi av Mongstad fullskala har bidratt til å modne frem fem leverandørers fangstteknologier. Fullskalaprojektet har gjort et betydelig arbeid når det gjelder å tette kunnskapshull innenfor helse og miljø. Gassnova og Statoil har dokumentert resultater og læring, samt videreført erfaringer som er gjort i prosjektet.

Post 74 Transport av CO₂, kan overføres

Det foreslås å bevilge 8 mill. kroner til videre arbeid med å kartlegge mulighetene for transport av CO₂ fra potensielle fangstprosjekter i Norge. Formålet med mulighetsstudiene er å gjennomføre tekniske og økonomiske studier som definerer de aktuelle prosjektene i detalj, viser teknisk gjennomførbarhet og inneholder klassifiserte estimater for investerings- og driftskostnader.

Regjeringen vil komme nærmere tilbake til status for arbeidet i revidert budsjett 2016.

Resultatrapport 2014

Som et ledd i oppfølgingen av arbeidet med å utrede mulighetene for fullskala demonstrasjonsanlegg i Norge, ble det besluttet å sette i gang såkalte idéstudier i 2014. Gassco satte i gang arbeidet med å utrede transportløsninger for CO₂ fra aktuelle utslippskilder.

Post 75 Tilskudd, CO₂-håndtering internasjonalt, kan overføres

Tilskudd til arbeid med CO₂-håndtering internasjonalt er flyttet til kap. 1800, post 70. Det vises derfor til omtale under kap. 1800, post 70.

Resultatrapport 2014

Carbon Limits

Departementet har utbetalt 587 800 kroner til Carbon Limits arbeid for å utvikle metoder for CO₂-håndteringsprosjekter under Den grønne utviklingsmekanismen. Metoden er en konkretisering av reglene og prosedyrene som er vedtatt av Partsmøtet under Kyotoprotokollen og skal bidra til raskere implementering av slike prosjekter i utviklingsland. Carbon Limits har konsultert relevante interessegrupper og utviklet en strategi for en ny metode. Videre har Carbon Limits identifisert og analysert mulige prosjekter og testet tilnærming og anvendbarhet. Til slutt utarbeidet Carbon Limits et utkast til prosjektdesigndokument for et konkret prosjekt og fullførte utarbeidelse av metoden.

Det Norske Veritas

Departementet har til sammen utbetalt 1 033 875 kroner til Det Norske Veritas sitt arbeid med CO₂-håndtering i det sørlige Afrika. Det Norske Veritas har utarbeidet gapanalyser for Mosambik og Angola og et lagringsatlas for Mosambik. Gapana-

lysen for Angola viser at det per i dag ikke eksisterer mange store punktutslipp av CO₂ som vurderes som egnet for implementering av CO₂-håndteringsteknologi, men at dette er forventet å øke. Mosambik har ifølge Det Norske Veritas et godt lagringspotensial og flere kilder som i nær fremtid vil kunne egne seg for fangst og lagring av CO₂.

DNV GL har fått tilskudd fra departementet til prosjektet «Veien videre for realisering av CCS i Mosambik». Dette prosjektet omfatter kunnskapsdeling med organisasjoner og myndigheter involvert i CO₂-håndtering i Sør-Afrika, kunnskapsdeling og kapasitetsbygging i Mosambik og identifi- sering av finansieringssituasjonen for planlagte kullkraftverk i Teteprovinsen i Mosambik.

Bellona

Departementet har utbetalt 125 000 kroner til Bellonas BEST-program for fremme av CO₂-håndtering internasjonalt. Bellona har, sammen

med andre aktører, utarbeidet og fulgt opp en rekke rapporter om insentiver for fangst og lagring av CO₂ i Europa. Tilskuddet er blant annet benyttet til en rapport om markedsinsentiver for CO₂-håndtering i EU, som la grunnlaget for en rapport om CO₂-håndtering fra Zero Emissions Platform.

Zero

Departementet har utbetalt 125 000 kroner til Zeros arbeid med å fremme CO₂-håndtering internasjonalt. Zero har arbeidet sammen med, og på vegne av, ENGO-nettverket på CCS (Environmental NGO Network on Carbon Capture and Storage). Blant annet har Zero, sammen med ENGO-nettverket, utarbeidet en rapport om veien videre for CCS i Europa. Målsettingen var at rapporten skulle bidra til ambisiøse, forutsigbare og langsiktige økonomiske rammer for CO₂-håndtering i Europa.

Kap. 4840 CO₂-håndtering

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2014	Saldert budsjett 2015	Forslag 2016
80	Renter, TCM DA	82 557	59 000	25 000
86	Avdrag, TCM DA	1 098 907	1 156 000	1 236 000
95	Fondskapital	2 000 000		
	Sum kap. 4840	3 181 464	1 215 000	1 261 000

Post 80 Renter, TCM DA

Finansieringsmodellen for teknologisenteret på Mongstad (TCM) innebærer at alle utgifter (investeringer og drift) knyttet til TCM DA under etablering og bygging av anlegget blir dekket av eierne, og at finansieringen blir håndtert som et utlån til TCM DA som skal betales tilbake til eierne i driftsfasen, jf. Prop. 44 S (2009–2010). TCM DA har inngått individuelle låneavtaler med sine respektive eiere for å finansiere investeringer i anlegget og oppbyggingen av selskapet. Låneavtalene regulerer rente- og tilbakebetalingen.

Lånene tas opp løpende og er basert på månedlige kontantinnkallinger og statens andel dekkes gjennom bevilgningen under kap. 1840, post 50. Lånesaldoen renteberegnes etter avtalt rente.

Renter fra TCM DA anslås til 25 mill. kroner i 2016.

Post 86 Avdrag, TCM DA

Avdrag fra TCM DA anslås til 1 236 mill. kroner i 2016, jf. omtale under kap. 4840, post 80.

Del III
Omtale av særskilde tema

5 Prosjekt under utbygging

Alle større prosjekt på norsk sokkel må levere ein plan for utbygging og drift (PUD) eller plan for anlegg og drift (PAD) til godkjenning hos styresmaktene før høvesvis utbygging av ein petroleumsmåtekomst eller bygging av eit anlegg for transport og utnytting av petroleum finn stad. I dette kapitlet er det gitt ei samla omtale av kostnadsutviklinga for dei prosjekta der PUD/PAD er godkjent av styresmaktene, men der prosjekta framleis er under utbygging eller har komme i produksjon etter 1. august 2014. Som bakgrunn for omtala har departementet innhenta opplysningar frå operatørselskapa for dei ulike prosjekta i juni 2015. Prosjekta er under utbygging og investeringsanslaga kan følgjeleg endre seg etter dette.

I Oljedirektoratets rapport «*Vurdering av gjennomførte prosjekter på norsk sokkel*» utgitt i 2013, er det konkludert med at dei fleste prosjekta på norsk sokkel endar opp med utbyggingskostnader innanfor usikkerheitsspennet som er oppgitt i PUD. På trass av dette er det store kostnadsoverskriddingar frå utbyggingsprosjekta samla sett. Dette skuldast hovudsakleg nokre få prosjekt med store overskriddingar. For desse prosjekta peiker direktoratet på manglar i ein tidleg fase av arbeidet og i sjølve prosjektoppfølginga som hovudårsaker til tids- og kostnadsoverskriddingane.

Kostnadsanslaga i PUD/PAD har eit usikkerheitsspenn på +/- 20 prosent. Det betyr at til trass for at operatørane rapporterer inn avvik, så er det

ikkje nødvendigvis avvik frå det estimerte kostnadsintervallet for prosjektet. Auka investeringsnivå sidan framlegging av PUD treng heller ikkje å vere negativt for lønnsmda i eit prosjekt. I den grad det høgare investeringsnivået resulterer i auka verdiskaping, vil det medverke til høgare lønnsmd i prosjekta.

Utviklinga i prisane på varer og tenester som inngår under utbyggingar på norsk sokkel er i stor grad påverka av internasjonale forhold. I likskap med utviklinga internasjonalt har òg kostnadsnivået på norsk sokkel vore prega av ein sterk vekst dei seinare åra. Kostnadene på norsk sokkel har meir enn dobla seg sida år 2000. Denne trenden er no broten for sentrale kostnadskomponentar. Internasjonalt er det observert fall i prisar innanfor dei fleste hovudsegmenta av varer og tenester til bruk i petroleumssektoren. Endringa har vore mest markert innanfor riggsegmentet, der ratane er reduserte med opptil 50 prosent. Som følgje av auka fokus på kostnadskontroll og effektivisering i næringa er det observert lågare investeringsanslag på enkelte prosjekt under utbygging.

Tabell 5.1 og 5.2 viser ei oversikt over differansen mellom operatørane sine investeringsoverslag på PUD/PAD-tidspunktet og overslaga deira per juni 2015, og endringa i investeringsanslaget sidan i fjor.

Tabell 5.1 Investeringsanslag, prosjekt under utbygging

	(i mill. 2015-kroner)					
	PUD/PAD- godkjent	PUD/PAD- estimat	Nye anslag	Endring frå i fjor ¹	Total- endring	Totalendring i prosent
Rutil i Gullfaks Rimfaksdalen	2015	4 758	4 267	-	-491	-10
Johan Sverdrup byggetrinn I	2015	117 368	117 368	-	-	-
Maria	2015	15 300	15 300	-	-	-
Edvard Grieg oljerørleidning	2014	2 112	1 698	-249	-414	-20
Flyndre	2014	3 529	3 670	141	141	4
Utsirahøgda gassrørleidning	2014	1 446	1 447	-24	1	0
Aasta Hansteen	2013	32 130	32 780	560	650	2
Gina Krog	2013	30 428	30 822	747	394	1
Ivar Aasen	2013	26 366	26 114	-29	-252	-1
Polarled	2013	25 725	22 444	-163	-3 281	-13
Edvard Grieg ¹	2012	22 821	24 798	517	1 977	9
Martin Linge	2012	27 591	34 816	3 656	7 225	26
Åsgard undervasskompresjon	2012	16 976	20 199	1 990	3 223	19
Goliat	2009	31 921	48 557	820	16 636	52
Sum		358 471	384 280	7 966	25 809	7

¹ Eksportrør for olje og gass frå Edvard Grieg har egne rettshavargrupper og er tiltenkt tredjepartsbruk frå oppstart. Røyra er skilte ut som egne prosjekt etter framlegging av PUD for Edvard Grieg. Desse investeringane er derfor i sin heilskap trekte frå prosjektet.

Tabell 5.2 Investeringsanslag, prosjekt som er ferdigstilte og har starta produksjon etter 1. august 2014

	(i mill. 2015-kroner)					
	PUD/PAD- godkjent	PUD/PAD- estimat	Nye anslag	Endring frå i fjor	Total- endring	Totalendring i prosent
Oseberg Delta 2	2013	7 551	7 542	62	-9	0
Bøyla	2012	5 229	5 709	293	480	9
Brynhild	2011	4 449	7 745	698	3 296	74
Eldfisk II	2011	39 399	40 057	19	658	2
Knarr	2011	12 196	14 089	-2 483	1 893	16
Valemon	2011	20 045	22 298	-706	2 253	11
Sum		88 869	97 440	-2 117	8 571	10

For prosjekt som framleis er under utbygging på norsk sokkel er samla investeringar berekna til om lag 384,4 mrd. kroner. Dette utgjør samla sett ein auke på om lag 7 prosent frå det som var skis-

sert ved dei ulike PUD/PAD-tidspunkta. Investeringssanslaget i år er om lag 8 mrd. kroner høgare for desse prosjekta samanlikna med fjorårets anslag.

For prosjekta som er ferdigstilte og har starta produksjon etter 1. august 2014 er samla investeringar berekna til om lag 97,4 mrd. kroner. Dette utgjør ein auke på om lag 10 prosent frå det som var skissert ved PUD/PAD-tidspunkta. Investeringsanslaget i år er om lag 2,1 mrd. kroner lågare enn det samla anslaget i fjor for desse prosjekta.

For 17 av dei 20 omtalte prosjekta er avviket såleis innanfor eit +/- 20 prosent usikkerheitsspenn, som normalt er lagt til grunn for investeringsanslaget.

Det er samla sett god lønnsemd i prosjekta. Summert noverdi for prosjekta er berekna til om lag 520 mrd. kroner.¹ Noverdi for infrastrukturprosjekta Edvard Grieg røyrleidning, Polarled og Utsira gassrøyrleidning er ikkje berekna. Desse prosjekta har regulert avkastning.

Kostnadsendringar på enkeltprosjekt

Prosjekt under utbygging

For Ivar Aasen og Utsirahøgda gassrøyrleidning er det ingen eller små endringar i investeringsanslaget samanlikna med overslaga i PUD/PAD. Tilsvarende gjeld for Johan Sverdrup og Maria som nyleg er blitt godkjente.

Aasta Hansteen

I Aasta Hansteen-prosjektet er det rapportert om ein auke i investeringsanslaget på om lag 650 mill. kroner sidan PUD. Auken frå same rapportering i fjor er på 560 mill. kroner. Auken skuldast forlenga byggeperiode i Sør-Korea. Etter innrapporteringa av kostnadsendringar for prosjektet i juni 2015 har operatøren informert departementet om ytterlegare forseinkingar ved bygginga av plattformen. Dette medfører at oppstart av produksjonen vil kunne forskyvast til 2018. Det blir arbeid med å stadfeste dei økonomiske konsekvensane av dette. Departementet vil komme tilbake med oppdateringar av prosjektet i proposisjon om ny saldering av budsjettet for 2015.

Edvard Grieg

Edvard Grieg har auka investeringsanslaget med om lag 2 mrd. kroner sidan PUD. Om lag halvparten av denne auken kjem av at kontraktleveransar vart gjennomførte på eit tidspunkt der marknadsprisane på utstyrskomponentar auka betydeleg meir enn kva som vart anslått ved PUD-innleve-

ring. 600 mill. kroner skuldast auka prosjekteringskostnader. Resten kjem frå auka konstruksjonskostnader, og forseinka framkome av løftefartøy med påfølgjande forseinka installasjon. Frå same rapportering i fjor er overslaget auka med i overkant av 0,5 mrd. kroner. Det skuldast primært ekstra timar til prosjektering og utbygging.

Edvard Grieg røyrleidning

For Edvard Grieg oljerøyrleidning er investeringsanslaget redusert med 414 mill. kroner sidan PAD. Årsaka er ein reduksjon i estimerte kostnader for marine operasjonar.

Flyndre

I Flyndre-prosjektet er det rapportert om ein auke i investeringsanslaget på 141 mill. kroner sidan PUD. Flyndre-feltet og det britiske feltet Cawdor blir utvikla saman som ein subsea tieback til Clyde-plattformen. Auken skuldast i all hovudsak ei ny fordeling av kostnader knytt til undervassinstallasjon mellom Flyndre og det britiske feltet Cawdor etter at alle relevante avtaler er ferdigstilte.

Gina Krog

Dei totale investeringskostnadene for Gina Krog-feltet har auka med 394 mill. kroner sidan PUD. Sidan same rapportering i fjor er anslaget auka med 747 mill. kroner. Auken skuldast hovudsakleg auka prosjekteringskostnader for plattformdekket og pris for utstyrspakkar. Auken i investeringar er noko redusert av at alle kostnader for lagerskip er bokførte som driftsutgifter. I tillegg er venta kostnader for modifikasjon av Sleipner, røyrleidningskostnader og brønnkostnader reduserte.

Goliat

Investeringsanslaget for Goliat viser ein auke på om lag 820 mill. kroner frå 2014 til 2015. Auken i investeringane frå det som vart estimert i PUD i 2009 er på om lag 16,6 mrd. kroner. Kostnadsauken er i hovudsak knytt til marknadsprisar, lengre leveringstid for utstyrspakkar og høgare råvarekostnadar grunna sterkt press i leverandørmarknaden. Dette har påverka kostnadsrammene for fabrikkasjon og installasjon av undervassutstyr og røyrleidningar, boring og komplettering av brønningar og ulike utstyrspakkar. Produksjonsinjinga har blitt fordyra med årsak i teknologiske

¹ Dette er berekna på bakgrunn av olje- og gassprisføresetnader frå Nasjonalbudsjettet 2016.

utfordringar, meir omfattande engineering, diverse designendringar, akselerasjonskostnadar og større arbeidsmengde enn føresett, noko som har ført til utsett leveringstidspunkt av eininga frå leverandøren og følgjeleg utsett produksjonsstart. Kostnadsauken frå sist rapport er forårsaka av svekka kronekurs i forhold til vekslingskursar antekne ved PUD.

Rutil i Gullfaks Rimfaksdalen

Rutil i Gullfaks Rimfaksdalen har ein reduksjon i investeringsanslaget på 491 mill. kroner sidan PUD. Reduksjonen skuldast meir effektiv boring enn venta og optimalisering av modifikasjonar på Gullfaks A-plattformar.

Martin Linge

Investeringsanslaget for Martin Linge-prosjektet har auka med om lag 7,2 mrd. kroner sidan PUD. Sidan førre rapportering i fjor er anslaget auka med 3,7 mrd. kroner. Rettshavarane har bestemt å utsetje produksjonsstart med eitt år til januar 2018. Årsaka er forseinka detaljprosjektering av plattformoverbygget. Innløfting offshore og vidare samanstilling blir dermed forskyvd frå tredje kvartal 2016 til andre kvartal 2017. Utsettjinga har følgjekostnader knytte til å oppretthalde prosjektteamet og gjenforhandle kontraktar som får endra oppstart. Prosjektkostnaden aukar òg som følgje av svekka kronekurs i forhold til annan valuta, hovudsakleg mot amerikanske dollar og euro.

Polarled

For Polarled er det ein reduksjon i investeringsanslaget på om lag 3,3 mrd. kroner sidan PAD. Det er ingen store endringar i investeringsanslaget sidan same rapportering i fjor. Noko av reduksjonen i anslaget sidan PAD skuldast at ein del av prosjektet (Kristin gasseksportprosjekt) har blitt terminert. Vidare er det betydelege sprik i kostnadsutvikling mellom modifikasjonane på Nyhamna og sjøve Polarled-rørleidningen av prosjektet. Kostnadsanslaget for modifikasjonane på Nyhamna har auka betydeleg fordi arbeidet har fått større omfang og vekt. Dette skuldast i hovudsak manglande modning av teknisk underlag ved investeringsavgjerd, som igjen har fått følgjer for prosjekteringsanskaffingar og konstruksjonsarbeid. Kostnadsanslaget for rørleidningen har likevel falt meir, slik at prosjektet totalt sett har hatt ei betydeleg innsparing. Dette skuldast at

prosjektet har oppnådd lågare leverandørprisar og positive synergjar med andre røyrprosjekt.

Åsgard undervasskompresjon

For Åsgard undervasskompresjon har investeringsanslaget auka med om lag 3,2 mrd. kroner sidan godkjenning av endra PUD. Sidan same rapportering i fjor er anslaget auka med om lag 2 mrd. kroner. Auken i investeringane skuldast generelt auka kompleksitet. Det har gitt auke i prosjekteringstimar for havbotnutstyr inkl. kontrollsystem og meir omfattande arbeid med tilpassing av installasjonsfartøy. Prosjektet har òg erfart store kostnadsaukar på grunn av ein meir pressa leverandørmarknad siden PUD-innlevering.

Prosjekt som har start produksjon etter 1. august 2014

Oseberg Delta 2 har ingen endring i investeringsanslag frå anslaga i PUD.

Brynhild

Brynhild har ein auke i investeringsanslaget på om lag 3,3 mrd. kroner sidan PUD. Endringa frå same rapportering i fjor er ein auke på om lag 0,7 mrd. kroner. Auken frå PUD skuldast både auka kostnader med det flytande produksjonsskipet på Pierce-feltet som ligg på britisk sokkel og forseinka framdrift på bore- og kompletteringsoperasjonane. Siste års auke skuldast ytterlegare forseinkingar med boring og komplettering av produksjonsbrønnane og meirkostnader på produksjonsskipet. Feltet er no i produksjon og brønnane er ferdigstilte.

Bøyla

Bøyla har ein auke i investeringsanslaget på 480 mill. kroner i forhold til anslaget ved PUD. Sidan førre rapportering i fjor er anslaget auka med 293 mill. kroner. Auken skuldast hovudsakleg auka kostnader knytte til boring og komplettering av brønningar og kostnader knytte til undervassanlegget. Det er òg auka kostnader som følgje av forlenga prosjektoppfølgjing og kostnader knytte til modifikasjonar på Alvheim produksjonsskip.

Eldfisk II

Eldfisk II har ein auke i investeringsanslaget på 658 mill. kroner sidan PUD. Auken skyldast i all hovudsak auka borekostnader. Det er ingen store

endringar i investeringsanslaget sidan same rapportering i fjor.

Knarr

Knarr har ein auke i investeringsanslaget på om lag 1,9 mrd. kroner sidan PUD. Sidan same rapportering i fjor er anslaget redusert med om lag 2,5 mrd. kroner. Avviket frå PUD skuldast hovudsakleg endra design av produksjons- og lagereininga og høgare marknadsprisar. Reduksjonen sidan førre rapportering skuldast mindre komplikasjonar enn venta i ferdigstilling og oppkopling av produksjons- og lagereininga.

Valemon

Valemon har ein auke i investeringsanslaget på 2,3 mrd. kroner sidan PUD. Sidan same rapportering i fjor er anslaget redusert med 706 mill. kroner. Auken frå PUD skuldast hovudsakleg auka kostnader for å sikre forlenga levetid for Heimdal-plattformen, kompensasjon til Huldra for tilgang på røyrleidningskapasitet, og auka kostnader til leige av rigg og flotell. Reduksjonen skuldast at vederlag til Huldra-lisensen er redusert, som følgje av skatteeffektar.

Andre saker

Utbygging av Johan Sverdrup-feltet og oppfølging av Prop. 114 S og Innst 382 S (2014–2015)

Departementet har godkjent planane for Johan Sverdrup-feltets første byggjetrinn, jf. Prop. 114 S og Innst. 382 S (2014–2015). Rettshavarane i Sverdrup ser på ei endring av delar av oljerøyrtraseen, blant anna den delen som går over land, samanlikna med planane som departementet har godkjent. Operatøren sende konsekvensutgreiing av den moglege traseendringa på høyring i midten av september 2015. Dersom rettshavarane ønskjer å

endre traseen må dei søkje departementet om godkjenning.

Ved departementets godkjenning av planane vart det blant anna sett som vilkår at: «*rettighetshaverne på Johan Sverdrup-feltet skal senest i 2022 etablere en områdeløsning for kraft fra land som skal dekke hele kraftbehovet til feltene Johan Sverdrup, Edvard Grieg, Ivar Aasen og Gina Krog*».

Departementet vil årleg orientere Stortinget om status og framdrift for arbeidet med seinast i 2022 å etablere ei områdeløysning for kraft frå land til Sverdrup, Grieg, Aasen og Krog.

Oljedirektoratets vurdering er at det er mest føremålstenleg å sjå etableringa av områdeløysinga for kraft frå land i samanheng med utvikling av det andre byggjetrinnet på Sverdrup. Konseptval for Sverdrup sitt andre byggjetrinn er planlagt i fjerde kvartal 2015 og ei avgjerd om vidareføring er venta 2016. Etter timeplanen for etableringa av områdeløysinga, vil deling av kraftprofilar og tekniske data mellom dei involverte felte skje frå tredje kvartal 2015. Detaljerte kommersielle forhandlingar vil begynne i midten av 2016.

Kraftbehovet på Grieg-innretninga skal dekkjast med kraft frå land. Operatøren for Grieg-feltet er i gang med å utgreie alternative løysingar for å dekkje varmebehovet på innretninga etter at løysinga med kraft frå land er på plass. Stortinget vil bli orientert på eigna måte om departementets vidare behandling av den langsiktige løysinga for Grieg-innretningas varmebehov.

Eit delelement i Sverdrup-eigarane sitt arbeid med andre byggjetrinn er korleis dette byggjetrinnet sitt varmebehov bør dekkjast. Dette spørsmålet vil bli følgt opp gjennom konseptval og det påfølgjande arbeidet med planane for byggjetrinn 2. Departementet vil, fram mot innlevering av utbyggingsplanane, årleg orientere Stortinget om status for dette arbeidet.

6 Omtale av klima- og miljørelevante saker

Regjeringas klima- og miljøpolitikk byggjer på at alle samfunnssektorar har eit sjølvstendig ansvar for å leggje miljøomsyn til grunn for aktivitetane sine og for å medverke til at dei nasjonale klima- og miljøpolitiske måla kan bli nådde. Vidare har sektorstyresmaktene ansvar for å gjennomføre tiltak innanfor eigne område som trengst for å kunne nå måla i klima- og miljøpolitikken. For ei samla omtale av regjeringas klima- og miljørelevante saker, sjå Klima- og miljødepartementet sin fagproposisjon.

Klima- og miljøutfordringar i olje- og gassutvinning er utslepp til luft og til sjø. Vassdragsutbyggingar og andre energirelaterte utbyggingar kan føre med seg inngrep i natur- og kulturmiljø. Omsynet til miljø og berekraftig utvikling er og har alltid vore ein integrert del av den norske petroleums- og energiverksemda. Ei rekkje reguleringar medverkar til at det blir teke omsyn til miljøet i alle fasar av petroleumsverksemda og ved utbygging av fornybar energi. Det har gjennom fleire år blitt gjennomført omfattande tiltak.

Olje- og energidepartementet vil i 2016 følge opp innsatsområde i klimapolitikken og halde fram arbeidet for å følgje opp og forsterke klimaforliket gjennom teknologiutvikling, uttesting, FoU og energiomlegging på olje- og energiområdet.

6.1 Klima- og miljørelevante satsingar i budsjettet

Regjeringa vil at Noreg skal vere ein føregangsnasjon innan miljøvennleg produksjon og bruk av energi. For å styrkje utviklinga av miljøvennleg produksjon og bruk av energi er det grunnleggjande å ha langsiktige og stabile rammevilkår. Satsinga gjennom Enova er eit sentralt element i regjeringa sin miljø- og klimapolitikk på energiområdet. Enovas formål er å fremje ei miljøvennleg omlegging av energibruk og energiproduksjon og utvikling av energi- og klimateknologi. Verksemda skal bidra til å styrkje forsyningssikkerheita og redusere utsleppa av klimagassar. Enova tilbyr blant anna investeringsstøtte og råd-

gjeving og driv informasjonsverksemd for å stimulere aktørar til å investere i energi- og klimatiltak.

Regjeringa har styrka satsinga gjennom Enova ved å auke kapitalen i Fond for klima, fornybar energi og energiomlegging. Det er foreslått at fondet blir tilført 14,25 mrd. kroner i 2016. Dette vil gjere at fondet blir tilført 17,75 mrd. kroner meir enn ambisjonen i klimaforliket og vil bringe fondet opp på 67,75 mrd. kroner.

Regjeringa satsar breitt på å utvikle kostnads-effektiv teknologi for fangst og lagring av CO₂ og har ambisjon om å bidra til å realisere minst eit fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-fangst innan 2020, jf. regjeringas strategi for CO₂-handtering som vart lagt fram i Prop. 1 S (2014–2015) for Olje- og energidepartementet.

Regjeringa aukar løyvingane til forskning og teknologiutvikling innanfor energisektoren, mellom anna for å stimulere til auka investeringar i forskning og innovasjon i næringslivet og medverke til utvikling av miljøvennleg energiteknologi.

6.2 Klima- og miljøutfordringar

Klima- og miljøutfordringar i olje- og gassutvinning er utslepp til luft og til sjø. Vassdragsutbyggingar og andre energirelaterte utbyggingar kan føre med seg inngrep i natur- og kulturmiljø.

Utslepp til luft

Stasjonær forbrenning, inklusive olje- og gassutvinning, står for ein monaleg del av dei norske utsleppa til luft av karbondioksid (CO₂), nitrogenoksid (NO_x), flyktige organiske sambindingar utan metan (nmVOC), partiklar (PM) og polycykliske aromatiske hydrokarbon (PAH)².

Noreg skil seg frå andre land ved at ein stor del av det innanlandske stasjonære energiforbruket blir dekt av elektrisitet, og heile det innanlandske elektrisitetsforbruket er basert på vasskraft. Elektrisitet frå vasskraft medverkar til låge

² Alle utsleppstal er frå SSBs førebelse tal for utslepp til luft, 7. mai 2015

luftutslepp frå den innanlandske stasjonære energibruken. Dette inneber òg at Noreg har eit snevrare grunnlag for å redusere utsleppa frå elektrisiteitsproduksjon enn andre land. Utslepp frå innanlandsk energiforsyning og energi brukt til oppvarming av bygningar i 2014 var i underkant av 2,9 mill. tonn CO₂-ekvivalentar. Samla utgjør utslepp frå energisektoren innanlands og energi brukt til oppvarming av bygningar 5,4 prosent av dei totale utsleppa i Noreg.

Produksjon og bruk av elektrisk kraft kan variere mykje frå år til år som følgje av variasjonar i tilsig og temperatur. I år med lågt tilsig og relativt høge prisar på elektrisk kraft vil normalt bruken av alternative energiberarar, som fyringsolje, gass og biomasse, auke. Dette er ei viktig årsak til at utsleppa frå innanlands stasjonær energibruk varierer frå år til år.

På grunn av den særeigne samansetninga av norsk økonomi og at kraftproduksjonen på fastlandet er nær berre vasskraft, står verksemda på kontinentalsokkelen for ein vesentleg del av dei norske utsleppa av klimagassar. I 2014 sleppte petroleumsverksemda ut klimagassar tilsvarende 14,7 mill. tonn CO₂-ekvivalentar, inkludert utslepp frå brenning og prosessar på offshore- og landanlegg. Dette var ein auke på 6,5 prosent frå 2013. Auken har samanheng med auken i talet på bore-døgn på felt i produksjon og i leitefasen. Ein reknar med at utslepp av klimagassar frå petroleumsverksemda vil auke fram til rundt 2017 for deretter gradvis å minke.

Utslepp av CO₂ er den største kjelda til klimagassutslepp frå petroleumsverksemda. I 2014 var utsleppa av CO₂ om lag 13,8 mill. tonn. Av andre klimagassar blei det sloppe ut om lag 34 500 tonn metan (CH₄).

Petroleumsverksemda sleppte i 2014 ut 49 500 tonn NO_x (nitrogenoksid), ein reduksjon på om lag 2 700 tonn, det vil si over 5 prosent frå 2013. Utsleppa av NO_x frå petroleumsverksemda tilsvara om lag 33,5 prosent av dei totale NO_x-utsleppa i Noreg. Gassbrenning i turbinar, fakling av gass og dieselbruk på innretningane på kontinentalsokkelen er sentrale utsleppskjelder for NO_x.

Olje- og gassutvinning står for 31,3 prosent av dei samla norske nmVOC-utsleppa (flyktige organiske sambindingar utan metan), med utslepp i 2014 på 43 700 tonn. Sidan starten av 2000-talet er utsleppa av nmVOC frå petroleumsverksemda sterkt reduserte. Utsleppsreduksjonane er oppnådde som følgje av installering av anlegg for fjerning og gjenvinning av oljedamp på lagerskip og skytteltankarar.

Utsleppa av CO₂ frå olje- og gassutvinning tilsvara i 2014 om lag 11 200 tonn, ein auke på 200 tonn frå 2013. Det blei i 2014 sloppe ut om lag 800 tonn SO₂.

Utslepp til sjø

Dei siste åra har petroleumsverksemda gjennomført omfattande tiltak for å redusere utsleppa til sjø. Petroleumindustrien har investert milliardar og har gjennomført tiltak som har redusert utsleppa betydeleg. Utslepp av tilsette miljøfarlege kjemikalier frå norsk sokkel er reduserte med over 99 prosent dei siste ti åra. Nullutsleppsmålet blir rekna som oppnådd for tilsette kjemikalier.

Utsleppa til sjø frå petroleumsverksemda stammar i hovudsak frå den regulære drifta. Produisert vatn følgjer med oljen opp frå reservoaret og inneheld naturleg førekommande stoff frå reservoaret og restar av tilsette stoff. Det produserte vatnet blir reinsa før utslepp til sjø eller injisert igjen i undergrunnen. Det er ikkje påvist skadelege effektar på miljøet som følgje av utslepp av produsert vatn på norsk sokkel. Borekaks som inneheld olje og borevæske stod tidlegare for ein vesentleg del av oljeutsleppa frå aktiviteten. Den blir no injisert i eigna reservoar, eller teken til land for vidare behandling. Ein sideeffekt av å injisere produsert vatn og oljehaldig borekaks/-væske er auka energibruk og dermed utslepp til luft. Ilandføring av borekaks/-væske aukar transportbehovet og omfanget av avfallsbehandlinga på land.

Det er venta at voluma av produsert vatn vil auke fram mot 2020. Dette fordi dei store felta på norsk sokkel produserer meir vatn når dei blir eldre.

Akutte utslepp til sjø

Petroleumsverksemda har, i dei 50 åra med verksemd på norsk sokkel, ikkje ført til store akutte utslepp av olje som har nådd land, og talet på utslepp på over 1 kubikkmeter (m³) er avgrensa.

Det er ikkje påvist skadelege effektar på miljøet som følgje av utslepp til sjø frå petroleumsverksemda på norsk sokkel.

Inngrep ved utbygging av fornybar energi og nett

Vassdragsutbyggingar og andre energirelaterte utbyggingar kan føre med seg inngrep i natur- og kulturmiljø. Om lag ein tredel av vassdraga i Noreg er påverka av kraftproduksjon. Dei siste åra har ein større del av auken i produksjonen av

fornybar energi kome frå små vasskraftverk (opp til 10 MW).

Ved utnytting av fornybare energikjelder, og ved bygging av kraftleidningar, står ein overfor viktige avvegingar. Vegar, kraftleidningar og andre installasjonar i tilknytning til vind- og vasskraftverk vil påverke økosystem, naturverdiar og naturopplevingar. Ved utbygging av ny produksjon og nye kraftoverføringar er det viktig å finne dei beste løysingane ut frå ei heilskapleg avveging av miljø- og samfunnsomsyn.

6.3 Verkemiddel som har ein klima- og miljøeffekt

Regjeringa fører ein ambisiøs nasjonal klimapolitikk med ei langsiktig omstilling av Noreg til eit samfunn med låge utslepp innan 2050. Regjeringa sin miljøpolitikk på petroleums- og energiområdet er ambisiøs med omfattande bruk av verkemiddel. Ein ambisiøs politikk nasjonalt må bidra til å redusere utslippene globalt.

Noreg har stor vasskraftproduksjon og er blant verdas største eksportørar av olje og gass. Regjeringa vil foreine Noreg si rolle som stor petroleumsprodusent med ambisjonen om å vere ein leiande miljø- og klimanasjon. Noreg skal vere ein føregangsnasjon på miljø- og klimavennleg energibruk og produksjon.

Det er mogleg å auke miljø- og klimavennleg energiproduksjon, og energien kan brukast meir effektivt. For å styrkje utviklinga av fornybar kraftproduksjon og effektiv bruk av energi er det grunnleggjande å ha langsiktige og stabile rammevilkår.

Regjeringa vil fremje effektiv, klima- og miljøvennleg energiproduksjon, og samtidig sikre ei berekraftig forvaltning av kyst- og vassdragsnaturen. Det er eit viktig mål å syte for at den auka utbygginga av fornybar kraft skjer utan at naturmangfald eller store landskapsverdiar går tapt.

Forsking og utvikling knytta til fornybare energikjelder, miljø- og klimavennlege energiteknologiar og energieffektivisering er viktig for å nå måla. Forsking og teknologiutvikling medverkar òg til å gjere petroleumsverksemda meir miljøvennleg. Ny kunnskap og kompetanse i petroleums- og energisektoren vert brukt til å utvikle teknologi og løysingar som reduserer naturinngrep og utslepp av klimagassar.

Kostnadseffektiv verkemiddelbruk er eit berande prinsipp for forvaltninga av petroleumsressursane i Noreg. Derfor har petroleumssektoren i Noreg betalt CO₂-avgift sidan 1991 og i tillegg

vore ein del av det europeiske kvotesystemet for CO₂ sidan 2008. Sidan 1996 har kraft frå land vore vurdert i samband med alle nye eller reviderte utbyggingsplanar.

6.3.1 CO₂-handtering

Regjeringa prioriterer høgt arbeidet med å utvikle teknologiar og løysingar som kan medverke til å redusere klimagassutsleppa. Arbeidet med å utvikle kostnadseffektive løysingar for fangst og lagring av CO₂ er ein viktig del av denne satsinga.

Regjeringas tiltak omfattar eit breitt spekter av aktivitetar. Regjeringa sin strategi for CO₂-handtering, som vart presentert i statsbudsjettet for 2015, inkluderer forsking, utvikling og demonstrasjon, arbeidet med å realisere fullskala demonstrasjonsanlegg, transport, lagring og alternativ bruk av CO₂ og internasjonalt arbeid for å fremje CO₂-handtering.

Teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad (TCM) står sentralt i denne satsinga. Målet med teknologisenteret er å skape ein arena for målretta utvikling, testing og kvalifisering av teknologi for CO₂-fangst. I tillegg er det eit mål å medverke til å spreie kunnskap og erfaringar internasjonalt slik at kostnader og risiko for fullskala CO₂-fangst kan reduserast, og å medverke til å auke aksepten for CO₂-handtering som eit viktig klimatiltak. TCM vart offisielt opna i mai 2012 og det har vorte gjennomført kontinuerlege testaktivitetar ved anlegget sidan. Gassnova arbeider med planar for korleis ein kan nytte og vidareutvikle TCM på ein best mogleg måte.

CLIMIT-programmet for forsking, utvikling og demonstrasjon av teknologi for CO₂-handtering og ordninga med forskingssenter for miljøvennleg energi (FME) vil òg spele viktige roller i statens arbeid med CO₂-handtering.

Regjeringa har ein ambisjon om å realisere minst eitt fullskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂ innan 2020. I 2015 er det gjennomført ei kartlegging av moglegheitene for fullskala CO₂-handtering i Noreg. Studien syner at Norcem, Yara og Energigjenvinningsetaten i Oslo kan vere interesserte i å gjennomføre vidare studiar. Regjeringa har bestemt å setje i gang arbeidet med meir detaljerte moglegheitsstudiar av fullskala demonstrasjonsanlegg for CO₂-handtering i Noreg. Arbeidet inneber å studere løysingar for fangst, transport og lagring av CO₂.

Olje- og energidepartementet har sidan 2008 leia arbeidet med oppfølginga av handlingsplanen for å fremje utvikling og bruk av CO₂-handtering internasjonalt. Målsetjinga for arbeidet er å få

aksept for fangst og lagring av CO₂ som eit viktig klimatiltak, å etablere ei brei forståing for reduksjonspotensialet som følgjer av teknologien og å medverke til at teknologien blir teken i bruk utanfor Noreg.

Det er oppretta ei rekkje regionale og internasjonale samarbeid der Noreg ved Olje- og energidepartementet deltek. Mellom anna deltek departementet i North Sea Basin Task Force og Carbon Sequestration Leadership Forum. Vidare samarbeider Noreg tett med EU og deltek i ei rekkje av EUs organ og fora, retta mot mellom anna utvikling av rammer og regelverk for sikker fangst og lagring av CO₂ i tillegg til generelt å fremje CO₂-handtering som eit klimatiltak.

6.3.2 Energi og vannressursar

Energiomlegging, energi- og klimateknologisering

Enova og Energifondet har sidan etableringa i 2001 vore ein viktig del av arbeidet for ei langsiktig og miljøvennleg omlegging av energibruk og energiproduksjon. Formålet til Enova er å fremje ei miljøvennleg omlegging av energibruk og energiproduksjon og utvikling av energi- og klimateknologi, og å styrkje forsyningsikkerheita og redusere utsleppa av klimagassar.

Enova tilbyr blant anna investeringsstøtte og rådgiving og driv informasjonsverksemd for å stimulere aktørar til å investere i energi- og klimatiltak. Mellom anna skal Enova forvalte ei satsing på klimateknologi. Målet med satsinga er å redusere klimagassutslepp og støtte opp under utviklinga av energiomlegging på lang sikt gjennom å utvikle og ta i bruk teknologiar som kan medverke til dette. Det er lagt til grunn at satsinga blir retta inn mot utvikling av ny teknologi og støtte til teknologiar nær marknadsintroduksjon. Mellom anna skal Enova kunne gi støtte til investeringar i fullskala produksjonslinjer i industrien. Enova sitt mandat blei i 2015 gjennom eit tillegg til avtala med departementet utvida til å omfatte transportsektoren. Gjennom denne utvidinga omfattar Enova si verksemd aktivitetar som står for over tre fjerdedelar av energibruken og utslepp av klimagassar i Noreg. Enova har i den samanhengen fått eit nytt sjuande hovudmål som seier at Enova skal medverke til å redusere klimagassutsleppa i transportsektoren.

Det er fleire tiltak som, saman med satsinga gjennom Enova, er med på å byggje opp under ei miljøvennleg omlegging av energibruk og energiproduksjon og utvikling av energi- og klimateknologi. Kvotesystemet og CO₂-avgiftene er viktige.

Fleire andre miljøavgifter og særavgifter knytte til energi medverkar òg til å påverke energibruken. Det er innført energistandardar og energimerkeordningar for ei rekkje produkt. Det er òg innført strenge forskrifter med krav til energibruken i nye bygg og ved større rehabiliteringar, og det er innført krav om energimerking ved sal, utleige og nyoppføring av bygningar. Enova si verksemd grensar opp mot og kompletterer dei andre delane av verkemiddelapparatet. Enova samarbeider med blant anna NVE, Statnett SF, Miljødirektoratet, Innovasjon Noreg og Noregs forskingsråd for å sikre ei god koordinering av verkemiddelapparatet.

Bruken av fyringsolje har minka dei siste åra og resultert i reduserte utslepp. Dei viktigaste elementa i politikken for å avgrense bruken av olje i stasjonær energiforsyning generelt, og for å redusere utslepp av CO₂ spesielt, er avgifter og kvotar på bruk av fossile brensel. Grunnavgifta på mineralolje blei auka med over 50 prosent frå og med 1. januar 2015. I tillegg er støtteordningar i regi av Enova viktige. Enova støttar utbygging av fjernvarme og lokale energisentralar, som både erstattar eksisterande oppvarmingsbehov og dekkjer nytt behov som oppstår ved nybygg. I nokre tilfelle kan varmen erstatte oppvarming frå olje, i andre tilfelle frå elektrisitet og andre energibærarar. Enova har estimert at dei samla direkte utsleppsreduksjonane knytte til alle prosjekta kontraktfesta i 2014 var 106 000 tonn CO₂-ekvivalentar, der 19 00 tonn CO₂-ekvivalentar av reduksjonen kom frå bedrifter i kvotepliktig sektor.

Straumkundar skal få installert nye avanserte måle- og styringssystem (AMS) i åra framover. Nettselskapa skal ha avslutta utrullinga av AMS innan 1. januar 2019. Dei nye straummålarane registrerer straumforbruket kvar time og sender automatisk informasjon om forbruket til nettselskapet. Dette gir ei meir nøyaktig avrekning av forbruket og er dessutan venta å gjere kundane meir merksame på sitt eige straumforbruk. AMS kan òg gi straumkundane betre høve til å styre eige bruk og tilpasse straumbruket til variasjonar i straumprisen. AMS vil gjere det mogleg for nettselskap, kraftleverandørar og andre å tilby ulike tilleggstenester som utnyttar AMS-målarane. Det kan vere snakk om avtaler som inneber automatisk avgrensing av effektuttak, til dømes avtale om å kople ut tank for varmtvatn eller varmekablar i toppplastimar. AMS vil gi nettselskapa betre datagrunnlag slik at dei kan optimalisere drifta og investeringane i nettet.

Målet i EU er etter fornybardirektivet 20 prosent fornybar energi i 2020. Noreg har teke på seg ei plikt til å auke til 67,5 prosent fornybar energi i

2020. Dette er den klart høgaste fornybargraden i Europa. SSB har rekna ut at Noreg hadde 64,5 prosent fornybar energi i 2012. Direktivet pålegg alle land å leggje fram ein nasjonal handlingsplan som viser korleis dei skal nå dei nasjonale mål sine. Den norske handlingsplanen blei sendt til ESA i juni 2012.

Eit viktig verkemiddel for å nå det norske målet på 67,5 prosent under fornybardirektivet er den sams norsksvenske marknaden for elsertifikat. Ordninga med elsertifikat starta opp 1. januar 2012. Det samla målet for ny fornybar elektrisitet i den sams elsertifikatmarknaden er 28,4 TWh i år 2020. Noreg og Sverige er ansvarlege for å finansiere halvparten av målet kvar, uavhengig av kor produksjonen kjem. Av produksjonen som inngår i målet på 28,4 TWh er det pr. 1. juli 2014 godkjent anlegg med ein normalårsproduksjon tilsvarende 7,9 TWh. Av dette er anlegg med ein normalårsproduksjon på 1,2 TWh bygde i Noreg og anlegg med ein normalårsproduksjon på 6,7 TWh bygde i Sverige. I Noreg er det i tillegg godkjent anlegg under overgangsordninga med ein normalårsproduksjon på 0,7 TWh.

Departementet har gitt konsesjon til Statnett for tilrettelegging av kraftutveksling med Tyskland og Storbritannia. Nye utanlandssamband skal etablerast i den grad dei er samfunnsøkonomisk lønnsame. På lik linje med andre kraftoverføringsanlegg krev utanlandssamband viktige avvegingar med omsyn til miljøet. Sambanda har òg ein verknad på kraftsystema i landa vi knyter oss til.

Miljøomsyn ved vassdrags- og energiverksemnd

Miljøomsyn i samband med vassdrags- og energiverksemnda er teke vare på gjennom sektorlovgevinga, plan- og bygningslova, forureiningslova, naturmangfaldlova og vassforskrifta.

Kapasiteten i konsesjonsbehandlinga i NVE er styrkt monaleg dei siste åra. Det er viktig å sjå prosjekta i samanheng for å finne dei totalt sett beste løysingane. Det blir derfor søkt å få til ei mest mogleg samordna behandling av prosjekt i same område, og mellom nett og produksjon.

NVE sitt miljøtilsyn kontrollerer at miljøkrav som er fastsette i konsesjonar blir etterlevde, både i anleggs- og driftsfasen. Ei viktig oppgåve er òg godkjenning og oppfølging av detaljplanar for vassdrags- og energianlegg.

Verneplan for vassdrag er viktig for å sikre eit representativt utval av vassdragsnaturen i landet. Vernet gjeld først og fremst mot kraftutbygging, men verneverdiane skal òg takast omsyn til ved andre inngrep. Ved den avsluttande suppleringa

av Verneplanen, jf. St.prp. nr. 53 (2008–2009), blei det som ledd i vern av Vefsna fastsett at det skulle etablerast eit planprosjekt i vassdraget. Den regionale planen for Vefsna blei vedteken av fylkestinget i Nordland i 2014. Prosjektet har sett på moglegheitene for mindre, skånsam kraftproduksjon i sidevassdrag, der dette ikkje er i strid med verneverdiane. OED har medverka med om lag 3 mill. kroner i planmidlar fordelt over planperioden frå 2011 til 2014.

Kunnskap og systematisk oversyn over viktige område for truga arter og naturtypar er ein føresetnad for å stanse tapet av norsk naturmangfald. OED og NVE medverka i arbeidet med Nasjonalt program for kartlegging og overvaking av biologisk mangfald og Artsdatabanken. Føremålet med programmet er å tette hol i kunnskapen og medverke til at data over naturmangfald blir samla i nasjonale databasar.

Gjennomføringa av EUs vassdirektiv med tilhøyrande forvaltingsplanar er viktig for å fremje ei heilskapleg forvaltning av vassressursane, og OED vil saman med NVE medverke aktivt til dette. NVE har gitt innspel til forvaltingsplanane. Vidare har NVE ei rolle i oppfølging av godkjente forvaltingsplanar og utvikling av nasjonalt verk-tøy og rettleiing. NVE har delteke med kunnskap om vassdraga, relevante miljøtiltak, hydrologisk overvaking og oversikt over konsesjonsvilkår. Departementet har i 2014 medverka til forskning innan miljøkonsekvensar og miljøtiltak i vassdrag påverka av vasskraft.

OED og KLD har gitt nasjonale føringar for korleis miljømåla skal setjast i regulerte vassdrag. Ved eventuelle framtidige miljøpålegg må den samfunnsmessige verdien av miljøomsyn vere større enn det samfunnsmessige tapet knytt til redusert energiproduksjon.

6.3.3 Petroleumsverksemnda

Omsyn til miljø er ein integrert del av forvaltninga av dei norske petroleumsressursane. Miljøreguleringar skjer på alle stadium av verksemnda; frå vurdering av om eit område skal opnast for petroleumsverksemnd, ved leiting, ved vurdering av korleis eit felt skal byggjast ut, ved spesifikke løyve knytte til drifta av feltet, ved årlege endringar av desse og fram til avslutting av produksjon og disponering av innretningane. Dette sikrar eit omfattande system der alle relevante styresmakter er med.

Utsleppa frå petroleumsverksemnda i Noreg blir regulert gjennom fleire lover, mellom anna petroleumslova, CO₂-avgiftslova, særavgiftslova,

klimakvotelova og forureiningslova. Oppdateringar av forvaltingsplanar og nye konsekvensutgreiingar med oppdatert kunnskap, gjer at ei avgjerd kan treffast på eit best mogleg faktagrunnlag. Høyringsrundar gir alle aktørar høve til å bli høyrde. I tillegg har styresmaktene høve til å treffe enkeltvedtak, til dømes ved godkjenning av utbyggingsplanar.

Utsleppa frå petroleumssektoren til luft er stort sett avgassar frå brenning av gass i turbinar, fakling av gass og brenning av diesel. Desse avgassane inneheld mellom anna CO₂ og NO_x. Andre stoff som blir sleppte ut er nmVOC, metan (CH₄), karbonmonoksid (CO) og svoveldioksid (SO₂).

I samsvar med dei overordna prinsippa for klimapolitikken i Noreg, er petroleumssektoren omfatta av sterke økonomiske verkemiddel, som CO₂-avgift og EU sitt klimakvotesystem (EU ETS). Samla gjer desse at næringa betaler ein høg pris på utslepp som legg til rette for kostnads-effektive utsleppsreduksjonar. Vidare må selskapa betale avgift for sine utslepp av NO_x eller slutte seg til miljøavtala mellom den norske stat og næringsorganisasjonane.

Verkemidla overfor petroleumsverksemda har resultert i at det er gjennomført omfattande tiltak som direkte eller indirekte har gitt lågare utslepp av klimagassar. Avbrenning av overskots-gass har aldri vore tillate på norsk sokkel, og brenning av gass i fakkel er berre tillate når det er nødvendig av tryggleiksgrunnar. Tillating til slik brenning blir gitt etter løyve frå Olje- og energidepartementet. Fakkel stod i 2013 for om lag 12 prosent av CO₂-utsleppa frå petroleumsverksemda.

Utnytting av stordriftsfordelar som legg til rette for energieffektiv drift, har alltid vore eit viktig omsyn for aktiviteten på sokkelen. Nye utbyggingar baserer seg på best tilgjengeleg teknologi.

Kombinasjonen av både CO₂-avgift og kvoteplikt betyr at sektoren står overfor ein høg pris på utslepp, noko som gir næringa ei sterk eigeninteresse i å redusere CO₂-utsleppa sine. CO₂-avgifta vart auka til om lag 400 kroner per tonn som følgje av klimaforliket, jf. Innst. 390 S (2011–2012). Prisen på klimagassutslepp på sokkelen er, med dagens kvotepris og avgiftssats, om lag 490 kroner per tonn CO₂. Prisinga av utslepp har gitt store resultat i form av reduserte utslepp frå norsk sokkel, anslått til 5 mill. tonn CO₂-ekvivalenter årleg.

Ved behandlinga av Innst. S. nr. 114 (1995–1996) vedtok Stortinget at det ved alle nye feltutbyggingar skal leggast fram ei oversikt over

energibehov og kostnadene ved å nytte kraft frå land framfor gassturbinar. Kraft frå land skal vurderast av operatøren og følgjast opp av myndighetene i samheng med behandling av kvar enkelt ny plan for utbygging og drift. Ein føresetnad for ei løysing med kraft frå land er at det er sikra utbygging av tilstrekkeleg ny kraft eller at det blir ført fram tilstrekkeleg nytt nett slik at det ikkje oppstår regionale ubalansar på utbyggingstidspunktet. Samtidig må ein ta vare på naturmangfaldet og omsynet til tiltakskostnadene.

Det er for fleire felt vedteke å dekkje energibehovet med kraft frå land. Felta Ormen lange, Snøhvit, Troll, Gjøa, Valhall og Goliat får alle kraft frå land i dag. I tillegg vil Martin Linge få kraft frå land når dette feltet kjem i produksjon. I 2012 kom om lag 48 prosent av den norske gasseksporten frå felt med kraftforsyning frå land. Johan Sverdup-feltet vil bli forsynt med kraft frå land frå produksjonsstart. Ei områdeløysing for kraft frå land til felta Johan Sverdrup, Edvard Grieg, Ivar Aasen og Gina Krog på Utsirahøgda vil bli etablert innan 2022.

Dei teknologiske og økonomiske konsekvensane av ei kraft frå land-løysing varierer sterkt frå utbygging til utbygging. Kraft frå land krev store investeringar og vil som oftast berre vere realistisk ved enkelte større, sjølvstendige utbyggingar eller større ombyggingar av store felt. Kraft frå land til eksisterande innretningar generelt er svært kostbart. Gitt variasjonen i konsekvensar, er det avgjerande å ta stilling til spørsmålet om bruk av kraft frå land ved behandlinga av den enkelte utbygging.

6.3.4 Forsking og utvikling

Regjeringa si satsing på forskning og utvikling (FoU) i energi- og petroleumssektoren er eit sentralt element i ambisjonen om at Noreg skal vere ein føregangsnasjon innan miljøvenleg energibruk og -produksjon. Satsinga medverkar til å utvikle og ta i bruk nye teknologiar og løysingar og til ei effektiv og berekraftig utnytting av dei norske energi- og petroleumsressursane. Samtidig skal støtte til FoU auke moglegheitene for norsk næringsliv og kompetanse til å konkurrere i ein internasjonal marknad innan miljø- og klimavenlege energiløysingar.

OED er den største bidragsytaren når det gjeld finansiering av miljø- og klimarelevant forskning og utvikling gjennom Noregs forskingsråd.

Boks 6.1 Prosjekteksempel miljøvennleg energiforskning

I Noreg finst det i dag fleire tusen høgspenningsbrytarar med SF₆-gass. SF₆ (svovelhexafluorid) er ein syntetisk framstilt, svært stabil og tung gass, med særleg gode elektrisk isolerande og brannhemmande eigenskapar. SF₆-gass er samtidig den sterkaste klimagassen ein kjenner til, med ein klimaeffekt som er 23 900 gonger sterkare enn CO₂. Sidan 2006 har gassen vore forboden i EU, bortsett frå til bruk i høgspenningsbrytarar. EU har difor sett fabrikantane av slikt utstyr under press, for å få utvikla alternativ. Utfordringa er å gjere brytarane like kompakte og sikre som ein SF₆-brytar.

ABB er ein av produsentane som har gjort store framsteg, men som framleis har eit stykke att før eit fullverdig alternativt er klart. Teknologisenteret til ABB PP MV i Skien er global leiar i teknologiutvikling for brytaranlegg. Med støtte frå ENERGIX studerer ein dei fysiske prosessane og materialteknologiske moglegheitene. Målet er å utvikle modellar som er så kompakte at ein enkelt kan byte ut innmaten til dagens SF₆-brytere, samtidig som brytaranlegga skal vere like effektive, sikre og rimelege som dei som blir erstatta.

Energiforskning

Offentleg støtte til energiforskning skal medverke til ei effektiv utnytting av nasjonale energiressursar og til ei effektiv, robust og miljøvennleg kraft- og energiforsyning i Noreg. Satsinga skal medverke til å utvikle miljøvennelege produkt, tenester og prosessar, mellom anna nye teknologiar for fornybar energi, energieffektivisering og CO₂-handtering. Den offentlege satsinga på energiforskning skal òg medverke til å byggje opp kunnskap av samfunnsfagleg karakter, eksempelvis om effektar av klimaendringar på energiområdet (auka nedbør, flaum, redusert oppvarmingsbehov, etc.). Energi21 er styresmaktene og næringa sin strategi for FoU i energisektoren. Miljøvennleg energiproduksjon og energieffektivisering står sentralt i mandatet for strategien. Ein revidert Energi21-strategi blei lagt fram hausten 2014. Vasskraft og fleksible energisystem er løfta fram som to viktige tilrådde satsingsområde. Vidare vert solkraft, havvind, energieffektivisering og CO₂-handtering tilrådde som prioriterte innsatsområde.

I 2016 foreslår Regjeringa å styrkje Forskingssentra for miljøvennleg energi (FME) med 40 mill. kroner. FME-ordninga har som føremål å samle dei beste forskingsmiljøa i landet om ei felles satsing på utvalde tema på energiområdet. Senter er etablerte innan fangst og lagring av CO₂, vindkraft til havs, meir effektiv energibruk i bygningar, solceller, bioenergi og miljøriktig utvikling av fornybar energi og energipolitikk. Den styrka satsinga, fell saman med at dei åtte første FME-ane blir avslutta i 2016/2017 og at Forskingsrådet har utlyst midlar til etablering av nye senter.

ENERGIX er Forskingsrådet sitt store, målretta program innan fornybar energi, effektiv energibruk, energisystem og energipolitikk, og miljø- og klimavennleg transport. Programmet skal medverke til utviklinga av eit heilskapleg energisystem som tek omsyn til berekraft og naturmiljøet. Om lag to tredelar, 234 mill. kroner, av det samla budsjettet i 2014 blei finansierte av OED. Programmet mottok løyvingar frå i alt seks departement.

Noreg har, blant anna gjennom arbeidet med teknologisenteret for CO₂-fangst på Mongstad, teke ei internasjonal leiarrolle i utviklinga av teknologi for CO₂-handtering. CLIMIT er det offentlege støtteprogrammet for FoU og demonstrasjon av teknologiar for fangst og lagring av CO₂ frå fosilt basert kraftproduksjon og industri. Programmet er administrert av Gassnova SF i samarbeid med Noregs forskingsråd. CO₂-handtering har potensial til å bli eit av dei viktigaste globale klimatiltaka, men det er mange spørsmål som må løysast. På kort sikt er CLIMIT retta mot å kvalifisere og få ned kostnader knytte til CO₂-handtering og etablere metodar for sikker geologisk lagring av CO₂. På sikt vil det vere viktig å kunne betre eller utvikle teknologiar med potensial for høgare verknadsgrad og lønsemd.

Petroleumsforskning

Offentleg støtte til FoU og kompetansebygging i petroleumssektoren er viktig for å sikre ei effektiv og miljøvennleg utnytting av petroleumsressursane og samtidig medverke til utvikling av den norske petroleumsnæringa som vår fremste høgteknolo-

giske kunnskapsindustri. Satsinga medverkar til å byggje opp kunnskap og utvikle nye, meir miljøvenlege teknologiar og løysingar. Redusert miljøpåverknad og reduserte klimagassutslepp er viktig målsetjingar i petroleumsforskningsprogramma PETROMAKS 2, DEMO 2000 og PETROSAM 2. Den nasjonale teknologistrategien for petroleumsverksemda i Noreg, OG21, vart etablert i 2001. Fire teknologiområde er trekte fram: Energieffektiv og miljøvenleg teknologi, leiting og auka utvinning, kostnadseffektiv boring og intervensjon, og framtidens teknologi for produksjon, prosessering og transport. Strategien vil bli revidert i 2016. Den reviderte strategien vil framleis ha betydeleg merksemd mot klima, energieffektive og utsleppsreduserande løysingar i den nasjonale petroleumsforskinga.

Regjeringa foreslår å styrkje petroleumsteknologiprogrammet DEMO 2000 med 100 mill. kroner i 2016. Satsinga på utvikling og demonstrasjon av nye petroleumsteknologiar er viktig for å sikre ei effektiv og miljøvenleg utnytting av petroleumsressursane. Ei undersøking frå 2015 viser at om lag 60 prosent av prosjekta i programma PETROMAKS 2 og DEMO 2000 har potensial for meir energieffektive løysingar og reduserte utslepp til luft. I tillegg har nesten 50 prosent av alle prosjekta andre miljøgevinstar, som til dømes reduserte utslepp til sjø. Undersøkinga tek føre seg prosjekt som blei starta i perioden 2012–2014.

2014 var det første heile driftsåret for dei nye forskings- og kompetansesentra ARCEX og National IOR Centre. ARCEX har som eit hovudmål å utvikle meir miljøvenleg teknologi for leiting etter olje og gass i Arktis. Det vert òg lagt vekt på

Boks 6.2 Prosjekteksempel petroleumsforsking

Eit prosjekt som har forska fram meir klimavenleg teknologi med støtte frå Forskingrådet er Resonator. Resonator er ei grunderbedrift med fem tilsette som har sitt utspring frå forskingsmiljøa ved NTNU. Resonator har motteke midlar frå programma PETROMAKS og DEMO 2000 for å utvikle teknologi som gjer boreprosessen og med det sjølve utvinninga av olje og gass meir energieffektiv. Raske boring reduserer energibruken og gir lågare kostnader. Vidare er dette ein elektrisk prosess som reduserer utsleppa. Teknologien Resonator har utvikla kan òg nyttast til å utvikle geotermisk energi. Dette viser det store potensialet for å overføre kunnskap frå petroleumssektoren til den fornybare energinæringa.

å skaffe fram ny kunnskap om økosystema for å analysere miljøpåverknad og miljørisiko. IOR-senteret utviklar metodikk for å kunne velje dei beste og mest energieffektive og miljøvenlege injeksjonsmetodane for ulike felt. OED løyvde òg i 2014 midlar til programmet PROOFNY, som ser på langtidsverknader av utslepp til sjø frå petroleumsverksemda, og til SEAPOP, som skaffar fram grunnleggjande kunnskap om norsk sjøfugl og kartlegg og overvakar sjøfuglbestandar i Noreg.

7 Olje- og energidepartementets beredskapsarbeid

Olje- og energidepartementet (OED) har det overordna ansvaret for viktige samfunnsfunksjonar og beredskapsområde knytte til kraftforsyninga. OED har ansvar og oppgåver knytte til å førebygge skade som følgje av brot på dammar, flaum og skred. Departementet har sektoransvar for olje- og gassaktivitetane på kontinentalsokkelen og på land. Arbeids- og sosialdepartementet har regelverks- og tilsynsansvar for HMS, inkludert beredskap, i petroleumsvirksemda. OED har òg ansvar for departementets eigen beredskap og for å vere budd på å ta del i sentral handtering ved nasjonale kriser.

7.1 Forsyningstryggleik for elektrisitet

Stabil og effektiv kraftforsyning er rekna som ein sentral del av Noregs kritiske infrastruktur. Tilgang på elektrisk kraft blir stadig viktigare for å kunne halde ved lag normal aktivitet i samfunnet. Stabil og sikker elektrisitetforsyning er òg av stor verdi for å sikre kritiske samfunnsfunksjonar i krisesituasjonar, og for å halde ved lag landet si forsvarsevne under beredskap og i krig.

Det operative ansvaret for kraftforsyningsberedskapen er delegert til Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE), som er beredskapsstyresmakt etter energilova kapittel 9. NVE leier Kraftforsyningas beredskapsorganisasjon (KBO), der alle einingane i kraftforsyninga deltek.

Ved problem over kortare tid med å balansere forbruk og tilgjengeleg forsyning (effektmangel) har Statnett som systemansvarleg fullmakt til å treffe nødvendige tiltak.

Statnett har vidare ansvaret for å greie ut og utvikle nødvendige verkemiddel for å sikre momentan balanse gjennom ein svært vanskeleg kraftsituasjon (SAKS) i nær kontakt med energistyresmaktene. Forslag til tiltak skal leggjast fram for NVE for godkjenning. Statnetts tiltak er mobile gasskraftverk og energiopsjonar. Tiltaka skal berre brukast i svært vanskelege kraftsituasjonar der faren for rasjonering er stor.

Ved langvarig mangel på evne til å dekkje behovet for elektrisk kraft, kan styresmaktene

innføre rasjonering, det vil seie å tvangsutkople forbruk og rekvirere produksjon. Rasjonering blir eventuelt vedteke av OED etter råd frå NVE.

7.2 Forsyningstryggleik for drivstoff

Ved eventuell svikt i tilførselene til OECD-området, blir det ytt bidrag til eventuelle krisehandteringsplanar initiert av IEA for å dempe skadeverknadene av underskotet. Aktuelt tiltak for krisehandtering nedstraums er trekk i beredskapslager av petroleumprodukt. Oljeselskap som produserer (raffinerer) eller importerer petroleumprodukt, er lovpålagte å halde beredskapslager tilsvarende 20 dagars normalforbruk. Ved behov, det vil seie ved ein svikt i leveransane til den norske marknaden eller på verdsmarknaden, kan styresmaktene påleggje selskapa å selje frå desse lagra.

7.3 Forsyningstryggleik for gass

Norsk petroleumsvirksemd er viktig for ei påliteleg energiforsyning til Europa. Norsk gass dekkjer om lag 20 prosent av det totale europeiske gassforbruket. Departementet er på si side ansvarleg for å utforme eit ressursforvaltningssystem (rammeverk) som skal syte for ei best mogeleg forvaltning av olje- og gassressursane på norsk sokkel. Rettshavarane er gitt ansvar for utvikling, produksjon og sal av norsk olje og gass. Rammeverket er utforma for å sikre at aktørane har best mogeleg evne til å oppfylle dette.

Det er oljeselskapa og Gassco AS som har det operative ansvaret for leveransetryggleik for gass. Oljeselskapa si evne til å yte leveransetryggleik knyter seg både til enkeltfelt på sokkelen, den samla feltporteføljen til selskapa og evna deira til å sikre seg nedstraums ved kommersielle arrangement, gasslager med meir.

Gassco er som operatør for transport- og behandlingsanlegga for gass på vegner av eigarane i Gassled, underlagt petroleumsløvgivinga. Forsyningstryggleik er ein integrert del av drifta deira, og risikostyring og beredskapsarbeid ein

naturleg del av operatørrolla. Arbeidet er regulert av lov- og forskriftsverk, avtaler med interessentskapet Gassled og avtaler med skiparane i systemet, og Gassco si koordinerande rolle i leveransane for gass. Gassco er ansvarleg for kvaliteten på transportnettet og utfører inspeksjonar og vedlikehald.

Ved ei hending med konsekvensar for helse, miljø eller tryggleik (HMS) rapporterer operatøren til Petroleumstilsynet. Petroleumstilsynet rapporterer vidare til blant anna Oljedirektoratet (OD).

7.4 Skred og vassdrag

Det operative ansvaret og gjennomføringa av statlege oppgåver knytte til å førebyggje skade som følgje av brot på dammar, flaum og skred, er delegert til NVE.

NVE har ansvar for å sjå til at tiltakshavarar planlegg, byggjer og driv vassdragsanlegg slik at tryggleiken for menneske, miljø og eigedom blir teken vare på, og at det blir utarbeidd beredskapsplanar for å handtere større hendingar. NVE kan gi pålegg til eigar av vassdragsanlegg om å gjennomføre tiltak for å avgrense skadar. NVE kan også sjølv setje i verk tiltak når det er særskilt fare for alvorleg skade.

NVE gir hjelp og rettleier kommunane med å førebyggje skadar frå flaum, erosjon og skred. Oppgåvene inneber å kartleggje og informere om fareområde, gi faglege råd og retningsliner for kommunal arealplanlegging, gi kommunar fagleg og økonomisk hjelp til planlegging og gjennomføring av sikringstiltak, overvake og varsle flaum og

skredfare. I tillegg gir NVE råd til kommunar og politi under beredskaps- og krisesituasjonar.

7.5 Sentral krisehandtering og departementets eigen beredskap

I «Kgl.res 15. juni 2012 – Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, tilsynsfunksjon og sentral krisehandtering (samordningsresolusjonen)» kap. IV, er det stilt krav til departementa sitt arbeid med samfunnstryggleik og beredskap.

For å medverke til eit godt arbeid med samfunnstryggleik og beredskap, i både førebygging og handtering, skal departementet gjennom godt eigna beredskapsplanverk, robust organisering og hyppige og relevante øvingar, vere førebudd på å:

- møte alle typar kriser i eigen sektor effektivt og profesjonelt
- yte bistand til andre departement når det trengst
- ta rolla som leiardepartement

OEDs planverk for krisehandtering skal dekkje ulike typar kriser som OED kan bli involvert i både i sektor og ved kriser som gjeld departementet sjølv.

OED har gjennomført og planlagt for relevante beredskapsøvingar i 2015, det vart blant anna gjennomført ei nasjonal øving på IKT-hendinger. Departementet vil føre vidare dette arbeidet i 2016.

8 Utgreiing om likestilling og oppfølging av IA-avtala

Likestillingslova pålegg offentlege styresmakter skjerpa aktivitetsplikt for å fremje likestilling mellom kjønna på alle samfunnsområde. Olje- og energidepartementet har tidlegare gått gjennom alle budsjettområda i departementet, og utført ei vurdering av likestillinga innanfor departementet sine budsjettområde. Departementet har ikkje funne løyvingar som eignar seg for spesielle kjønns- og likestillingsanalysar.

Olje- og energidepartementet

Likestillingsperspektivet blir frå departementet si side jamleg fokusert i personalpolitikk, lønnspolitikk og tilpassingsavtale. Arbeidet for likestilling er ein integrert del av verksemda.

- Den enkelte leieren i departementet skal medverke til at kvinner og menn får likeverdige arbeidsoppgåver og høve til fagleg og personleg utvikling i departementet.
- Kompetansegivande oppgåver og tiltak skal fordelast slik at det medverkar til likestilling mellom kvinner og menn.
- Departementet skal ha en lønnspolitikk som medverkar til å fjerne eventuelle kjønnsrelaterte lønnsforskjellar på alle nivå.
- Omsynet til likestilling skal vere eitt av kriteria som blir lagt til grunn ved rekruttering til ledige stillingar.
- Årleg personalstatistikk skal gi oversikt over aktuelle likestillingsrelaterte spørsmål i departementet.

Oljedirektoratet

Likestillingsperspektivet blir frå Oljedirektoratet (OD) si side jamleg fokusert i personalpolitikk, lønnspolitikk og tilpassingsavtale. Arbeidet for likestilling er ein integrert del av verksemda.

Rekruttering: Det skal i tilsetjingsprosessar rettast merksemd mot å halde ved lag ei jamn fordeling mellom kvinner og menn ved rekruttering til OD. Det skal rettast merksemd mot søkjarar

med annan etnisk bakgrunn og kandidatar med nedsett funksjonsevne.

Forfremjing: Etatsleiar skal oppmode kvinner til å melde si interesse for direktørfunksjonar.

Utvikling: Leiinga skal ha fokus på den einskilde sin faglege utviklingsplan ved bemaning av lag. Leiinga skal i aktuelle tilfelle oppmode kandidatar til å melde interessa si for å gå inn i aktuelle lag i tråd med den faglege utviklingsplanen. Leiinga og fagkoordinatorar skal fokusere likestillingsaspektet ved bruk av opplæringsmidlar. Leiinga har temaet likestilling som årleg fokus.

Lønn og arbeidstilhøve: Kollektiv leiing skal ha fokus på å finne årsaker til dokumenterte lønnsforskjellar mellom kvinne/mann med tanke på å justere lønnsnivået der det finst grunnlag for å gjere det.

Trakassering og vern: Det blir gjennomført jamlege arbeidsmiljøundersøkingar og medarbeidersamtalar der dette kan takast opp.

Noregs vassdrags- og energidirektorat

Noregs vassdrags- og energidirektorats (NVE) arbeid med likestilling og mangfald er forankra i NVEs interne regelverk. Det er NVEs mål å ha eit arbeidsmiljø som sikrar at NVE held på dei beste tilsette uavhengig av kjønn, etnisitet, religion, funksjonsevne, seksuell orientering eller alder.

NVE har tiltak for å sikre likestilling og hindre diskriminering; ved rekruttering, ved tilrettelegging for personar med nedsett funksjonsevne, ved tilrettelegging ved graviditet, foreldrefrånver og andre omsorgsoppgåver, ved seniorpolitikk og ved lønnsforhold.

Leiarar får opplæring av HR-eininga i arbeidet for likestilling og mot diskriminering. Tiltak og retningslinjer er forankra i NVEs leiing og blir jamleg reviderte og følgde opp av HR-eininga, som blant anna utfører kontrollar og målingar, og i nært samarbeid med tenestemannsorganisasjonane.

8.1 Status i departementet og underliggjande etatar

Det er i tabellane nedanfor presentert ein kjønnsdelt statistikk på sentrale personalområde.

Tabell 8.1 Tilstandsrapportering (kjønn) i Olje- og energidepartementet per 1. oktober 2014

		Kjønnsbalanse			Månadslønn	
		Menn	Kvinner	Total	Menn	Kvinner
		Prosent	Prosent	(N)	Kroner	Kroner
Totalt i OED	2014	49,1	50,9	163	56 788	46 958
	2013	47,1	52,9	157	55 104	45 409
Leiing ¹	2014	75,0	25,0	4	88 561	84 519
	2013	75,0	25,0	4	86 707	78 231
Avdelingsdirektør	2014	85,0	15,0	20	75 877	76 310
	2013	78,3	21,7	23	72 500	72 402
Underdirektør	2014	48,0	52,0	25	57 926	57 364
	2013	50,0	50,0	24	54 182	55 931
Seniorrådgivar	2014	52,9	47,1	51	50 154	49 419
	2013	47,8	52,2	44	49 670	46 950
Rådgivar	2014	27,3	72,7	44	40 978	40 371
	2013	28,6	71,4	49	39 242	38 136
Førstekonsulent	2014	37,5	62,5	16	35 783	36 043
	2013	36,4	63,6	11	34 856	34 707
Deltid	2014	1,2	4,3	5,5 pst.		
	2013	3,1	2,6	5,8 pst.		
Mellombels tilsetjing	2014	5,5	5,5	11,0 pst.		
	2013	3,2	2,6	5,8 pst.		
Sjukefråværsstatistikk (legemeldt)	2014	2,0	6,0	3,9 pst.		
	2013	2,4	4,0	3,2 pst.		

Kjelde: Statens sentrale tenestemannsregister, bemanningsoversikt per 1. oktober 2014. Kategoriar med berre ein tilsett er ikkje med i oversikta. Det er fem tilsette på leiarlønskontrakt som ikkje er med i denne oversikta.

Tabell 8.2 Tilstandsrapportering (kjønn) i Oljedirektoratet per 1. oktober 2014

		Kjønnsbalanse			Månadslønn	
		Menn	Kvinner	Total	Menn	Kvinner
		Prosent	Prosent	(N)	Kroner	Kroner
Totalt i OD	2014	54,9	45,1	226	65 245	57 611
	2013	56,6	43,4	221	61 552	52 707
Toppleiing	2014	70,0	30,0	10	96 519	107 146
	2013	61,8	38,2	6	78 047	76 081
Sjefingeniør	2014	59,9	40,1	152	69 639	64 689
	2013	61,8	38,2	144	68 553	60 726
Rådgivar	2014	26,3	73,7	19	41 928	42 899
	2013	31,6	68,4	19	39 165	40 578
Overingeniør	2014	50,0	50,0	30	44 213	44 293
	2013	52,9	47,1	34	43 125	42 996
Avdelingsingeniør	2014	25,0	75,0	4	38 875	39 326
	2013	25,0	75,0	4	36 987	37 216
Førstekonsulent	2014	16,7	83,3	6	38 328	39 525
	2013	16,7	83,3	6	36 593	37 817
Konsulent	2014	100,0	0,0	3	33 740	0
	2013	100,0	0,0	4	31 416	0
Deltid	2014	2,2	5,8	8,0 pst.		
	2013	3,2	6,8	9,9 pst.		
Mellombels tilsetjing	2014	0,4	1,3	1,8 pst.		
	2013	0,9	6,8	3,2 pst.		
Sjukefråværsstatistikk (legemeldt)	2014	1,8	3,5	3,9 pst.		
	2013	2,0	2,8	2,3 pst.		

Kjelde: Statens sentrale tenestemannsregister, bemanningsoversikt per 1. oktober 2014. Kategoriar med berre ein tilsett er ikkje med i oversikta. Det er ein tilsett på leiarlønskontrakt som ikkje er med i denne oversikta

Tabell 8.3 Tilstandsrapportering (kjønn) i Noregs vassdrags- og energidirektorat per 1. oktober 2014

		Kjønnsbalanse			Månadslønn	
		Menn	Kvinner	Total	Menn	Kvinner
		Prosent	Prosent	(N)	Kroner	Kroner
Totalt i NVE	2014	60,0	40,0	582	50 546	46 731
	2013	60,0	40,0	573	49 288	45 663
Avdelingsdirektør	2014	37,5	62,5	8	93 211	92 727
	2013	37,5	62,5	8	91 403	89 920
Seksjonssjef	2014	70,3	29,7	37	66 860	65 544
	2013	68,6	31,4	35	65 064	63 973
Sjefingeniør	2014	90,0	10,0	30	63 249	68 064
	2013	90,6	9,4	32	61 185	66 742
Forskar	2014	58,8	41,2	17	51 006	51 388
	2013	61,1	38,9	18	53 054	52 935
Senioringeniør	2014	58,9	27,1	140	51 661	49 613
	2013	72,0	28,0	132	50 054	48 277
Seniorrådgivar	2014	58,1	41,9	93	55 274	50 900
	2013	60,4	39,6	96	54 336	50 032
Overingeniør	2014	58,8	41,0	68	44 644	44 003
	2013	54,7	45,3	75	43 076	42 363
Rådgivar	2014	45,1	54,9	51	43 471	41 133
	2013	50,0	50,0	46	42 339	40 309
Førstekonsulent	2014	25,8	74,2	31	37 471	38 048
	2013	27,6	72,4	29	36 640	36 688
Avdelingsingeniør	2014	50,0	50,0	30	33 618	37 893
	2013	44,0	56,0	25	36 713	36 838
Seniorkonsulent	2014	13,8	86,2	29	37 371	38 216
	2013	13,8	86,2	29	36 494	37 600
Konsulent	2014	12,5	87,5	8	36 974	33 607
	2013	0,0	100,0	7	0	32 576
Formann	2014	100,0	0,0	9	38 717	0
	2013	100,0	0,0	10	36 822	0
Fagarbeidar	2014	100,0	0,0	21	34 817	0
	2013	100,0	0,0	21	33 878	0

Tabell 8.3 Tilstandsrapportering (kjønn) i Noregs vassdrags- og energidirektorat per 1. oktober 2014

		Kjønnsbalanse			Månadslønn	
		Menn	Kvinner	Total	Menn	Kvinner
		Prosent	Prosent	(N)	Kroner	Kroner
Deltid	2014	4,1	5,3	9,5 pst.		
	2013	3,3	5,1	8,4 pst.		
Mellombels tilsetjing	2014	3,4	2,7	6,2 pst.		
	2013	3,5	2,1	5,6 pst.		
Sjukefråværsstatistikk (legemeldt)	2014	2,3	4,8	3,3 pst.		
	2013	3,3	3,7	3,5 pst.		

Kjelde: Statens sentrale tenestemannsregister, bemanningsoversikt per 1. oktober 2014. Kategoriar med berre ein tilsett er ikkje med i oversikta. Det er ein tilsett på leiarlønskontrakt som ikkje er med i denne oversikta.

8.2 Vurdering og utgreiing av likestillingstiltak på grunnlag av kjønn, etnisk bakgrunn, religion og nedsett funksjonsevne

8.2.1 Olje- og energidepartementet

Rekruttering

Målsetjinga er å halde ved lag kjønnsbalansen, og rekruttere fleire kvalifiserte kandidatar med innvandrarbakgrunn og med nedsett funksjonsevne.

Resultatet er at departementet held ved lag ein god kjønnsbalanse, men opplever for få fagleg kvalifiserte søkjarar med innvandrarbakgrunn eller nedsett funksjonsevne.

Lønns- og arbeidsvilkår

Målsetjinga er å sikre ei kjønnsnøytral lønn og lik lønn for same arbeid eller arbeid av lik verdi.

Lønnsstatistikken syner at menn har høgare snittløn enn kvinner. Årsakene er samansette, men alderssamansetjing og ansiennitet er noko av forklaringa.

Tiltak for å sikre likeløn er nedfelte i departementets personalpolitikk, lønnspolitikk og tilpassingsavtale. Det blir gjort likelønsvurderingar før dei årlege lokale lønnsforhandlingane baserte på kjønnsdelt lønnsstatistikk.

Forfremjing

Målsetjinga er å få ei kjønnsfordeling på leiarnivå meir i tråd med kjønnsfordelinga i departementet.

Personalstatistikken syner at departementet har få kvinner som avdelingsdirektørar, men har ein god balanse for underdirektørar.

Likestillingstillitsvalt får høve til å uttale seg i alle tilsetjingsaker og i den årlege personalstatistikken om situasjonen i departementet når det gjeld likestillingsspørsmål.

Høve til utvikling

Målsetjinga er å sikre ei god utvikling for alle tilsette.

Den enkelte leiar har hovudansvaret for at tilsette får nødvendig kompetanse for å utføre arbeidsoppgåver på ein tilfredsstillande måte. Den årlege medarbeidarsamtala er ein viktig arena for drøfting av kompetansehevande tiltak.

Leiarar på alle nivå har eit særleg ansvar for å fremje medarbeidarane si faglege og personlege utvikling. Den faglege og personlege kompetansen til kvar enkelt medarbeidar skal vere best mogeleg tilpassa departement sine mål og oppgåver.

Vern mot trakassering

Arbeidsmiljøundersøking blir gjennomført jamleg, og medarbeidarsamtaler blir gjennomførte årleg.

Departementet har eigne varslingsrutinar i medhald av Arbeidsmiljølova, og følgjer lov- og avtaleverk knytt til verneombod, helseteneste o.a.

8.2.2 Oljedirektoratet

Rekruttering

Oljedirektoratet (OD) skal i tilsetjingsprosessar ha fokus på å halde ved lag ei jamn fordeling mellom kvinner og menn ved rekruttering til OD. Det skal rettast merksemd mot søkjarar med annan etnisk bakgrunn og kandidatar med nedsett funksjonsevne.

Målsetjinga er å motverke at det oppstår eller blir ført vidare utilsikta mønster ved rekrutteringsprosessar.

Det er ingen funn no når det gjeld likestilling som tilseier spesielle tiltak knytte til rekruttering. Det blei tidlegare sett mål om at talet på tilsette i faste stillingar frå landgruppe 2 skulle aukast med 100 prosent innan 1. mai 2015, og dette målet er allereie nådd.

Det er ikkje rekruttert inn ny kompetanse med redusert funksjonsevne i 2014.

Lønns- og arbeidsvilkår

Leiinga skal ha fokus på å finne årsaker til dokumenterte lønnskilnader mellom kjønna med tanke på å justere lønsnivået der det er grunnlag for det.

Dette har vore eit spesielt fokus ved lokale lønnsoppgjær dei siste åra.

Talmateriale i rapport for OD dei siste åra har vist høgare snittløn for menn enn for kvinner, og forskjellen har vore aukande inntil 2013 då den vart noko redusert. Tal for 2014 syner at forskjellen er ytterlegare redusert, og er på 12 prosentpoeng. Målsetjinga er å ytterlegare sikre ei kjønnsnøytral lønn i OD, jf. utdanning, kvalifikasjonar, alder, ansvar, oppgåver og avtalte kriterium.

Forfremjing

Forfremjing er i OD definert som rotasjon til melømbelse leiingsfunksjonar. Vurderingar knytte til eventuelle barrierar for forfremjing er, ut frå OD sine tilhøve, i hovudsak gjort i høve til kjønn. Kvinner har dei siste åra vore underrepresenterte i direktørsjiktet, men ved utgangen av 2014 er det balanse mellom kvinner og menn i direktørfunksjonane.

Etatsleiar skal oppmode kvinner til å melde si interesse for direktørfunksjonar.

Målsetjinga er å få ei balansert kjønnsfordeling i direktørsjiktet.

Høve til utvikling

Leiinga skal ha fokus på den enkelte medarbeidar sin faglege utviklingsplan ved bemanning av lag. Leiinga skal i aktuelle høve oppmode kandidatar til å melde si interesse for å gå inn i aktuelle lag i tråd med den faglege utviklingsplanen. Leiinga og fagkoordinatorar skal fokusere likestillingsaspektet ved bruk av opplæringsmidlar. Vidare har leiinga har temaet likestilling som årleg fokus.

Behov for bemanning av lag blir lyst ledig på intranettet, og ressursstyringa blir konkludert i leiarmøte mellom anna etter råd frå fagkoordinatorar. Den enkelte medarbeidaren sin faglege utviklingsplan inngår som element. For å sikre ei god utvikling for den enkelte, skal OD i praksis fokusere ytterlegare på at den enkelte sin faglege utviklingsplan blir teken vare på ved bemanning av lag.

Målsetjinga er ytterlegare å sikre ei god utvikling for alle.

Vern mot trakassering

Arbeidsmiljøundersøking og medarbeidarsamtaler er tiltak for å avdekkje trakassering og vern mot dette. Det er gjort tiltak mot funn frå den sist gjennomførte arbeidsmiljøundersøkinga.

Målsetjinga er å syte for at alle har eit godt arbeidsmiljø.

Arbeidsmiljøundersøking blir gjennomført jamleg, og medarbeidarsamtaler blir gjennomførte årleg.

8.2.3 Noregs vassdrags- og energidirektorat

Rekruttering

Det er eit personalpolitisk mål å spegle samfunnets samansetjing i alder, kjønn og kulturell bakgrunn. NVE er tilknytt avtala om inkluderande arbeidsliv og legg forholda til rette for medarbeidarar med nedsett funksjonsevne.

NVE har samla annonsemidlane ved HReininga med målsetjing om betre ressursutnytting, meir heilskapleg profilering av NVE og å kunne setje inn tiltak for å få ekstra merksemd på område der vi har vanskar med å rekruttere.

NVE opplever at det er få eller ingen fagleg kvalifiserte søkjarar med innvandrarbakgrunn eller nedsett funksjonsevne til NVEs ledige stillingar. Kvalifiserte søkjarar med innvandrarbakgrunn har ofte mangelfulle norskkunnskapar (skriftleg), noko som er nødvendig for ein offent-

leg saksbehandlar. NVE har i nokre tilfelle lagt til rette for norskundervisning. NVE legg ut alle utlysingar på jobbressurs.no så sant stillinga ikkje stiller krav til 100 prosent funksjonsevne.

Lønns- og arbeidsvilkår

Det er foreløpig ikkje avdekt utilsikta og ikkje forklarlege lønnsforskjellar mellom kvinner og menn under elles like vilkår i NVE. Målsetjinga er at dette helt fram. NVE overvakar derfor likelønns-situasjonen kontinuerleg og kartlegg jamleg for å kunne oppdage eventuelle utilsikta lønnsforskjellar.

NVEs nye personalhandbok vart implementert våren 2013. Det er òg utarbeidd ei ny leiarhandbok som skal hjelpe NVEs leiarar i forhold til oppfølginga av sine medarbeidarar. Lett tilgjengeleg og alltid oppdatert informasjon er føreseieleg og trygt, medverkar til lik behandling av dei tilsette og synleggjer NVEs personalpolitikk. Arbeidet med vedlikehald og oppdatering av handbøkene held fram. Ny HMS-handbok vart implementert i 2015.

NVE utfører jamlege arbeidsmiljøundersøkingar. Seinaste måling vart gjennomført hausten 2013 og viser stabile og gode resultat. Resultata av undersøkinga peiker på visse utviklingsområde, som vart følgt opp i 2014.

Høve til utvikling

NVEs tilsette har alle dei same høva til fremjing og utvikling, uavhengig av kjønn, etnisitet, funksjonsevne osv. Det er ikkje avdekt noko som tilseier at dette bør utgreiast nærare i NVE.

NVE er ei tradisjonelt mannsdominert bedrift. Det er eit uttalt mål å auke delen kvinnelege leiarar. Under elles like vilkår har NVE derfor prioritert kvinner til ledige leiarstillingar. Delen aukar jamt. I 2014 var 35,3 pst. av NVEs leiarar kvinner. Talet for 2015 er 36,5 prosent. I NVEs toppleing er 4 av 7 avdelingsdirektørar kvinner.

Vern mot trakassering

NVE har ei klar haldning mot trakassering/diskriminering, og eventuelt diskriminerande språk og oppførsel vil bli slått ned på straks. Alle tilsette har krav på rettferd og lik behandling. NVEs retningslinjer mot trakassering/diskriminering er foran-

kra i våre personalpolitiske retningslinjer, i etiske retningslinjer, i lønnspolitikken og i tryggleiksinstruksen for IKT.

8.3 Oppfølging av IA-avtala

Olje- og energidepartementet

Olje- og energidepartementet har utarbeidd ein handlingsplan for arbeid med eit meir inkluderande arbeidsliv 2014–2018. Det er sett delmål for sjukefråvær (ikkje overstige 4 prosent), for arbeidstakarar med redusert funksjonsevne og for å få arbeidstakarar til å bli lengre i jobben.

Oljedirektoratet

Samla sjukefråvær er gått ned frå 4,3 prosent i 2013 til 3,9 i 2014.

Målet om å motivere seniormedarbeidarar til å utsetje tidspunktet for pensjon er vanskeleg å måle. Erfaringane er at dei aller fleste vel å arbeide utover 62 års alder, og etter ei evaluering av personalpolitikken i OD i 2012 vart det derfor ikkje innført eigne tiltak for seniormedarbeidarar.

Målet om å auke talet fast tilsette frå landgruppe 2 med 100 prosent innan 1. mai 2015 blei nådd allereie i 2012 ved at talet blei auka frå fire til åtte. Ingen nye frå landgruppe 2 er tilsett seinare. Det er ikkje rekruttert medarbeidarar med nedsett funksjonsevne I 2014.

Noregs vassdrags- og energidirektorat

NVE har utarbeidd ein eigen mål- og aktivitetsplan i samarbeid med tenestemannsorganisasjonane. NVE har fokus på førebygging, tilrettelegging og oppfølging og å finne gode løysingar på ein konstruktiv og føremålstenleg måte.

I NVEs handlingsplan for IA-arbeid er eitt av måla å medverke til at menneske med utfordringar i arbeidslivet får høve til reell arbeidspraksis, med tanke på at dei skal ut i ordinært/tilbake i arbeid. NVE legg vekt på å ha ei bevisst haldning på å inkludere menneske med redusert funksjonsnivå og har kontinuerleg personar inne på arbeidspraksis/arbeidstrening.

Sjukefråværet i NVE er stabilt lågt. Det totale sjukefråværet i 2014 var på 3,3 prosent.

9 Forenklingsarbeid, modernisering og betre gjennomføringskraft

I lys av Regjeringas ambisjon om forenkling, modernisering og betre gjennomføringskraft er det planlagt og gjennomført ulike prosjekt og tiltak under Olje- og energidepartementets ansvarsområde.

Noregs vassdrags- og energidirektorat

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) gjennomfører for tida ressursgjennomgangar knytte til blant anna effektivisering av administrative funksjonar, beredskapsarbeidet, energimodellgjennomgang, og kartproduksjon. Det er òg sett i gang eit prosjekt for å vurdere den hydrologiske oppdragsverksemda som blir utført av NVE, og eit prosjekt for å vurdere føremålstenleg organisering av IKT-funksjonane. Departementet har òg nyleg sett i gang ei brei evaluering av NVE som skal ferdigstillast i starten av 2016. Hovudformålet med evalueringa vil vere å gi eit grunnlag for å vurdere eventuelle tiltak for effektiv måloppnåing og ressursbruk i NVE.

Eit sentralt strukturpolitisk tiltak som medverkar til effektivisering og auka konkurranse i elmarknaden er forslaget om krav til eit selskapsmessig og funksjonelt skilje mellom nettverksemd og anna verksemd for alle nettselskap, som Olje- og energidepartementet sende på høyring med frist 27. mai 2015. NVEs endringar i regulering av bransjen vil gjere det meir attraktivt med strukturrendringar som over tid vil medføre lågare nettleige for straumkundane enn elles.

Etableringa av det nasjonale IKT-systemet, Elhub, er òg eit sentralt tiltak for å modernisere kraftbransjen og som medverkar til effektiv kommunikasjon mellom aktørane i kraftmarknaden. Elhuben vil leggje til rette for betre utnytting av smarte straummålarar (AMS) gjennom effektiv og sikker utveksling av målarverdiar mellom nettselskap, kraftleverandørar og andre tenestetilbydarar. Elhuben medverkar òg til eit tydlegare skilje mellom monopol- og marknadsaktørar, og dermed til auka konkurranse og innovasjon i kraftbransjen.

Det er gjennomført fleire andre tiltak for å medverke til auka konkurranse og meir effektive monopol. Eksempel på dette er forskriftsendringar knytte til konkurranseutsetjing av anskaffingar som blir belasta nettverksemda (krysssubsidiering), éi rekning, gjennomfakturering, felles regulerkraftavrekning i Norden (NBS) og kraftprisportalen. I tillegg er det forslått endringar i metode for å rekne ut inntektstap ved fusjonar (harmonieffekt) for å leggje til rette for strukturrendringar.

Elmarknadstilsynet i NVE har forutan innføringa av smarte straummålarar (AMS) og Elhub foreslått endringar i avrekningsforskrifta, som inneber at ein plusskunde ikkje treng å installere ein eigen målar for å måle brutto produksjon. Føremålet er å effektivisere og forenkle marknaden. Det er foreslått endringar i kontrollforskrifta som fører til nokre forenklingar i den årlege økonomiske og tekniske rapporteringa til NVE for nettselskapa. Avvikling av lokale energitutgreiningar og oppheving av kompetanseforskrifta er andre forenklingstiltak som er sett i gang innanfor denne sektoren.

NVE, Statens vegvesen og Jernbaneverket har dei siste åra utvikla samarbeidet om handtering av flaum- og skredfare, gjennom prosjektet NIFS. Samarbeidet omfattar både forskning og utvikling, utvikling av felles standardar og rettleiarar og gjensidig bistand spesielt ved handtering av hendingar. Det er potensial for vidare utvikling av samarbeidet med sikte på meir effektiv utnytting av ressursar og kompetanse på tvers av etatane.

NVE satsar på ei effektivisering og auka framdrift i arbeidet med kartlegging av fareområde, med sikte på betre grunnlag for arealplanlegging og utbygging og for prioritering av sikringstiltak. Eit sentralt ledd i dette er å syte for at private konsulentar har god og lik kvalitet på gjennomføring og rapportering. Eit ledd i effektiviseringa er òg å inngå langsiktige rammeavtaler med konsulentar. Tiltaket er godt motteke i bransjen.

Oljedirektoratet

Oljedirektoratet har over fleire år hatt fokus på digitaliseringsprosessar for å forenkle arbeidet i direktoratet. Dette inneber arbeid med konsepsjonssøknader, innrapporteringsformat, elektroniske samhandlingsløysingar på intranett, elektroniske anskaffingsprosessar med meir. Vidare er det utvikla ein første versjon av ein felles nettbasert portal (SMIL) for styresmakter og næringa for søknader, innrapportering og saksbehandling. Denne blir lansert i 2015. Arbeidet held fram i 2016.

OD testar òg ut ein modell for prosjektgjennomføring basert på Direktoratet for forvaltning og IKT (DIFI) sin modell, Prosjektrettleiaren. Dette skal sikre god prosjektgjennomføring med særleg fokus på gevinstrealisering/effektoppnåing.

Vidare er Oljedirektoratet ein pådrivar for at petroleumsnæringa skal samordne aktivitetar som for eksempel seismikkinnsamling og feltutbyggingar. Direktoratet har vore ein pådrivar for at næringa har gjennomført felles datainnsamling i Barentshavet. Statoil ASA koordinerer innsamlingane på vegner av fleire selskap.

Olje- og energidepartementet

I samband med arbeidet med statsbudsjettet 2014 og 2015 gjennomførte Olje- og energidepartementet eit styringsprosjekt knytt til oppfølginga av underliggjande verksemder. Føremålet var blant anna å gjere forenklingar og tydeleggjere mål og rapporteringskrav i Prop. 1 S og i tildelingsbrev. Departementet vil føre vidare dette i arbeidet i framtidige budsjett.

Departementet har òg vurdert og sett i gang interne tidstjuvprosjekt som vil bli førte vidare i tida som kjem med sikte på å utvikle og effektivisere arbeidsprosessar, blant anna gjennom digitalisering.

Vidare vil departementet gjennomføre ressursgjennomgangar med sikte på blant anna effektivisering av administrative funksjonar i departementet på kort og mellomlang sikt. Denne gjennomgåinga vil bli sett i samheng med arbeidet med å vidareutvikle og effektivisere dei administrative fellesfunksjonane i departementsfellesskapet.

10 Omtale av lønnsvilkåra o.a. til leiarar i heileigde statlege verksemdar under Olje- og energidepartementet

10.1 Enova SF

Administrerende direktør i Enova SF fekk i 2014 lønn på kroner 1 524 983. I tillegg fekk han anna godtgjersle på kroner 102 792. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var kroner 127 474.

Administrerende direktørs pensjonsordning er basert på Statens pensjonskasses til ei kvar tid gjeldande reglar for pensjonsalder og aldersgrense, og samla kompensasjonsgrad skal ikkje overstige 66 prosent av lønna, og då avgrensa til 12 G.

I medhald av tilsetjingsavtala gjeld ei gjensidig oppseiingstid på seks månader. Han har inga avtale om etterlønn, bonusar eller aksjar og opsjonar.

10.2 Gassnova SF

Administrerende direktør i Gassnova SF fekk i 2014 lønn på kroner 2 236 042. I tillegg fekk han anna godtgjersle på kroner 94 523. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var kroner 198 617.

Administrerende direktørs pensjonsordning er basert på Statens pensjonskasses til ei kvar tid gjeldande reglar for pensjonsalder og aldersgrense, og samla kompensasjonsgrad skal ikkje overstige 66 prosent av lønna, og då avgrensa til 12 G.

Administrerende direktør har krav på eit sluttvederlag tilsvarende full kompensasjon i tolv månader utover oppseiingstida på seks månader dersom han etter dialog med styret fråtrer stillinga si før avtaleperioden går ut og ikkje blir tilbydd anna relevant stilling i selskapet. Eit sluttvederlag tilseier eit fråfall frå reglane om eit oppseiingsvern i arbeidsmiljølova. Tilsetjing i ny stilling tilseier ein høvesvis reduksjon av sluttvederlaget (utover oppseiingstida).

10.3 Statnett SF

Konsernsjef i Statnett SF fekk i 2014 lønn på kroner 2 742 276. I tillegg fekk han anna godtgjersle på kroner 188 277. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var kroner 2 283 475.

Konsernsjef har inga avtale om bonus eller liknande. Pensjonsalder er 65 år for konsernsjef og pensjonen utgjer 66 prosent av pensjonsgrunnlaget. Konsernsjef har avtale om tolv måneders etterlønn ved oppseiing frå selskapet si side.

10.4 Petoro AS

Administrerende direktør i Petoro AS fekk i 2014 lønn på kroner 3 231 000. I tillegg fekk ho anna godtgjersle på kroner 187 000. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var kroner 1 961 000.

Pensjonsalder er 67 år for administrerende direktør. Pensjonsyttinga er berekna til om lag 66 prosent av pensjonsgrunnlaget fråtrekt ei berekna yting frå folketrygda. Gjensidig oppseiingstid er seks månader. Det er inngått avtale om etterlønn i tolv månader ut over oppseiingstid.

10.5 Gassco AS

Administrerende direktør i Gassco AS fekk i 2014 lønn på kroner 3 251 000. I tillegg fekk han bonus og anna godtgjering på kroner 284 000. Kostnadsførte pensjonsforpliktingar var kroner 4 783 000.

Administrerende direktør har ei bonusordning som kan gi inntil 10 prosent av grunnlønna i bonus. Gjennom si tilsetjingsavtale har administrerende direktør rett til avgang med 66 prosent av pensjonsgrunnlaget frå fylte 62 år. Gjensidig oppseiingstid er seks månader. Han har inga avtale om etterlønn.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2015–2016) om statsbudsjettet for år 2016 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Olje- og energidepartementet føres det i Prop. 1 S (2015–2016) statsbudsjettet for budsjettåret 2016 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 1800–1840, 2440, 2490, 4800–4840, 5440, 5490, 5582, 5680 og 5685

I Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Administrasjon				
1800	Olje- og energidepartementet			
	01 Driftsutgifter		168 589 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 70 og 72</i>		24 500 000	
	50 Overføring til Sametinget, <i>kan overføres</i>		500 000	
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner mv., <i>kan overføres</i>		2 550 000	
	71 Tilskudd til Norsk Oljemuseum		42 800 000	
	72 Tilskudd til olje- og energiformål, <i>kan overføres, kan nyttes under post 21</i>		2 000 000	240 939 000
	Sum Administrasjon			240 939 000
Petroleumssektoren				
1810	Oljedirektoratet			
	01 Driftsutgifter		260 500 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		301 000 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		3 000 000	564 500 000
1815	Petoro AS			
	70 Administrasjon		339 000 000	
	72 Administrasjon, Petoro Iceland AS		3 000 000	
	73 Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinental-sokkel, <i>kan overføres</i>		10 600 000	352 600 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
2440	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	30 Investeringer		29 000 000 000	29 000 000 000
	Sum Petroleumssektoren			29 917 100 000
	Energi- og vannressurssektoren			
1820	Norges vassdrags- og energidirektorat			
	01 Driftsutgifter		508 300 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		93 200 000	
	22 Flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 60 og 72</i>		425 000 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		4 900 000	
	60 Tilskudd til flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 72</i>		14 000 000	
	72 Tilskudd til flom- og skredforebygging, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 22 og 60</i>		2 000 000	
	73 Tilskudd til utjevning av overføringstariffer, <i>kan overføres</i>		10 000 000	
	74 Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak, <i>kan overføres</i>		5 700 000	1 063 100 000
1825	Energiomlegging, energi- og klimateknologi			
	50 Overføring til Energifondet		1 584 000 000	
	95 Kapitalinnskudd		14 250 000 000	15 834 000 000
2490	NVE Anlegg			
	24 Driftsresultat			
	1 Driftsinntekter	-68 000 000		
	2 Driftsutgifter	63 700 000		
	3 Avskrivninger	4 000 000		
	4 Renter av statens kapital	300 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		3 500 000	3 500 000
	Sum Energi- og vannressurssektoren			16 900 600 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Forskning og næringsutvikling				
1830	Forskning og næringsutvikling			
	22 Forvaltningsrettet forskning og utvikling, <i>kan overføres, kan nyttes under post 71</i>		23 400 000	
	50 Overføring til Norges forskningsråd		850 000 000	
	70 Internasjonale samarbeids- og utviklingstiltak, <i>kan overføres</i>		31 300 000	
	71 Tilskudd til Norges geotekniske institutt, <i>kan overføres, kan nyttes under post 22</i>		3 000 000	
	72 Tilskudd til INTSOK		17 200 000	
	73 Tilskudd til INTPOW		4 000 000	928 900 000
	Sum Forskning og næringsutvikling			928 900 000
CO ₂ -håndtering				
1840	CO ₂ -håndtering			
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under postene 70 og 74</i>		45 000 000	
	50 Forskning, utvikling og demonstrasjon av CO ₂ -håndtering		255 000 000	
	70 Gassnova SF, <i>kan overføres, kan nyttes under post 74</i>		142 300 000	
	71 Forskningstjenester, TCM DA, <i>kan overføres</i>		1 806 000 000	
	74 Transport av CO ₂ , <i>kan overføres</i>		8 000 000	2 256 300 000
	Sum CO ₂ -håndtering			2 256 300 000
Sum departementets utgifter				50 243 839 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Ordinære inntekter				
4800	Olje- og energidepartementet			
	03	Oppdrags- og samarbeidsinntekter	2 002 000	
	70	Garantiprovisjon, Gassco	1 450 000	3 452 000
4810	Oljedirektoratet			
	01	Gebyrinntekter	15 380 000	
	02	Oppdrags- og samarbeidsinntekter	125 000 000	
	03	Refusjon av tilsynsutgifter	10 300 000	150 680 000
4820	Norges vassdrags- og energidirektorat			
	01	Gebyrinntekter	71 600 000	
	02	Oppdrags- og samarbeidsinntekter	89 000 000	
	40	Flom- og skredforebygging	29 000 000	189 600 000
4825	Energiomlegging, energi- og klimateknologi			
	85	Fondsavkastning	1 636 000 000	1 636 000 000
4840	CO ₂ -håndtering			
	80	Renter, TCM DA	25 000 000	
	86	Avdrag, TCM DA	1 236 000 000	1 261 000 000
5490	NVE Anlegg			
	01	Salg av utstyr mv.	200 000	200 000
		Sum Ordinære inntekter		3 240 932 000
Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet				
5440	Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten			
	24	Driftsresultat		
		1 Driftsinntekter	153 400 000 000	
		2 Driftsutgifter	-32 000 000 000	
		3 Lete- og feltutviklingsutgifter	-1 500 000 000	
		4 Avskrivninger	-23 700 000 000	
		5 Renter av statens kapital	-4 000 000 000	92 200 000 000
	30	Avskrivninger	23 700 000 000	
	80	Renter av statens kapital	4 000 000 000	119 900 000 000
		Sum Inntekter fra statlig petroleumsvirksomhet		119 900 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Skatter og avgifter				
5582	Sektoravgifter under Olje- og energidepartementet			
	70 Bidrag til kulturminnevern		300 000	
	71 Konesjonsavgifter fra vannkraftutbygging		154 000 000	154 300 000
	Sum Skatter og avgifter			154 300 000
Renter og utbytte mv.				
5680	Statnett SF			
	85 Utbytte		240 000 000	240 000 000
5685	Aksjer i Statoil ASA			
	85 Utbytte		15 382 000 000	15 382 000 000
	Sum Renter og utbytte mv.			15 622 000 000
Sum departementets inntekter				138 917 232 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 1800 post 21	kap. 4800 post 03
kap. 1810 post 21	kap. 4810 post 02
kap. 1820 post 21	kap. 4820 post 02
kap. 1820 post 22	kap. 4820 post 40
kap. 1830 post 22	kap. 4830 post 10
kap. 2490 post 45	kap. 5490 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan overskride bevilgningen under kap. 1815 Petoro AS, post 73 Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinentalsokkel med inntil 35 mill. kroner til utgifter som påløper i forbindelse med utvinningstillatelser som skal fordeles mellom deltakerne i utvinningstillatelsene etter deltakerandel.

IV

Fullmakt til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kongen i 2016 kan overskride bevilgningen under:

1. kap. 1800 Olje- og energidepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter, til dekning av meglerhonorar og utgifter til faglig bistand ved statlig kjøp/salg av aksjeposter, rådgivning samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i Statoil ASA.

2. kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten med inntil 5 mrd. kroner ved utøvelse av statens kjøpsrett ved overdragelser av andeler i utvinningstillatelser på norsk kontinentalsokkel.

V

Fullmakt til å utgiftsføre uten bevilgning

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan utgiftsføre uten bevilgning under:

1. kap. 1815 Petoro AS, post 79 Erstatninger, erstatning til Norges Bank som omfatter netto rentetap og andre dokumenterte kostnader grunnet avvik i varslet og faktisk innbetaling av valuta fra SDØE til Norges Bank, jf. Avtale om overføring og kjøp av valuta fra SDØE til Norges Bank.
2. kap. 2440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, post 90 Lån til Norpipe Oil AS, med inntil 25 mill. kroner til utlån til Norpipe Oil AS.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan gi tilsagn utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt udekket ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1800		Olje- og energidepartementet	
	70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner mv.	126 mill. kroner
	71	Tilskudd til Norsk Oljemuseum	32,6 mill. kroner
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat	
	60	Tilskudd til flom- og skredforebygging	10 mill. kroner
	72	Tilskudd til flom- og skredforebygging	10 mill. kroner
1825		Energiomlegging, energi- og klimateknologi	
	50	Overføring til Energifondet	400 mill. kroner

VII

Fullmakt til å inngå forpliktelser utover gitt bevilgning

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan pådra seg forpliktelser utover gitte bevilgninger innenfor følgende beløp:

Kap	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1800		Olje- og energidepartementet	
	21	Spesielle driftsutgifter	7 mill. kroner
1810		Oljedirektoratet	
	21	Spesielle driftsutgifter	10 mill. kroner
1815		Petoro AS	
	70	Administrasjon	35 mill. kroner
	73	Statlig deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk kontinentalsokkel	100 mill. kroner
1820		Norges vassdrags- og energidirektorat	
	22	Flom- og skredforebygging	100 mill. kroner
1830		Forskning og næringsutvikling	
	22	Forvaltningsrettet forskning og utvikling	10 mill. kroner
1840		CO ₂ -håndtering	
	70	Gassnova SF	20 mill. kroner

VIII

Garantifullmakt

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan gi Gassco AS garanti innenfor en samlet ramme på inntil 1 mrd. kroner for skader og tap ved mottaksterminalene på kontinentet som har oppstått som følge av forsettlige handlinger hos ledende personell i Gassco AS.

IX

Forpliktelser under avsetningsinstruksen og øvrige driftsrelaterte forpliktelser

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne at staten pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, knyttet til:

1. løpende forretningsvirksomhet i interessentskapene, samt deltakelse i annen virksomhet som har tilknytning til leting og utvinning av petroleum.
2. avsetning av statens petroleum etter avsetningsinstruksen gitt Statoil ASA.

X

Utbyggingsrelaterte forpliktelser

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne at staten pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten, hvor øvre grense for statens forholdsmessige andel for det enkelte prosjekt/fase utgjør 5 mrd. kroner knyttet til deltakelse i:

1. utbyggingsprosjekter (planer for utbygging/anlegg og drift) på norsk kontinentalsokkel.
2. utviklingsprosjekter under Gassled.

XI

Forpliktelser før plan for utbygging og drift og for anlegg og drift er behandlet

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne at staten pådras forpliktelser utover gitte bevilgninger under kap. 2440/5440 Statens direkte økonomiske engasjement i petroleumsvirksomheten knyttet til kontraktmessige forpliktelser i fasen før plan for utbygging og drift er godkjent eller før tillatelse til anlegg og drift er gitt, herunder forpliktelser knyttet til en pre-interessentskapsfase.

Andre fullmakter

XII

Utbyggingsprosjekter på norsk kontinentalsokkel

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne prosjekter (planer for utbygging/anlegg og drift) på norsk kontinentalsokkel under følgende forutsetninger:

1. Prosjektet må ikke ha prinsipielle eller samfunnsmessige sider av betydning.
2. Øvre grense for de samlede investeringer per prosjekt utgjør 20 mrd. kroner.
3. Hvert enkelt prosjekt må vise akseptabel samfunnsøkonomisk lønnsomhet og være rimelig robust mot endringer i prisutviklingen for olje og naturgass.

XIII

Overføring av eiendomsrett mot bruksrett

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne overføring av eiendomsrett fra en rettighetshavergruppe hvor Petoro AS som forvalter av SDØE er en av rettighetshaverne, til en annen rettighetshavergruppe. Det forutsettes at Petoro AS som forvalter av SDØE er sikret tilstrekkelig bruksrett. Denne fullmakt vil gjelde for de prosjekter hvor Olje- og energidepartementet har fått fullmakt til å godkjenne plan for utbygging/anlegg og drift, samt ved mindre endringer for prosjekter hvor plan for utbygging/anlegg og drift allerede er godkjent. Fullmakten gis under forutsetning av at overføring av eiendomsrett ikke har prinsipielle eller samfunnsmessige sider av betydning.

XIV

Overdragelse av andeler i utvinnings-tillatelser

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne overdragelse (salg, kjøp eller bytte) av deltakerandeler for Petoro AS som forvalter av SDØE der det antas at ressursene i utvinningstillatelsen på tidspunkt for overdragelsen er mindre enn 3 mill. Sm³ oljeekvivalenter.

XV

Overdragelse og samordning av andeler i utvinningstillatelser

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 i tråd med forutsetningene i St.prp. nr. 41 (2003–2004) kan godkjenne at Petoro AS kan delta i:

1. overdragelse (salg, kjøp eller bytte) av deltakerandeler i interessentskap hvor en rettighetshaver velger å tre ut av interessentskapet og hvor SDØE berøres av overdragelsen.
2. forenklet samordning av utvinningstillatelser med SDØE-andeler.
3. ny/endret plan for utbygging og drift av forekomster innenfor et samordnet område med SDØE-deltakelse.
4. overdragelse av deltakerandeler for å oppnå fortsatt harmonisering av deltakerandeler i utvinningstillatelser som er samordnet og hvor SDØE berøres av overdragelsen.

XVI

Overdragelse av andeler i rørledninger til Gassled

Stortinget samtykker i at Olje- og energidepartementet i 2016 kan godkjenne nødvendige transaksjoner for overdragelse av andeler for Petoro AS som forvalter av SDØE for å innlemme rørledninger og transportrelaterte anlegg med SDØE-andel i Gassled. Statens andel i Gassled skal justeres for å gjenspeile innlemmelsen.

XVII

Opphevelse av generalforsamlingsklausulen

Stortinget samtykker i at generalforsamlingsklausulen i 2016 skal kunne oppheves for gitte tillatelser og erstattes av en vetorett i tråd med konsesjonsdirektivet og petroleumsforskriftens § 12, dersom rettighetshaverne skulle ønske dette. Olje- og energidepartementet skal i så fall godkjenne dette i hvert enkelt tilfelle.

XVIII

Lån til TCM DA

Stortinget samtykker i at lån til TCM DA aktiveres i statens kapitalregnskap.

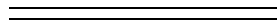
Vedlegg 1**Vedtak fra tidligere år som gjelder uten tidsavgrensing**

Realisering av fullskalaanlegg for CO₂-håndtering innen 2020

Stortinget samtykker i ambisjonen om å realisere minst ett fullskalaanlegg for fangst og lagring av CO₂ innen 2020, jf. Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) og Innst. 9 S (2013–2014), romertallsvedtak XIX.

Forpliktelser knyttet til petroleumsvirksomhet på islandsk sokkel

Stortinget samtykker i at Petoro AS kan ved norsk statlig deltakelse og forberedelse til deltakelse i petroleumsvirksomhet på islandsk sokkel, stille ubegrenset morselskapsgaranti overfor islandske myndigheter for forpliktelser som filialen av selskapets datterselskap pådrar seg som rettighets-haver i tildelte utvinningstillatelser på Island, jf. Prop. 42 S (2012–2013) og Innst. 162 S (2012–2013), romertallsvedtak IV.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2015

